INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2021 r.

Spis treści

Część 1 4

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków 4

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich 4

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2021 r. 4

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2021 r. 5

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2021 r. 5

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2021 r. .. 6

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia..... 6

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2021 r. 7

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych..... 8

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych). 8

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych 9

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO..... 9

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO..... 10

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych:..... 10

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych 11

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2021 r..... 11

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2021 r. 12

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO. 13

II. Wystąpienia o charakterze generalnym..... 15

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi..... 74

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego..... 119

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji..... 120

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych 137
VII. Wystąpienia legislacyjne 148
VIII. Opinie i stanowiska 151
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi 159
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika 164
Część 2 173
Wybór spraw indywidualnych 173

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2021 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	**II KWARTAŁ 2021 r.**
Wpływ ogółem	17 548
Sprawy nowe	6 212
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 192

W II kwartale 2021 roku w Biurze RPO przyjęto 133 interesantów oraz przeprowadzono 9 932 rozmowy telefoniczne, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	**II Kwartał 2021 r.**	**2021 r.**
wystąpień problemowych - w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	49 15	115 40
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	3	5
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	2	5
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	2	46
kasacji w sprawach karnych	24	55
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	1
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	-	2
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	3	15

skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	7
przystąpień do postępowania sądowego	12	25
przystąpień do postępowania administracyjnego	1	3
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	1	4
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	1	3
Razem	**101**	**287**

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2021 r.

Efekty	**Sposób rozpatrzenia sprawy**	**Liczba**	**Udział procentowy**
Podjęto do prowadzenia	**Razem**	**2622**	**34,4**
	podjęto do prowadzenia	2067	27,1
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	555	7,3
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	**Razem**	**3516**	**46,2**
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3516	46,2
Inne	**Razem**	**1477**	**19,4**
	przekazano wniosek wg. właściwości	335	4,5
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	553	7,2
	nie podjęto [1]	589	7,7
Razem		**7 615**	**100**

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2021 r.

[1] Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2021 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	**Razem**	**776**	**33,2**
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	303	13,0
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	473	20,2
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	**Razem**	**262**	**11,2**
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	154	6,6
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	108	4,6
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	**Razem**	**1301**	**55,6**
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1128	48,2
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	162	6,9
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	11	0,5
Razem		**2 339**	**100**

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

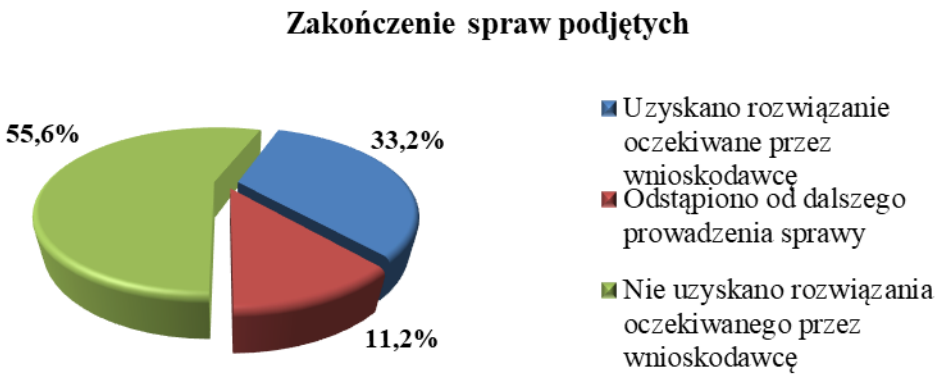

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2021 r.

Problematyka spraw nowych	**Liczba**	**Udział procentowy**
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	436	7,1
prawo karne	1382	22,2
prawo karne wykonawcze	805	13,0
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	747	12,0
prawo cywilne	1023	16,5
prawo administracyjne i gospodarcze	1461	23,5
równe traktowanie	175	2,8
Krajowy Mechanizm Prewencji	20	0,3
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	71	1,1
inne	92	1,5
Razem	**6 212**	**100**

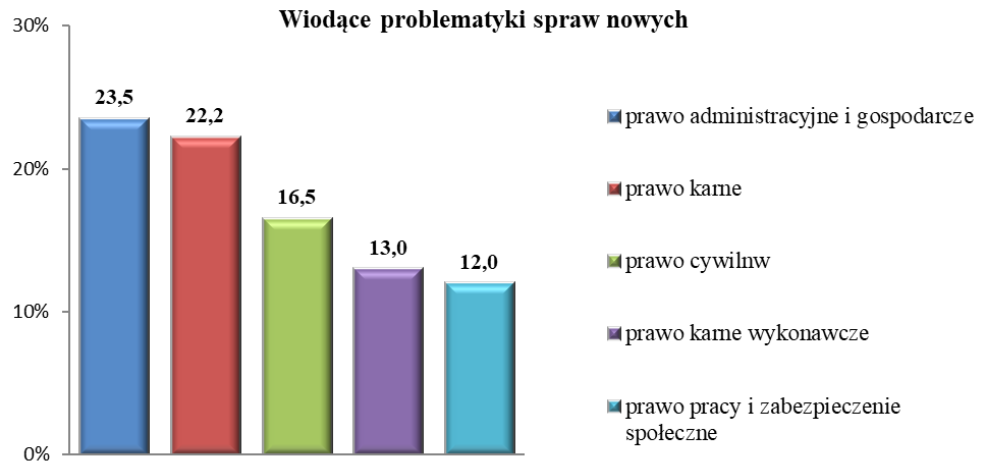

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	**II kwartał 2021 r.**
prawo karne	194
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	48
prawo cywilne	207
prawo administracyjne i gospodarcze	62
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	4
inne	1
Razem	**516**

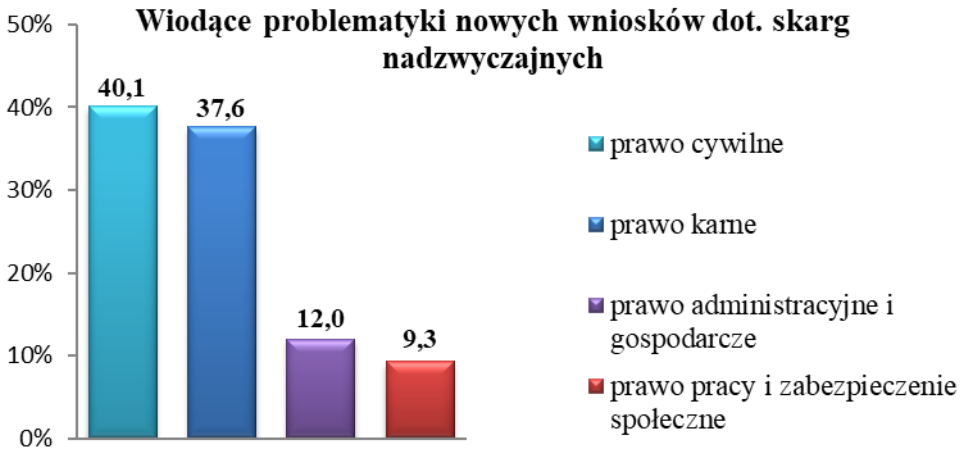

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	273	48,5
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	227	40,3
przekazano wniosek wg właściwości	16	2,8
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	34	6,0
nie podjęto*	13	2,4

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

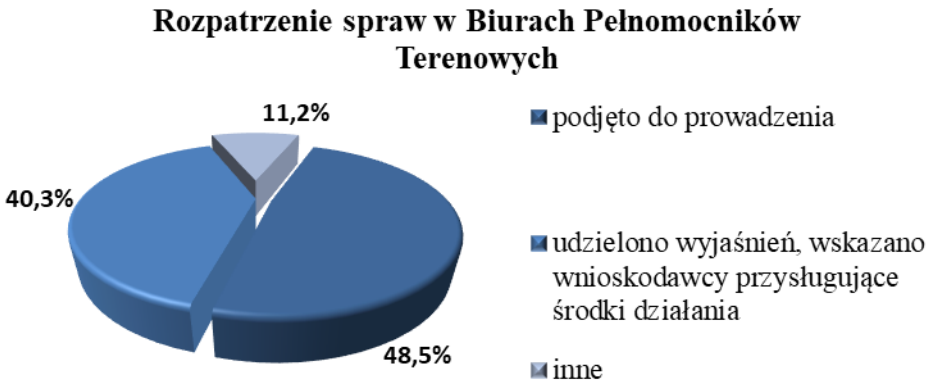

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych:

Problematyka	**Liczba**	**Udział procentowy**
prawo karne wykonawcze	132	27,7
prawo cywilne	113	23,7
prawo karne	72	15,1
prawo administracyjne i gospodarcze	57	12,0
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	44	9,2

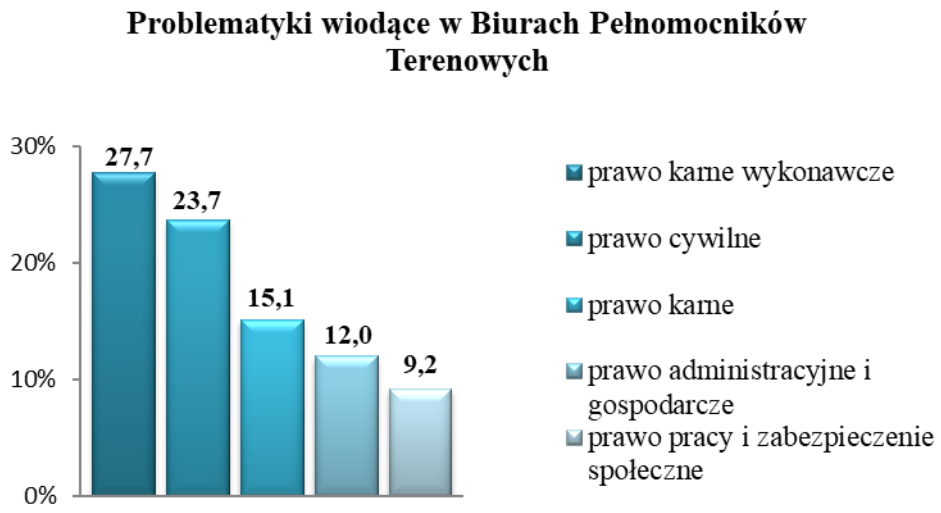

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2021 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przedstawicielami Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej nt. zminimalizowania negatywnych skutków dla obywatelek i obywateli orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 15 kwietnia 2021 r. ws. pełnienia obowiązków przez Rzecznika Praw Obywatelskich po upływie pięcioletniej kadencji do czasu objęcia stanowiska przez nowego Rzecznika.	24.05.2021 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z prof. Piotrem Hofmańskim, prezydentem Międzynarodowego Trybunału Karnego nt. „Czego możemy się nauczyć od Międzynarodowego Trybunału Karnego w ramach naszej procedury karnej?”.	26.05.2021 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w „Tour de Konstytucja” zorganizowanym przez Fundację Kongres Obywatelskich Ruchów Demokratycznych z udziałem artystów, prawników i osób zaufania społecznego. Jego celem jest popularyzacja zapisów Konstytucji i praktyki ustrojowej wytworzonej przez ponad 20 lat obowiązywania obecnej ustawy zasadniczej.	04-26.06.2021 r.

4.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Davidem Gregoszem, nowym szefem Fundacji Adenauera. Warszawa.	22.06.2021 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara we wrocławskim festiwalu teatralnym „Paragraf/Artykuł”. Wrocław.	25-27.06.2021 r.
6.	3. Flotylla Okrętów w Gdyni - kontrola przestrzegania praw i wolności obywatelskich żołnierzy.	01-02.06.2021 r.
7.	Spotkanie z organizacjami pozarządowymi. Wrocław.	09-11.06.2021 r.
8.	Szkoła Policji w Pile - kontrola przestrzegania praw i wolności funkcjonariuszy.	17-18.06.2021 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Wiceprezydentem Wrocławia oraz udział w inicjatywie „Spacer po Wrocławiu” i w Festiwalu na faktach. Wrocław.	23-26.06.2021 r.
10.	Spotkanie z organizacjami pozarządowymi. Wrocław.	24.06.2021 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2021 r.

1.	Dom Pomocy Społecznej w Gdyni - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	13,15-16.04.2021 r.
2.	Dom Pomocy Społecznej dla Kombatantów im. Bohaterów Westerplatte w Rzeszowie - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	19-21.04.2021 r.
3.	Dom Pomocy Społecznej w Kożuchowie - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	22-23.04.2021 r.
4.	Domu Pomocy Społecznej w Mocieszach - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	22,29.04.2021 r.
5.	Dom Pomocy Społecznej w Sandomierzu - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	13-14.05.2021 r.
6.	Dom Pomocy Społecznej we Wrocławiu - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	31.05-01.06.2021 r.
7.	Dom Pomocy Społecznej „Kombatant” w Olsztynie - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	11, 14-17.06.2021 r.
8.	Dom Pomocy Społecznej w Szczecinie - rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	14-15.06.2021 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Webinarium nt. „Piecza zastępcza dla dzieci z rodzin w kryzysie” zorganizowane przez Biuro RPO.	08.04.2021 r.
2.	Z okazji 78. rocznicy wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim w 1943 r. w imieniu Rzecznika Praw Obywatelskich złożyła wieniec Zastępczyni RPO Hanna Machińska.	19.04.2021 r.
3.	Ogólnopolska konferencja naukowa online nt. „Nieodpłatna pomoc prawa w dobie pandemii - wnioski de lege lata \ de lege ferenda” zorganizowana przez Studencką Poradnię Prawa na Uniwersytecie w Białymstoku.	23.04.2021 r.
4.	Konferencja online nt. „Wyzwania ochrony zdrowia psychicznego w Polsce w obliczu skutków pandemii COVID-19” zorganizowana przez Koło Naukowe Prawa Medycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.	24.04.2021 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w uroczystości przyznania Adamowi Bodnarowi nagrody Chair Amnesty International i wykład Adama Bodnara nt. „Praworządność i demokracja zagrożone w Polsce”.	28.04.2021 r.
6.	Webinarium dla studentów nt. „ZA Zgodą” zorganizowane przez ELSA Poland i Biuro RPO.	28.04.2021 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w webinarium nt. „Unia Równości dla osób LGBTIQ. Strategia Komisji Europejskiej walki z homofobią, bifobią i transfobią” zorganizowanym przez Komisję Europejską, Fundację Global Political Network i redakcję EURACTIV.pl.	17.05.2021 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w konferencji nt. „Bilans Pandemii: Jaki będzie świat po COVID-19”. Warszawa.	25.05.2021 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Zgromadzeniu Ogólnym Międzynarodowego Instytutu Ombudsmana nt. „Zagrożeń dla krajowych instytucji praw człowieka” - online.	25.05.2021 r.
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w konferencji online nt. „20 lat Karty Praw Podstawowych”.	25.05.2021 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w XX webinarium nt. „Rozwój dziecka w dobie pandemii” oraz uroczystości zakończenia XIX edycji Konkursu Świat Przyjazny Dziecku.	02.06.2021 r.

12.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Europejski standard sądu - ideał czy minimum prawne?”. Gawrych Ruda.	10-11.06.2021 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w konferencji naukowej o sytuacji rodzin nt. „Razem wobec rozstania” pod patronatem RPO.	15.06.2021 r.
14.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji nt. Skargi Nadzwyczajnej zorganizowanej przez Prezydenta RP. Warszawa.	18.06.2021 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara, Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej, Zastępcy RPO Stanisława Trociuka i Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w Gali Nagród Press Club Polska. Nagrodę otrzymał Rzecznik oraz jego Zastępcy. Warszawa.	22.06.2021 r.
16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adam Bodnara w uroczystości wręczenia mu nagrody Obywateli RP. Warszawa.	23.06.2021 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Zdrowia (V.7018.406.2021 z 1 kwietnia 2021 r.) - w sprawie dostępu osób z niepełnosprawnościami, w tym w spektrum autyzmu oraz ich opiekunów do szczepienia przeciwko COVID-19.

W związku z przypadającym na dzień 2 kwietnia 2021 r. Światowym Dniem Świadomości Autyzmu, Rzecznik Praw Obywatelskich poparł apel przedstawiony Ministrowi Zdrowia przez organizację społeczną działającą na rzecz pacjentów dotkniętych tym schorzeniem w trudnym czasie pandemii COVID-19. Głównym postulatem osób z niepełnosprawnościami, w tym w spektrum autyzmu jest umożliwienie im oraz ich opiekunom szczepienia przeciwko COVID-19 w pierwszej kolejności, w ramach najbliższego etapu szczepień przed otwarciem dostępu do szczepień dla całej populacji.

Rzecznik zgodził się, że osoby w spektrum autyzmu są bardziej narażone na zarażenie się wirusem wywołującym COVID-19. Ze względu na trudności związane z noszeniem maseczek, zostały słusznie zwolnione z obowiązku zakrywania ust i nosa. Wiele osób z autyzmem to osoby niesamodzielne, zależne od swoich opiekunów. Niektórzy przebywają w instytucjach zamkniętych, gdzie można zaobserwować większe liczby zachorowań na COVID-19. Ponadto u osób w spektrum występują często choroby i schorzenia współwystępujące, wpływające także na ich odporność immunologiczną. Wszystkie te czynniki wpływają na wzrost prawdopodobieństwa zarażenia się koronawirusem u osób w spektrum. Aby zminimalizować to ryzyko, konieczne jest uwzględnienie grupy osób z autyzmem w ramach najbliższego etapu szczepień.

Ponadto, RPO podkreślił niezbędność umożliwienia szczepień przeciw COVID-19 w pierwszej kolejności osobom z niepełnosprawnościami, jak i ich opiekunom. Niewątpliwie osoby z niepełnosprawnościami znajdują się w grupie podwyższonego ryzyka zakażeniem koronawirusem i jego skutkami. Należy zauważyć, że w kierowanych do Biura Rzecznika skargach wskazywane są dalsze pominięte grupy (osoby cierpiące na choroby przewlekłe np. SM, czy rodzice/opiekunowie małych pacjentów onkologicznych), wyrażające prośby o uwzględnienie ich w priorytetowej grupie szczepień.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Zastępca Dyrektora Departamentu Innowacji w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 10 maja 2021 r. wyjaśnił, że osoby z niepełnosprawnościami ze względu na swój stan zdrowia i szczególne potrzeby oraz okoliczności, w których się znajdują, wymagają podjęcia dodatkowych działań, które dadzą im szanse skorzystania z możliwości zaszczepienia się. Od 10 maja osoby z

orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz ich opiekunowie (do trzech opiekunów na osobę niepełnosprawną) będą mieli możliwość zaszczepienia się w punktach szczepień powszechnych (PSP) bez konieczności wcześniejszego umówienia się na termin szczepienia. Praca PSP będzie zorganizowana w taki sposób, aby obsłużyć bez kolejki wskazane osoby oraz zapewnić jak najlepsze warunki szczepienia dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Osoby, których stan zdrowia uniemożliwia samodzielne dotarcie do stacjonarnego punktu szczepień lub skorzystanie z transportu organizowanego przez jednostki samorządu terytorialnego zostaną zaszczepione w ramach istniejących już form i procedur, tj. przez wyjazdowe punkty szczepień.

Ministra Zdrowia (V.7014.5.2021 z dnia 1 kwietnia 2021 r.) - w sprawie wynagrodzenia zasadniczego diagnostów laboratoryjnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się diagności laboratoryjni, którzy podnoszą zastrzeżenia do ustawy o sposobie ustalania najniższego wynagrodzenia zasadniczego niektórych pracowników zatrudnionych w podmiotach leczniczych.

Według wskazanej grupy zawodowej przywołany akt prawny zawiera rozwiązania wadliwe. W szczególności przyznające diagnostom laboratoryjnym krzywdzące i zbyt niskie wynagrodzenie względem potrzeb tej grupy zawodowej oraz zróżnicowane względem innych zawodów. Jednocześnie podniesiono, że w debacie nad nowym sposobem ustalania najniższych wynagrodzeń, prowadzonej w ramach Zespołu Trójstronnego ds. Ochrony Zdrowia, przedstawicielom zawodów medycznych proponuje się w zasadzie jedynie korektę współczynników pracy, zamiast dogłębnej zmiany, przywracającej godność marginalizowanym przez lata zawodom medycznym.

Problematyka ta ma doniosłe znaczenie zwłaszcza w okresie pandemii COVID-19, która jeszcze bardziej uwypukliła wszelkie mankamenty systemu ochrony zdrowia. Oprócz podniesionego problemu nieadekwatnego wynagrodzenia, diagności laboratoryjni wskazali również na konieczność finansowania szkolenia specjalizacyjnego oraz egzaminu specjalizacyjnego ze środków własnych, co częstokroć pochłania ich roczne zarobki.

Rzecznik zwrócił się więc do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 21 kwietnia 2021 r. wskazał, iż zaproponowane przez Ministerstwo Zdrowia zmiany w ustawie o sposobie ustalania najniższego wynagrodzenia zasadniczego niektórych pracowników zatrudnionych w podmiotach leczniczych zostały poparte przez strony Trójstronnego Zespołu do Spraw Ochrony Zdrowia z wnioskiem o dalsze procedowanie legislacyjne. Zgodnie z przygotowanym projektem od 1 lipca br. gwarantowane minimalne wynagrodzenie zasadnicze w grupie obejmującej diagnostów laboratoryjnych posiadających specjalizację nie będzie mogło być

niższe niż 5 478 zł, natomiast w grupie obejmującej diagnostów laboratoryjnych bez specjalizacji nie będzie mogło być niższe niż 4 186 zł. Zaproponowane rozwiązania uwzględniają poszczególne grupy zawodowe w sposób zrównoważony i nie noszą dyskryminującego dla grupy zawodowej diagnostów laboratoryjnych charakteru. Jeśli chodzi o finansowanie szkolenia specjalizacyjnego diagnostów laboratoryjnych oraz opłaty za Państwowy Egzamin Specjalizacyjny Diagnostów Laboratoryjnych (PESDL) Podsekretarz Stanu poinformował, iż przedmiotowa kwestia jest uregulowana przepisami ustawy o diagnostyce laboratoryjnej oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2016 r. w sprawie specjalizacji i uzyskiwania tytułu specjalisty przez diagnostów laboratoryjnych.

Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP (IX.517.1702.2017 z 1 kwietnia 2021r.) - w sprawie nowelizacji ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą śledzi wszelkie działania legislacyjne zmierzające do kompleksowej nowelizacji ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób.

Rzecznik zwrócił uwagę, że w trakcie posiedzenia senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji w dniu 19 lutego 2020 r. Komisja zobowiązała Biuro Legislacyjne Senatu RP do przygotowania inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ww. ustawy. W opinii Rzecznika doprowadzenie do niezbędnych zmian w trybie pilnym jest niezmiernie istotne dla wszystkich osób pozbawionych wolności w Ośrodku w Gostyninie. Państwo powinno też systemowo określić filozofię funkcjonowania izolacji postpenalnej w Polsce.

Rzecznik zwrócił się zatem do Przewodniczącego Komisji o przedstawienie szczegółowych informacji: na jakim etapie znajdują się obecnie prace legislatorów Senatu RP; czy wyznaczono już termin posiedzenia Komisji, na którym projekt zmian dostanie poddany analizie; czy Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Zdrowia zareagowały na oczekiwania Senatu RP i przedstawiły po 19 lutego br. konkretne propozycje zmian legislacyjnych.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki (VII.7037.39.2021 z 12 kwietnia 2021 r.) - w sprawie przeprowadzonej weryfikacji podręczników szkolnych i postulatu usunięcia z nich pojęcia „praw zwierząt".

Z doniesień medialnych Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informacje dotyczące przeprowadzanej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki weryfikacji treści podręczników szkolnych oraz związanej z nią wypowiedzi Ministra Edukacji, który negatywnie ocenił sposób ujęcia tematyki ochrony zwierząt w

jednym z podręczników przeznaczonych dla uczniów trzeciej klasy szkoły podstawowej, stwierdzając, że „pojęcie »prawa zwierząt« nie występuje w naukach prawnych” oraz że jest ono „związane ze sferą wyobrażeń ideologicznych”.

Zdaniem Rzecznika powyższa wypowiedź Ministra może stać w sprzeczności z celami edukacji wczesnoszkolnej, zawartymi w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej(…), szczególnie w zakresie edukacji przyrodniczej oraz rozwoju emocjonalnego uczniów. Wypowiedź Ministra Edukacji może być odebrana jako kwestionowanie wartości, jaką jest wychowywanie dzieci i młodzieży w duchu odpowiedzialności i dbałości o dobrostan środowiska naturalnego, w tym edukowanie ich o systemie ochrony zwierząt w Polsce.

Rzecznik podkreślił, że mimo iż pojęcie „praw zwierząt” nie występuje wprost w obowiązujących w Polsce aktach normatywnych, obecne jest zarówno w zagranicznej, jak i polskiej literaturze prawniczej. Dyskusja dotycząca tego, czy zwierzęta mogą być podmiotem przysługujących im praw, pozostaje w sferze zainteresowania filozofii prawa i jako odrębne zagadnienie naukowe doczekało się wielu opracowań.

W ocenie Rzecznika za niepokojące należy uznać nadużywanie w niniejszej kwestii pojęcia „ideologii”. Trzeba zgodzić się z opinią, że szkoła nie powinna być miejscem ideologicznej indoktrynacji, jednak należy też uznać, iż treść podstawy programowej kształcenia ogólnego powinna być wolna od indywidualnych uprzedzeń jej autorów. Możemy zaobserwować coraz częstsze działania dzieci i młodzieży, zorientowane na ochronę środowiska, w tym zwierząt, a także rosnącą świadomość społeczną w zakresie zagrożeń wywołanych zmianami klimatycznymi. Tymczasem wypowiedź Ministra może być odebrana jako próba podważenia zasadności takich działań oraz może sugerować, że różnorodne organizacje pozarządowe czy też ruchy działające na rzecz ochrony zwierząt, powiązane są ze szkodliwą i groźną dla dzieci i młodzieży, „ideologią”.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o udzielenie wyjaśnień w niniejszej sprawie oraz informację o obecnym stanie weryfikacji treści szkolnych podręczników.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 7 czerwca 2021 r. oświadczył, iż nie dostrzega żadnego zagrożenia dla kształtowania wrażliwości dzieci i młodzieży na dobrostan zwierząt w związku z zaliczeniem pojęcia praw zwierząt do świata idei czy fikcji. Zdaniem Sekretarza Stanu problem nie tkwi w tym, czy zgodzimy się na istnienie pojęcia praw zwierząt czy nie. Pod egidą praw zwierząt, można przecież wprowadzać rozwiązania dla nich mniej korzystne od tych, które funkcjonowały wcześniej, pod innymi nazwami. Najistotniejsza jest ochrona zwierząt, która i tak będzie się zawsze sprowadzać do ludzkich wobec nich obowiązków. W efekcie spór o prawa

zwierząt, to spór sztuczny i wyłącznie nominalny. Co do pytania Rzecznika o stan weryfikacji podręczników, Sekretarz Stanu poinformował, że Zespół zajmujący się tą problematyką zakończył pracę, a uwieńczeniem jego działalności było złożenie raportu. Informacja w tej sprawie (oraz tekst raportu) są dostępne w internecie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.33.2021 z 13 kwietnia 2021 r.) - w sprawie rozporządzeń obu resortów dotyczących ponownego zamknięcia przedszkoli i żłobków.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli dotyczące rozporządzeń Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz z dnia 8 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, a także rozporządzeń Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz z dnia 8 kwietnia 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

Zastrzeżenia obywateli dotyczą trybu, w jakim przyjęto regulacje oraz ich konsekwencji w postaci ograniczenia prawa do nauki w przypadku dzieci, prawa do życia prywatnego członków rodzin, pracy zawodowej rodziców oraz swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Stworzenie możliwości korzystania z przedszkoli jedynie dla wybranych grup społecznych jest traktowane przez Skarżących jako przykład nierównego traktowania obywateli przez organy państwa. We wnioskach formułują oni zarzuty dotyczące nierównego traktowania obywateli oraz ignorowania przez władze publiczne potrzeb innych grup społecznych niż wymienione w nowych regulacjach.

Rzecznik wskazał, iż istnieją ustawowe podstawy do wprowadzania ograniczeń. Upoważnienie ustawowe nie zawiera jednak umocowania dla właściwego ministra do określenia kategorii osób, które w dalszym ciągu mogą korzystać z usług żłobków. W tej kwestii rozporządzenia wykraczają poza zakres upoważnień ustawowych, a tym samym mogą być niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz naruszać zasadę równości wobec prawa. W ocenie Rzecznika minister arbitralnie przyznał sobie uprawnienie do różnicowania kategorii podmiotów, które mogą korzystać z opieki żłobkowej.

Rzecznik podkreślił, że brak możliwości skorzystania z usług żłobka, klubu dziecięcego lub opiekuna dziennego uderza zwłaszcza w kobiety. Według danych to kobiety częściej niż mężczyźni korzystają z zasiłku opiekuńczego, w

związku z czym są w większym stopniu narażone na utratę pracy z powodu konieczności sprawowania opieki nad dzieckiem.

Dodatkowym problemem jest nieprecyzyjność przepisów rozporządzenia. Treść niektórych z nich jest na tyle niejasna, że może prowadzić do konfliktów w relacjach dyrektor żłobka – rodzice. Dyrektorzy skarżą się, że przepisy pojawiły się zbyt późno, aby dobrze przygotować się do nowej formy działania.

Rzecznik zwrócił się do Ministrów z prośbą o zajęcie stanowiska w odniesieniu do poruszonych kwestii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 12 maja 2021 r. poinformował, iż w opinii resortu rozstrzygnięcia zawarte w § 2 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 – są adekwatne, symetryczne i odpowiednio nie naruszają zasady równości oraz pozostającej w związku z nią zasady zakazu dyskryminacji. Ponadto podkreślił, że rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 marca 2021 r. jest źródłem prawa powszechnie obowiązującego w rozumieniu przepisów ustawy zasadniczej (art. 87 ust. 1). Treść rozporządzenia została ogłoszona czym wypełniono właściwe dyspozycje ustrojowe (art. 88 ust. 1 Konstytucji). Przepisy rozporządzenia są w konsekwencji obowiązujące i wiążące i brak jest podstaw faktycznych i prawnych do ich podważania. Ponadto upoważnienie ustawowe z art. 30b Prawo oświatowe wskazuje na możliwość m.in. ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty nie precyzując na poziomie ustawy w jaki sposób mogłoby one nastąpić. Zatem szczegółowy sposób ograniczenia funkcjonowania jednostek oświaty uregulowany powinien zostać określony w rozporządzeniu. Stąd też upoważnienie ustawowe z art. 30b Prawo oświatowe również umożliwia ograniczenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w stosunku do dzieci osób, które nie uczestniczą bezpośrednio w procedurach ograniczających rozprzestrzenienie się epidemii COVID-19.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 14 maja 2021 r. wyjaśniła, że przyczyną czasowego zawieszenia funkcjonowania instytucji nad dziećmi w wieku do lat 3, podobnie jak innych wprowadzonych obostrzeń, było zapewnienie ciągłości funkcjonowania służby zdrowia – aby tak się stało należało zapobiec przybywaniu chorych, czyli maksymalnie obniżyć transmisję koronawirusa, konieczne przy tym było również umożliwienie pracy służbom medycznym i służbom mundurowym, a także pozostałym jednostkom i służbom, którym należało zapewnić możliwość nieprzerwanego działania ze względu na realizowane przez nie zadania. W kwestii wątpliwości interpretacyjnych katalogu osób, które mogły w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 wnioskować o objęcie ich dzieci opieką tych instytucji, wskazać należy, że jeżeli rodzic miał wątpliwości, czy jego pracodawca znajduje się we wskazanym wyżej katalogu, mógł wyjaśnić tę kwestię ze swoim pracodawcą, a w przypadku

dalszych wątpliwości – z ministerstwem właściwym dla danej dziedziny. Przygotowanie pełnego, precyzyjnego katalogu zawodów lub funkcji nie było możliwe w sytuacji, gdy aktualna wówczas sytuacja epidemiczna wymagała podjęcia szybkich działań.

Prezesa Rady Ministrów (XI.815.28.2020 z 15 kwietnia 2021 r.) - w sprawie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do usług administracji publicznej przy pomocy środków komunikacji elektronicznej.

W związku z trwającą pandemią, w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2 i w poczuciu odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo interesariuszy oraz pracowników podmiotów publicznych, funkcjonowanie urzędów zostało ograniczone. Kluczowe stało się więc zapewnienie dostępu do usług administracji publicznej przy pomocy środków komunikacji elektronicznej. Wymuszone sytuacją pandemiczną przestawienie się urzędów na obsługę on-line uwypukliło problemy, o których rozwiązanie środowiska osób z niepełnosprawnościami upominały się od dawna.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że jedną z zasad, na jakich opiera się Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych jest dostępność. Państwa-strony konwencji są zobowiązane do podjęcia wszelkich odpowiednich środków w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich.

Profil zaufany miał być nowoczesnym narzędziem dostarczania i uzyskiwania informacji w ramach wszelkich formalności i aktywności każdej osoby. Dodatkowym udogodnieniem jest możliwość złożenia podpisu elektronicznego (podpisu zaufanego), który wobec podmiotów publicznych jest równie skuteczny jak podpis własnoręczny. Niestety wskazane narzędzie nadal pozostaje niedostępne dla osób z niepełnosprawnościami, które nie są w stanie opuścić miejsca zamieszkania i nie posiadają rachunku bankowego. W takich przypadkach reprezentujący osoby z niepełnosprawnością napotykają szereg trudności w związku z koniecznością potwierdzenia tożsamości wnioskodawcy i to pomimo posiadania stosownego pełnomocnictwa w formie aktu notarialnego.

Art. 20ca ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne umożliwia wprawdzie założenie tymczasowego profilu zaufanego ePUAP z trzymiesięcznym okresem ważności. Wraz z upływem tego terminu konieczne jest jednak założenie profilu zaufanego i jego potwierdzenie. W przypadku tymczasowego profilu zaufanego, w celu potwierdzenia tożsamości osoby, istnieje możliwość przeprowadzenia wideoidentyfikacji wnioskodawcy i nie jest wymagana osobista obecność w punkcie

potwierdzającym. Zgodnie z ust. 3 tego przepisu, minister właściwy do spraw informatyzacji może wydłużyć okres ważności tymczasowych profili zaufanych, uwzględniając szczególne okoliczności. Jedną ze szczególnych okoliczności, która umożliwiałaby wydłużenie okresu ważności tymczasowych profili zaufanych bez wątpienia jest trwająca nadal pandemia COVID-19 oraz wprowadzenie rozszerzonych zasad bezpieczeństwa, w tym rekomendacji pracy zdalnej w urzędach w jak najszerszym zakresie. W tej sytuacji przedłużenie ważności wspomnianych profili wydaje się być koniecznością.

Z możliwości wideoidentyfikacji na etapie potwierdzenia profilu zaufanego nie można jednak skorzystać w przypadku potwierdzania profilu zaufanego z 3-letnim okresem ważności. Taka konieczność powstaje wraz z upływem terminu ważności tymczasowego profilu zaufanego. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby z ograniczonymi możliwościami swobodnego poruszania się, które nie posiadają rachunków bankowych. Osobom występującym w ich imieniu odmówiono potwierdzenia tożsamości w punkcie potwierdzającym podczas zakładania profilu zaufanego pomimo posiadania stosownego pełnomocnictwa notarialnego. W takich przypadkach aktualne regulacje okazują się niewystarczające.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o poinformowanie, czy przeprowadzono analizę w zakresie możliwości wprowadzenia wideoidentyfikacji w celu potwierdzenia profilu zaufanego z 3-letnim okresem ważności. W przypadku odpowiedzi negatywnej, poprosił o wskazanie, czy planowane są działania w celu umożliwienia potwierdzenia profilu zaufanego przez osoby z niepełnosprawnościami.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 7 maja 2021 r. poinformował, że zmianie ulegną przepisy ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne dotyczące tymczasowego profilu zaufanego. Metoda wideoidentyfikacji wykorzystywana dotąd przy potwierdzaniu tymczasowego profilu zaufanego stanie się jedną z kilku równoważnych metod potwierdzania profilu zaufanego, a dotychczasowe tymczasowe profile zaufane staną się z mocy ustawy profilami zaufanymi. Stosowne przepisy zawarte są w art. 8 oraz w art. 22 ustawy o zmianie ustawy o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym oraz niektórych innych ustaw. Poruszony przez Rzecznika problem zostanie zatem niebawem rozwiązany. Odnosząc się do możliwości uzyskania profilu zaufanego dla osoby z niepełnosprawnością przez jej pełnomocnika notarialnego, Sekretarz Stanu wyjaśnił, że obecnie nie ma takiej możliwości i się takiej możliwości nie przewiduje.

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (XI.801.6.2020 z 15 kwietnia 2021 r.) - w sprawie zjawiska luki płacowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich szczególną uwagę poświęca kwestiom związanym z równym statusem kobiet i mężczyzn, w tym ze zjawiskiem tzw.

luki płacowej. Z zadowoleniem przyjął więc stanowisko Rady Ministrów wobec projektu nowelizacji ustawy – Kodeks pracy, a także zadeklarowaną przez Radę Ministrów otwartość na podjęcie szerszej dyskusji na temat istniejącej w Polsce luki płacowej oraz działań, których podjęcie mogłoby ograniczyć lub wyeliminować to zjawisko.

Rzecznik przypomniał o niezmiennej rekomendacji wprowadzenia rozwiązań ustawowych przyznających pracownikom prawo do informacji o płacach i nakładających obowiązek sprawozdawczy po stronie pracodawców. Zakres i kierunek tej rekomendacji odzwierciedla dobre praktyki zwalczania zjawiska luki płacowej stosowane w innych państwach europejskich, które wymagają, aby pracodawca prowadził systematyczny audyt płac z uwzględnieniem płci i okresowo informował pracowników o dostrzeżonych różnicach. Dodatkowo, niektóre z państw zdecydowały się wprowadzić rozwiązania, które zobowiązują pracodawcę – w razie stwierdzenia nieprawidłowości – do sporządzenia planu naprawy sytuacji i procedury monitorowania tego zjawiska.

Rzecznik podkreślił, że pomimo wskazanych działań, w Polsce luka płacowa wynosi 8,5% i choć jest niższa niż średnia unijna, to jednak na przestrzeni dziesięciu lat wzrosła prawie dwukrotnie. Ponadto trzeba mieć na względzie, iż wielkość luki płacowej związana jest ze zjawiskiem poziomej i pionowej segregacji rynku pracy, co powoduje, że jej wysokość w Polsce różnić się będzie między innymi w zależności od sektora gospodarki.

Rzecznik z aprobatą odniósł się do propozycji dyrektywy w sprawie jawności wynagrodzeń złożonej przez Komisję Europejską. Wynikające z niej prawo pracownika do informacji oraz obowiązek sprawozdawczy pracodawcy pozwolą wyeliminować jedną z głównych przyczyn nieskuteczności normatywnego zakazu dyskryminacji płacowej ze względu na płeć.

Ponadto, Rzecznik zwrócił uwagę, że dyskryminacja płacowa kobiet wynika również z czynników pozaprawnych. W związku z tym wyeliminowanie tej istotnej przeszkody i jednocześnie przejawu nierówności płci wymaga podjęcia także innych niż prawne działań. Szczególne znaczenie ma zdaniem Rzecznika edukacja równościowa.

Rzecznik zwrócił się więc do Ministra z prośbą o poinformowanie o obecnie prowadzonych lub planowanych działaniach na rzecz przestrzegania zasady równego traktowania w zatrudnieniu, w szczególności w zakresie niwelowania różnic w średnich wynagrodzeniach przyznawanych kobietom i mężczyznom w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 13 maja 2021 r. wyjaśniła, że przepisy Kodeksu pracy zawierają przepisy gwarantujące równe traktowanie kobiet i mężczyzn w zatrudnieniu oraz zakaz dyskryminacji (m.in. ze względu na płeć), jak również odpowiednie mechanizmy dochodzenia roszczeń w przypadku naruszenia tych przepisów. Natomiast w związku z toczącymi się obecnie na forum unijnym pracami nad projektem dyrektywy w sprawie wzmocnienia stosowania zasady równości wynagrodzeń

dla kobiet i mężczyzn za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości za pośrednictwem mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń oraz mechanizmów egzekwowania, podejmowanie prac nowelizujących przepisy we wskazanym obszarze jest obecnie przedwczesne.

Pełnomocnika Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka (VII.613.5.2021 z 15 kwietnia 2021 r.) - w sprawie ingerencji funkcjonariuszy polskiej Policji w wolność zgromadzeń osób młodych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem obserwuje coraz częstsze ingerencje funkcjonariuszy polskiej Policji w wolność zgromadzeń osób młodych.

Rzecznik podkreślił, że osoby niepełnoletnie w Rzeczypospolitej Polskiej również mają prawo do demonstrowania swoich poglądów, szczególnie w sprawach o doniosłym znaczeniu społecznym i w tym zakresie korzystają z gwarantowanej konstytucyjnie wolności słowa (art. 54 ust. 1 Konstytucji), a także udziału w pokojowych zgromadzeniach publicznych (art. 57 Konstytucji). Podobne gwarancje zawiera Konwencja o Prawach Dziecka. Art. 13 ust. 1 tej Konwencji gwarantuje dziecku prawo do swobodnej wypowiedzi, natomiast art. 15 ust. 1 gwarantuje wolność pokojowych zgromadzeń dzieci.

Powyższe kwestie mają szczególne znaczenie w kontekście oceny prawnej zgromadzeń publicznych odbywanych w czasie ogłoszonego przez władze publiczne stanu epidemii. Zgromadzenia te uznawane są przez Policję za nielegalne i z tego właśnie powodu w odniesieniu do demonstrantów podejmowane są działania sankcyjne. Tymczasem Rzecznik od wielu miesięcy informuje i stoi na stanowisku, że wprowadzone przepisami rządowych rozporządzeń wykonawczych zakazy i ograniczenia wolności pokojowych zgromadzeń publicznych są niekonstytucyjne. Opinię Rzecznika w tym przedmiocie jest podzielana w orzecznictwie sądowym. Oznacza to, że podejmując w tym zakresie działania Policja bez legalnie ustanowionej podstawy prawnej ingeruje w konstytucyjnie chronione wolności.

Podejście do zgromadzeń publicznych w pandemii jest szczególnie ważne z perspektywy udziału w nich osób nieletnich. Policja bowiem ocenia to wówczas jako przejaw demoralizacji osoby niepełnoletniej i kieruje sprawy do sądów rodzinnych, chociaż osoby nieletnie realizują jedynie swoją wolność konstytucyjną, która nie została skutecznie, a więc w sposób legalny ograniczona, co potwierdza powołane orzecznictwo sądowe.

Rzecznik osobno rozważył sprawę protestu osoby małoletniej we Wrocławiu. Z doniesień medialnych wynika, że osoba niepełnoletnia została oskarżona o to, że naruszyła ład i porządek publiczny poprzez siedzenie na chodniku, tj. o czyn z art. 51 § 1 k.w. Zdaniem Rzecznika siedzenie na chodniku nie wypełnia znamion wskazanego wykroczenia. Wskazaną sprawę należało jednak rozważyć w kontekście korzystania przez osobę małoletnią z wolności zgromadzeń poprzez formę protestu jaką jest siedzenie. Forma ta jest powszechnie znaną pokojową formą protestu, wykorzystywaną przez studentów

podczas strajków okupacyjnych. Przyjęcie zatem, że osoba ta uczestniczyła w pokojowym proteście siedzącym prowadzić musi do wniosku, iż ochrona jej praw powinna być szersza, korzystała bowiem ona z konstytucyjnie chronionego prawa człowieka. Zdaniem Rzecznika, nawet jeżeli uznamy, że siedzenie na chodniku może naruszać porządek publiczny, to zastosowanie wobec takiego czynu sankcji o charakterze karnym (art. 51 k.w.) nie jest proporcjonalne. Tym samym ingerencja w realizację wolności tej osoby była nadmierna a sankcje nałożone przez funkcjonariuszy policji zbędne i pozbawione podstaw.

Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika oraz Komendantów Policji w całej Polsce z prośbą o uwzględnienie przedstawionych wniosków w toku prowadzonych czynności oraz o upowszechnienie stanowiska Rzecznika w działaniach szkoleniowych i edukacyjnych prowadzonych w odniesieniu do funkcjonariuszy Policji.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (V.7018.82.2021 z 16 kwietnia 2021 r.) - w sprawie zasad (kryteriów kolejności) dostępu obywateli do szczepień przeciwko COVID-19.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż w obecnym brzmieniu rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii w § 27 ust.1 pkt. 11 lit. d wskazuje, że podmioty przeprowadzające szczepienia ochronne przeciwko COVID-19 mają obowiązek stosowania tych szczepień w ramach ,,I" etapu co do osób urodzonych w latach 1962-1981. RPO podkreślił, że we wskazanej powyżej regulacji brak jest podstawy prawnej do wdrażania kolejności szczepień przeciw COVID-19 w zależności od zgłoszenia wcześniejszej chęci zaszczepienia.

Do Rzecznika dotarły sygnały o nagłych zmianach rządu w harmonogramie szczepień przeciw COVID-19. W dniu 1 kwietnia (po północy) br. została uruchomiona rejestracja dla tych osób, które zgłosiły wcześniejszą chęć szczepienia poprzez internetowy formularz. Powyższa wiadomość nie została ogłoszona oficjalnie, co wywołało dezorientację wśród Obywateli. Podczas zwołanej tego dnia konferencji szef kancelarii premiera i pełnomocnik rządu do spraw programu szczepień przyznał, że rząd rzeczywiście uruchomił w nocy skierowania, które zostały wystawione dla osób w wieku od 40 do 59 lat, które wcześniej zgłosiły chęć zaszczepienia.

Do Biura Rzecznika zwracają się też Obywatele, którzy nie zgłosili chęci szczepienia na początku tego roku, a chcieliby z tej możliwości skorzystać oraz nie posiadali wcześniejszych informacji, że jeżeli nie zgłoszą takiej gotowości to do możliwości szczepienia będę mieć dostęp w okresie późniejszym. Dochodzi również do sytuacji, gdy osoby wyraziły chęć zaszczepienia, a nie otrzymały e-skierowania. Do RPO docierają ponadto skargi, że przy uruchamianiu rejestracji dla grupy 18-39 lat priorytetowo będą traktowane osoby, które przez formularz

online zgłosiły chęć szczepienia, co dotyczy również osób w wieku 40-59 lat. Zgłaszane są problemy związane z zamknięciem przez rząd, bez uprzedzenia, w marcu strony, na której można było zadeklarować chęć zaszczepienia się przeciw COVID-19. Jest to o tyle ważne, że zgłaszające się do Rzecznika osoby obawiają się, że na podstawie tego zgłoszenia wkrótce mają być wystawiane e-skierowania na szczepienie dla osób z grupy wiekowej 18- 39 lat. Wówczas osoby z tej grupy zostaną pominięte, tzn. dla nich e-skierowanie będzie wystawione w późniejszym terminie. Powyższe rodzi obawy tych osób o dyskryminowanie w dostępie do szczepionki przeciw COVID-19, jak również uwidocznia chaos w zarządzaniu pandemią.

Rzecznik przypomniał, że realizacja szczepień jest zapewniona gwarancjami wynikającymi z art. 68 ust. 2 Konstytucji. Stanowi on, że obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa. Obowiązek państw w zakresie szczepień przeciwko głównym chorobom zakaźnym oraz zapobiegania epidemiom i ich zwalczania jest w obecnych warunkach obowiązkiem priorytetowym w obszarze prawa do zdrowia. Każdy człowiek ma bowiem prawo do korzystania z najwyższego osiągalnego standardu zdrowia fizycznego i psychicznego, który obejmuje również dostęp do programów szczepień.

Rzecznik podkreślił także, że zwalczanie tej epidemii powinno odbywać się w ramach porządku prawnego, do przestrzegania którego zobowiązani są nie tylko obywatele, lecz także organy władzy publicznej. Ten porządek prawny umożliwia zwalczanie epidemii z zachowaniem poszanowania konstytucyjnych praw i wolności jednostki, o ile tylko władza publiczna sięga po adekwatne ku temu narzędzia. Zwalczanie epidemii COVID-19 wymaga niewątpliwie środków specjalnych, ale środki te muszą mieścić się w granicach prawa, w tym w granicach zakreślonych w przepisach Konstytucji RP regulujących prawa i wolności jednostki.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 12 maja 2021 r. wyjaśnił, iż Narodowy Program Szczepień przeciw COVID-19 został przyjęty, by zagwarantować przeprowadzenie bezpiecznych i skutecznych szczepień obywateli Polski. W styczniu br. został udostępniony specjalny formularz online, poprzez który obywatele mogli zadeklarować gotowość do przyjęcia szczepionki przeciw COVID-19. Uruchomienie formularza nastąpiło w warunkach mniejszego niż obecnie zainteresowania szczepieniami i stanowiło działanie o charakterze profrekwencyjnym. Rząd wielokrotnie informował, iż osoby, które wyrażą poprzez formularz wolę poddania się szczepieniu, będą mogły liczyć na pierwszeństwo w dostępie do szczepień, dlatego nie sposób zgodzić się z twierdzeniem o niewystarczającym informowaniu społeczeństwa w tym zakresie. Szef Kancelarii poinformował także, że w związku ze zwiększeniem dostaw

szczepionek do Polski, podjęta została decyzja o modyfikacji procesu szczepień poprzez zwiększenie zakresu szczepień populacyjnych. Dzięki przyspieszeniu realizacji NPS od 10 maja br. uruchomiono rejestrację dla wszystkich osób pełnoletnich. Ponadto, wprowadzane są także zmiany organizacyjne, takie jak zwiększenie liczby punktów szczepień oraz poszerzenie kadry kwalifikującej i wykonującej szczepienia.

Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (XI.501.4.2021 z 19 kwietnia 2021 r.) - w sprawie problemów związanych ze spisem powszechnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą obserwuje proces przeprowadzania Narodowego Spisu Powszechnego Mieszkań i Ludności w 2021 r. (dalej jako: „NSP2021" albo „spis powszechny"), realizowany na podstawie ustawy o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. oraz ustawy o statystyce publicznej.

W toku rozpatrywania kierowanych do Biura RPO skarg dostrzec można problemy związane z dostępnością formularza samospisu dla osób z niepełnosprawnościami oraz adekwatności odpowiedzi w nim zawartych w zakresie danych dotyczących osób należących do grup mniejszościowych. Opisywane problemy skutkują wykluczeniem ze spisu powszechnego określonych osób, jak również w niektórych przypadkach mogą prowadzić do pozyskiwania nieadekwatnych do sytuacji tych osób danych.

W pierwszej kolejności Rzecznik wskazał, iż ankieta Narodowego Spisu Powszechnego pozostaje niedostępna dla osób niewidomych i słabowidzących. Jak wynika z dostępnych informacji, program czytający nie może odczytać części zawartych w formularzu pytań. Dodatkowo nadal nie jest możliwe obsłużenie formularza przy użyciu samej klawiatury. Uzupełnienie dalszej części ankiety jest możliwe dopiero do wypełnieniu pola „imię", co znacznie utrudnia obsługę formularza. Z uwagi na wprowadzenie samospisu internetowego jako podstawowej formy przekazania danych, przy konstruowaniu ankiety niezbędne jest uwzględnienie potrzeb wszystkich ankietowanych, także osób z różnymi niepełnosprawnościami. Obowiązkiem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego jest zapewnienie takich warunków oraz metod przeprowadzania spisu, aby każdy mógł w nim uczestniczyć, niezależnie od stanu zdrowia, wieku czy wymaganego zakresu pomocy.

Uwagę zwraca ponadto brak adekwatnych odpowiedzi w formularzu NSP2021 dotyczących osób transpłciowych, niebinarnych i osób pozostających w jednopłciowych związkach małżeńskich zawartych za granicą. Rozwianie powyższych wątpliwości jest istotne, ponieważ wskazanie nieprawdziwych danych, jak również odmowa uczestnictwa w spisie obwarowane są odpowiedzialnością karną. Rzecznik zarekomendował zatem taką modyfikację algorytmu formularza, aby podczas jego wypełniania możliwe było wskazanie innej płci niż ta zakodowana w nr PESEL, a także wskazanie innej płci niż „kobieta" lub „mężczyzna". Ponadto, w odniesieniu do osób, które zawarły

jednopłciowy związek małżeński za granicą, zaapelował o zapewnienie odpowiedniej informacji o tym, jak powinien zostać wypełniony formularz spisowy.

Rzecznik wskazał również, iż obecny formularz spisowy, blokując niepolskie znaki diakrytyczne nie tylko utrudnia członkom mniejszości narodowych i etnicznych korzystanie z własnych praw, ale także uniemożliwia udzielanie dokładnych, wyczerpujących i zgodnych z prawdą odpowiedzi i tym samym staje w sprzeczności z art. 28 ust 1 ww. ustawy o Narodowym Spisie Powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. Jak podnoszą członkowie mniejszości, po wpisaniu innego symbolu niż znaki przyjęte w polskim alfabecie formularz informuje, że dane pole zawiera „niedozwolone znaki". Takie działanie może nosić znamiona dyskryminacji ze względu na narodowość lub pochodzenie etniczne i skutecznie zniechęcać członków mniejszości pragnących poddać się obowiązkowi spisowemu.

Kolejnym problemem sygnalizowanym przez członków mniejszości narodowych i etnicznych jest niekompletny katalog materiałów promocyjnych skierowanych do mniejszości narodowych i etnicznych zamieszczony na stronie internetowej spisu powszechnego. Zawężanie katalogu materiałów mających na celu wypromowanie spisu wśród grup mniejszościowych do kilku tylko mniejszości budzi obawy RPO i może wpłynąć na zaniżenie deklarowanej liczby członków mniejszości deklarujących swoją przynależność narodową bądź etniczną w spisie powszechnym.

Rzecznik zwrócił się do Prezesa GUS z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w piśmie z 6 maja 2021 r. poinformował, że GUS w zakresie działań umożliwiających spis osobom ze szczególnymi potrzebami nawiązał współpracę z Polskim Związkiem Głuchych oraz Polskim Związkiem Niewidomych. Prowadzone są również działania lokalne i regionalne w tym zakresie. W zakresie dostosowania aplikacji do samospisu dla potrzeb osób niewidomych aplikacja spisowa spełnia około 30 warunków WCAG z 40. Najważniejszym zagadnieniem jest możliwość obsługi formularza spisowego z poziomu klawiatury. GUS rozpoczął już prace dotyczące dostosowania aplikacji dla osób niewidomych oraz osób niedowidzących. Od 1 czerwca br. będzie możliwość obsługi formularza spisowego z poziomu klawiatury. Prezes GUS wyjaśnił także, że w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań nie jest badany temat dotyczący tożsamości płciowej. W celu ujednolicenia przekazywanych danych przewiduje się dwie możliwe opcje „mężczyzna"/„kobieta" i nie dopuszcza się danych nieustalonych. W przypadku osób pozostających w jednopłciowych związkach małżeńskich zawartych za granicą udostępniony formularz spisowy nie blokuje możliwości określenia stanu cywilnego przez te osoby. Pomimo braku nazwy dla kategorii stanu cywilnego odpowiadającej sytuacji ww. osób, w formularzu spisowym mają one możliwość zaznaczenia odpowiedzi „żonaty/zamężna",

która będzie uznana przez statystykę publiczną za zgodną z prawdą. Ponadto Prezes ZUS wskazał, iż w aplikacji spisowej została wprowadzona możliwość wpisywania znaków diakrytycznych w imieniu i nazwisku.

Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (VII.501.99.2021 z 21 kwietnia 2021 r.) - w sprawie przetwarzania danych osobowych w ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło wiele wniosków związanych z przetwarzaniem danych osobowych przy okazji Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021. Wśród nich wyróżniają się sygnały dotyczące zaniepokojenia obywateli przetwarzaniem przez służby statystyki publicznej numeru PESEL.

Formularz spisowy narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań przeznaczony dla osób fizycznych dokonujących samospisu internetowego w kategorii „Dane osoby. Ustalenie danych osoby dokonującej samospisu" przewiduje konieczność podania numeru PESEL lub zaznaczenia odpowiedzi, zgodnie z którą odpowiadający jest cudzoziemcem bez nadanego numeru PESEL. Ponadto, podanie numeru PESEL jest konieczne do zdefiniowania hasła pozwalającego na zalogowanie się i uzyskanie dostępu do formularza spisowego, o ile osoba dokonująca samospisu nie skorzysta z opcji zalogowania się przez profil zaufany. Do tych dwóch aspektów mają zastrzeżenia obywatele.

Zgodnie z treścią art. 51 ust. 1 Konstytucji oraz art. 9 ust. 1 ustawy o statystyce publicznej każde zobowiązanie obywatela do przekazania przez niego danych osobowych organom władzy publicznej, w tym w ramach przeprowadzania spisu powszechnego czy weryfikacji jego tożsamości dla celów przeprowadzenia tego spisu, musi posiadać wyraźne umocowanie ustawowe. Rzecznik nie kwestionuje potrzeby podania danych identyfikacyjnych w trakcie spisu, jednak powinna zostać podana do publicznej wiadomości podstawa takiego obowiązku. Obywatele zwracają również uwagę na kwestię możliwości nieuprawnionego posługiwania się danymi i logowania się do formularza spisowego w związku z wprowadzeniem logowania się do formularza samopisu przy użyciu numeru PESEL i nazwiska panieńskiego matki.

Wczytując się w głosy obywateli trudno też nie odnieść wrażenia, że w pewnym zakresie zawiodła komunikacja ze społeczeństwem. Być może częściowo przyczyną jest tu pandemia COVID-19, która postawiła przed służbami statystyki publicznej wiele nowych wyzwań. Wnioskodawcy zwracający się do RPO nie otrzymali informacji, po co państwo polskie zbiera poszczególne dane (np. o wyznaniu, niepełnosprawności, miejscu pracy) i jaką rolę pełnią dane statystyczne dla działań na rzecz mieszkańców Polski. W ocenie Rzecznika takie informacje powinny zostać opracowane w przystępnej komunikacyjnie formie i udostępnione przez GUS.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Prezesa GUS z prośbą o przekazanie wyjaśnień w niniejszej sprawie.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w piśmie z 10 maja 2021 r. poinformował, że w związku z organizacją i przeprowadzeniem NSP 2021, podstawą prawną przetwarzania danych osobowych, takich jak imię i nazwisko oraz numer PESEL, są stosowne przepisy ustawy o statystyce publicznej, które stosowane są zgodnie z art. 9 ustawy o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w2021 r. Podkreślił także, że indywidualne dane osobowe (nr PESEL, imię i nazwisko) nie są przedmiotem badania spisowego, ani celem zainteresowań i dociekań badawczych, lecz jedynie pełnią rolę danych pomocniczych w metodzie elektronicznego rejestrowania i informatycznego przetwarzania informacji gromadzonych w aplikacji do NSP 2021. Są bowiem jedynym skutecznym sposobem do trafnego identyfikowania (rozróżniania czy odróżniania) badanych jednostek, a przez to umożliwiają łączenie danych, pozyskanych w ramach różnych metod zbierania danych, przewidzianych w ramach NSP 2021. Co więcej, dane osobowe są już na wczesnym etapie przetwarzania zastępowane sztucznymi identyfikatorami (nierozpoznawalnymi).

Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii (V.7018.472.2021 z 29 kwietnia 2021 r.) – w sprawie zapowiedzi udostępniania usług wyłącznie osobom zaszczepionym przeciwko COVID-19.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły sugestie pojawiające się w przestrzeni publicznej, jakoby dostęp do usług (restauracje, hotele itd.) ograniczony miał zostać wyłącznie do osób zaszczepionych przeciwko COVID-19. Biorąc pod uwagę fakt, że szczepienie to nie zostało uznane za szczepienie obowiązkowe, nadal ograniczona jest jego dostępność, a ponadto są osoby, które nie mogą się zaszczepić ze względów zdrowotnych, przyjęcie tego rodzaju rozwiązania mogłoby mieć charakter dyskryminujący osoby, które z różnych względów się nie zaszczepiły.

Rzecznik wskazał, że – o ile, niezbędne ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne, będzie wprowadzenie ograniczeń w dostępie do usług – to samoistnym kryterium tego ograniczenia nie może być szczepienie przeciwko COVID-19. Kryterium ewentualnego ograniczenia w dostępie do usług może być co najwyżej zagrożenie dla zdrowia publicznego powodowane przez daną osobę.

Biorąc pod uwagę, że za równie „bezpieczne”, co osoby zaszczepione uznaje się osoby, które przeszły chorobę COVID-19 oraz osoby legitymujące się aktualnym testem w kierunku wirusa SARS-CoV-25 , realizacja zasady równego traktowania wymaga, aby przynajmniej te grupy osób na równi z zaszczepionymi miały zapewniony dostęp do usług.

Doniesienia medialne, jakoby dostęp do usług po „odmrożeniu” gospodarki miał być ograniczony wyłącznie dla osób zaszczepionych budzą poważne obawy obywateli, co można stwierdzić w oparciu o kierowane do RPO skargi.

Niezależnie też od – w pełni zrozumiałego – zachęcania obywateli do szczepień, nieodzowne wydaje się jednoznaczne zakomunikowanie opinii publicznej, że ewentualne ograniczenia w dostępie do usług nie będą miały charakteru dyskryminującego osoby niezaszczepione. Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionej kwestii.

Minister Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 1 czerwca 2021 r. oświadczył, iż ma pełną świadomość skutków epidemii tak dla usługodawców, jak korzystających z usług, w tym branży gastronomicznej lub turystycznej. Postulaty przedsiębiorców, jak i usługobiorców, zwłaszcza dotyczące ewentualnego prowadzenia w okresie przejściowym działalności w alternatywnym reżimie sanitarnym (certyfikat lub obecne zasady higieny), są poddawane na bieżąco wnikliwym analizom i ocenom w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii z uwzględnieniem zasady równego traktowania. Minister zapewnił, że resort nieprzerwanie zabiega o jak najszybsze otwarcie gospodarki, zawłaszcza branż najciężej dotkniętych ograniczeniami i zakazami, nie wykluczając stosowania dodatkowych narzędzi działania, takich jak certyfikaty. Podkreślił ponadto, że podejmowane są wszelkie możliwe działania, w tym na forum rządowym, by jak najszybciej gospodarka, przedsiębiorcy i obywatele mogli czuć się bezpiecznie, powrócić do normalności gospodarczej i społecznej oraz zacząć na nowo funkcjonować. Na bieżąco monitorujemy sytuację na rynku wewnętrznym w warunkach epidemii i w razie konieczności będziemy podejmowali kolejne działania w celu udzielenia wsparcia przedsiębiorcom, ich rodzinom i konsumentom.

Ministra Zdrowia (VII.565.14.2021 z 29 kwietnia 2021 r.) – w sprawie nowych regulacji wprowadzonych w celu zwalczania epidemii koronawirusa.

Wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziło rozszerzenie w przepisach ograniczeń wolności zgromadzeń (art. 57 Konstytucji RP), wprowadzone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Na podstawie § 26 ust. 1 rozporządzenia RM zakazane zostało nie tylko „organizowanie zgromadzeń", ale również „organizowanie lub udział w zgromadzeniach". Dodatkowo, zakazane jest organizowanie lub udział w „imprezach, spotkaniach i zebraniach niezależnie od ich rodzaju".

Rzecznik nie kwestionuje potrzeby ochrony zdrowia publicznego w stanie epidemii, jednak wszelkie działania podejmowane w tym zakresie muszą respektować konstytucyjną zasadę (art. 7 Konstytucji), że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Tymczasem ograniczenie wolności organizowania ani też udziału w zgromadzeniach publicznych nie mieści się w granicach kompetencji Rady Ministrów, a zakazy te są ustanawiane bez podstawy prawnej.

Ponadto, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie, tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, co więcej, nie mogą one naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Rzecznik wielokrotnie podkreślał, że ograniczenie wolności zgromadzeń publicznych w taki sposób, by w zgromadzeniu mogło uczestniczyć jedynie 5 osób, w praktyce prowadzi do naruszenia istoty tej konstytucyjnej wolności. Kwestia ta została już wielokrotnie rozstrzygnięta również przez sądy.

Rzecznik zwrócił także uwagę na wątpliwości dotyczące różnic we wprowadzonych obostrzeniach prawnych dotyczących organizacji pogrzebów o charakterze religijnym i pochówków świeckich oraz ślubów cywilnych i ślubów kościelnych. Należy wskazać, że rozróżnienie dotyczące zasad organizowania pogrzebów świeckich oraz pochówków religijnych oraz ślubów cywilnych i kościelnych nie znajduje ani racjonalnego ani prawnego uzasadnienia i stanowi poważne naruszenie konstytucyjnych zasad równości oraz wolności sumienia i wyznania osób niewierzących, których prawo do godnego pochówku np. osób bliskich zostało ograniczone. Tym samym wprowadzone ograniczenia prowadzą do naruszenia art. 32 i 53 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie pisemnego stanowiska w związku ze wskazanym wyżej wątpliwościami dotyczącymi ograniczania podstawowych praw i wolności.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.503.2.2016 z 30 kwietnia 2021 r.) - w sprawie konwencji o prawach osób starszych.

W związku z Międzynarodowym Dniem Solidarności Międzypokoleniowej, obchodzonym w dniu 29 kwietnia, Rzecznik Praw Obywatelskich zasygnalizował potrzebę opracowania i przyjęcia nowej konwencji o prawach osób starszych, która łączyłaby postulaty ważne dla obecnych i przyszłych pokoleń seniorek i seniorów. Bez wątpienia przejawem takiej solidarności, i tym samym godnym uczczeniem ww. Dnia, byłoby rozpoczęcie prac redakcyjnych nad treścią nowej konwencji. Ten gest miałby szczególne znaczenie w obliczu bolesnych skutków pandemii Covid-19 i wywołanych nią zmian w przestrzeganiu praw osób starszych na świecie i w Polsce.

Rzecznik przypomniał, że we wspólnym oświadczeniu krajowych instytucji praw człowieka i organizacji pozarządowych, przedstawionym podczas 11. Sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się, państwa wyraziły chęć rozpoczęcia prac nad treścią nowej konwencji. Przedstawione przez państwa stanowiska wskazywały na żywe zaangażowanie w debatę, a szczególną uwagę zwróciło stanowisko Niemiec, które zadeklarowały gotowość do podjęcia prac nad usunięciem luk w prawie międzynarodowym odnoszącym się do ochrony praw osób starszych. Wskazano m.in. na potrzebę opracowania mapy drogowej, która umożliwiłaby OEWGA wypełnienie mandatu udzielonego jej rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ, czyli do przedstawienia elementów

nowego instrumentu prawa międzynarodowego chroniącego prawa osób starszych. Postulat ten został uzupełniony o propozycję utworzenia grupy eksperckiej, której zadaniem byłoby wsparcie OEWGA w wypracowaniu stanowiska przed kolejną Sesją. Rzecznik z rozczarowaniem odnotował brak głosu reprezentanta polskiego rządu podczas dyskusji.

Rzecznik przypomniał również o debacie na temat starzenia się, która została zapoczątkowana w ramach UE dzięki Zielonej Księdze w sprawie starzenia się. Kolejną istotną inicjatywą UE są Konkluzje Rady Europejskiej w zakresie uwzględnienia kwestii starzenia się we wszystkich politykach publicznych (mainstreaming ageing). W wielu punktach Konkluzje przedstawiają podejście oparte o prawa osób starszych, w tym prawa do godności i niedyskryminacji. Zauważono, że obecnie działania adresowane do osób starszych najczęściej koncentrują się na zagadnieniu zdrowia fizycznego, pomija się natomiast aspekt zdrowia psychicznego i ogólnego dobrostanu. Wskazano także, że budowanie społeczeństw dla wszystkich pokoleń wymaga zapewnienia prawa do autonomii i dostępu do uczestnictwa w procesach decyzyjnych.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o odniesienie się do powyższych zagadnień oraz o wskazanie, czy Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej wzięło udział w konsultacji Zielonej Księgi lub w innej formie uczestniczy w zainicjowanym dialogu w sprawie starzenia się w UE, a także w jaki sposób i w jakim zakresie zamierza włączyć się w realizację postulatów zawartych w Konkluzjach Rady Europejskiej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 28 maja 2021 r. wskazał, że resort na bieżąco bierze udział w pracach instytucji międzynarodowych i europejskich w zakresie starzenia się oraz w opracowywaniu stanowisk rządu wobec projektowanych zmian i dokumentów. Ponadto, na bieżąco monitoruje prace Otwartej Grupy Roboczej ONZ ds. Praw Osób Starszych oraz bierze aktywny udział w opracowywaniu materiałów będących przedmiotem prac tej grupy, które dotychczas były także przekazywane do wiadomości RPO. Wobec powyższego, stanowisko Polski (i zdecydowanej większości państw członkowskich Unii Europejskiej) dotyczące propozycji wypracowania konwencji poświęconej prawom osób starszych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych nie uległo zmianie. Ponadto, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej brało czynny udział w procesie wypracowania i przyjęcia *Konkluzji Rady ws. uwzględniania problematyki osób starszych w politykach publicznych*. Zapisy Konkluzji podkreślają rolę włączania problematyki starzenia się do głównego nurtu polityki. W związku z powyższym, działania Ministerstwa w dalszym ciągu będą zmierzały do ukierunkowania na włączenie kwestii związanych ze starzeniem się społeczeństwa do wszystkich istotnych obszarów polityki na wszystkich szczeblach.

Ministra Sprawiedliwości (WZF.7043.8.2018 z 4 maja 2021 r.) - w sprawie udzielania zezwoleń na podjęcie zajęcia zarobkowego poza służbą przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się funkcjonariusz Służby Więziennej w sprawie cofnięcia, przez przełożonego, zezwolenia na prowadzenie dodatkowego zajęcia zarobkowego w formie działalności gospodarczej, bez wskazania przyczyny takiej decyzji.

W kwestii udzielania w służbach mundurowych zezwoleń na dodatkowe zajęcia zarobkowe Rzecznik stoi na stanowisku, że domena ta należy do indywidualnej oceny przełożonych. Regułą jest pełnienie służby, natomiast w drodze wyjątku, pod ustawowo określonymi warunkami, funkcjonariuszowi może zostać wyrażona zgoda na podjęcie dodatkowego zajęcia zarobkowego. Jednakże badając indywidualną sprawę Rzecznik powziął wątpliwości, gdyż obowiązujące przepisy nie przewidują obowiązku przekazania funkcjonariuszowi Służby Więziennej informacji o przyczynie cofnięcia zezwolenia na podjęcie dodatkowego zajęcia zarobkowego.

Stosunek służbowy funkcjonariuszy Służby Więziennej cechuje się: podległością służbową opartą na hierarchiczności i dyspozycyjnością, stąd też uzyskanie zgody na dodatkowe zatrudnienie może następować tylko w wyjątkowych wypadkach i nie może kolidować z wykonywaniem zadań służbowych. Jednakże obowiązujący stan prawny w tym zakresie nasuwa wątpliwości w zakresie, w jakim rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2010 r. w sprawie udzielania zezwoleń na podjęcie zajęcia zarobkowego poza służbą przez funkcjonariuszy Służby Więziennej nie przewiduje uzasadnienia cofnięcia zezwolenia na podjęcie zajęcia zarobkowego. Rozwiązanie takie sprzyja bowiem arbitralności.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych argumentów i rozważenie możliwości korekty w tym zakresie rozporządzenia w sprawie udzielania zezwoleń na podjęcie zajęcia zarobkowego poza służbą przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 2 czerwca 2021 r. wyjaśnił, że sposób uregulowania cofania zezwoleń przyjęty w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2010 r. w sprawie udzielania zezwoleń na podjęcie dodatkowego zajęcia zarobkowego poza służbą przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wynika z wytycznych płynących z ustawy o Służbie Więziennej, w szczególności przepisów art. 160 tej ustawy. Charakter służby w Służbie Więziennej wymaga sprawności działania przy cofaniu zezwolenia. Przełożony posiada daleko idącą dyskrecjonalną władzę kształtowania sytuacji prawnej podwładnego z jednej strony, a z drugiej funkcjonariusz musi pozostawać dyspozycyjny. Status funkcjonariusza Służby Więziennej dopuszcza bowiem dodatkowe zajęcie jako sytuację wyjątkową. Szerokie wskazywanie w uzasadnieniu, na czym, w ocenie

przełożonego naruszenie polegało, nie zmienia faktu cofnięcia zezwolenia. Biorąc pod uwagę powyższą analizę, w ocenie resortu sprawiedliwości, regulacja w obowiązującym rozporządzeniu, w sytuacji, w której w piśmie o cofnięciu zezwolenia wskazano na jedną lub więcej przesłanek z art. 160 ust. 2 ustawy, jest wystarczająca.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.503.4.2016 z 4 maja 2021 r.) - w sprawie potrzeby przeprowadzenia w Polsce procesu deinstytucjonalizacji systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

W dniu 5 maja przypada Dzień Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych oraz Dzień Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. Ten dzień powinien stać się szczególną okazją do refleksji nad sytuacją osób z niepełnosprawnościami w Polsce, a także podsumowania dotychczasowych i zaplanowania dalszych działań zmierzających do udzielenia adekwatnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w celu korzystania z praw i wolności człowieka i obywatela na zasadzie równości z innymi.

Proces deinstytucjonalizacji systemu wsparcia od lat pozostaje jednym z kluczowych postulatów Rzecznika Praw Obywatelskich w obszarze praw osób z niepełnosprawnościami. Również Komitet ONZ wskazał na pilną potrzebę wypracowania i przyjęcia konkretnego planu działania na rzecz deinstytucjonalizacji wraz ze wskazaniem ram czasowych. Pandemia COVID-19 dodatkowo uwypukliła szereg negatywnych konsekwencji prowadzenia masowej, instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi oraz osobami z niepełnosprawnościami.

Realizacją zalecenia wskazanego przez Komitet ONZ byłoby przyjęcie strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce. Obecnie zadanie to należy do kluczowych, określonych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 (dalej także jako: Strategia). Jak wskazano w Strategii, podpriorytet „Przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji oraz wprowadzenie systemowych rozwiązań w zakresie usług społecznych wspierających niezależne życie” obejmuje szereg działań mających na celu realizację procesu deinstytucjonalizacji w perspektywie do roku 2030. Kompleksowe i szczegółowe działania, wdrażające całość omawianego procesu wraz z dokładnym harmonogramem i wskaźnikami, wskazane mają zostać w osobnych, krajowych ramach strategicznych deinstytucjonalizacji. RPO z satysfakcją odnotował, że obecnie trwają równoległe prace w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, jak też w resorcie zdrowia, służące wypracowaniu krajowych ram deinstytucjonalizacji w obszarach usług medycznych i społecznych. Z uzyskanych wyjaśnień niestety wynika, że pomimo toczących się równolegle prac nie został formalnie wskazany koordynator procesu deinstytucjonalizacji i nie został określony wspólny harmonogram działań służących temu procesowi.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przekazanie informacji na temat realizowanych i planowanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej działań na rzecz zintensyfikowania procesu deinstytucjonalizacji systemu wsparcia, zgodnie z rekomendacjami Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych.

Rzecznik zaapelował również o opracowanie projektu odpowiedniej nowelizacji ustawy, która uwzględniać będzie rekomendacje Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane m.in. w raporcie z 2020 r. pt. „Ochrona przed dyskryminacją w Polsce". W tym zakresie niezbędne będzie w szczególności zapewnienie współpracy podległych MRiPS Pełnomocników – ds. Osób z Niepełnosprawnościami i ds. Równego Traktowania.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7022.12.2021 z 5 maja 2021 r.) - dotyczące trybu postępowania sądowego w sprawach o alimenty.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na kwestię o istotnym znaczeniu proceduralnym, a jednocześnie mogącą mieć duży wpływ na sytuację wielu rodzin. Chodzi o problematykę rozstrzygania sporów o dostarczanie dzieciom środków utrzymania i wychowania, czyli o problematykę alimentów i postępowania sądowego, mającego na celu ustalenie ich kwoty.

Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4 lipca 2019 r. wprowadziła nową treść art. 505^1 KPC, która wywołuje wątpliwości i rozbieżności w praktyce orzeczniczej, bowiem nie jest jasne, jakie świadczenia, inne niż alimenty, miałyby znaleźć się w kategorii „świadczeń z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi" i podlegać rozpoznawaniu w postępowaniu procesowym, w tym w postępowaniu uproszczonym. Ponadto, interpretując przepis art. 505^1 § 2 pkt 2 KPC jako wykluczający postępowania alimentacyjne między rodzicami i dziećmi z rozpoznawania w postępowaniu uproszczonym, powstaje pytanie, co z pozwami o alimenty dla dzieci od innych osób, np. dziadków.

Podstawowym problemem jest już istnienie poważnych wątpliwości co do właściwego trybu rozpoznania takich spraw przez sądy. Dodatkowo rozpoznanie sprawy w niewłaściwym trybie, w niewłaściwym składzie (art. 505^{10} § 1 KPC), może doprowadzić do nieważności postępowania.

Rzecznik jest świadom planów wprowadzenia specjalnego alimentacyjnego postępowania nakazowego, co stanowiło przedmiot prac legislacyjnych w Parlamencie poprzedniej kadencji. Ponieważ projekt ten nie został jednak uchwalony, a następnie prace nad nim zostały zaniechane, obecnie sądy mają więc uzasadnione wątpliwości dotyczące możliwości stosowania przepisów o postępowaniu uproszczonym w sprawach o alimenty.

Z uwagi na treść odpowiedzi Ministra Sprawiedliwości na jedno z wystąpień Rzecznika, w tym informację o tym, że „w Ministerstwie Sprawiedliwości ponownie podjęto prace zmierzające do reformy prawa rodzinnego, w tym również w obszarze realizacji obowiązku alimentacyjnego", Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, na jakim etapie znajdują się te prace,

jak również, czy w ich toku planowane jest jednoznaczne rozstrzygnięcie kwestii opisanej powyżej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 19 maja 2021 r. poinformował, że aktualnie Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Celem projektowanej zmian są m.in. nowe rozwiązania w zakresie: wzmocnienia pozycji małoletniego w postępowaniu sądowym z punktu widzenia ochrony jego dobra, ochrony rodziny, usprawnienia postępowań w sprawach o alimenty, wprowadzenie nowego postępowania poprzedzającego rozwód, badań genetycznych w sprawach o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, usprawnienia postępowań w sprawach rodzinnych i wzmocnienie skuteczności wykonywania orzeczeń lub ugód dotyczących kontaktów z dzieckiem, uregulowania kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie. W zakresie usprawnienia orzekania świadczeń alimentacyjnych przysługujących dziecku od rodziców, projektowana ustawa przewiduje możliwość wydania nakazu alimentacyjnego z jednoczesnym ustandaryzowaniem wysokości tych świadczeń. Nakaz alimentacyjny nie będzie wydawany w ramach postępowania uproszczonego. Projekt przewiduje dodanie w ustawie - Kodeks postępowania cywilnego odrębnego oddziału w zakresie postępowania nakazowego w sprawach o natychmiastowe świadczenia alimentacyjne.

Ministra Finansów (V.511.119.2021 z 10 maja 2021 r.) - w sprawie potrzeby podjęcia prac legislacyjnych w przedmiocie zwolnienia z opodatkowania odsetek wypłacanych za opóźnienie, w sytuacji gdy należność główna korzysta ze zwolnienia podatkowego.

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji w sprawie kwalifikacji podatkowej odsetek wypłacanych za opóźnienie, w sytuacji gdy należność główna korzysta ze zwolnienia podatkowego, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na konsekwencje braku wprowadzenia stosownych zmian legislacyjnych w tym zakresie.

RPO od wielu lat zabiega o podjęcie stosownej inicjatywy ustawodawczej w tym przedmiocie. Jako organ stojący na straży konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, Rzecznik wyraża sprzeciw wobec takiego stanu prawodawstwa, w którym osoby poszkodowane, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej (m.in. ofiary wypadków komunikacyjnych lub ich osoby najbliższe), ponoszą negatywne konsekwencje podatkowe w związku z nieterminową wypłatą zasądzonych na ich rzecz należności. Trudno w tych przypadkach doszukać się ratio legis w opodatkowaniu odsetek od świadczeń, które sam ustawodawca uznał za zwolnione z podatku.

Wobec wielokrotnych zapewnień resortu finansów o konieczności wprowadzenia zmian legislacyjnych, Rzecznik nie został poinformowany o

ostatecznym skierowaniu projektu ustawy w tym obszarze celem uzyskania wpisu do wykazu prac legislacyjnych i programowych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z kolejnym apelem o jak najszybsze uregulowanie omawianej kwestii i rozszerzenie katalogu zwolnień podatkowych w sprawach dotyczących odsetek wypłacanych za opóźnienie w sytuacji, gdy należność główna korzysta ze zwolnienia podatkowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 18 czerwca 2021 r. poinformował, iż w resorcie finansów powstał już projekt przepisów zawierających odpowiednią regulację realizującą postulat Rzecznika. Norma ta będzie elementem ustawy wdrażającej, w zakresie podatkowym, program „Polskiego Ładu", który został przedstawiony na konwencji programowej 15 maja br. Ponadto, projektowane przepisy obejmą odsetki otrzymane począwszy od bieżącego roku. Zmiana nie będzie dotyczyła natomiast odsetek otrzymanych w 2020 r. i w latach wcześniejszych z uwagi na to, że termin płatności podatku od tych świadczeń już upłynął. Omawiany postulat realizuje również inna inicjatywa ustawodawcza, tj. komisyjny projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Z jego treścią i uzasadnieniem można zapoznać się na sejmowej stronie internetowej (www.sejm.gov.pl) w zakładce Prace Sejmu. Z informacji zawartych na ww. stronie internetowej wynika, że projekt ten 10 lutego br. został skierowany do pierwszego czytania.

Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (VII.602.44.2018 z 13 maja 2021 r.) - w sprawie konieczności zapewnienia możliwości pełnego udziału w wyborach osobom z niepełnosprawnością.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że dostosowywanie lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców, a w szczególności wyborców z niepełnosprawnościami stanowi istotną gwarancję konstytucyjnej zasady powszechności wyborów. Z zasady tej wynika m.in. obowiązek podjęcia przez państwo działań mających na celu usunięcie barier technicznych i organizacyjnych uniemożliwiających wyborcom udział w głosowaniu.

Rzecznik z uwagą przyjął ustalenia i wnioski sformułowane po zbadaniu przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami (KPON / Committee on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD, dalej jako: Komitet) stosowania przez Polskę Konwencji w odniesieniu do realizacji praw wyborczych. Jedna z istotnych rekomendacji Komitetu wprost wskazuje na konieczność zapewnienia dostępności wszystkich lokali wyborczych i procedur głosowania dla osób niepełnosprawnych.

W celu pełnej realizacji gwarancji konstytucyjnej zasady powszechności wyborów, zobowiązań wynikających z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, a także rekomendacji Komitetu, w ocenie RPO konieczne jest ustawowe zwiększenie odsetka lokali obwodowych komisji wyborczych

dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami w każdej gminie.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o informację o planowanych działania związanych z zapewnieniem możliwości pełnego udziału czynnego i biernego w wyborach i referendach osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 17 czerwca 2021 r. poinformował, że podjęto działania związane z wdrażaniem Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r., w tym działania I.2.1 *„Zapewnienie możliwości pełnego udziału czynnego i biernego w wyborach i referendach osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności”* w ramach obszaru priorytetowego „Niezależne życie”. Koordynatorem tego działania jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, a podmiotami współpracującymi są Ministerstwo Sprawiedliwości, Państwowa Komisja Wyborcza, samorządy gminne oraz organizacje samorządowe. W dniu 11 czerwca tego roku Pełnomocnik zwrócił się do koordynatorów poszczególnych działań z prośbą o wypełnienie planów realizacji działań wynikających ze Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, które pozwolą na określenie szczegółowych przedsięwzięć koniecznych do realizacji poszczególnych działań. Niezależnie od powyższego, aktualnie w Biurze Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych trwają prace nad opracowaniem listy z projektami zmian ustawowych zmierzających do wdrożenia ogłoszonej przed trzema miesiącami Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030.

Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego (VII.510.18.2021 z 17 maja 2021 r.) - w sprawie pism do sądów administracyjnych przekazywanych drogą pocztową.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Skarżący, wskazując na naruszenie prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) przez sądy administracyjne. Skarżący zwrócił uwagę, że w czasie pandemii sądy administracyjne ograniczyły możliwość składania pism w formie papierowej, umożliwiając ich złożenie jedynie za pośrednictwem operatora publicznego. Jednocześnie Skarżący zauważył, że w sądach powszechnych można złożyć pismo osobiście w biurze podawczym sądu. Nadto, w niektórych sądach powszechnych wystawiono przed budynkiem sądu urny, do których można wrzucić właściwe pismo.

Rzecznik nie neguje potrzeby zmiany organizacji pracy w sądach administracyjnych w związku z panującą epidemią koronawirusa. Rzecznik ma również na uwadze ułatwienia, jakie funkcjonują w sądownictwie administracyjnym, tj. szerokie wykorzystanie możliwości wnoszenia pism drogą elektroniczną oraz udostępnianie w tej formie akt sądowych. Jednakże,

zważywszy na fakt, iż nie wszyscy obywatele mają dostęp do Internetu oraz fakt, że istnieje możliwość zorganizowania doręczeń w formie papierowej w sposób zapewniający bezpieczeństwo, niezasadnym wydaje się ograniczenie tej formy jedynie do nadawania pism za pomocą operatora publicznego. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Prezesa NSA z prośbą o wzięcie przedstawionych uwag pod rozwagę. Poprosił również o poinformowanie o zajętym stanowisku.

Przewodniczący Wydziału Informacji Sądowej Naczelnego Sadu Administracyjnego w piśmie z 21 maja 2021 r. poinformował, że w dniu 20 maja 2021 r. Prezes NSA wydał zarządzenie nr 21 w sprawie organizacji pracy Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz działań profilaktycznych służących przeciwdziałaniu potencjalnemu zagrożeniu zakażeniem wirusem SARS-CoV-2. Po wejściu w życie tego zarządzenia tj. 20 maja 2021 r., opisywany w piśmie Rzecznika problem stał się nieaktualny, albowiem biuro podawcze NSA wznowiło możliwość przyjęć korespondencji osobiście od interesantów (§ 5 ust. 2). Przewodniczący podkreślił, że oczekiwania społeczne oraz realizacja uprawnień procesowych związanych z prawem do rzetelnego procesu sądowego są każdorazowo rozważane przy podejmowaniu decyzji dotyczących organizacji pracy Sądu i konfrontowane - przy zastosowaniu zasady proporcjonalności - z interesem publicznym, jakim jest ochrona zdrowia publicznego związana z przeciwdziałaniem szerzenia się choroby zakaźnej.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.40.2021 z 17 maja 2021 r.) - w sprawie braku możliwości weryfikacji stopni oficerskich byłych funkcjonariuszy służb mundurowych, pełniących terytorialną służbę wojskową.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski dotyczące braku możliwości weryfikacji stopni oficerskich byłych funkcjonariuszy służb mundurowych, pełniących aktualnie terytorialną służbę wojskową. Z wyjaśnień otrzymanych z Zarządu Organizacji i Uzupełnień – P1 (Zarząd P1), Sztabu Generalnego WP wynika, że aktualnie nie ma w takim przypadku prawnej możliwości zachowania tożsamości stopnia z innej służby ze stopniem wojskowym.

Zgodnie z art. 76a ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, osoby posiadające stopień policyjny, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Więziennej lub Straży Granicznej, powołane na jej wniosek lub za jej zgodą do odbycia ćwiczeń wojskowych lub pełnienia służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej lub służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, można mianować na stopień wojskowy określony dla stanowiska służbowego, na które

została wyznaczona, równorzędny z posiadanym stopniem w odpowiedniej służbie, jeżeli przemawiają za tym potrzeby Sił Zbrojnych.

Jak trafnie wskazuje Szef Zarządu P1, przepis ten obowiązuje od 1 stycznia 2010 r. w praktycznie niezmienionej formie i zawiera zamknięty katalog rodzajów czynnej służby wojskowej w ramach, których można mianować funkcjonariusza na tożsamy stopień wojskowy, tj.: ćwiczenia wojskowe, służba przygotowawcza, okresowa służba wojskowa oraz służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny.

Rzecznik przypomniał, że terytorialna służba wojskowa pełniona w jednostkach organizacyjnych i związkach organizacyjnych Wojsk Obrony Terytorialnej została wprowadzona do ustawy z dniem 1 stycznia 2017 r. na mocy ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw. W ramach przedmiotowej nowelizacji ustawodawca nie zdecydował o rozszerzeniu uprawnień - o których mowa w art. 76a ustawy - na byłych funkcjonariuszy, którzy pełnią terytorialną służbę wojskową. Tym samym, w ocenie Zarządu P1, byli funkcjonariusze zainteresowani zdobywaniem wyższych stopni wojskowych muszą spełniać warunki i wymagania określone m. in. w art. 76 ust. 10 ustawy.

Rzecznik wskazał, iż ze względu na zadania Wojsk Obrony Terytorialnej, które częściowo pokrywają się z zadaniami służb cywilnych, doświadczenie funkcjonariusza (np. z zakresu zarządzania kryzysowego) może okazać się kluczowe w razie sytuacji kryzysowej. Możliwość uwzględnienia stopnia byłego funkcjonariusza (być może na określonym etapie kariery w WOT) stanowiłoby także wyraz docenienia jego roli w trakcie terytorialnej służby wojskowej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości dodania terytorialnej służby wojskowej do katalogu, o którym mowa w art. 76a ust. 2 ustawy. Pozwoliłoby to wyrównać dostępność do procedury weryfikacji stopnia oficerskiego byłym funkcjonariuszom służb mundurowych – pełniących terytorialną służbę wojskową.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.50.2021 z 18 maja 2021 r.) - w sprawie przerywania postępowań kwalifikacyjnych do służby w Żandarmerii Wojskowej.

W związku z rozpatrywanymi w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskami dotyczącymi przerywania postępowań kwalifikacyjnych do służby w Żandarmerii Wojskowej (ŻW), ujawniły się wątpliwości o charakterze konstytucyjnym. Negatywne skutki naboru do służby w Żandarmerii Wojskowej dotyczą konstytucyjnego prawa równego dostępu do służby publicznej.

Zasady naboru do Żandarmerii Wojskowej częściowo zostały uregulowane w ustawie o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (dalej: ustawa o Żandarmerii Wojskowej), częściowo zaś w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 2020 r. w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do Żandarmerii Wojskowej.

Niezależnie od oceny czy niniejsze szczegółowe regulacje rozporządzenia są trafne z punktu widzenia interesu służby, wątpliwości budzi określenie aktem wykonawczym zasad przeprowadzania naboru do służby publicznej, w tym w szczególności przypadków przerywania/zakończenia postępowania kwalifikacyjnego, a w konsekwencji odmowy nawiązania stosunku służbowego.

Ustawa o Żandarmerii Wojskowej w ogóle nie określa zasad przerywania/zakończenia postępowania kwalifikacyjnego. Materia ta nie została także zawarta w treści upoważnienia do wydania aktu wykonawczego (art. 8a ust. 14 ustawy o Żandarmerii Wojskowej). Zawiera ono umocowanie do określenia, w drodze rozporządzenia, sposobu i trybu prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego oraz wzoru ankiety kwalifikacyjnej i wniosku o przeprowadzenie postępowania kwalifikacyjnego, z uwzględnieniem zapewnienia sprawnego przebiegu postępowania kwalifikacyjnego oraz wyłonienia osób posiadających predyspozycje i warunki do pełnienia służby albo pracy w Żandarmerii Wojskowej. Z powyższego wynika, że określone w rozporządzeniu zasady przerywania/zakończenia postępowania nie mają zakotwiczenia w tekście ustawy, co oznacza, że w tym zakresie zostały one wydane poza granicami upoważnienia ustawowego i mają charakter samoistny. Rozwiązanie takie koliduje z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Z punktu widzenia gwarancji ochrony przed arbitralnością rozstrzygnięć należy zwrócić uwagę na treść § 5 rozporządzenia, który umożliwia przerwanie/zakończenie postępowania kwalifikacyjnych bez podania przyczyny, jedynie przykładowo wymieniając te przyczyny. Stąd też kandydat w ogóle nie otrzymuje informacji o powodach przerwania/zakończenia postępowania kwalifikacyjnego. Rodzi to wątpliwości z punktu widzenia standardu dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach (art. 60 Konstytucji), kandydat któremu nie przedstawiono przyczyny przerwania postępowania kwalifikacyjnego nie jest bowiem w stanie ocenić czy w stosunku do jego osoby zachowano owe jednakowe zasady. Dyskrecjonalność stanowi zaś zaprzeczenie jednakowych zasad, które wymagają transparentności.

W świetle powyższego Rzecznik przedstawił Ministrowi te uwagi z prośbą o rozważenie inicjatywy prawodawczej w celu zmiany opisanego stanu rzeczy.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska (V.7204.27.2021 z 19 maja 2021 r.) - w sprawie braku możliwości pomniejszenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi poprzez kompostowanie odpadów zielonych pochodzących z nieruchomości w zabudowie wielorodzinnej.

Między Biurem Rzecznika Praw Obywatelskich a Departamentem Gospodarki Odpadami Ministerstwa Klimatu i Środowiska prowadzona była korespondencja w sprawie braku możliwości pomniejszenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi poprzez kompostowanie odpadów zielonych pochodzących z nieruchomości w zabudowie wielorodzinnej.

Kanwą do jej podjęcia była skarga, jaka wpłynęła do Rzecznika od członków małej wspólnoty mieszkaniowej (4 lokale mieszkalne) położonej na terenach wiejskich, która – mimo że jej członkowie prowadzą kompostowanie bioodpadów – nie może uzyskać zwolnienia z części opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, które jest przewidziane w art. 6k ust. 4a ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (dalej jako „u.c.p.g.”). Zgodnie z przywołaną regulacją rada gminy zobligowana jest do wprowadzenia zwolnienia z części opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi tych właścicieli nieruchomości, którzy kompostują bioodpady we własnych przydomowych kompostownikach. Zwolnienie to ustawa ogranicza jednak wyłącznie do właścicieli nieruchomości zabudowanych budynkami jednorodzinnymi (a zatem budynkami z maksymalnie dwoma lokalami mieszkalnymi). Właściciele nieruchomości zabudowanych budynkami wielorodzinnymi nie mają takiej możliwości i – niezależnie od tego, czy kompostują wytworzone na tej nieruchomości bioodpady, czy też nie – ponoszą opłaty w pełnej wysokości.

W ocenie RPO brak jest w omawianym zakresie dostatecznych podstaw do różnicowania sytuacji właścicieli nieruchomości zabudowanych budynkami jedno- i wielorodzinnymi. W szczególności, okoliczność, że właścicielem nieruchomości zabudowanej budynkiem wielorodzinnym jest – w rozumieniu u.c.p.g. – wspólnota lub spółdzielnia mieszkaniowa pozostaje dla rozwiązania problemu irrelewantna. Rzecznik nie podziela opinii, jakoby kompostowanie posiadanych przez nią (a przekazanych przez członków wspólnoty) bioodpadów było obarczone wymogiem uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów. Przeczy temu bowiem wprost art. 45 ust. 1 pkt 9 ustawy o odpadach (dalej jako „u.o.”), który jednoznacznie zwalnia z obowiązku uzyskania zezwolenia „władającego nieruchomością, który zbiera odpady komunalne, wytwarzane na terenie tej nieruchomości”, a w świetle u.c.p.g., obowiązek zbierania odpadów komunalnych spoczywa na właścicielu nieruchomości (por. art. 5 ust. 1 pkt 3 tej ustawy), czyli – w omawianym przypadku – na wspólnocie bądź spółdzielni mieszkaniowej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministerstwa z prośbą o uwzględnienie w zapowiadanym projekcie nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach zmiany art. 6k ust. 4a tej ustawy poprzez rozszerzenie możliwości uzyskania zwolnienia z części opłaty na właścicieli nieruchomości zabudowanych budynkami wielorodzinnymi. W ocenie Rzecznika tego rodzaju rozwiązanie, skierowane z naturalnych względów przede wszystkim do niewielkich wspólnot mieszkaniowych, mogłoby się okazać istotnym elementem przygotowywanych zmian legislacyjnych, służących zahamowaniu wzrostu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Ministra Sprawiedliwości (V.510.280.2019 z 19 maja 2021 r.) - w sprawie problemu informowania placówek pocztowych o ukończeniu postępowania upadłościowego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się obywatele, którzy mają trudności w otrzymywaniu korespondencji kierowanej do nich po ukończeniu postępowania upadłościowego. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa brak jest bowiem ustawowego obowiązku, aby syndyk informował placówkę pocztową o ukończeniu postępowania upadłościowego i konieczności kierowania korespondencji bezpośrednio do Obywatela.

W ocenie Rzecznika, mając na uwadze różną praktykę sądów i syndyków w zakresie powiadamiania placówek pocztowych o ukończeniu postępowania upadłościowego, zasadna wydaje się konieczność ustawowego uregulowania tego zagadnienia. Decydowanie o prawach Obywateli na podstawie niejednolitej praktyki sądowej sprzeciwia się sprawiedliwości społecznej oraz zasadzie równości. Skoro możliwe było uregulowanie kwestii informowania placówek pocztowych w ogłoszeniu upadłości, poprzez nałożenie w tym zakresie obowiązków na syndyka, słuszne wydaje się być oczekiwanie, że tożsamy obowiązek zostanie nałożony na syndyka w przedmiocie zawiadamiania placówek pocztowych o ukończeniu postępowania upadłościowego.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności i możliwości dokonania stosownych zmian prawnych, w związku z przedstawionym problemem informowania placówek pocztowych o ukończeniu postępowania upadłościowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 30 czerwca 2021 r. wskazał, że kwestia informowania placówek pocztowych o ukończeniu postępowania upadłościowego nie budziła dotychczas wątpliwości w praktyce sądowej, nie była przedmiotem skarg, ani też nie zgłaszano w tym zakresie postulatów legislacyjnych. Obecnie w sądach upadłościowych wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej postępowanie jest prowadzone na podstawie przepisów p.u. sprzed nowelizacji, jak i po nowelizacji (w trybie zwykłym i uproszczonym). Niemniej jednak, mając na uwadze wystąpienie Rzecznika, w celu ustalenia skali problemu i podjęcia właściwych środków zaradczych, zasadnym będzie zwrócenie się do poszczególnych sądów upadłościowych oraz Krajowej Izby Doradców Restrukturyzacyjnych z prośbą o udzielenie informacji w zakresie poruszonego w tym wystąpieniu problemu i jego zdiagnozowanie - zarówno co do postępowań upadłościowych toczących się wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, ogłoszonych przed 24 marca 2020 r., jak i upadłości ogłoszonych po 24 marca 2020 r., w których art. 176 ust. 2 p.u. znajduje zastosowanie.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.7036.6.2021 z 20 maja 2021 r.) - w sprawie egzaminu maturalnego z matematyki osób z dyskalkulią.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi uczniów i uczennic z dyskalkulią lub ich opiekunów w sprawie dostosowania warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego z matematyki dla zdających ze stwierdzoną dyskalkulią. Skarżący opisują trudności towarzyszące egzaminom maturalnym z matematyki. W tym roku szkolnym egzaminy maturalne wyjątkowo są organizowane na podstawie wymagań egzaminacyjnych zawartych w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. W swoich skargach do Rzecznika uczniowie wskazują, że wprowadzone zasady oceniania rozwiązań uwzględniających specyficzne trudności w uczeniu się matematyki ograniczają się jedynie do zadań otwartych.

Dyskalkulia – podobnie jak dysleksja – została zaklasyfikowana do grupy specyficznych trudności w uczeniu się. Dyskalkulia to zaburzenia w zdolnościach matematycznych, które sprawiają, że uczeń nie potrafi powiązać wartości liczbowych z ich wielkością. Dla osoby z dyskalkulią liczby nie oznaczają konkretnych wielkości, a są jedynie pewną nazwą. Przy rozwiązywaniu zadań matematycznych osoby z taką dysfunkcją popełniają typowe, dające się zidentyfikować błędy. Dlatego też do oceny zadań maturalnych z matematyki powinny być stosowane kryteria, które takie charakterystyczne błędy będą uwzględniać.

Tymczasem, zgodnie z komunikatem dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 20 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w roku szkolnym 2020/2021, jedynie w przypadku zadań otwartych istnieje możliwość zastosowania szczegółowych zasad oceniania, uwzględniających specyficzne trudności w uczeniu się. Ograniczenie to jest o tyle niepokojące, że liczba zadań otwartych na egzaminie maturalnym z matematyki została zmniejszona. To zaś może negatywnie wpłynąć na ostateczne wyniki uzyskiwane na egzaminie przez uczniów i uczennice z dyskalkulią.

W opinii Rzecznika, należy ponownie poddać szczegółowej analizie obowiązujący system oceniania zadań maturalnych i wprowadzić możliwość sprawdzania całości pracy maturalnej przez egzaminatora z uwzględnieniem wytycznych podobnych do tych, które obecnie dotyczą zasad oceniania zadań otwartych w przypadku arkuszy osób ze stwierdzoną dyskalkulią. Takie rozwiązanie umożliwiłoby ocenę zdobytej wiedzy i posiadanych umiejętności z uwzględnieniem dodatkowych trudności oraz potrzeb omawianej grupy uczniów.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie zasygnalizowanej w niniejszym wystąpieniu kwestii i udzielenie wyjaśnień.

Ministra Sprawiedliwości (II.514.2.2021 z 30 maja 2021 r.) - w sprawie problemu przewlekłości postępowań karnych.

Przedmiotem niesłabnącego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia przewlekłości postępowania karnego, w szczególności postępowania przygotowawczego.

Zgodnie z art. 2 § 1 pkt 4 k. p. k. jedynym z celów postępowania karnego jest takie jego ukształtowanie, aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie. Proceduralny wymóg rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie pozostaje w ścisłym związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i nie dotyczy wyłącznie postępowania sądowego, lecz obejmuje także postępowanie przygotowawcze. W sprawach karnych początek biegu rozsądnego terminu postępowania biegnie od momentu przedstawienia zarzutów.

Rzecznik zauważył, iż dostępne dane w sposób jednoznaczny wskazują, że od 2016 r. nastąpił znaczny wzrost liczby postępowań długotrwałych. Statystyki te są wręcz dramatyczne i wskazują, że w niektórych przedziałach czasowych ponad czterokrotnie wzrosła liczba spraw, w których prowadzone są długotrwałe postępowania przygotowawcze. Równie alarmujące są statystyki dotyczące stosowania w toku postępowania przygotowawczego tymczasowego aresztowania.

Dane te świadczą o narastającym po wejściu w życie w 2016 r. Prawa o prokuraturze systemowym problemie spadku sprawności prowadzonych przez prokuraturę postępowań przygotowawczych. Sytuacja ta stanowi realne zagrożenie naruszenia praw osób podejrzanych i pokrzywdzonych w zakresie rozpatrzenia ich spraw w rozsądnym terminie. Oznacza także, że coraz większa liczba osób pozbawiona jest w sposób długotrwały wolności osobistej (art. 41 ust. 1 Konstytucji) bez przełamania prawomocnym wyrokiem sądowym zasady domniemania niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji).

RPO podkreślił, że sprawność prowadzenia postępowań karnych jest jednym z niezbędnych elementów społecznego poczucia sprawiedliwości. Do podstawowych zadań organów ochrony prawa należy zaś takie prowadzenie postępowań, aby społecznemu poczuciu sprawiedliwości stało się zadość i aby były w społeczeństwie dzięki temu kształtowane były postawy zgodne z obowiązującym prawem.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o wskazanie przyczyn tak radykalnego spadku efektywności działań prokuratury w ramach postępowań przygotowanych prowadzonych po wejściu w życie w 2016 r. Prawa o prokuraturze.

Prezesa Rady Ministrów (KMP.573.52.2014 z 30 maja 2021 r.) - w sprawie sytuacji nieletnich matek w placówkach resocjalizacyjnych.

Podstawowym założeniem, na którym opiera się Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej jako: OPCAT) jest współpraca krajowych mechanizmów prewencji z władzami. Adresaci formułowanych w raportach uwag powinni analizować przedstawiane im rekomendacje i działać, w duchu dialogu, na rzecz ich implementacji (art. 22 OPCAT). Współpraca z krajowymi mechanizmami prewencji pozwala bowiem władzom krajowym na sukcesywne podnoszenie standardów w miejscach detencji oraz tych dotyczących traktowania osób pozbawionych wolności zgodnie z normami międzynarodowymi, jak również na wdrażanie instrumentów wzmacniających ochronę tych osób przed niewłaściwym traktowaniem.

Brak pożądanych w tej mierze rozwiązań prawnych w zakresie sytuacji osób nieletnich w ciąży oraz nieletnich matek przebywających w placówkach resocjalizacyjnych, jak również ich dzieci, stanowi jeden z problemów systemowych i podnoszony jest przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej jako: Mechanizm lub KMPT) od niemalże dekady. Nieletnie przebywają w placówkach podległych Ministerstwu Edukacji i Nauki (młodzieżowe ośrodki wychowawcze, dalej: MOW) oraz Ministerstwu Sprawiedliwości (schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze).

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich placówki resocjalizacyjne (w tym młodzieżowe ośrodki wychowawcze) powinny dysponować domami (lub oddziałami), a nawet pokojami dla matki i dziecka, w których nieletnie mogłyby przebywać wraz ze swoimi dziećmi w odpowiednich warunkach. Uregulowania prawne pobytu nieletnich matek w ośrodkach resocjalizacyjnych przede wszystkim powinny zostać określone w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, na wzór art. 87 § 3 i 4 Kodeksu karnego wykonawczego. Kolejnym krokiem byłoby wówczas przygotowanie przepisów wykonawczych, w których m.in. zostałyby wskazane placówki przeznaczone dla nieletnich matek oraz warunki jakie muszą one spełniać.

W związku z tym, iż Rzecznik już od wielu lat regularnie monitoruje sytuację nieletnich matek w placówkach resocjalizacyjnych, Mechanizm zwrócił się w ostatnim czasie z pismem do poszczególnych placówek przeznaczonych dla dziewcząt. Prośby skierowane do dyrektorów tych placówek dotyczyły m.in. przesłania informacji na temat liczby nieletnich matek, które trafiły do ośrodków będąc już matkami oraz liczby nieletnich, które zostały matkami w trakcie wykonywania środka wychowawczego. Zgodnie z otrzymanymi informacjami w latach 2017-2021 szacunkowa liczba nieletnich matek przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych wyniosła około 290.

RPO zaznaczył, iż niezależnie od skali tego problemu, obecna sytuacja każdej z nieletnich matek przebywającej w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, może prowadzić do narus

zenia zapisów Konstytucji, tj. art. 18, 47 i 71 ust. 2 w zakresie, w jakim różnicuje ochronę dobra prawnie chronionego, jakie stanowi macierzyństwo i

życie rodzinne. Obecna sytuacja, w której brakuje regulacji prawnych określających sytuację nieletnich kobiet będących w ciąży i po urodzeniu dziecka, z punktu widzenia obowiązku władzy publicznej do zapewnienia im szczególnej opieki, stanowi pominięcie legislacyjne, które winno być niezwłocznie uzupełnione przez ustawodawcę.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o podjęcie skutecznych działań zmierzających do rozwiązania sygnalizowanego od lat problemu, który znajduje się we właściwości trzech resortów – Sprawiedliwości, Edukacji i Nauki oraz Rodziny i Polityki Społecznej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7060.44.2021 z 31 maja 2021 r.) – w sprawie umożliwienia zamieszczenia informacji o inwalidztwie I grupy w legitymacji emeryta-rencisty policyjnego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o pomoc obywatel, będący rencistą policyjnym z I grupą inwalidztwa. Z załączonej do wniosku dokumentacji wynika, że wcześniej zwracał się w tej sprawie do ZER MSWiA, jednak nie uzyskał satysfakcjonującej odpowiedzi. Analiza przedstawionej korespondencji wskazuje jednak, że problem może mieć charakter systemowy.

Polega on na tym, że do legitymacji emeryta-rencisty policyjnego nie można wpisać adnotacji o inwalidztwie I grupy. Zgodnie bowiem z § 40 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 grudnia 2018 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Celno-Skarbowej oraz ich rodzin legitymacja zawiera: imię i nazwisko emeryta lub rencisty, numer PESEL, numer świadczenia, wpis o niezdolności do samodzielnej egzystencji, datę ważności, datę wydania, nazwę organu emerytalnego wydającego legitymację. Wzór legitymacji określony w załączniku nr 1 do tego rozporządzenia wpisu takiej adnotacji również nie przewiduje.

W ocenie skarżącego, dla inwalidów takich jak on, możliwość zamieszczenia informacji o inwalidztwie I grupy byłaby dużym ułatwieniem w codziennym życiu m.in. poprzez łatwiejsze potwierdzanie swoich uprawnień do licznych ulg i udogodnień przysługujących osobom z niepełnosprawnościami. Nie musieliby posługiwać się wówczas dodatkowym dokumentem, tj. zaświadczeniem o istnieniu inwalidztwa. Za powyższym przemawia również fakt, że odpowiednie przepisy zaopatrzeniowe przewidują taki wpis w legitymacjach rencistów Służby Więziennej oraz legitymacjach rencistów wojskowych.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości zmiany przepisów rozporządzenia z dnia 7 grudnia 2018 r. w opisanym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości (WZF.7040.1.2020 z 31 maja 2021 r.) - w sprawie regulacji umożliwiającej odwołanie od rozmowy dyscyplinującej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się funkcjonariusz Służby Więziennej w sprawie obowiązywania w ustawie pragmatycznej tej formacji mundurowej instytucji „rozmowy dyscyplinującej". Zdaniem wnioskodawcy przeprowadzanie w obecnie obowiązującym kształcie prawnym tej rozmowy przez przełożonego z podwładnym narusza określone w art. 42 ust. 2 Konstytucji prawo do obrony, gdyż nie ma możliwości złożenia odwołania od rozmowy dyscyplinującej. Przeprowadzenie takiej rozmowy powoduje, że pomimo tego, iż nie jest ona wymieniona w ustawie o Służbie Więziennej jako kara dyscyplinarna - to de facto pełni taką funkcję, gdyż zamieszczenie o niej informacji w aktach osobowych funkcjonariusza wywiera negatywy wpływ przy późniejszym opiniowaniu służbowym, przyznawaniu nagród uznaniowych oraz kierowaniu na szkolenia zawodowe.

Rzecznik wskazał, iż rozmowa dyscyplinująca powinna stanowić perswazyjny środek wychowawczy. Celem jej jest określenie, w wymiarze werbalnym, pożądanego wzorca zachowań funkcjonariusza. Powinna ona być środkiem nierepresyjnym podobnym do takich form jak przeproszenie pokrzywdzonego, czy zobowiązanie do naprawienia wyrządzonej szkody. Stanowi ona instrument oddziaływania na postawę obwinionego funkcjonariusza poprzez odwołanie się do standardów etyczno-moralnych.

W ustawie o Służbie Więziennej brak jest regulacji nakazującej włączenie informacji o takiej rozmowie do akt osobowych funkcjonariusza i dotyczącej okresu jej przechowywania. Nakaz włączenia wynika jednak z zasady dokumentowania przebiegu służby obejmującej rejestrację zdarzeń mających doniosłość ze względu na wykonywane obowiązki służbowe i status funkcjonariusza w służbie. Co do okresu przechowywania dokumentacji z rozmów dyscyplinujących, należy na podstawie wnioskowania a fortiori, opartego na założeniu konsekwencji preferencji i ocen prawodawcy, przyjąć, iż znajdą w tym wypadku zastosowanie okresy zatarcia przewidziane dla najłagodniejszej kary dyscyplinarnej orzeczonej w pełnym postępowaniu dyscyplinarnym. Sankcja taka, co do zasady, ulega zatarciu z mocy prawa po upływie normatywnie określonego czasu. Wraz z nadejściem tego czasu przełożony służbowy powinien dokonać czynności ewidencyjnej w postaci usunięcia z akt osobowych funkcjonariusza notatki z rozmowy dyscyplinującej, a funkcjonariusz ma prawo domagania się wykonania tego obowiązku. W przeciwieństwie jednak do pragmatyk pracowniczych, brak jest tu regulacji, które mogłyby stanowić samodzielną procesową podstawę dochodzenia wskazanego żądania. Od sankcji polegającej na przeprowadzeniu rozmowy dyscyplinującej funkcjonariuszowi nie służy żaden wprost wyartykułowany formalny środek zaskarżenia. Postulat poddania rozważanej sankcji dotykającej funkcjonariusza jakimś formom kontroli należy uznać za w pełni uzasadniony,

zaś istniejąca w tym zakresie luka stanowi klasyczny przykład pominięcia prawodawczego.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych argumentów i rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany opisanego stanu rzeczy.

Ministra Zdrowia (V.7018.664.2021 z 2 czerwca 2021 r.) – w sprawie dostępu osób w kryzysie bezdomności do szczepień przeciw COVID-19.

Sytuacja osób w kryzysie bezdomności i osób bezpośrednio zaangażowanych w ich wspieranie jest przedmiotem szczególnej troski Rzecznika Praw Obywatelskich. Rzecznik od początku pandemii apeluje do władz państwowych, by objęły szczególną pieczą te osoby i by udzieliły wsparcia placówkom dla osób doświadczających bezdomności oraz pomagającym osobom w kryzysie bezdomności. W trudnym czasie pandemii osoby doświadczające bezdomności znajdują się w szczególnej sytuacji. Nie mając miejsca do zamieszkania są w słabszej kondycji oraz nie mają gdzie się bezpiecznie odizolować, by uniknąć zakażenia koronawirusem. Osoby te borykają się z trudniejszym dostępem do opieki medycznej oraz do rzetelnych informacji na temat pandemii, a także sposobów zapobiegania zakażeniu. Osoby w kryzysie bezdomności z uwagi na wybrany tryb życia posiadają ograniczone możliwości i trudności w zapisaniu się na szczepienie przeciw COVID-19, ponieważ obecne formy rejestracji na szczepienie, tj. poprzez telefon na infolinię, rejestrację elektroniczną, sms, kontakt z wybranym punktem szczepień, nie są w pełni dostępne dla tej grupy osób.

Komisja Ekspertów ds. Przeciwdziałania Bezdomności przy RPO uznaje za niezbędne zorganizowanie szczepienia przeciw COVID-19 dla osób dotkniętych bezdomnością w specjalnie utworzonych tymczasowych punktach szczepień. Wskazane punkty mogłyby być zlokalizowane na terenie działających placówek dla osób w kryzysie bezdomności. Należy zauważyć, że w niektórych placówkach stoją duże namioty, które można wykorzystać do tego celu. Ponadto wiele organizacji pozarządowych dysponuje też gabinetami medycznymi spełniającymi wymagania i zaakceptowanymi przez sanepid, które również mogą być wykorzystane jako punkty szczepień dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej. Maksymalna możliwa do osiągnięcia frekwencja jest w stanie być zapewniona dzięki streetworkerom działającym praktycznie we wszystkich dużych miastach. Natomiast z uwagi na brak gwarancji co do tego, że każda z osób bezdomnych zaszczepionych pierwszą dawką pojawi się w punkcie szczepień po raz drugi i to w odpowiednim terminie, szczepienie dla tej grupy powinno się odbywać jednodawkową szczepionką firmy Johnson & Johnson.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że brak jest odgórnych działań w przedmiotowym zakresie. Wobec czego, za niezbędną należy uznać współpracę z samorządami i organizacjami pozarządowymi, aby wypracować

ścieżkę w pełni zabezpieczającą potrzeby osób doświadczających bezdomności w dostępie do szczepień przeciw COVID-19. Powyższe niewątpliwie doprowadziłoby do wzrostu liczby szczepień, a co za tym idzie w sposób stopniowy skutkowałoby odejściem od wytycznych dobrowolnej izolacji przed przyjęciem do placówek dla osób bezdomnych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych (V.7014.17.2021 z 2 czerwca 2021 r.) – w sprawie sytuacji studentów z Białorusi wyrażających chęć kształcenia akademickiego w Polsce.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje sytuacja studentów z Białorusi wyrażających chęć kształcenia akademickiego w Polsce i wsparcia polskich uczelni medycznych solidaryzujących się z młodzieżą białoruską ze względu na aktualną sytuację w ich kraju.

W stanowisku zawierającym apel do Rządu RP polskie środowisko akademickie dostrzegło, że ofiary represji, takich jak aresztowania, przemoc fizyczna lub ograniczenia praw do studiowania czy pracy w uczelni, powinny móc liczyć na wsparcie Państwa Polskiego poprzez zapewnienie im dostępu do programów wymiany akademickiej. Jak nadmieniono, część polskich uczelni już stworzyło preferencyjne programy wsparcia dla represjonowanych białoruskich studentów.

W odpowiedzi między innymi na powyższy apel Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (Agencja) uruchomiła w ramach inicjatywy rządowej „Solidarni z Białorusią” wsparcie stypendialne dla studentów i naukowców z Białorusi. W związku ze zleceniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 września 2020 r., na podstawie art. 2 ust. 5 ustawy o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Agencja w roku akademickim 2020/2021 w ramach działania „Solidarni ze studentami” przyznaje stypendia obywatelom Białorusi, którzy rozpoczną studia na polskich uczelniach.

Rzecznik z satysfakcją odnotował, że Polskie uczelnie, na których Białorusini stanowią drugą co do liczebności grupę studentów – obcokrajowców, solidaryzują się z młodzieżą białoruską ze względu na aktualną sytuację w ich kraju i oferują pomoc. Niemniej tylko część polskich uczelni, we własnym zakresie, stworzyło preferencyjne programy wsparcia dla represjonowanych białoruskich studentów. Ponadto, jak należy wnosić z doniesień medialnych i sygnałów docierających do Rzecznika, uczelnie medyczne, które podjęły się wsparcia Białoruskich studentów w ramach inicjatywy rządowej, zaoferowały jedynie kilka miejsc im dedykowanych na prowadzonych studiach. Powoduje to dla zainteresowanych Białorusinów trudności związane ze znalezieniem medycznych uczelni wyższych, które byłyby gotowe ich przyjąć. Wobec czego, rodzi to obawy o niewystarczające zabezpieczanie potrzeb tej grupy studentów,

którzy nierzadko w swojej ojczyźnie zostali relegowani lub w inny sposób byli represjonowani.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o podjęcie stosownych działań służących rozwiązaniu przedmiotowego problemu.

Prezesa Rady Ministrów (VII.613.112.2020 z 4 czerwca 2021 r.) – w sprawie utrzymującego się zakazu zgromadzeń spontanicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż Rada Ministrów podjęła w ostatnim czasie szereg decyzji dotyczących tzw. „luzowania obostrzeń", umożliwiając obywatelom szerszy udział w życiu społecznym, jak również prowadzenie działalności, która do tej pory była z powodu epidemii niemożliwa. W dalszym ciągu został jednak utrzymany całkowity zakaz zgromadzeń spontanicznych, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Zakaz ten obowiązuje już od ponad roku i skutecznie ogranicza możliwość korzystania przez obywateli z ich podstawowych konstytucyjnych praw i wolności.

Rzecznik wielokrotnie już podkreślał, że przepisy rozporządzeń Rady Ministrów regulujące tę materię są wydawane przez Radę Ministrów bez podstawy prawnej. Art. 46b ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako: ustawa) nie zawiera bowiem umocowania dla Rady Ministrów do określania w rozporządzeniu zakazów, o których mówi art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy, tj. zakazów organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności.

RPO przypomniał, że z art. 57 Konstytucji wynika, że każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa. Dopuszczalne warunki ograniczenia wolności zgromadzeń wynikają z ogólnej klauzuli zawartej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ograniczenie może zostać więc ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy jest konieczne w demokratycznym państwie m. in. dla ochrony zdrowia. Ograniczenie to nie może jednak naruszać istoty wolności.

Nie powinno też ulegać wątpliwości, że wprowadzenie zakazu organizowania zgromadzeń spontanicznych nastąpiło z naruszeniem konstytucyjnej zasady proporcjonalności. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia w korzystaniu z konstytucyjnych wolności mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie. Przesłanka konieczności ograniczenia jest zaś merytorycznie tożsama z zasadą proporcjonalności.

Ponadto, w opinii Rzecznika spontaniczność pewnych zgromadzeń jest gwarantem skutecznej krytyki, protestu, czy aktywnego zwrócenia uwagi opinii publicznej na istotny problem. Możliwość przeprowadzenia spontanicznego zgromadzenia stwarza dodatkowy mechanizm skutecznej kontroli społecznej, jest ważnym elementem demokracji bezpośredniej.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o uwzględnienie opisanych wyżej standardów w pracach nad następnymi

regulacjami Rady Ministrów, w szczególności w kontekście zapowiedzi wprowadzenia kolejnych rozporządzeń Rady Ministrów w dniu 5 czerwca 2021 r.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 29 czerwca 2021 r. zauważył, że w piśmie Rzecznika w sposób wybiórczy odwołano się do postanowień konstytucyjnych tj. ww. naruszania art. 57 Konstytucji (w zakresie ograniczenia wolności zgromadzeń) oraz naruszenia konstytucyjnych wolności i praw określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji (w zakresie naruszenia istoty i wolności tych praw), z całkowitym pominięciem art. 38 i art. 68 ust. 4 Konstytucji w zakresie prawa wszystkich osób do zdrowia. Dyskutując na temat ograniczeń związanych ze stanem epidemii, priorytetowo należy traktować prawo do zdrowia i życia. Działania organów administracji miały na celu ochronę obywateli i innych osób przebywających na terenie RP przed zakażeniem koronawirusem. Sekretarz Stanu wskazał ponadto, że stosownie do § 26 ust. 1b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii od dnia 26 czerwca 2021 r. organizowanie lub udział w zgromadzeniach spontanicznych jest możliwy z zastrzeżeniem, że: maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 150; odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 m. W rezultacie postulat Rzecznika dotyczący zniesienia zakazu organizowania ww. rodzaju zgromadzeń wydaje się, w tym kontekście, w istocie spełniony.

Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (VII.7033.28.2021 z 4 czerwca 2021 r.) – w sprawie kursów językowych dla obywateli Białorusi.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na sytuację migrujących do Polski Białorusinów oraz pomoc, jaką w ich trudnym położeniu mogą zaoferować polskie uczelnie wyższe.

Wielu Białorusinów z uwagi na napiętą sytuację w kraju i narastające represje szuka schronienia m.in. w Polsce. Z uzyskanych przez Rzecznika informacji wynika, że istnieje olbrzymie zapotrzebowanie na kursy języka polskiego dla migrantów z różnych grup wiekowych, którego organizacje pozarządowe nie są w stanie zaspokoić z uwagi na dużą liczbę przybywających do Polski Białorusinów. Kursy umożliwiłyby łatwiejsze odnalezienie się migrantom w nowym kraju, w tym w szczególności znalezienie pracy, a także integrację z polskim społeczeństwem.

Odpowiedzią na istniejące zapotrzebowanie w zakresie kształcenia językowego migrantów mogłaby być organizacja kursów językowych przez polskie uczelnie wyższe. W ocenie RPO nie tylko stanowiłoby to znaczącą pomoc dla migrujących Białorusinów, ale także wpisywałoby się w szczególną misję uczelni wyższych, które obok prowadzenia najwyższej jakości kształcenia oraz działalności naukowej winny kształtować postawy obywatelskie i uczestniczyć w rozwoju społecznym.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego KRASP z prośbą o wparcie postulatu organizacji przez polskie wyższe uczelnie wakacyjnych kursów językowych dla migrantów. Jednocześnie Rzecznik przesłał pisma z prośbą o organizację tego rodzaju kursów do władz uniwersytetów nadzorowanych przez Ministra Edukacji i Nauki.

Ministra Klimatu i Środowiska (VII.612.16.2021 z 8 czerwca 2021 r.) – w sprawie przedawnienia przewinień dyscyplinarnych na podstawie Prawa łowieckiego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek o zbadanie zgodności przepisu art. 35i ust. 1 ustawy - Prawo łowieckie (dalej jako: Prawo łowieckie) z Konstytucją. Zgodnie z powyższym przepisem, nie wszczyna się postępowania dyscyplinarnego, a wszczęte umarza się, gdy od chwili popełnienia przewinienia łowieckiego upłynęło 5 lat. Natomiast zgodnie z art. 35s ust. 2 Prawa łowieckiego, w sprawach nieuregulowanych w rozdziale 6a, do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy - Kodeks postępowania karnego (dalej jako: k.p.k.). Z kolei zgodnie z § 102 Statutu Polskiego Związku Łowieckiego za przewinienia łowieckie określone w art. 35b Prawa łowieckiego, członkowie Zrzeszenia ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną. Postępowanie dyscyplinarne jest uregulowane ustawą – Prawo łowieckie oraz postanowieniami Regulaminu Sądów Łowieckich i Rzeczników Dyscyplinarnych Polskiego Związku Łowieckiego; odpowiednio do tego postępowania stosuje się przepisy k.p.k.

Zarówno Prawo łowieckie, jak i Regulamin Sądów Łowieckich i Rzeczników Dyscyplinarnych w Polskim Związku Łowieckim, wskazują „obwinionego” w kontekście regulacji zawartej w art. 35s ust. 2 Prawa łowieckiego, który zawiera odesłanie do przepisów k.p.k. Z kolei art. 71 § 2 k.p.k. wskazuje, że za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania. Natomiast zgodnie z art. 20 § 1 ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej jako: k.p.w.), obwinionym jest osoba, przeciwko której wniesiono wniosek o ukaranie w sprawie o wykroczenie.

Zgodnie z art. 101 § 1 pkt 5 ustawy - Kodeks karny (dalej jako: k.k.), karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat 5 - gdy chodzi o pozostałe występki. Z kolei zgodnie z art. 45 § 1 ustawy - Kodeks wykroczeń (dalej jako: k.w.), karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok; jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu., co uprawnia do przyjęcia, iż z punktu widzenia sprawcy wykroczenia dyscyplinarnego najkorzystniejszą dla niego regulacją w przedmiocie przedawnienia karalności zawiera kodeks wykroczeń, do którego ustawodawca zdroworozsądkowo powinien odsyłać również przez nazewnictwo stosowane w ustawie i określenie

uczestnika postępowania dyscyplinarnego, przeciwko któremu toczy się postępowanie, jako „obwinionego”.

Kolejną kwestią jest, iż art. 35i ust. 2 ustawy Prawo łowieckie stanowi, że jeżeli przewinienie łowieckie zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie następuje dopiero z upływem okresu przedawnienia karalności tego przestępstwa. Jak wskazuje literatura „powyższa regulacja budzi zastanowienie i pytanie o jej racjonalność z praktycznego punktu widzenia. Należy podkreślić, iż zgodnie z art. 53 ustawy prawo łowieckie wskazane w tym przepisie występki zagrożone są karą pozbawienia wolności do lat 5. Odwołując się do art. 101 § 1 pkt 3 k.k. przedawnienie karalności tych czynów wynosi 10 lat, co przy założeniu przedłużenia przedawnienia karalności w związku z wszczęciem postępowania przygotowawczego w etapie in personam, co powoduje automatyczne jego wydłużenie, np. o 5 lat. Zakładając, iż myśliwy polował w okresie ochronnym i naruszył dyspozycję art. 53 pkt. 3 ustawy prawo łowieckie, rzecznik dyscyplinarny zapewne będzie chciał i mógł wszcząć postępowanie dyscyplinarne przeciwko takiemu myśliwemu, pomijając już kwestię ewentualnej podwójnej karalności, myśliwy za przewinienie dyscyplinarne może odpowiadać przez 15 lat od dnia popełnienia przewinienia dyscyplinarnego”.

Rzecznik wskazał przy tym, iż okres ustawowego wyłączenia możliwości ścigania sprawcy zarówno na etapie wszczęcia postępowania, jak i jego trwania za przewinienie dyscyplinarne jest nieporównywalnie długi z innymi uregulowaniami prawnymi wobec i innych grup zawodowych takich jak np. policjanci, adwokaci czy nauczyciele.

Należy mieć również na uwadze praktyczny aspekt tak wydłużonego okresu przedawnienia przewinień dyscyplinarnych, a mianowicie kwestia możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności „niewygodnych” członków PZŁ przez odpowiednie organa PZŁ. Trudno się czasami bronić za zarzucane przewiny, które rzekomo miały miejsce cztery czy pięć lat temu. Tak długi okres nie tylko powoduje zatarcie pamięci czy to świadków czy to obwinionych, ale także uniemożliwia skuteczna obronę, a w chwili obecnej stanowi narzędzie dające możliwość wykluczenia członka z danego koła

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie niniejszej sprawy w ramach kompetencji oraz podjęcie działań mających na celu usunięcie dostrzeżonych nieprawidłowości.

Ministra Zdrowia (BPK.519.89.2014 z 8 czerwca 2021 r.) - w sprawie konieczności systemowego uregulowania problemu stwierdzania zgonu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że pomimo postulowanego od lat przez systemowego uregulowania problemu stwierdzania zgonu, pozostaje on wciąż aktualny, a obecnie obowiązujące anachroniczne regulacje, nadal nie zostały zmienione.

Jak wynika z opinii Rady Legislacyjnej z dnia 21 lutego 2020 r. projekt ustawy o stwierdzaniu, dokumentowaniu i rejestracji zgonów w wersji z dnia 21

listopada 2019r., został przygotowany przez Ministra Zdrowia i przedstawiony Radzie Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów do zaopiniowania przez Wiceprezesa Rządowego Centrum Legislacji. Przywołana ustawa, zgodnie z art. 35 ww. projektu, co do zasady, miała wejść w życie w dniu 1 stycznia 2021 r. Jednakże pomimo upływu zakreślonego terminu, ustawa nadal nie została przyjęta i opublikowana.

Rzecznik zauważył także, że artykuł 7g ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych przyznaje wojewodom uprawnienie powoływania lekarzy i lekarzy dentystów do stwierdzania zgonów osób podejrzanych o zakażenie wirusem SARS-CoV-2 albo zakażonych tym wirusem poza szpitalem. Jednakże przepis ten wprost dotyczy tylko stwierdzania zgonów osób podejrzanych o zakażenie wirusem SARS-CoV-2 albo zakażonych tym wirusem poza szpitalem, i nie znajdzie zastosowania w sytuacjach, gdy do zgonu doszło z innych przyczyn. Nadto nie w każdym województwie powołano takich lekarzy na stałe.

Wobec powyższego Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie informacji o stanie prac legislacyjnych nad projektem ustawy o stwierdzeniu, dokumentowaniu i rejestracji zgonów oraz wskazanie planowanego terminu wejścia w życie opracowywanych przepisów.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7050.3.2021 z 11 czerwca 2021 r.) - w sprawie warunków służby na ORP Orzeł.

W związku z publikacjami prasowymi na temat anonimowego listu załogi okrętu podwodnego ORP Orzeł, Rzecznik Praw Obywatelskich podjął z urzędu sprawę warunków służby żołnierzy dywizjonu Okrętów Podwodnych (dOP), 3. Flotylli Okrętów im. B. Romanowskiego w Gdyni (3.FO). W dniach 1-2 czerwca br. miała miejsce wizytacja tej jednostki. Pracownicy Biura RPO przeprowadzili rozmowy z Dowódcami 3.FO, dOP, ORP Orzeł oraz załogą tego okrętu. Rozmowy dotyczyły problemów występujących w ich służbie, jak też kwestii opisanych w liście przesłanym prasie.

Wszyscy żołnierze w sposób kategoryczny stwierdzili, iż opisana w liście awaria zbiorników balastowych ORP Orzeł nie miała miejsca. Nikt z załogi nie obawia się też o swoje bezpieczeństwo podczas wykonywania zadań na tym okręcie. W ocenie zainteresowanych problemem nie jest stan techniczny ORP Orzeł, lecz ciągłe zmiany wizji rozwoju Marynarki Wojennej RP wynikające z braku konsekwencji w realizacji istniejących planów rozwoju dOP.

Żołnierze MW RP wskazywali, że anonimowy list ukazał się w prasie, w czasie, gdy ORP Orzeł znajdował się poza granicami portu. Wywołał on duży niepokój (w szczególności informacja o problemach z wynurzeniem się okrętu) w rodzinach żołnierzy, które próbowały się w tym czasie z nimi skontaktować. W ocenie kadry dobór słów i faktów świadczy, że autorem tego „anonimu" był ktoś spoza jednostki.

Jednocześnie marynarze negatywnie ocenili jakość większości prac wykonanych w stoczni, podkreślając brak właściwego przygotowania firm odpowiedzialnych za prace stoczniowe i serwis – postulując, aby o wygraniu przetargu decydowała nie tylko najniższa cena, ale przede wszystkim profesjonalizm, który powinien być weryfikowany przed przystąpieniem zainteresowanych do przetargu.

Rozmówcy sygnalizowali również, iż wysokość dodatku za służbę na morzu (max. 900 zł brutto) jest odwrotnie proporcjonalna do zaangażowania załogi. Z relacji żołnierzy wynika, że na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat dodatek specjalny w innych rodzajach wojsk systematycznie wzrastał. Aktualna wysokość dodatku specjalnego skutkuje brakiem właściwej oceny wartości wykonanej pracy w warunkach okrętowych, a przez to obniżeniem morale wśród załóg okrętów Marynarki Wojennej RP oraz brakiem chętnych do służby na okrętach (w tym szczególnie wymagającej służby na okrętach podwodnych).

W trakcie wizytacji pracowników Biura RPO siedmiu żołnierzy dOP złożyło raporty o przeniesienie do rezerwy, które, w ocenie dowódcy, podyktowane były m.in. chęcią otrzymania odprawy mieszkaniowej. Obawy środowiska – skutkujące składaniem raportów o odejście ze służby – budzą pogłoski o projektowanej likwidacji odprawy mieszkaniowej i emerytalnej. Z kolei wynikające z odejść ze służby braki kadrowe powodują wzrost okresu pełnienia służby przez pozostałą załogę. Niektórzy członkowie załogi mają wypracowane ponad 36 dni dodatkowych. Po raz kolejny podniesiono także problem wysokości świadczenia za służbę dyżurną (24h), za którą żołnierz otrzymuje 41 zł netto. Od wielu lat kwota ta nie była waloryzowana.

Rzecznik przedstawił problemy poruszone przez żołnierzy Marynarki Wojennej RP, wyrażając nadzieję, że podjęte przez Ministra działania przyczynią się do ich wyjaśnienia i rozwiązania.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7064.320.2020 z 14 czerwca 2021 r.) - w sprawie zajmowania w ramach rachunku bankowego także świadczeń niepodlegających zajęciu.

Podczas analizy skarg od obywateli dotyczących prowadzenia działań egzekucyjnych z rachunku bankowego, pojawił się zasygnalizowany przez Związek Banków Polskich problem trudności w identyfikacji przez banki świadczeń nie podlegających egzekucji związany z oznaczaniem przez organy wypłacające świadczenia przelewów oraz brakiem informacji o zmianach numerów rachunków, z których wypłacane są te świadczenia.

Problem ten w szczególności dotyczy świadczeń alimentacyjnych, świadczeń rodzinnych, dodatków rodzinnych, pielęgnacyjnych, porodowych, dla sierot zupełnych, zasiłków dla opiekunów, świadczeń z pomocy społecznej, wychowawczych, jednorazowych świadczeń, o których mowa w art. 10 ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin; świadczeń, dodatków i innych kwot przyznanych na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy

zastępczej, świadczeń uzupełniających, czy też dodatkowych świadczeń rocznych dla emerytów i rencistów. Chodzi więc o środki, których celem jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i wymagających wsparcia ze strony państwa.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich konieczne jest funkcjonowanie realnych mechanizmów zabezpieczających świadczenia zwolnione spod egzekucji, nie tylko na etapie ich wypłaty przez właściwy organ, ale też w przypadku wpłaty świadczeń na rachunek bankowy.

Z przekazanych przez Związek Banków Polskich informacji wynika, każdorazowo, przy wprowadzaniu kolejnego świadczenia zwolnionego spod egzekucji, Związek Banków Polskich we współpracy z Krajową Izbą Rozrachunkową S.A. prowadzi uzgodnienia z podmiotem odpowiedzialnym za wypłaty danego świadczenia w sprawie umieszczania przez podmioty wypłacające odpowiedniego „słowa kodowego" w tytule przelewu, co ułatwia identyfikację świadczenia. W ocenie ZBP błędy w zakresie środków, które podlegają automatycznemu zwolnieniu spod egzekucji sądowej i administracyjnej, mogą wynikać, z braku stosowania przez organy wypłacające świadczenia uprzednio uzgodnionych z sektorem bankowym słów kodowych. Jak wskazuje ZBP część organów wypłacających świadczenia zaprzestało stosowania uzgodnionych fraz, które pozwalają na identyfikację odpowiednich świadczeń. Ponadto, przypadki błędnej identyfikacji świadczeń spowodowane są zmianami numerów rachunków nadawców przez instytucje wypłacające te środki z jednoczesnym brakiem informowania banków o takiej zmianie.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przekazanie informacji o aktualnym stanie czynionych uzgodnień i ich realizacji.

Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (XI.815.34.2018 z 15 czerwca 2021 r.) - w sprawie ograniczeń w dostępie do transportu miejskiego dla osób poruszających się na wózkach elektrycznych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące trudności, a nawet braku możliwości korzystania przez osoby poruszające się na wózkach ze środków transportu zbiorowego. Wnioskodawcy zwracają uwagę na nieprawidłowości związane z oznaczeniem pojazdów dostosowanych do potrzeb osób poruszających się na wózkach, niesprawne rampy, jak i liczne odmowy kierowców komunikacji miejskiej wjazdu do pojazdów wózkami elektrycznymi. Jak wskazują skarżący, opisane trudności dotyczą komunikacji publicznej, jak i przewoźników prywatnych.

Rzecznik zauważył, iż kwestia przewozu wózków o napędzie elektrycznym, stanowiących autonomiczne, samodzielnie poruszające się pojazdy, nie jest uregulowana precyzyjnie w przepisach przewozowych. Z uwagi na brak odpowiednich regulacji na poziomie krajowym, w wielu znanych Rzecznikowi przypadkach rady gminy podejmowały uchwały, na podstawie art. 15 ust. 5

ustawy - Prawo przewozowe, w których określano parametry wózków i innych urządzeń ułatwiających samodzielne poruszanie się. Podejmowane uchwały doprowadziły do istotnych różnic zasad obowiązujących na terenie kraju, co znacznie utrudnia swobodne poruszanie się osobom z niepełnosprawnością ruchową. W konsekwencji, w każdym przypadku osoba poruszająca się na wózku jest zmuszona przeanalizować możliwość dojazdu do wybranego miejsca oraz wykazać się znajomością poszczególnych regulacji.

Wybór odpowiedniego sprzętu umożliwiającego poruszanie się jest uzależniony od potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Uniemożliwienie korzystania z wózków o napędzie elektrycznym bądź nieznacznie przekraczających wymiary przyjęte w uchwałach rady gminy, w sytuacji, w której stopień niepełnosprawności uzasadnia wybór takiego właśnie urządzenia, prowadzi do wykluczenia transportowego i może stanowić niedozwoloną konstytucyjnie dyskryminację ze względu na niepełnosprawność. Argumentacja, jakoby osoby poruszające się przy pomocy wózków elektrycznych bądź wózków o innych niż określone w uchwale gminnej parametry, miałyby stwarzać zagrożenie w transporcie nie zasługuje na aprobatę.

RPO zwrócił ponadto uwagę, że obecnie brakuje precyzyjnych regulacji, jak należy rozumieć pojęcie wózka osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu (inwalidzkiego), a przez to wielokrotnie osoby poruszające się na urządzeniu ponadwymiarowym nie mogą swobodnie korzystać z transportu publicznego, jak i prywatnego. Sformułowanie jednolitych zasad przewozu umożliwiłoby osobom z niepełnosprawnością ruchu mobilność osobistą i największą samodzielność w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministra Zdrowia (KMP.575.9.2021 z 21 czerwca 2021 r.) - w sprawie wynagrodzenia pielęgniarek zatrudnionych w domach pomocy społecznej oraz możliwości zatrudniania ratowników medycznych w tych podmiotach.

Od początku trwania pandemii COVID-19 Rzecznik Praw Obywatelskich ze szczególną uwagą monitoruje sytuację w domach pomocy społecznej. Mieszkańcy, ze względu na wiek, choroby i niepełnosprawność, należą do grup najbardziej narażonych na zakażenie. Tym samym pracownicy tych placówek podlegają wielkiej presji, aby w obliczu zwiększonego ryzyka utraty własnego zdrowia, wykonując swoje obowiązki w trudnych warunkach pracy, zadbali przede wszystkim o bezpieczeństwo pensjonariuszy. Ostatnie półtora roku szczególnie uświadomiło nam, jak ważny jest personel, jego poświęcenie i kompetencje w tak kryzysowych i skrajnych sytuacjach, jak stan zagrożenia epidemicznego i stan epidemii.

Monitoring zdalny prowadzony w domach pomocy społecznej przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (KMPT) działającego

w Biurze RPO pozwolił zidentyfikować kilka problemów systemowych powodujących trudności w zatrudnianiu w tych placówkach pielęgniarek, położnych oraz ratowników medycznych.

Jak wynika z doświadczenia KMPT, wizytującego od wielu lat domy pomocy społecznej, jedną z podstawowych potrzeb mieszkańców tych placówek jest zapewnienie odpowiedniej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej. Większość mieszkańców boryka się z różnymi przewlekłymi chorobami somatycznymi, psychicznymi lub innymi wynikającymi z zaawansowanego wieku lub z doznanych wcześniej urazów. Konieczne jest zatem zapewnienie im stałej opieki pielęgniarskiej oraz systematycznych wizyt lekarskich.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 9 ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej umożliwia się zatrudnienie pielęgniarki w domach pomocy społecznej określonych w przepisach o pomocy społecznej, z uwzględnieniem uprawnień zawodowych pielęgniarki określonych w ustawie. Jednakże status pielęgniarki zatrudnionej w domu pomocy społecznej jest inny aniżeli pielęgniarki zatrudnionej w placówkach służby zdrowia. Główną przyczynę stanowi zróżnicowanie wysokości wynagrodzenia pielęgniarek zatrudnionych w podmiotach leczniczych (finansowane ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia) od wynagrodzenia przysługującego pielęgniarkom zatrudnionym w domach pomocy społecznej. Pielęgniarki zatrudnione w podmiotach leczniczych otrzymują bowiem zdecydowanie wyższe wynagrodzenie aniżeli te, które pracują w domach pomocy społecznej.

Z uwagi na fakt, że te ostatnie są jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, wynagrodzenie pielęgniarek w nich zatrudnionych pochodzi z budżetu samorządów. Nierówności w wynagradzaniu pielęgniarek zatrudnionych w dps-ach (brak dodatków, podwyżek, ekwiwalentu za pracę w niedzielę i święta, etc.) w porównaniu do tych pracujących w służbie zdrowia, skutkują w praktyce olbrzymimi problemami w pozyskiwaniu do pracy w dps-ach osób o tym wykształceniu, jak również częstymi rezygnacjami pielęgniarek z zatrudnienia w placówkach pomocy społecznej na rzecz podmiotów leczniczych. Podobna sytuacja dotyczy położnych zatrudnionych w dps-ach.

Dużym wsparciem dla personelu domów pomocy społecznej byłaby również możliwość zatrudnia ratowników medycznych. Jednakże obowiązująca ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym nie przewiduje wprost możliwości wykonywania zawodu ratownika medycznego w domach pomocy społecznej. Dodatkowo w rozporządzeniu z dnia 15 maja 2018 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych – w katalogu stanowisk samorządowych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, centrach integracji społecznej, jednostkach organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz centrach usług społecznych – nie wymienia się stanowiska „ratownik medyczny”. Brak ów uniemożliwia zatrudnianie w dps-ach ratowników medycznych. Sytuacja ta zdecydowanie przekłada się na obniżenie standardów w zapewnieniu opieki i pielęgnacji mieszkańców dps-ów.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do obu Ministrów z prośbą o odniesienie się do opisanych problemów.

Prezesa Rady Ministrów (KMP.570.8.2021 z 21 czerwca 2021 r.) - w sprawie potrzeby upowszechniania wiedzy na temat tzw. Reguł Mendeza, dotyczących prowadzenia przesłuchań osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy państwowych.

Dnia 17 maja 2021 r. opublikowano zbiór zasad, międzynarodowych wytycznych odnoszący się do sposobu prowadzenia rozmów dochodzeniowo-śledczych i wywiadowczych oraz zbierania informacji przez przedstawicieli władzy publicznej, pt. „Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering", nazywany od nazwiska pomysłodawcy – Zasadami Mendeza).

Prace nad tym dokumentem zapoczątkował w 2016 r. Prof. Juan E. Méndez, ówczesny Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. tortur i innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Dokument ten ma charakter innowacyjny i fundamentalny. Ma on zastosowanie do funkcjonariuszy i urzędników wszystkich służb i instytucji gromadzących informacje, a więc nie tylko do organów ścigania i instytucji wymiaru sprawiedliwości.

Zasady Mendeza dowodzą, że tortury i przymus psychologiczny zmierzający do uzyskania przyznania się do winy jest nieskuteczny i może wręcz doprowadzić do efektu odwrotnego od zamierzonego w postaci podania fałszywych informacji lub przyznania się do niepopełnionego przestępstwa. Może to doprowadzić do skazania niewinnej osoby i bezkarności faktycznego sprawcy. Ponadto metody przesłuchań oparte na przymusie są częstą konsekwencją słabych technik przeprowadzania wywiadów. Zasady te, bazujące na olbrzymim doświadczeniu praktyków, proponują konkretną alternatywę dla metod prowadzenia przesłuchań i rozmów, pozwalając funkcjonariuszom organów władzy publicznej na zwiększenie efektywności ich pracy, przy pełnym poszanowaniu godności i praw człowieka. Ponadto, zawierają wskazówki dotyczące prowadzenia wywiadów bez przymusu w oparciu o rozmowę opartą na relacji. Akcentują rolę domniemania niewinności, uzyskiwania wiedzy i dowodów w oparciu o wiedzę naukową, wykorzystywanie nowych technologii (w tym zapisów audio-wideo), strategię i taktykę zadawania pytań.

Zasady Mendeza mogą również stanowić impuls dla władz w kształtowaniu odpowiedniej polityki karnej, tworzeniu prawa, procedur, mechanizmów kontroli i nadzoru oraz standardów pracy podległych służb i instytucji.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zasady te stanowią fundamentalny dokument dla przeciwdziałania torturom w Polsce i powinny być stałym elementem kształcenia funkcjonariuszy i urzędników publicznych oraz punktem odniesienia dla władz. Powinny też w jak najszerszym zakresie zostać

rozpowszechnione, w szczególności wśród przedstawicieli władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej oraz wśród opinii publicznej.

Rzecznik zwrócił się zatem do Premiera z prośbą o upowszechnienie wiedzy o Zasadach Mendeza wśród podległych resortów i opinii publicznej, a także włączenia ich do realizowanych szkoleń dla funkcjonariuszy i pracowników wszystkich instytucji gromadzących informacje, do których zasady te mogłyby się odnosić.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.141.2021 z 21 czerwca 2021 r.) - w sprawie zakazu pozostawania skazanych samych w celach.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi na sposób realizacji zakazu pozostawiania osadzonego samotnie w celi mieszkalnej w sytuacji, gdy współosadzeni wychodzą do pracy, na spacer, są konwojowani na czynności procesowe bądź na konsultacje lekarskie do pozawięziennych podmiotów leczniczych, a także podczas krótszej nieobecności – wyjścia do telefonu, ambulatorium, na rozmowę z wychowawcą lub psychologiem. Osadzeni żalą się, że na czas nieobecności współosadzonych są przemieszczani do innej celi mieszkalnej bądź też w zajmowanej przez nich celi umieszczani są osadzeni z innych cel. Rozwiązaniem stosowanym przez administracje jednostek penitencjarnych jest także przemieszczenie osadzonego do świetlicy, do odrębnego pomieszczenia, a nawet pozostawienie go na korytarzu.

Opisaną powyżej praktykę osadzeni odbierają jako dodatkową uciążliwość, utrudnienie w codziennym funkcjonowaniu, zaburzające ich plany. Wymóg częstego opuszczania „swojego miejsca” wpływa na pogorszenie kondycji psychicznej osadzonego. Przebywając w innej celi są oni pozbawieni dostępu do swoich rzeczy, mają gorsze warunki do nauki czy odpoczynku.

Konieczność przebywania w celi zgodnie z zakwaterowaniem, ale w towarzystwie osadzonego, który został doprowadzony do celi, może również powodować sytuacje konfliktowe. W jednej ze skarg wskazano, że współosadzony, który przebywał w celi przez kilka godzin, nie założył maseczki ochronnej, mimo widocznych objawów infekcji. Ponadto, próbował przywłaszczyć rzeczy będące własnością osób zakwaterowanych w celi.

Nie ulega wątpliwości, iż na dyrektorach jednostek penitencjarnych spoczywa obowiązek i odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa osobom pozbawionym wolności. Obowiązkiem funkcjonariuszy Służby Więziennej jest sprawowanie stałego nadzoru nad osadzonymi, w tym również zapobieganie próbom samobójczym i samouszkodzeniom. W ocenie Rzecznika, Służba Więzienna podejmuje szereg działań mających na celu zapewnienie osobom pozbawionym wolności bezpieczeństwa osobistego. Rzecznik nie kwestionuje też zasady, że osadzeni należący do grup wskazanych w Instrukcji nr 10/20 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 5 listopada 2020 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności, nie mogą

pozostawać samotnie w celi. Osoby te powinny być jednak kwaterowane w celach większych niż dwuosobowe, a jeżeli brak takiej możliwości bądź istnieje konieczność opuszczenia celi, należy umieszczać je w pomieszczeniach takich jak świetlica, biblioteka, czytelnia, a jedynie w ostateczności w innej celi, z innymi osadzonymi.

W ocenie Rzecznika nie do zaakceptowania jest natomiast praktyka pozostawiania osadzonego na korytarzu, stosowana zazwyczaj podczas krótszej nieobecności współosadzonego, ale w niektórych przypadkach nawet ponad godzinę, na przykład w czasie realizacji przez współosadzonego spaceru. Korytarz oddziału mieszkalnego nie powinien pełnić funkcji „poczekalni" dla osadzonych. Pojawiają się również wątpliwości, czy opisana praktyka nie utrudnia wykonywania obowiązków przez funkcjonariuszy pełniących służbę w oddziale i czy nie wpływa negatywnie na zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionych kwestiach oraz podjęcie działań celem wyeliminowania opisanej praktyki prowadzącej do poniżającego i niehumanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.73.2021 z 22 czerwca 2021 r.) - w sprawie zapowiedzi nowelizacji ustawy Prawo oświatowe.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem przyjmuje zapowiedzi dotyczące nowelizacji ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw, które mogą doprowadzić do znaczącej przebudowy ustroju szkolnego. Wynika z nich, że celem Ministra Edukacji i Nauki jest przede wszystkim wzmocnienie roli organu nadzoru pedagogicznego, który ma zyskać szereg nowych uprawnień. Proponowane zmiany, w ocenie Rzecznika, mogą skutkować ograniczeniem samorządności i zasady decentralizacji władzy publicznej, wynikającej m.in. z art. 15 i art. 166 Konstytucji, oraz naruszać zasadę pomocniczości określoną w preambule Konstytucji – zasady, które zabezpieczają ochronę praw obywatelskich. Ponadto, decydująca opinia kuratora na temat działalności organizacji społecznych i stowarzyszeń w szkołach i placówkach może wpłynąć negatywnie na realizację prawa do nauki, gwarantowanego w art. 70 Konstytucji, a także, wbrew deklaracjom władz publicznych, osłabiać pozycję rodziców w życiu szkół.

W projekcie ustawy proponuje się wzmocnienie roli kuratora oświaty w postępowaniu konkursowym mającym na celu wybór kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki. Zdaniem Rzecznika proponowane zmiany w sposób znaczący zakłócają równowagę pomiędzy głosami przedstawicieli władzy samorządowej i centralnej. Niezrozumiała jest zwłaszcza zasada, że kuratorowi oświaty przysługuje pięć głosów, niezależnie od liczby przedstawicieli biorących udział w pracach komisji oraz możliwości dokonania przez nich oceny kandydata.

W projektowanej ustawie planuje się wprowadzić regulację, zgodnie z którą prace komisji konkursowej będą prowadzone, jeżeli w posiedzeniu weźmie udział co najmniej czterech przedstawicieli, w tym co najmniej jeden przedstawiciel organu prowadzącego szkołę lub placówkę i jeden przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny oraz przedstawiciel rady pedagogicznej lub rady rodziców. Istnieje jednak ryzyko, że takie rozwiązanie doprowadzi do marginalizacji organizacji związkowych. W przypadku powołania komisji czteroosobowej głos kuratora oświaty będzie decydujący, zatem będzie on mógł odrzucić każdy wybór lokalnej społeczności, który nie będzie mu z jakiś powodów odpowiadał. Uprzywilejowana pozycja kuratora oświaty sprawi, że trudno będzie mówić o relacjach partnerskich między organem prowadzącym a organem nadzoru pedagogicznego.

Szczególny sprzeciw budzi zapowiedź wprowadzenia szybkiej ścieżki odwoływania nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły lub placówki oraz innego stanowiska kierowniczego w szkole lub placówce. Kurator oświaty będzie mógł złożyć wniosek do organu prowadzącego szkołę o odwołanie dyrektora w czasie roku szkolnego bez wypowiedzenia, jeśli dyrektor nie zrealizuje we wskazanym terminie zaleceń wynikających z przeprowadzonych czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego. Ma to nastąpić w ciągu 14 dni. Zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego mogą dotyczyć każdego aspektu pracy szkoły, zaś zastrzeżenia bywają ujęte w sposób ogólnikowy. Budzi to obawy, że odwołanie dyrektora może nastąpić z dowolnego powodu. Jednocześnie odbiera się uprawnienia organom prowadzącym, gdyż nawet w przypadku braku ich zgody nastąpi zmiana na stanowisku dyrektora szkoły. Tak znacząca ingerencja w proces prowadzenia szkoły nie znajduje wystarczającego uzasadnienia.

Projekt ustawy przewiduje także wprowadzenie możliwości złożenia przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny wiążącego wniosku do organu prowadzącego szkołę o zawieszenie dyrektora szkoły w pełnieniu obowiązków, przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, w sprawach niecierpiących zwłoki związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa uczniów w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. W ocenie Rzecznika obecnie obowiązujące przepisy pozwalają na skuteczne reagowanie w sytuacji, gdy zagrożone jest bezpieczeństwo uczniów w czasie zajęć szkolnych. W takich przypadkach konieczne jest zawiadomienie organów ścigania. Z uwagi na niejasność przepisów RPO uważa, że minister odpowiedzialny za projekt ustawy powinien wyjaśnić, jakie sprawy niecierpiące zwłoki mogłyby uzasadniać zawieszenie dyrektora szkoły w pełnieniu obowiązków na wiążący wniosek kuratora.

Rzecznik z troską zauważył także, że pomimo wcześniejszych negatywnych opinii powraca koncepcja wprowadzenia większego nadzoru nad zajęciami prowadzonymi przez stowarzyszenia i inne organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie

form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki. W praktyce proponowane w projekcie ustawy procedury zdezorganizują pracę szkół i doprowadzą do ograniczenia liczby zajęć organizowanych w szkołach.

Zdaniem Rzecznika sprawy dotyczące edukacji publicznej, wskazane jako zadania własne jednostek samorządu terytorialnego, nie powinny ograniczać się jedynie do podstawowego administrowania. Konieczne jest zapewnienie szkołom pewnej swobody, tak aby miały one poczucie sprawczości i podmiotowości. Ograniczenie dotychczasowych uprawnień samorządów w dziedzinie edukacji powinno być oparte na solidnych podstawach, co w niniejszej sprawie w projekcie ustawy nie zostało dowiedzione. Proponowane zmiany są sprzeczne z postulatami, które od lat formułowane są przez środowiska oświatowe, a wśród których znajduje się realne usamorządowienie i upodmiotowienie szkoły, w szczególności większa autonomia w sferze treści i programów nauczania.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik przedstawił powyższe uwagi, jednocześnie apelując do Ministra o odstąpienie od kontynuacji prac nad przedstawionym projektem nowelizacji ustaw.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.510.161.2021 z 22 czerwca 2021 r.) - w sprawie problemów związanych z prowadzonymi w Polsce postępowaniami ekstradycyjnymi.

W kręgu stałego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje zagadnienie ekstradycji jako instytucji prawnej niosącej poważne konsekwencje w sferze wolności i praw człowieka i obywatela.

W następstwie badania wpływających do Biura RPO wniosków, ujawnił się problem niedostatecznego informowania opinii publicznej, a nawet braku wiarygodnych i rzetelnych informacji na temat liczby prowadzonych w Polsce postępowań ekstradycyjnych pozwoliła na wysnucie wniosku o rzetelnym realizowaniu przez Ministerstwo Sprawiedliwości obowiązków z zakresu szeroko pojmowanej statystyki publicznej. Pozytywne opinie wyrazić można także o innej inicjatywie Ministerstwa - Informatorze Statystycznym Wymiaru Sprawiedliwości (ISWS). Niemniej jednak, odnotować można pewnie niedoskonałości w kontekście popularyzowania danych innych od statystycznych, a traktujących o orzecznictwie sądów powszechnych. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wartość edukacyjna rzetelnej informacji o prowadzonych postępowaniach sądowych w pewnych kategoriach spraw - w tym tzw. ekstradycyjnych, zważywszy na zazwyczaj rozważany przy orzekaniu problem przestrzegania w państwie wzywającym praw człowieka sensu largo, jest nie do przecenienia.

Powyższe spostrzeżenie czyni zasadnym skierowania do resortu sprawiedliwości pytania o możliwość podjęcia prac ukierunkowanych na

zmodernizowanie już istniejącego narzędzia upowszechniającego wiedzę o wydanych orzeczeniach, jakim jest ogólnopolski portal orzeczeń sądów powszechnych - https://orzeczenia.ms.gov.pl/. Mankamentem portalu, zaobserwowanym na przestrzeni lat, jest jego niepełność i nieaktualność, polegająca na niezamieszczaniu wszystkich orzeczeń lub opóźnionym zamieszczaniu wydanych i prawomocnych orzeczeń.

Zdaniem Rzecznika, zasadnym byłoby rozważenie zmiany opisanego stanu rzeczy poprzez zadekretowanie obowiązku terminowego zamieszczania w ww. portalu orzeczeń sądów powszechnych w konkretnie określonych kategoriach spraw, np. w przedmiocie wyrażenia zgody na ekstradycję.

Zważywszy zatem na przedstawione racje i mając zatem na celu podniesienie świadomości prawnej obywateli o prowadzonych postępowaniach, Rzecznik zwrócił się do przedstawiciela resortu sprawiedliwości z prośbą o podjęcie działań zmierzających do uwzględnienia powyższego postulatu usprawnienia już funkcjonujących rozwiązań.

W wystąpieniu do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Rzecznik zasygnalizował natomiast problem zapewnień dyplomatycznych (diplomatic assurance) składanych przez państwa obce w toku postępowań ekstradycyjnych wszczętych z ich wniosku.

W tym stanie rzeczy Rzecznik uznał za zasadne zwrócenie się z zapytaniem: czy i na jaką skalę Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest odbiorcą i wystawcą not dyplomatycznych, aide memoire, MoU lub innych oficjalnych oświadczeń z lub do państw trzecich, których przedmiotem jest przestrzeganie zakazu tortur, nieludzkiego, poniżającego traktowania, czy w ogólności - przestrzegania praw człowieka w złożonych, w związku z procedurą ekstradycyjną lub inną mającą za cel wydanie osoby przebywającej w Polsce do państwa obcego lub wydanie do Polski z państwa obcego oraz czy istnieje mechanizm weryfikacji przestrzegania przyjętych przez polskie służby dyplomatyczne tego typu zapewnień państwa obcego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę wskazanej w niniejszym piśmie problematyki i poinformowanie o jej wynikach.

Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (VII.7033.33.2021 z 23 czerwca 2021 r.) – w sprawie rekrutacji na studia obywateli Białorusi.

Na kanwie jednej ze spraw indywidualnych Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem związany z zasadami rekrutacji obywateli Białorusi na uczelnie polskie. Z przekazanych informacji wynika, że niektóre polski uczelnie wymagają od kandydatów na studia pochodzących z Białorusi przedłożenia certyfikatu CT. Certyfikaty te są ważne przez okres dwóch lat. W sytuacji, gdy certyfikat utraci ważność, kandydat chcący wziąć udział w rekrutacji na polską uczelnię musi udać się na Białoruś w celu odnowienia go (tj. ponownego zdania egzaminów państwowych). Z uwagi na napiętą sytuację na

Białorusi kandydaci na studia nie mają obecnie możliwości odnowienia ważności certyfikatu żądanego w procesie rekrutacji na studia. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego KRASP z prośbą o rozważenie możliwości wprowadzenia alternatywnych wymagań rekrutacyjnych dla obywateli Białorusi umożliwiających im wzięcie udziału w rekrutacji na studia bez konieczności powrotu na Białoruś w celu przedłużenia ważności certyfikatu CT, np. poprzez wprowadzenie egzaminów wstępnych dla kandydatów oraz o poinformowanie o stanowisku KRASP w niniejszej sprawie.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.518.15.2020 z 23 czerwca 2021 r.) - w sprawie realizacji przez powiaty zadania polegającego na zapewnieniu schronienia i wsparcia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Urzędów Wojewódzkich o dokonanie analizy realizacji na terenie województwa obowiązkowego zadania wynikającego z art. 19 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej (dalej jako: u.p.s.), tj. prowadzenia domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz wskazanie, które samorządy powiatowe nie świadczą tego rodzaju wsparcia.

Analiza przekazanych przez Urzędy Wojewódzkie informacji potwierdza ustalenia Najwyższej Izby Kontroli zawarte w Informacji o wynikach kontroli „Wsparcie dla potrzebujących schronienia matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży". Zebrane dane wskazują, iż nadal duża liczba powiatów nie prowadzi domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, tj. nie realizuje obowiązkowego zadania wynikającego z art. 19 pkt 11 u.p.s., a co więcej zainteresowanie samorządów powiatowych rozwijaniem tej formy pomocy, nawet przy możliwym wsparciu finansowym w ramach programu rządowego „Za życiem" jest znikome.

Z punktu widzenia ustalenia przyczyn takiego stanu rzeczy istotne, w opinii Rzecznika, pozostają przekazane przez Urzędy Wojewódzkie (lubelski, łódzki, mazowiecki, opolski, podkarpacki, pomorski, świętokrzyski) informacje o barierach, na jakie napotykają samorządy powiatowe zobowiązane do organizowania domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, a także postulaty dokonania korekty przepisów prawa.

Powiaty prowadzące lub zlecające prowadzenie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży sygnalizują Wojewodom problemy w utrzymaniu tych placówek z powodów: finansowych, prawnych i proceduralnych wynikających z istniejących przepisów prawa, powodujących brak zainteresowania gmin umieszczaniem osób potrzebujących wsparcia w tej formie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (a co za tym idzie braku możliwości zapełnienia wolnych miejsc). Problemy te mogą powodować także brak zainteresowania innych powiatów utworzeniem tego typu jednostek na swoim terenie.

W kontekście przedstawionych przez Urzędy Wojewódzkie informacji i uwag, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska, a także poinformowanie, czy planowane są zmiany systemowe zmierzające do deinstytucjonalizacji form wsparcia dedykowanego matkom/ojcom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży.

Prezesa Rady Ministrów (V.7018.709.2021 z 24 czerwca 2021 r.) – w sprawie obowiązku kwarantanny granicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zmuszony jest po raz kolejny zwrócić się do Premiera w sprawie wprowadzanych przez Radę Ministrów obostrzeń w związku z przekraczaniem granicy państwowej. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 2021 r., które w zasadniczej części weszło w życie 23 czerwca oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2021 r., którego regulacje odnoszące się do zasad związanych z przekraczaniem granicy weszły w życie dzisiaj, zaostrzono przepisy dotyczące kwarantanny granicznej. Zmiany dotyczyły w szczególności § 3 ust. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Na ich mocy zlikwidowano możliwość zwolnienia z kwarantanny granicznej w oparciu o negatywny test diagnostyczny dla osób, które wracają do Polski z terytorium Wielkiej Brytanii (rozporządzenie z dnia 22 czerwca 2021 r.), a następnie z wszystkich krajów spoza strefy Schengen i niebędących członkami EFTA (rozporządzenie z dnia 23 czerwca 2021 r.).

Mimo wielokrotnie już artykułowanych przez Rzecznika zastrzeżeń tak odnośnie do formy, jak i trybu wprowadzania obostrzeń, po raz kolejny „z dnia na dzień” wprowadzono rozporządzeniem Rady Ministrów niezwykle istotne ograniczenie wolności osobistej, rozciągając obowiązek kwarantanny granicznej na każdą niezaszczepioną w pełni osobę powyżej 12. roku życia. Szczególnie dotkliwe jest to w przypadku osób, które nie są niechętne szczepieniom, ale ze względów zdrowotnych, czy innych (wiek) nie mogły dotychczas się zaszczepić. Trudno jest także oszacować szkody, jakie – tak nagłe, zaledwie dzień po poprzedniej zmianie – wprowadzenie „bezwzględnej” kwarantanny granicznej dla osób powracających do Polski spoza strefy Schengen i EFTA spowoduje dla polskiej branży turystycznej i jej klientów.

Rzecznik Praw Obywatelskich rozumie działania Rady Ministrów podejmowane w walce z pandemią, jednak częstotliwość oraz tempo zmian zasad „bezpieczeństwa” sprawiają wrażenie pewnej przypadkowości i stawiają pod znakiem zapytania ich zgodność z konstytucyjną zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa. Zasada ta opiera się m.in. na takim zespole cech przysługujących prawu, które gwarantują jednostce bezpieczeństwo prawne, umożliwiając jej decydowanie o swoim postępowaniu na podstawie pełnej znajomości przesłanek działania organów państwa, a zarazem znajomości konsekwencji prawnych, jakie to postępowanie może za sobą pociągnąć. Ma

ona na celu zagwarantowanie jednostce bezpieczeństwa prawnego i powinna umożliwiać przewidywalność działań organów państwa, a także prognozowanie działań własnych przez jednostkę. Jest oczywiste, że zmieniane z dnia na dzień decyzje prawodawcze dotyczące swobody przemieszczania się po przekroczeniu granicy nie pozwalają na jakiekolwiek racjonalne planowanie podróży. Powinny one być komunikowane z pewnym wyprzedzeniem, aby umożliwić w niezbędnym zakresie korektę planów owej podróży bądź jej realizację z pełną świadomością spodziewanych ograniczeń.

Mając to na względzie, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na temat przyczyn tak krótkiego, bo zaledwie kilkunastogodzinnego vacatio legis zmian dotyczących kwarantanny granicznej.

Ministra Zdrowia (V.7013.58.2021 z 28 czerwca 2021 r.) - w sprawie problemów w dostępie do leczenia pacjentów onkologicznych, w trybie ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL).

Rzecznik Praw Obywatelskich z dużym niepokojem odbiera sygnały z doniesień medialnych o problemach w dostępie do leczenia pacjentów onkologicznych, w ramach procedury ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL), a zatem obywateli, którzy powinni być przez system opieki zdrowotnej otoczeni szczególną troską.

Rzecznik zwrócił uwagę, że wedle obowiązujących przepisów wniosek o sfinansowanie leczenia pacjenta w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowej może złożyć wyłącznie świadczeniodawca, prowadzący leczenie danego pacjenta. Natomiast sam chory nie może wnioskować o leczenie w swoim imieniu. Niepokojące jest, że pacjent nie jest stroną postępowania podczas wnioskowania o RDTL oraz nie ma możliwości odwołania w przypadku niesfinansowania leczenia w ramach procedury RDTL. Nie jest zatem traktowany jako podmiot (strona) postępowania, lecz przedmiotowo.

W dniu 26 listopada 2020 r. weszła w życie ustawa o Funduszu Medycznym wprowadzająca zmiany w zakresie regulacji dotyczącej ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL) obejmujące m.in. zasady korzystania z powyższej procedury. Znowelizowane przepisy dotyczące procedury RDTL zniosły co prawda obowiązek uwzględniania opinii Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (AOTMiT) dotyczących zasadności finansowania danego leku w ramach procedury RDTL w procesie decyzyjnym obejmującym ocenę konieczności stosowania danego leku w ramach procedury RDTL. Tymczasem, przy decyzji o niezasadności objęcia refundacją danego leku w odniesieniu do danej substancji czynnej w tym wskazaniu jest brana pod uwagę rekomendacja Prezesa AOTMiT. Jak wskakują sygnały docierające do Rzecznika, powyższa praktyka niejednokrotnie jest oparta na badaniach przeprowadzonych w pewnej populacji chorych, którzy znajdują się na określonym etapie choroby, a Prezes podejmuje decyzję dotyczącą refundacji w

całej tej populacji. W przypadku braku pozytywnej rekomendacji Prezesa AOTMiT lek nie jest finansowany w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowych i widnieje na liście leków niepodlegających finansowaniu w ramach procedury ratunkowego dostępu do technologii lekowych. Oznacza to, że pacjenci nie mają dostępu do leku widniejącego na ww. liście, niejednokrotnie ratującego życie, w tym ani innym trybie.

Procedura ratunkowego dostępu do technologii lekowych miała umożliwić ciężko chorym pacjentom uzyskanie indywidualnie leku ratunkowego, który w danym wskazaniu nie jest finansowany ze środków publicznych, jeżeli jest to niezbędne dla ratowania życia lub zdrowia świadczeniobiorcy i jest to uzasadnione oraz poparte wskazaniami aktualnej wiedzy medycznej. Natomiast, jak wynika z sygnałów docierających do Rzecznika, dochodzi do sytuacji, gdy znaczna cześć leków onkologicznych jest wycofana z finansowania w ramach RDTL, a pacjenci pozostawieni są sami sobie. Powyższe, zapowiada poniesienie przez te osoby wysokich kosztów zakupu leku w trybie komercyjnym. W przypadku długotrwałego leczenia może to powodować, że pacjenci nie będą w stanie zabezpieczyć takich środków na leczenie.

Niepokojące jest również, że jednym z największych problemów pacjentów onkologicznych jest brak refundacji na lekarstwa, które są wymienione w standardach leczenia nowotworów opracowanych przez Europejskie Towarzystwo Onkologii Klinicznej (European Society od Medical Oncology, ESMO).

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie, w szczególności o wskazanie, jak Ministerstwo Zdrowia zamierza poprawić dostępność do leków dla pacjentów onkologicznych w trybie RDTL.

Marszałka Senatu RP (KMP.071.4.2021 z 29 czerwca 2021 r.) - w sprawie przestrzegania praw człowieka przez Policję.

Na przestrzeni lat Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej KMPT, Krajowy Mechanizm), którego funkcja wykonywana jest przez Rzecznika Praw Obywatelskich od 2008 roku, zdefiniował obszary wymagające zmian zarówno w prawie, jak i w praktyce, w celu zwiększenia efektywności ochrony praw osób pozbawionych wolności oraz wyeliminowania ryzyka stosowania tortur i złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji. Wszystkie one stanowiły przedmiot pogłębionych refleksji zawartych w wystąpieniach RPO do Premiera, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz do Komendanta Głównego Policji. Niestety, pomimo niewątpliwie koniecznych zmian w obowiązujących przepisach prawa, o które Rzecznik apelował, odpowiedzi na interwencje albo w ogóle nie otrzymywał, albo ich treść wskazywała na bagatelizowanie przedstawianych problemów.

W pierwszej kolejności Rzecznik zwrócił uwagę na konieczność wprowadzenia do polskiego porządku prawnego definicji tortur oraz innego

okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Mimo interwencji RPO w tej sprawie, do dnia dzisiejszego tortury, jako przestępstwo penalizowane w polskim prawodawstwie karnym, nie istnieją.

Rzecznik wskazał, że obecnie obowiązujące brzmienie przepisów Kodeksu postępowania karnego powoduje, że większość osób zatrzymanych nie ma w praktyce dostępu do obrońcy od początku zatrzymania. W polskim porządku prawnym brak jest odpowiednich regulacji zapewniających zatrzymanemu niezwłoczny oraz bezpłatny tj. pokrywany ze środków budżetu państwa, kontakt z obrońcą. Taki stan rzeczy jest niezgodny z obowiązującym prawem Unii Europejskiej.

Rzecznik od lat postuluje stworzenie warunków i narzędzi prawnych umożliwiających działania i ochronę sygnalistom, które stanowić będzie realizację standardów Europejskiego Komitetu do spraw zapobiegania torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (CPT) i Rady Europy. W obowiązujących przepisach brak jest odpowiednich procedur, które zapewniałyby funkcjonariuszom poufny i bezpieczny sposób raportowania o przypadkach złego traktowania ze strony innych policjantów.

Zdaniem Rzecznika, niezbędne jest też wprowadzenie odpowiednich zmian w prawie, gwarantujących wszystkim zatrzymanym dostęp do badania lekarskiego oraz wprowadzenie obligatoryjności utrwalenia przesłuchań w formie audio-video.

Ponadto, w ocenie Krajowego Mechanizmu zatrzymany, co do zasady, powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania, zaś tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Osobisty kontakt zatrzymanego z osobą bliską umożliwia przekazanie jej ewentualnych informacji o złym traktowaniu, co może skutkować odpowiednią interwencją.

Rzecznik przedstawił także uwagi odnośnie zagadnień: prewencyjnego stosowania kajdanek, kontroli osobistej osób zatrzymanych, rejestru osób przebywających na terenie komisariatu Policji, czy używania przez służby mundurowe drażniących środków chemicznych przeciwko protestującym.

Mając na uwadze potrzebę ochrony przyrodzonej godności każdego człowieka oraz dóbr które z niej wypływają - zdrowia i życia, które to wartości mogą zostać naruszone podczas wykonywania obowiązków przez funkcjonariuszy Policji, Rzecznik zwrócił się do Marszałka z prośbą o analizę przedstawionych problemów pod kątem wprowadzenia niezbędnych zmian prawa w opisanych obszarach.

Komendanta Głównego Policji (KMP.570.9.2021 z 30 czerwca 2021 r.) - w sprawie potrzeby opracowania wytycznych dotyczących przesłuchań i rozpytań, w oparciu o Reguły Mendeza i standardy CPT.

Dnia 17 maja 2021 r. opublikowano zbiór zasad, międzynarodowych wytycznych odnoszący się do sposobu prowadzenia rozmów dochodzeniowo-śledczych i wywiadowczych oraz zbierania informacji przez przedstawicieli władzy publicznej, pt. „Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering", nazywany od nazwiska pomysłodawcy - Zasadami Mendeza).

Prace nad tym dokumentem zapoczątkował w 2016 r. Prof. Juan E. Méndez, ówczesny Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. tortur i innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. W swoim ostatnim tematycznym raporcie przedłożonym Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ wezwał on społeczność międzynarodową do opracowania uniwersalnego protokołu określającego zestaw standardów i wytycznych dotyczących metod przesłuchań, prowadzonych przez funkcjonariuszy organów śledczych i wywiadowczych.

Méndez wskazywał wówczas, że przesłuchania (w szczególności osób podejrzanych) nieodłącznie wiążą się z ryzykiem zastraszania, przymusu i złego traktowania. Takim praktykom sprzyja przekonanie, że są one najszybszym i najłatwiejszym sposobem na uzyskanie informacji lub stanowią „zło konieczne" w walce z przestępczością. Założenie to jest jednak błędne w świetle aktualnej wiedzy naukowej. Badania naukowe wskazują bowiem, że informacje uzyskane w wyniku stosowania przymusu i złego traktowania są niewiarygodne, utrudniają osobie przesłuchiwanej odzyskiwanie wspomnień i przynoszą efekt przeciwny do zamierzonego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich Zasady Mendeza mają charakter fundamentalny dla przeciwdziałania torturom w Polsce. Ich myślą przewodnią jest bowiem próba zainicjowania procesu zmiany sposobu myślenia i działania funkcjonariuszy służb państwowych (w tym Policji) i zaproponowanie konkretnej alternatywy w postaci nowoczesnych metod rozmów (wywiadów) dochodzeniowo-śledczych. Metody te pozwalają funkcjonariuszom na pełne wykorzystanie ich umiejętności i potencjału zawodowego, przy jednoczesnym poszanowaniu godności i praw osoby przesłuchiwanej/rozpytywanej. Pomagają również uniknąć pułapek w postaci uzyskania wątpliwych lub nieprawdziwych informacji, co znacznie zwiększa ekonomikę pracy, jej efektywność i profesjonalizm funkcjonariuszy.

Zasady Mendeza akcentują rolę domniemania niewinności, uzyskiwania informacji i dowodów w oparciu o wiedzę naukową, wykorzystywanie nowych technologii (w tym zapisów audio-wideo), strategię i taktykę zadawania pytań. Wskazują na potrzebę analizy błędów, konieczność rozwoju zawodowego funkcjonariuszy w postaci specjalistycznych szkoleń i budowy odpowiedniej kultury instytucjonalnej. Skupiają się też na podstawowych zabezpieczeniach proceduralnych dla osób przesłuchiwanych/rozpytywanych.

Zdaniem Rzecznika Zasady Mendeza powinny w jak największym stopniu zostać rozpowszechnione wśród funkcjonariuszy Policji wszystkich szczebli, stanowić stały element kształcenia policjantów oraz punkt odniesienia dla

działań formacji. Mając na względzie fakt, że w przeszłości dochodziło w Polsce do tortur z udziałem policjantów oraz uwzględniając okoliczności ich popełniania (miały one miejsce głównie podczas przesłuchań i/lub poprzedzających je rozpytań dokonywanych przez funkcjonariuszy wydziałów kryminalnych, które zmierzały do uzyskania przyznania się do winy i wskazania obciążających dowodów), RPO uznaje za konieczne wdrożenie w Policji nowoczesnych metod rozmów (wywiadów) dochodzeniowo-śledczych, opartych na nieprzymusowej relacji i zmierzających do wszechstronnego ustalenia stanu faktycznego. Rekomendowanym rozwiązaniem jest również rejestrowanie audio-wideo przesłuchań dla celów dowodowych, szkoleniowych oraz m.in. w celu zmniejszenia przeciążenia poznawczego policjanta i uporządkowania uzyskanych informacji.

Rzecznik odwołał się również do standardów CPT dotyczących przesłuchań policyjnych, wyrażonych w rocznym sprawozdaniu z działalności w 2019 r. Komitet podkreślił w nim potrzebę zmiany kultury policyjnej i paradygmatu przesłuchań, w oparciu o model rozmów śledczych opierających się na współpracy, zamiast przymusu i presji. CPT uważa również, że policjanci zaangażowani w przesłuchanie powinni otrzymać szczegółowe wytyczne dotyczące sposobu ich przeprowadzania, określone przykładowo w przepisach prawa powszechnie obowiązującego, regulaminie, zbiorze zasad, procedurach. Konieczne jest ustanowienie mechanizmu stałego monitorowania i systematycznego przeglądu standardów, procedur lub praktyk dotyczących przesłuchań oraz opracowanie odpowiedniego wstępnego i ustawicznego szkolenia zawodowego w zakresie technik przesłuchań.

Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o poinformowanie o stanowisku przyjętym w tej sprawie oraz o podjętych działaniach.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

BPK.511.31.2021 z 6 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego.

K. S. został uznany za winnego popełnienia wykroczeń z art. 54 k.w. w zw. z art. 46a i art. 46b ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w zw. z § 27 ust.1 pkt 2a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż zachowanie obwinionego, polegające na niezastosowaniu się do obowiązku zakrywania ust i nosa w dniu 25 października 2020 r., nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego. Nakładanie ograniczeń w zakresie podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela musi odbywać się na podstawie prawidłowo stanowionego prawa, w szczególności zgodnie z podstawowymi zasadami wyrażonymi w Konstytucji, a zatem wprowadzenie nakazów i zakazów dotyczących podstawowych praw i wolności obywatelskich może nastąpić tylko w przypadku wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych, co dotychczas nie miało miejsca. W tej sytuacji, zakazy i nakazy wyrażone w treści ww. rozporządzenia Rady Ministrów uznać należy za niekonstytucyjne, a co za tym idzie - za wprowadzone z naruszeniem prawa. W związku z tym, nie mogą one stanowić prawidłowo ustanowionych obowiązków i w konsekwencji nie mogą uzasadniać ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik podkreślił, że wskazane w zarzucie kasacyjnym w punkcie pierwszym rażące naruszenie prawa, miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego. Uzasadniony jest zatem wniosek o uchylenie wyroku w całości w zakresie ukarania za czyny z art. 54 k.w. i uniewinnienie K. S. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.511.221.2021 z 9 kwietnia 2021 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

A.G. został obwiniony o to, że dnia 1 kwietnia 2020 r. w R. naruszył przepisy dot. przemieszczania się bez uzasadnionej przyczyny, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia

14 lipca 2020 r., uznał A.G. za winnego i na podstawie art. 54 k.w. wymierzył mu karę 200 złotych grzywny.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Z kolei ww. rozporządzenie Rady Ministrów nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 5 stanowił jedynie, że zakazuje się przemieszczania się osób – poza wyjątkami określonymi w ust. 1-4. Mając na uwadze powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszyły zakaz przemieszczania się wspomniany we wskazanym Rozporządzeniu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 maja 2021 r., sygn. akt II KK 167/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż stwierdzenie braku korelacji pomiędzy przepisami ustawy o zapobieganiu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi a art. 54 k.w. prowadzi do wniosku o niemożności uznania § 5 Rozporządzenia w sprawie ograniczeń, nakazów i zakazów w stanie epidemii za przepis dopełniający przepis blankietowy art. 54 k.w., tym samym przesądzając o niedopuszczalności zakwalifikowania czynu zarzuconego i przypisanego obwinionemu jako wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia w sprawie ograniczeń, nakazów i zakazów w stanie epidemii, prowadząc tym finalnie do konkluzji, że zasadnie podnosi autor nadzwyczajnego środka zaskarżenia, iż zaskarżone orzeczenie dotknięte było rażącym naruszeniem prawa, które miało istotny wpływ na jego treść. W związku ze stwierdzeniem podniesionego w petitum kasacji zdekompletowania znamion przepisu art. 54 k.w., które stanowi podstawę do rozpoznania kasacji i jednocześnie wystarczającą rację do wydania kasatoryjnego rozstrzygnięcia w sprawie, ustosunkowanie się przez najwyższą instancję sądową do (również zaprezentowanej) w nadzwyczajnym środku zaskarżenia, wniesionym przez Rzecznika Praw Obywatelskich, argumentacji nawiązującej do problematyki ewentualnej niekonstytucyjności ograniczeń swobody przemieszczania się wprowadzonych aktem wykonawczym wydanym na podstawie art. 46a i art. 46b pkt 1-6 i 8-12 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych byłoby zbędne. Mając powyższe na uwadze. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w R. i uniewinnił A. G. od zarzuconego mu czynu.

II.511.779.2020 z 9 kwietnia 2021 r. – kasacja w sprawie prawnej dopuszczalności wydania osoby ściganej na terytorium Ukrainy.

Orzeczeniem z dnia 22 września 2020 r. Sąd Okręgowy w G. stwierdził dopuszczalność wydania obywatela Ukrainy L.Z. organom Republiki Ukrainy w

celu przeprowadzenia przeciwko ściganemu postępowania karnego o przestępstwo określone w art. 286 § 3 ukraińskiego kodeksu karnego w związku ze spowodowaniem wypadku drogowego ze skutkiem śmiertelnym, w wyniku którego zmarły 2 osoby i wobec którego Sąd Rejonowy na Ukrainie dnia 25 lipca 2019 r. wydał postanowienie o aresztowaniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 10 listopada 2020 r., utrzymującego w mocy ww. postanowienie Sądu Okręgowego w G. Przedmiotowemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 451 k.p.k. w zw. z art. 96 § 1 k.p.k. w zw. z art. 86 § 2 k.p.k., poprzez nieuwzględnienie wniosku ściganego o doprowadzenie na posiedzenie Sądu odwoławczego rozpoznającego zażalenia na postanowienie Sądu I instancji, co w konsekwencji naruszyło jego prawo do obrony; oraz naruszenie. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k., polegające na nienależytym rozważeniu podniesionego w zażaleniu obrończyni ściganego zarzutu obrazy art. 604 § 1 pkt 5 i 7 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. w zw. z art. 92 k.p.k. w zw. z art. 3 i 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i nieodniesienie się w uzasadnieniu postanowienia, do wszystkich okoliczności, stanowiących jego uzasadnienie, jak również poprzez pominięcie w uzasadnieniu postanowienia zarzutów podniesionych w zażaleniu ściganego.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w K. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.511.246.2021 z 19 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyny przypisane obwinionemu nie wyczerpywały znamion tego wykroczenia.

E.W. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. w R. wykroczył przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, tj. zakazowi przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 10 kwietnia 2020 r. do 19 kwietnia 2020 r., tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii; w tym samym miejscu i czasie w miejscu ogólnodostępnym tj. ulicy, wbrew obowiązkowi przebywał bez zakrytych nosa i ust, tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 18 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii, i za to wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 14 lipca 2020 r. został uznany winnym popełnienia zarzucanych mu wykroczeń i ukarany karą łączną 200 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przepis art. 54 k.w. ma charakter blankietowy, tj. sam nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., które zostało wskazane w zbiegu z art. 54 k.w. zostało wydane w celu wykonania ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Celem przepisów rozporządzenia była więc ochrona zdrowia (art. 68 ust. 1 Konstytucji) i w ramach tak zakreślonego celu, realizacja konstytucyjnego obowiązku zwalczania chorób zakaźnych (art. 68 ust. 4 Konstytucji), a zatem, w oczywisty sposób, przepisy te nie stanowią przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w. W przypadku tych ostatnich przedmiot ochrony stanowi bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia poprzez zwalczanie epidemii. Wykluczone jest zatem pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany we wspomnianym Rozporządzeniu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 15 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 180/21).

Sąd Najwyższy zauważył, iż biorąc pod uwagę, że w sytuacji stanu epidemii, który objął swoim zasięgiem cały kraj, nie ogłoszono któregokolwiek ze stanów nadzwyczajnych, obostrzenia ustanowione na mocy aktów prawnych dotyczących epidemii nie mogą wprowadzać jakichkolwiek ograniczeń w zakresie podstawowych praw i wolności zagwarantowanych Konstytucją. Po drugie, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, podobnie jak wcześniejsze wydane w tym przedmiocie przez ten organ rozporządzenia, nie zawierało w swej treści przepisów, które regulowałyby porządek i spokój w miejscach publicznych. Nie odsyłało także do konkretnych unormowań kodeksu wykroczeń, a przede wszystkim nie określało sankcji za postępowanie wbrew tym przepisom. Z powyższych względów zaskarżony wyrok nakazowy należało uchylić, a obwinionego - stosownie do treści art. 537 § 2 in fine k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w. - uniewinnić od popełnienia zarzucanych mu czynów, ponieważ jego ukaranie było oczywiście niesłuszne.

II.510.204.2021 z 19 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. P. została obwiniona oto, że w dniu 14 października 2020 r. o w Ch. nie stosowała się do obowiązku zakrywania ust i nosa w miejscu publicznym czym

wykroczyła przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w B. wyrokiem nakazowym z dnia 17 grudnia 2020 r., uznał P. P. winną popełnienia zarzucanego jej wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przepis art. 54 k.w. ma charakter blankietowy, tj. sam nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., które zostało wskazane w zbiegu z art. 54 k.w. zostało wydane w celu wykonania ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Celem przepisów rozporządzenia była więc ochrona zdrowia (art. 68 ust. 1 Konstytucji) i w ramach tak zakreślonego celu, realizacja konstytucyjnego obowiązku zwalczania chorób zakaźnych (art. 68 ust. 4 Konstytucji), a zatem, w oczywisty sposób, przepisy te nie stanowią przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w. W przypadku tych ostatnich przedmiot ochrony stanowi bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia poprzez zwalczanie epidemii. Wykluczone jest zatem pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany we wspomnianym Rozporządzeniu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z10 czerwca 2021 r., sygn. akt I KK 56/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił P.P. od zarzutu popełnienia przypisanego jej czynu. W uzasadnieniu SN wskazał, że przepis art. 54 k.w. ma charakter przepisu blankietowego, a odesłanie w nim zawarte obejmuje wyłącznie „przepisy porządkowe". Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r., które zostało wskazane w zbiegu z art. 54 k.w. zostało natomiast wydane w celu wykonania ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Celem przepisów rozporządzenia była więc ochrona zdrowia i w ramach tak zakreślonego celu, realizacja konstytucyjnego obowiązku zwalczania chorób zakaźnych (art. 68 ust. 4 Konstytucji), a zatem, w oczywisty sposób, przepisy te nie stanowiły przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w. Przedmiot ochrony takowych stanowi bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia poprzez zwalczanie epidemii. W związku z powyższym oraz mając na uwadze unormowanie art. 92 ust. Konstytucji, które wyklucza dopuszczalność tworzenia przepisów rozporządzenia wykonawczego w oderwaniu od celu ustawy lub wbrew jej merytorycznym rozwiązaniom, SN

podzielił pogląd Rzecznika, że rozporządzenie z dnia 9 października 2020 r. nie mogło stanowić skutecznego narzędzia prawnego do ustanowienia dla wszystkich obywateli ogólnego nakazu zakrywania ust i nosa.

II.510.165.2021 z 19 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegające na zaniechaniu wyjścia poza granice i podniesione w apelacji zarzuty i utrzymaniu w mocy zaskarżonego wyroku, mimo iż doszło do przedawnienia karalności czynu.

W.R. został oskarżony między innymi o to, że w dniu 15 marca 2016 r. w miejscowości K. w sklepie B., działając z góry powziętym zamiarem dokonał kradzieży artykułów spożywczych o łącznej wartości 477,69 zł. Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 8 lipca 2019 r., w punkcie V wyroku uznał oskarżonego za winnego popełnienia ww. czynu ustalając, że stanowi wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. i wymierzył mu karę 7 dni aresztu. Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 4 listopada 2020 r. utrzymał w mocy punkt V wyroku Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył orzeczenie Sądu Okręgowego w. O z dnia 4 listopada 2020 r. na korzyść ukaranego w zakresie, w jakim Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G., co do czynu opisanego w punkcie V tego wyroku. Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. w zw. z art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w., polegające na zaniechaniu wyjścia poza granice i podniesione w apelacji obrońcy obwinionego W.R. zarzuty i utrzymaniu w części w mocy zaskarżonego wyroku Sądu I instancji przypisującego w punkcie V tego wyroku popełnienie wykroczenia, mimo iż doszło do przedawnienia karalności czynu, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w O. w zakresie w jakim utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G. w punkcie V oraz wyroku Sądu Rejonowego w zakresie wykroczenia opisanego w punkcie V tego wyroku i umorzenie postępowania o czyn tam opisany, na podstawie art. 45 § 1 k.w. w zw. z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w., z powodu przedawnienia karalności tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 maja 2021 r., sygn. akt V KK 177/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż w toku kontroli odwoławczej Sąd Okręgowy w O., pomimo obowiązku wynikającego z art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.s.w., nie dostrzegł uchybienia o charakterze bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci przedawnienia orzekania co do jednego z przypisanych czynów (art. 104 § 1 pkt 7 w zw. z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w.). Przepis art. 45 § 1 k.w. stanowi natomiast, że karalność wykroczenia ustaje z upływem roku od czasu popełnienia czynu, jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. W rozpoznawanej sprawie przypisany W. R. czyn wyczerpujący znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. został popełniony w dniu 15 marca 2016 r., zaś

jego karalność ustała w dniu 15 marca 2019 r., a więc w toku procedowania przed Sądem I instancji, a przed rozpoznaniem apelacji przez Sąd odwoławczy. W tym stanie rzeczy zaskarżony kasacją, i w zakresie określonym w nadzwyczajnym środku zaskarżenia - wyrok Sądu odwoławczego oraz utrzymany nim w tym zakresie w mocy wyrok Sądu Rejonowego nie mogły się ostać. Konieczne stało się ich uchylenie, to jest wyeliminowanie z obrotu prawnego tych rozstrzygnięć i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności przypisanego obwinionemu wykroczenia w punkcie V wyroku Sądu a quo.

II.510.218.2021 z 20 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez skazanie oskarżonego, mimo że brak było w jego działaniu znamion występku.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 stycznia 2021 r. odtworzono w części akta b. Sądu Wojewódzkiego w K. w sprawie dot. J.Cz. W toku postępowania o odtworzenie akt ustalono, że aktem oskarżenia z 21 stycznia 1951 r., zarzucono J.Cz. popełnienie czynu określonego w art. 23 par. 1. dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa Polskiego (dalej m.k.k.) polegającego na tym, że w 1950 r. w miejscowości W. u siebie w domu „gromadził, a następnie rozpowszechniał pisma i druki zawierające fałszywe wiadomości, mogące wyrządzić istotną szkodę interesom Państwa Polskiego, a mianowicie broszury pt. „Strażnica”, ulotki pt. „Radość i pokój ludziom dobrej woli”, „Ochrona czy zagłada”, „Dlaczego oni tak sprzeciwiają się prawdzie” i inne, zawierające artykuły o treści antyrządowej i antypokojowej, propagujące wybuch trzeciej wojny światowej i zniszczenie większości społeczeństwa nie będącego wyznania Świadków Jehowy, a przede wszystkim osób bezwyznaniowych, nawołujących społeczeństwo do wstrzymania się od udziału we wszelkich akcjach społecznych, przeprowadzanych przez Urząd Rzeczypospolitej Polskiej”. Wyrokiem b. Sądu Wojewódzkiego w K. z dnia 20 czerwca 1951 r., J.Cz. skazany został za czyn z art. 24 par. 1 m.k.k. na karę roku więzienia, na poczet której zaliczono okres tymczasowego aresztu od 7 sierpnia 1950 r. do 20 czerwca 1951 r.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zapadłe w niniejszej sprawie orzeczenie nie może się ostać, ponieważ dotknięte jest rażącym naruszeniem prawa, które miało istotny wpływ na jego treść. Rzecznik wskazał, że mimo niemożności zapoznania się pismami i drukami, które gromadził J.Cz. skoro czynił on to w ramach swojej przynależności do Związku „Świadków Jehowy” i było to nierozłącznie związane z jego działalnością w tym Związku, to mieściło się to w granicach wolności wyznania, gwarantowanej formalnie w realiach ówczesnych przez małą konstytucję oraz dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania, a druki i pisma stanowiące osnowę

sprawy nie były tymi, o których mówił art. 23 par. 1 m.k.k. Nie sposób więc było twierdzić, że mogło to stanowić podstawę odpowiedzialności karnej, skoro nie wyczerpywało znamion tego występku.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.511.220.2021 z 20 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionym nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

D. M. został obwiniony oto, że w dniu 10 października 2020 r., w R. nie miał zakrytych ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy – Prawo o ruchu drogowym, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. M. M. obwiniona została również o taki czyn, popełniony w ten sam sposób, tego samego dnia i w tym samym miejscu. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 4 grudnia 2020 r., uznał D. M. i M. M. za winnych popełnienia zarzucanych im wykroczeń.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przepis art. 54 k.w. ma charakter blankietowy, tj. sam nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., które zostało wskazane w zbiegu z art. 54 k.w. zostało wydane w celu wykonania ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Celem przepisów rozporządzenia była więc ochrona zdrowia (art. 68 ust. 1 Konstytucji) i w ramach tak zakreślonego celu, realizacja konstytucyjnego obowiązku zwalczania chorób zakaźnych (art. 68 ust. 4 Konstytucji), a zatem, w oczywisty sposób, przepisy te nie stanowią przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w. W przypadku tych ostatnich przedmiot ochrony stanowi bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia poprzez zwalczanie epidemii. Wykluczone jest zatem pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany we wspomnianym Rozporządzeniu.

II.511.215.2021 z 30 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego,

poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

K.P. został obwiniony o to, że w dniu 5 kwietnia 2020 r., w miejscowości D. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze, w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania i stał na chodniku w rejonie sklepu spożywczego, wskazując, że w tym miejscu znajduje się w celu pożyczenia zapalniczki od kolegi i rozmowy z nim, to jest o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 ust. 2 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii. Sądu Rejonowego w R. wyrokiem z dnia 16 listopada 2020 r., uznał K.P. za winnego i ukarał go karą nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że rozporządzenie z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, w zakresie, w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu.

Wobec tego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. i uniewinnienie K.P. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.511.282.2021 z 4 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego.

P. K. został obwiniony o to, że: w dniu 3 kwietnia 2020 r. w R. naruszył przepisy dotyczące przemieszczania się osób bez uzasadnionej przyczyny, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii; w tym samym miejscu i czasie co w pkt 1 nie zachował należytej odległości 2 m od drugiej osoby, czym naruszył przepisy z art. 54 k.w. w zw. z § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2020 r., Sąd Rejonowy w R. uznał obwinionego za winnego popełnienia zarzucanych mu wykroczeń i za to na podstawie art. 54 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w. wymierzył mu łączną karę nagany.

Na podstawie art. 111 k.p.w. Rzecznik Praw Obywatelskich wyrokowi temu zarzucił 1) w zakresie uznania obwinionego za winnego wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z

wystąpieniem stanu epidemii - rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 54 k.w. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany P. K. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia; 2) w zakresie uznania obwinionego za winnego wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii - rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 54 k.w. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany P. K. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanych mu czynów.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 202/21).

Sąd Najwyższy zauważył, iż nie sposób przyjąć, by przepisy rozporządzenia, a konkretnie § 5 i § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, których naruszenie stanowiło podstawę przypisania P. K. odpowiedzialności za wykroczenia z art. 54 k.w., zostały wydane na podstawie prawidłowego umocowania ustawowego i w granicach tego upoważnienia. W ocenie Sądu obwiniony P. K. nie dopuścił się zachowań pozwalających na przypisanie mu odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. W konsekwencji, należało uchylić zaskarżony wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w R. oraz uniewinnić P. K. od przypisanych mu czynów.

II.511.214.2021 z 7 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

M. T. został obwiniony o to, że w dniu 16 kwietnia 2020 r. naruszył przepisy prawa dotyczące przemieszczania się osób, wprowadzone w związku z wystąpieniem stanu epidemii i opuścił bez powodu miejsce zamieszkania, a następnie spotkał się z dwoma innymi mężczyznami w R. na placu targowym, to jest o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 11 sierpnia 2020 r. uznał obwinionego M. T. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i za to, na podstawie art. 54 k.w., wymierzył mu karę grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wprowadzenie generalnego zakazu przemieszczania się jest daleko bardziej idącym uregulowaniem niż (wynikający z ustawowego upoważnienia) nakaz określonego sposobu przemieszczania się. Zakaz uregulowany w rozporządzeniu jest zatem znacznie szerszy niż delegacja ustawowa, która mu na to zezwala. Nie może zatem

odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast wydając w § 5 rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczono delegację ustawową, na podstawie, której to rozporządzenie zostało wydane.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 221/21).

Sąd Najwyższy zgodził się ze stanowiskiem skarżącego, ze zakaz przemieszczania się wyrażony w treści rozporządzenia z dnia 10 kwietnia 2020 r. byt niekonstytucyjny. A skoro tak, nie mógł stanowić źródła obowiązków dla obywateli ani podstawy do ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków. Obywatel nie może być przecież karany za to, że realizując swoją konstytucyjną wolność, nie zastosował się do zakazu, który nosi wszelkie cechy bezprawia legislacyjnego. Poważne wątpliwości budzi również, co sygnalizuje Autor kasacji, sam status § 5 rozporządzenia z dnia 10 kwietnia 2020 r. jako przepisu porządkowego, wypełniającego normę blankietową z art. 54 k.w. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, art. 54 k.w. „ma na celu ochronę porządku i spokoju w miejscach publicznych. Zawiera on odesłanie do przepisów porządkowych wydawanych w celu zapewnienia porządku i spokoju publicznego. W konsekwencji, w razie naruszenia przepisów, które mają inny przedmiot ochrony, nie jest możliwe zastosowanie zaskarżonego przepisu. Za przepisy służące ochronie porządku i spokoju publicznego nie sposób uznać regulacji, odnoszących się do ochrony zdrowia publicznego - któremu to celowi służy zarówno ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, jak i wydane na jej podstawie akty wykonawcze.

II.511.242.2021 z 7 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

A.K. został obwiniony o to, że w dniu 10 października 2020 roku w R. na chodniku nie stosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa w miejscu ogólnodostępnym, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 27 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 4 grudnia 2020 r. uznał A.K. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i wymierzył mu karę nagany.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Z kolei ww.

rozporządzenie Rady Ministrów nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 5 stanowił jedynie, że zakazuje się przemieszczania się osób – poza wyjątkami określonymi w ust. 1-4. Mając na uwadze powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszyły zakaz przemieszczania się wspomniany we wskazanym Rozporządzeniu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 220/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż wprowadzenie na mocy rozporządzenia z dnia 9 października 2020 r., w brzmieniu obowiązującym w chwili czynu, powszechnego nakazu zakrywania ust i nosa w określonych miejscach nastąpiło z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego. Mając na względzie datę czynu, tj. 10 października 2020 r. należy wskazać, że miał on miejsce jeszcze przed zmianą ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, wprowadzającą podstawę ustawową dla obowiązku zasłaniania ust i nosa o charakterze powszechnym. Wobec tego, nawet przy założeniu, że § 27 ust. 1 pkt 2a rozporządzenia z dnia 9 października 2020 r. ma charakter porządkowy (którego to poglądu Sąd Najwyższy nie podziela), i tak obwiniony nie mógł być adresatem tego przepisu. Analiza akt sprawy prowadzi bowiem do wniosku, że w żaden sposób nie wykazano, by obwiniony był osobą chorą lub podejrzewaną o zachorowanie. Tym samym także z tego powodu nie mógł popełnić wykroczenia z art. 54 k.w. Podsumowując, A. K. - swoim zachowaniem w dniu 10 października 2020 r. - nie wypełnił znamion przypisanego mu wykroczenia. Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uwzględnił kasację jako oczywiście zasadną.

II.511.340.2021 z 14 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

A. N. została obwiniona o to, że: w dniu 18 kwietnia 2020 r. w msc. G. nie stosowała się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuściła miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspakajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przebywała wspólnie z P. T., tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii; w dniu 18 kwietnia 2020 r. w msc. G. nie stosowała się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki lub kasku ochronnego, tj. o popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. w związku z § 18

Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii; i za to wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 3 lipca 2020 r., została uznana winną popełnienia zarzucanych jej wykroczeń i ukarana, na podstawie art. 54 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w., karą łączną 500 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się wskazany we wspomnianym Rozporządzeniu. Nadto sądy, stosując przepis art. 54 k.w., powinny zawsze badać, czy organ stanowiący przepisy porządkowe działał na podstawie ustawy i w granicach upoważnień ustawowych, a także czy przepisy porządkowe, do których odsyła analizowany przepis, są zgodne z Konstytucją, a w szczególności, czy zostały ustanowione zgodnie z konstytucyjnymi zasadami stanowienia aktów podustawowych.

Rzecznik podkreślił także, że prawo do przemieszczania się, jako element wolności człowieka oraz prawa poruszania się, jest chronione przez art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 Konstytucji. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 226/21).

Sąd Najwyższy orzekł, że w realiach niniejszej sprawy brak było podstaw do przypisania obwinionej odpowiedzialności z art. 54 k.w., gdyż nie popełniła przypisanych jej wykroczeń. W efekcie zaszła konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. oraz uniewinnienia A. N. od przypisanych jej czynów. Konsekwencją tego rozstrzygnięcia jest decyzja o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami postępowania w sprawie.

BPK.511.33.2021 z 14 maja 2021 r. - kasacja od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedmiotowemu wyrokowi zarzucił: w zakresie uznania obwinionych za winnych popełnienia wykroczeń opisanych w pkt 1.I i 2.I wyroku rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w. w zw. § 27 ust.1 pkt 2a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r., w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany M. J. oraz czyn przypisany M. S. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Ponadto, wyrokowi RPO zarzucił: w zakresie uznania obwinionych za winnych popełnienia wykroczenia opisanego w pkt 1.II i 2.II wyroku rażące i

mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 28 ust.1 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany M. J. oraz czyn przypisany M. S. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik wyrokowi zarzucił także: w zakresie uznania obwinionego M. J. za winnego popełnienia wykroczeń opisanych w punktach 1.III i 1.IV wyroku oraz obwinionego S. S. za winnego popełnienia wykroczeń opisanych w punktach 2.III, 2.IV i 2.V wyroku – rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych M. J. czynów z art. 141 k.w. oraz z art. 51 §1 k.w. oraz przypisanych S. S. czynów z art. 141 k.w., z art. 431 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz z art. 51 §1 k.w. i ich wina nie budzą wątpliwości, i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionym budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

II.511.281.2021 z 17 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

K.K. został obwiniony o to, że w dniu 6 sierpnia 2020 roku w miejscowości K. nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki albo kasku ochronnego, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 19 pkt 2d Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 23 listopada 2020 r. uznał K.K. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i za to, na podstawie art. 54 k.w., wymierzył mu karę nagany.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Z kolei ww. rozporządzenie nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 19 stanowił jedynie, że nakłada się obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży,

maski, maseczki, przyłbicy w środkach transportu i podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych, w tym na drogach i placach, na terenie cmentarzy, promenad, bulwarów, miejsc postoju pojazdów, parkingów leśnych, bez wskazania czy i jaka sankcja grozi za niezastosowanie się do tego obowiązku. Wykluczone jest więc pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszyły m.in. obowiązek zakrywania nosa i ust, ustanowiony na mocy ww. rozporządzenia.

II.511.778.2020 z 17 maja 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego.

J.Ł. został oskarżony o to, że w dniu 21 września 2018 r. w Ś., znajdując się w stanie nietrzeźwości wynoszącym 1,52 promila alkoholu we krwi, prowadził w ruchu lądowym samochód osobowy, będąc uprzednio prawomocnie skazanym wyrokiem Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 21 sierpnia 2012 r. za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, oraz nie stosował się do decyzji Starosty z dnia 4 marca 2009 r., o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami silnikowymi, według kategorii B, tj. o czyn z art. 178 a § 4 k.k. i art. 180 a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Sąd Rejonowego w Ś., wyrokiem z dnia 29 października 2020 r., uznał oskarżonego za winnego zarzuconego mu czynu i wymierzył mu karę grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa procesowego, tj. przepisu art. 434 § 1 k.p.k., poprzez uzupełnienie przez Sąd odwoławczy rozważań Sądu pierwszej instancji o nowe, niekorzystne dla skazanego okoliczności, niewzięte pod rozwagę przez Sąd meriti, w zakresie ustalenia, czy doszło do zatarcia uprzedniego skazania J.Ł. za czyn z art. 178a § 1 k.k. i w konsekwencji, uznanie, że spełnione zostały znamiona czynu z art. 178a § 4 k.k. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.183.2020 z 27 maja 2021 r. – kasacja od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego, zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył powyższy wyrok: co do oskarżonego Z. S. - w części zmieniającej wyrok Sądu I instancji, tj. rozstrzygnięcia zawartego w pkt. I.2 w zakresie, w jakim została podwyższona wysokość wymierzonej kary grzywny i w zakresie, w jakim na mocy art. 72 § 2 k.k. nałożony został obowiązek częściowego naprawienia szkody - na korzyść oskarżonego Z. S.; co do oskarżonych J. N. i J. Ś. - w części zmieniającej wyrok Sądu I instancji, tj. rozstrzygnięcia zawartego w jego pkt. I.3 w zakresie w jakim została podwyższona wysokość orzeczonej kary grzywny i w zakresie, w jakim na mocy art. 72 § 2 k.k. nałożony został obowiązek częściowego naprawienia szkody - na korzyść oskarżonych J. N. i J. Ś.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 434 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 k.p.k., poprzez wyjście poza granice zaskarżenia i podniesione zarzuty w apelacji prokuratora, wniesionej na niekorzyść oskarżonych, w wyniku czego doszło do nieuprawnionej, na niekorzyść oskarżonych, zmiany wyroku Sądu meriti i wniósł - co do Z. S. o uchylenie w zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 13 lutego 2020 r., w zakresie co do nałożonego obowiązku naprawienia szkody oraz uchylenie w zaskarżonej części co do podwyższenia orzeczonej kary grzywny i zaliczenia na jej poczet okresu rzeczywistego pozbawienia wolności (pkt 2 ust 1, 2 wyroku) i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji; - co do oskarżonych J. N. i J. Ś. o uchylenie, w zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 13 lutego 2020 r., w zakresie co do nałożonego obowiązku naprawienia szkody oraz uchylenie w zaskarżonej części co do podwyższenia orzeczonej kary grzywny i zaliczenia na jej poczet okresu rzeczywistego pozbawienia wolności.

BPW.511.64.2021 z 27 maja 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

S. Z. został obwiniony o to, że w dniu 2 kwietnia 2020 r. w W. nie przestrzegał zakazu przemieszczania się w związku z wystąpieniem stanu epidemii tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz o to, że w tym samym czasie i miejscu wbrew zakazowi związanemu z wystąpieniem stanu epidemii przebywał na terenie pełniącym funkcje publiczne i pokrytym roślinnością terenie zielonym, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 17 ww. Rozporządzenia. Wyrokiem z dnia 24 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy w W. uznał S. Z. za winnego dokonania zarzucanych mu czynów, stanowiących wykroczenia z art. 54 k.w. i wymierzył mu za te czyny karę nagany.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że z art. 31 ust. 3 Konstytucji wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Wymóg formy ustawowej dotyczy wszystkich elementów ograniczenia danego prawa i wolności. Niedopuszczalne jest przyjmowanie w ustawie uregulowań blankietowych, pozostawiających organom władzy wykonawczej swobodę normowania ostatecznego kształtu owych ograniczeń, a w szczególności wyznaczania zakresu tych ograniczeń. Tylko unormowania, które nie stanowią podstawowych elementów składających się na ograniczenie

konstytucyjnych praw i wolności, mogą być treścią rozporządzenia. W rozporządzeniu powinny być zatem zamieszczane jedynie przepisy o charakterze technicznym, niemające zasadniczego znaczenia z punktu widzenia praw lub wolności jednostki. Abstrahując od niedopuszczalności ograniczania konstytucyjnych praw i wolności w formie rozporządzenia RPO zauważył, że przepisy § 5 i § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii zostały wydane z przekroczeniem delegacji ustawowej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 czerwca 2021 r., sygn. akt V KK 245/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlegała uwzględnieniu w całości w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Wpisuje się ona w liczny już ciąg skarg Rzecznika Praw Obywatelskich, które dały sposobność wypowiedzenia się Sądowi Najwyższemu odnośnie karania za wykroczenia osób, którym zarzucono naruszenie tzw. regulacji covidowych i wykazania, że karanie to było bezpodstawne. Szereg orzeczeń tego Sądu autor kasacji powołał jako potwierdzających jego pogląd o bezpodstawności ukaraniu S. Z. Rację ma Skarżący, że czyny przypisane temu obwinionemu (w zarzucie kasacji i jej wniosku omyłkowo wzmiankowano o jednym wykroczeniu) nie wyczerpują znamion wykroczenia z art. 54 k.w., a zatem nie było możliwym ukaranie go na podstawie tego przepisu i wymierzenie mu kary nagany.

II.511.338.2021 z 28 maja 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

M. G. został obwiniony o to, że w dniu 25 listopada 2020 roku, w miejscowości K., będąc na ulicy nie miał zakrytych ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy - Prawo o ruchu drogowym", tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 15 grudnia 2020 r., uznał M. G. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i za to, na podstawie art. 54 k.w., wymierzył mu karę nagany. Powyższy wyrok nakazowy uprawomocnił się w dniu 31 grudnia 2020 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że formalnie rzecz biorąc, obwiniony swoim zachowaniem z dnia 25 listopada 2020 r. nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa, o jakim mowa w § 27 powyższego rozporządzenia. Rozporządzenie obowiązujące w dacie czynu nie zawierało jednak żadnej sankcji za naruszenie tego nakazu. Tymczasem

odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany - art. 1 § 1 kw. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 27 stanowił jedynie, że nakłada się obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży, maski, maseczki, przyłbicy w środkach transportu i podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych, w tym na drogach i placach, na terenie cmentarzy, promenad, bulwarów, miejsc postoju pojazdów, parkingów leśnych, bez wskazania czy i jaka sankcja grozi za niezastosowanie się do tego obowiązku. Mając na uwadze wszystko powyższe, wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały m.in. obowiązek zakrywania nosa i ust, ustanowiony na mocy wspomnianego rozporządzenia.

II.511.107.2021 z 28 maja 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

R. F. został obwiniony o to, że w dniu 10 kwietnia 2020 r., w M., wiedząc o tym, że po powrocie zza granicy jest poddany kwarantannie w miejscu ww. nie stosował się do nakazów i zakazów obowiązujących w czasie epidemii, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 pkt 3 k.w. w zw. z § 2 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Za opisany wyżej czyn, zakwalifikowany z art. 116 § 1 pkt 3 k.w., wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w M. z dnia 16 czerwca 2020 r., obwiniony został ukarany karą nagany. Na skutek niezłożenia przez obwinionego sprzeciwu, wyrok uprawomocnił się dnia 29 lipca 2020 r.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich ponieważ obowiązek odbycia kwarantanny po przekroczeniu granicy państwowej, ustanowiony na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, jest niezgodny z Konstytucją, to osoba, która nie zastosowała się do tego obowiązku, nie powinna być karana. Tylko obowiązki ustanowione w aktach normatywnych, które spełniają te standardy, powinny być wiążące dla obywateli w tym sensie, że w przypadku niewykonania takiego obowiązku organy państwa mają pełne prawo podjąć uzasadnione działania zmierzające do wyciągnięcia konsekwencji tego naruszenia, które doprowadzą do pogorszenia sytuacji prawnej obywateli. W przeciwnym razie, jakakolwiek sankcja zastosowana wobec obywatela,

byłaby niesprawiedliwą reakcją państwa, którego organy same nie przestrzegały reguł prawnych w procesie tworzenia prawa. Mając powyższe na uwadze, RPO uznał zarzut kasacji i jej wniosek za zasadne i wniósł o ich uwzględnienie.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 czerwca 2021 r., sygn. akt II KK 255/21).

Zdaniem Sądu Najwyższego nie ulega wątpliwości, że doszło do wskazanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. art. 116 § 1 pkt 3 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia, jak również doszło do rażącego naruszenia prawa wobec powołania w podstawie prawnej wyroku Sądu Rejonowego paragrafu 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. W rezultacie Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Rzecznika wniesioną na korzyść ukaranego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k. i art. 535 § 5 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w M. i uniewinnił R. F. od przypisanego mu czynu. W konsekwencji zasadne stało się obciążenie kosztami postępowania w sprawie Skarb Państwa.

II.511.339.2021 z 2 czerwca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. Z. został obwiniony o to, że w dniu 5 kwietnia 2020 r. w R. wykroczył przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, tj. zakazowi na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r. przemieszczania się na tym obszarze, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 16 lipca 2020 r., uznał obwinionego P. Z. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i za to, na podstawie art. 54 k.w., wymierzył mu karę grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wprowadzenie generalnego zakazu przemieszczania się jest daleko bardziej idącym uregulowaniem niż (wynikający z ustawowego upoważnienia) nakaz określonego sposobu przemieszczania się. Zakaz uregulowany w ww. rozporządzeniu jest zatem znacznie szerszy niż delegacja ustawowa, która mu na to zezwala. Nie może zatem odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego. Natomiast

wydając w § 5 rozporządzenia generalny zakaz przemieszczania przekroczono delegację ustawową, na podstawie której to rozporządzenie zostało wydane.

II.510.565.2021 z 22 czerwca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisów prawa procesowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 502 § 1 k.p.k., polegające na orzeczeniu wobec S. N. w postępowaniu nakazowym kary grzywny w wysokości 350 stawek dziennych, przy ustaleniu wysokości jednej stawki dziennej na 10 złoty każda w sytuacji, kiedy wskazany przepis dopuszcza orzeczenie tej kary w wysokości do 200 stawek dziennych.

Wskazany wyżej przepis z art. 502 § 1 k.p.k. wprost stanowi, że wyrokiem nakazowym można orzec karę ograniczenia wolności lub grzywnę do 200 stawek dziennych albo do 200 000 złotych. Określony tu górny pułap kary grzywny odnosi się zarówno do kar jednostkowych orzekanych za poszczególne zbiegające się przestępstwa, jak również do wymierzania na ich podstawie kary łącznej. Sąd Rejonowy wydając wyrok nakazowy i wymierzając oskarżonemu za przypisany mu czyn karę w wysokości 350 stawek dziennych rażąco naruszył normę wyrażoną w art. 502 § 1 k.p.k., gdyż orzekł tę karę w wysokości przekraczającej górną granicę sankcji możliwą do orzeczenia w zastosowanym trybie. Ponadto, naruszenie to miało istotny wpływ na treść wyroku, gdyż art. 502 § 1 k.p.k. wyraźnie i stanowczo wskazuje, że wyrokiem nakazowym można orzec karę grzywny w wysokości jedynie do 200 stawek dziennych albo do 200 000 złotych. Konsekwencją tego uchybienia było poniesienie przez oskarżonego dolegliwości w zakresie kary grzywny, której w postępowaniu nakazowym nie powinien był ponieść.

II.511.415.2021 z 25 czerwca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, tj. art. 54 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, albowiem czyn ten nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

D. K. obwiniony został o to, że: dnia 31 maja 2020 r. w W. nie przestrzegał obowiązku zakrywania, przy pomocy części odzieży, maski, maseczki albo kasku ochronnego ust i nosa, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 18 pkt 2d Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, zakazów i nakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, dnia 31 maja 2020 r. w W. poruszając się pieszo po terenie nie zachowywał odległości przynajmniej 2 metrów od innych osób przebywających w tym czasie na terenie giełd, przy czym nie realizował obowiązku zakrywania ust i nosa, tj. o czyn z art. 54 k.w. w zw. z § 17 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych

ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w W. wyrokiem nakazowym z dnia 22 lipca 2020 r. uznał D. K. za winnego zarzuconych mu czynów i przyjmując, że każdy z nich wypełnia dyspozycję art. 54 k.w., na podstawie tego przepisu wymierzył mu karę 100 zł grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż nakładanie ograniczeń w zakresie podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela musi odbywać się na podstawie prawidłowo stanowionego prawa, w szczególności zgodnie z podstawowymi zasadami wyrażonymi w Konstytucji, a zatem wprowadzenie nakazów i zakazów dotyczących podstawowych praw i wolności obywatelskich może nastąpić tylko w przypadku wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych, co dotychczas nie miało miejsca. W tej sytuacji, nakazy i zakazy wyrażone w treści ww. rozporządzenia Rady Ministrów uznać należy za niekonstytucyjne, a co za tym idzie - za nielegalne. W związku z tym, nie mogą one być źródłem obowiązków dla obywateli i w konsekwencji podstawą do ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków.

II.511.618.2020 z 28 czerwca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisu prawa karnego materialnego, poprzez utrzymanie w mocy rozstrzygnięcia Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż orzeczenie Sądu II instancji zapadło z rażącym naruszeniem prawa, co miało istotny wpływ na jego treść z następujących przyczyn. Mianowicie, istotą środków probacyjnych, nakładanych na podstawie art. 72 k.k. jest to, że mogą być one wykonywane, ale także egzekwowane, wyłącznie w okresie próby, bowiem związane są z poddaniem sprawcy próbie. Przepis art. 212 § 2 k.k. stanowi, że za przestępstwo zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania wymierzyć można karę grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Sąd Okręgowy w P. uznał, wbrew stanowisku Sądu I instancji, że karą współmierną w odniesieniu do przypisanego P. B. czynu jest kara grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych, przy czym ustalił wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 40 złotych. Dokonując takiego wyboru rodzaju kary, Sąd odwoławczy nie mógł orzec o utrzymaniu w mocy orzeczenia Sądu I instancji w zakresie nałożonego wobec skazanego obowiązku z art. 72 k.k., takie obowiązki bowiem orzec można jedynie w razie wymierzenia kary ograniczenia wolności albo wtedy, gdy orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jak to uczynił Sąd I instancji. Doszło zatem do bezpodstawnego utrzymania w mocy nałożonego przez Sąd I instancji na P. B. obowiązku z art. 72 § 1 pkt 2 k.k. Nałożenie na skazanego w realiach sprawy obowiązku przeproszenia pokrzywdzonej musi być rozumiane jako naruszające, w sposób rażący przepis prawa materialnego – art. 72 § 1 pkt 2 k.k.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.193.2017 z 2 sierpnia 2019 r. - kasacja w sprawie nienależytego rozpoznania zarzutów ujętych w apelacji prokuratora i apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 13 maja 2021 r., sygn. akt IV KK 438/19).

Sąd Najwyższy wskazał, iż w realiach rozpatrywanej sprawy nie może budzić wątpliwości, że Sąd Rejonowy orzekł o obowiązku naprawienia szkody w stosunku do wskazanych podmiotów z obrazą obowiązującego wówczas art. 415 § 5 zdanie drugie k.p.k. Nie dostrzegając tego uchybienia w toku kontroli instancyjnej Sąd Okręgowy dopuścił się z kolei rażącego naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. W okolicznościach sprawy nie wchodziła bowiem w rachubę zmiana zaskarżonego wyroku poprzez określenie obowiązku naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz Spółki wyższej kwoty niż to wynikało z wyroku Sądu Rejonowego oraz utrzymanie tegoż wyroku w mocy odnośnie do rozstrzygnięcia z pkt III wyroku Sądu Rejonowego w pozostałym zakresie. Wobec powyższego kasacja jest zasadna.

II.510.55.2016 z 27 sierpnia 2019 r. - kasacja w sprawie naruszenia przez sąd zasady specjalności.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 kwietnia 2021 r., sygn. akt III KK 467/19).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest zasadna, gdyż trafnie skarżący wywodzi, że w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza wskazana w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Rację ma Rzecznik Praw Obywatelskich, że nie było dopuszczalne w oparciu o przepis art. 569 § 1 k.p.k. połączenie w wyroku łącznym jednostkowej kary pozbawienia wolności orzeczone] wobec D. L. wyrokiem Sądu Rejonowego w M. z dnia 11 marca 2003 r. za czyn z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. i jednostkowych kar pozbawienia wolności orzeczonych wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 2 lipca 2003 r. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest już bowiem zapatrywanie, że zasada specjalności sformułowana w art. 607e § 1 k.p.k. stanowi przesłankę ujemną dla orzeczenia kary łącznej obejmującej kary pozbawienia wolności, wymierzone za przestępstwa inne, niż te które stanowiły podstawę wydania na podstawie europejskiego nakazu aresztowania.

BPK.511.31.2019 z 19 czerwca 2020 r. - kasacja w sprawie naruszenia zakazu reformationis in peius.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 maja 2021 r., sygn. akt V KK 271/20)

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja wniesiona na korzyść J.A. jest zasadna, a w przedmiotowej sprawie doszło do obrazy wskazanych w kasacji przepisów prawa procesowego. Z utrwalonej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego wynika,

iż przepis art. 434 § 1 k.p.k. zawierający bezpośredni zakaz reformationis in peius, oznacza, że przy braku środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego jego sytuacja w postępowaniu odwoławczym nie może ulec pogorszeniu w żadnym punkcie. Zakaz ten nakłada na sąd odwoławczy obowiązek powstrzymywania się od dokonywania posunięć - w tym również w sferze ustaleń faktycznych - powodujących, a nawet mogących powodować negatywne skutki w sytuacji prawnej oskarżonego. Wyrok Sądu I instancji został zaskarżony jedynie na korzyść J.A., a więc Sąd Okręgowy w O. nie był uprawniony do dokonywania jakiejkolwiek zmiany zaskarżonego wyroku w kierunku dla oskarżonego niekorzystnym, a takim rozstrzygnięciem jest skrócenie okresu zatrzymania prawa jazdy zaliczonego na poczet orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów o ponad 2 lata oraz zobowiązanie oskarżonego do zwrotu prawa jazdy właściwemu organowi administracji publicznej. Ponadto, SN stwierdził, że zmiany treści art. 420 § 1 i § 2 k.p.k., uprawniającego obecnie Sąd do wydania postanowienia uzupełniającego w zakresie nałożenia obowiązku zwrotu dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdów oraz dokonania zmiany okresu zatrzymania prawa jazdy lub innego odpowiedniego dokumentu, zgodnie z art. I pkt 69 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania oraz niektórych innych ustaw weszły w życie w dniu 5 października 2019 r., a więc już po wydaniu orzeczenia przez Sąd Okręgowy w O. i nie mogły stanowić podstawy prawnej rozstrzygnięcia w tej sprawie. W związku z powyższym SN uchylił zaskarżony wyrok w części obejmującej rozstrzygnięcia o zaliczeniu okresu zatrzymania prawa jazdy na poczet zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych oraz zobowiązaniu do zwrotu prawa jazdy.

II.510.256.2016 z 7 sierpnia 2020 r. - kasacja w sprawie naruszenia przepisów postępowania karnego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2021 r., sygn. akt III KK 249/20).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie oraz poprzedzające je postanowienie Sądu Okręgowego w L. z dnia 17 grudnia 2015 r., i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy wskazał, że zasadniczym uchybieniem Sądu Okręgowego było podzielenie wyrażonego w pierwszej instancji poglądu, że „artykuł 636 § 1 k.p.k. nie reguluje kwestii kosztów odmiennie niż art. 634 k.p.k. w zw. z art. 627- 631 k.p.k.” Pogląd ten pomija, że w art. 634 k.p.k. jest zawarte zastrzeżenie mówiące, że do kosztów procesu za postępowanie odwoławcze od orzeczeń kończących postępowanie w sprawie mają odpowiednie zastosowanie przepisy o kosztach postępowania przed sądem I instancji, jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej. Sąd odwoławczy powinien też dostrzec, że podtrzymanie orzeczenia Sądu I instancji nie jest spójne z zawartym w wyroku Sądu Okręgowego rozstrzygnięciem o obciążeniu Skarbu Państwa wydatkami wyłożonymi w postępowaniu

odwoławczym. Jeżeli bowiem wydatki tego postępowania, od zapłaty których nie zwolniono oskarżonych, ma ponosić Skarb Państwa, to nie jest jasne, dlaczego inny składnik kosztów procesu - wydatki strony poniesione w związku z ustanowieniem obrońcy (art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k.), mieliby ponosić oskarżeni.

II.510.1063.2019 z 26 sierpnia 2020 r. - kasacja dotycząca rozpoznania sprawy na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym, pomimo wynikających z materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym istotnych wątpliwości co do okoliczności popełnienia przez oskarżoną zarzucanego jej czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt V KK 374/20).

Sąd Najwyższy podzielił opinię RPO, że wyrok nakazowy z dnia 9 maja 2018 r., uznający M.A. za winną zarzucanego jej czynu, zapadł z rażącym naruszeniem art. 500 § 1 i 3 k.p.k., albowiem w sprawie brak było podstaw do wydania wyroku w trybie nakazowym. Jak wynika z opisu przypisanego oskarżonej czynu, kluczowym dowodem mającym potwierdzać jej winę były wydruki wiadomości tekstowych, które wysyłała do pokrzywdzonego. Wydruki te zostały jednak przedstawione w skróconej formie – brak jest możliwości ustalenia, kto byt inicjatorem danej konwersacji, jaka była jej pełna treść i przebieg. Przy ocenie zachowania oskarżonej nie można również pominąć, że ona i pokrzywdzony byli małżeństwem w toku sprawy rozwodowej. W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy powinien uznać, że zgromadzony materiał dowodowy nie wskazuje w sposób niebudzący wątpliwości na popełnienie przez oskarżoną czynu z art. 190a § 1 k.k., zaś decydując się na wydanie wyroku nakazowego rażąco naruszył wskazane w kasacji przepisy postępowania, co mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Wobec tego Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

II.511.813.2020 z 17 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie nieuwzględnienia wniosku obrońcy o doprowadzenie ściganego na posiedzenie Sądu odwoławczego.

Kasacja oddalona (postanowienie z 12 maja 2021 r., sygn. akt II KK 415/20).

Sąd Najwyższy zauważył, że o ile należy przyznać rację wnoszącemu kasację Rzecznikowi Praw Obywatelskich co do niewątpliwego naruszenia prawa procesowego przez Sąd Apelacyjny w Ł. (poprzez niewyrażenie zgody na doprowadzenie ściganego A. S. na posiedzenie), o tyle nie można podzielić prezentowanego przez niego poglądu, że owo uchybienie - biorąc pod uwagę specyfikę tego konkretnego postępowania ekstradycyjnego - miało w omawianej sprawie istotny wpływ na treść zaskarżonego kasacją rozstrzygnięcia. W tych okolicznościach, wyraźnie widoczna staje się niezasadność kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich, który zresztą specjalnie nie starał się wykazać wpływu dostrzeżonego uchybienia na treść

rozstrzygnięcia o dopuszczalności ekstradycji A. S. Ponieważ zaś wskazanie na uchybienie polegające na nieuwzględnieniu wniosku obrońców ściganego o sprowadzenie go na rozprawę odwoławczą jest jedynym zarzutem podniesionym w kasacji, to stwierdzenie jego niezasadności prowadzi wprost do jej oddalenia.

BPG.511.30.2020 z 18 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie braku wszechstronnej i wnikliwej analizy wszystkich zarzutów sformułowanych w apelacji obrońcy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 15 kwietnia 2021 r., sygn. akt III KK 424/20).

Sąd Najwyższy stwierdził, iż kasacja jest oczywiście zasadna i dlatego podlega uwzględnieniu w całości na posiedzeniu. Lektura pisemnych motywów wyroku Sądu Okręgowego w G. wskazuje, że nie poddał on właściwej analizie zarzutu apelacji dotyczącego naruszenia art. 41 § 2 k.k.s. w zw. z art. 41 § 4 pkt 1 k.k.s. Sąd Najwyższy uchylił zatem wyrok Sądu Okręgowego w G. i przekazał sprawę w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Ponownie rozpoznając sprawę, Sąd Okręgowy dokona wykładni zastosowanego przepisu, biorąc pod uwagę m.in. argumentację zawartą w apelacji obrońcy oskarżonych i wyda rozstrzygnięcie zgodne z obowiązującą regulacją prawną, a w uzasadnieniu wyroku, zgodnie z przepisami art. 433 § 2 k.p.k. i 457 § 3 k.p.k. wskaże powody zapadłego orzeczenia.

II.510.663.2020 z 22 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji, gdy wina oraz okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły istotne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 428/20).

Sąd Najwyższy wskazał, iż zaskarżony kasacją wyrok nakazowy, w okolicznościach procesowych tej sprawy, został wydany z rażącym naruszeniem art. 93 § 2 k.p.s.w. Zgodnie z tym przepisem, orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić jedynie wówczas, gdy okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Rozstrzyganie w sprawie wykroczeniowej na posiedzeniu, bez udziału stron, możliwe jest więc tylko wtedy, gdy brak wątpliwości co do sprawstwa i winy obwinionego ma oparcie w załączonym do wniosku o ukaranie, a uznanym przez Sąd za ujawniony, materiale dowodowym. Tymczasem, jak słusznie podnosi się w kasacji, materiał dowodowy zgromadzony w toku czynności wyjaśniających, dołączony do wniosku o ukaranie, nie wskazywał jednoznacznie na to, że istniała możliwość przypisania A. S. popełnienia zarzucanego mu wykroczenia określonego w art. 52 § 2 pkt 1 k.w.

II.511.62.2021 z 5 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na orzeczenie naruszenia prawa materialnego**.**

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 maja 2021 r., sygn. akt II KK 47/21).

Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował ustawowe umocowanie regulacji zawartej w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r., jak również dopuszczalność sformułowanego w tym przepisie ograniczenia wolności poruszania się z perspektywy art. 31 ust. 3, art. 52 i art. 228 Konstytucji. Znaczenie tego argumentu ma związek z charakterem art. 54 k.w. Sąd Najwyższy wskazał, że brzmienie wymienionych przepisów nie pozwala na wniosek, że stanowią one wystarczające umocowanie ustawowe do wprowadzenia w przepisie rozporządzenia zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Wprowadzenie takiego zakazu wykracza poza upoważnienie do „ograniczenia", które - zgodnie z wymienionymi przepisami - nie dotyczy nawet samego „poruszania się" albo „przemieszczania się", a jedynie „określonego sposobu poruszania się". Dlatego należy przyznać rację skarżącemu, który uzasadniając podniesiony w kasacji zarzut stwierdził, że wynikający z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. zakaz przemieszczania się osób przebywających na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przekracza zakres delegacji ustawowej, na której oparte zostało wymienione rozporządzenie.

II.511.80.2021 z 12 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 maja 2021 r., sygn. akt II KK 65/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się oczywiście zasadna. Skarżący ma bowiem rację twierdząc, że czyn obwinionej nie wyczerpał znamion wykroczenia z art. 54 k.w., a to - co oczywiste - czyniło niedopuszczalnym ukaranie jej za ten czyn. Wobec oczywistej niesłuszności ukarania, Sąd Najwyższy zobligowany był uchylić zaskarżone orzeczenie i uniewinnić M. G. od popełnienia zarzuconego jej czynu (art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.).

II.511.81.2021 z 15 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 6 maja 2021 r., sygn. akt II KK 68/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił M.Z. od popełnienia zarzucanego mu czynu. Sąd podkreślił, że w kasacji zasadnie wskazano na wadliwość przyjęcia możliwości dopełnienia dyspozycji art. 54 k.w. przez § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z

wystąpieniem stanu epidemii. Sąd wskazał, że ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie zawiera unormowań określających możliwość i warunki ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się po terytorium RP, zatem akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować wolności przemieszczania się zagwarantowanej w art. 52 ust. 1 Konstytucji. Jest zatem oczywiste, że wspomniane rozporządzenie Rady Ministrów, w zakresie, w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju, naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu. Sąd wskazał również, że przedmiotem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój publiczny, podczas gdy Rozporządzenie Rady Ministrów zostało wydane w celu ochrony zdrowia publicznego, co potwierdza, że jego naruszenie nie może być potraktowane jako wyczerpujące znamiona wykroczenia określonego w art. 54 k.w., w którym mowa jest jedynie o zachowaniu się w miejscach publicznych.

II.511.78.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w przedmiocie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 75/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił M.D. od popełnienia zarzucanego mu czynu. Sąd wskazał, iż celem ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie było określenie sposobów utrzymania porządku publicznego w rozumieniu art. 54 k.w. W konsekwencji nie istnieją podstawy, by uznać, że przepisy rozporządzenia, doprecyzowujące jedynie treść ustawy, zgodnie z art. 92 Konstytucji, mają charakter porządkowy. Nie mogą one regulować życia społecznego w sposób szerszy, niż ma to miejsce na mocy ustawy, której postanowienia jedynie wykonują. Z powyższych względów doprecyzowanie znamion wykroczenia z art. 54 k.w. przez uwzględnienie § 17 przedmiotowego rozporządzenia było niedopuszczalne. Sąd Najwyższy nadmienił także, iż akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować wolności przemieszczania się, którą gwarantuje w art. 52 ust. 1 Konstytucja. W konsekwencji należy uznać, że § 17 Rozporządzenia, który w sposób autonomiczny wprowadził ograniczenie wolności konstytucyjnych, jest sprzeczny z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

II.511.79.2021 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w przedmiocie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 maja 2021 r., sygn. akt II KK 76/21).

Sąd Najwyższy orzekł, że w sprawie obwinionego doszło do naruszenia w stopniu rażącym art. 54 k.w., albowiem Z. P. przebywając z innymi osobami w parku w dniu 8 kwietnia 2020 r. nie mógł naruszyć, w sposób opisany w zaskarżonym wyroku, „wydanych z upoważnienia ustawy przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach publicznych". Wobec braku podstawy prawnej umożliwiającej wypełnienie blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. nie ma mowy o naruszeniu tej normy. Oczywisty jest również wpływ tego uchybienia na treść wyroku, skoro obwinionemu przypisano odpowiedzialność, której nie powinien był ponieść. Powyższe okoliczności w oczywisty sposób przemawiały za uwzględnieniem kasacji, czyniąc jednocześnie bezprzedmiotowym szczegółowe odnoszenie się do poruszanej w uzasadnieniu problematyki intertemporalnej.

II.511.736.2020 z 19 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, poprzez niezasadne uznanie czynu za przestępstwo, podczas gdy w ustalonym stanie faktycznym, czyn ten stanowił wykroczenie.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 czerwca 2021 r., sygn. akt III KK 58/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż Sąd Rejonowy dokonał błędnej wykładni znamienia stanu nietrzeźwości i przypisał T. R. popełnienie przestępstwa z art. 178a § 1 k.k., mimo że ustalenia wynikające z treści zaskarżonego wyroku wskazują, że w niniejszej sprawie nie został przekroczony normatywny próg karania sprawcy czynu na mocy przepisu art. 178a § 1 k.k. SN przypomniał, że objaśnienie przez ustawodawcę w art. 115 § 16 k.k. znamienia „stanu nietrzeźwości" - jako definicja legalna - ma charakter wiążący, zatem sąd orzekający nie jest uprawniony do jakiegokolwiek modyfikowania określonych w tym przepisie wartości. W tym stanie rzeczy należało uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

II.511.82.2021 z 22 lutego 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 maja 2021 r., sygn. akt II KK 82/21)

Sąd Najwyższy w sprawie D.K. ukaranego za wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, po rozpoznaniu w dniu 12 maja 2021 r. kasacji wniesionej na korzyść ukaranego od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił D.K. od przypisanego mu czynu. W ocenie Sądu Najwyższego w sprawie obwinionego doszło do naruszenia w stopniu rażącym art. 54 k.w., albowiem D.K. przebywając z innymi osobami w dniu 11 kwietnia 2020 r. na zewnątrz poza miejscem zamieszkania,

nie mógł naruszyć, w sposób opisany w zaskarżonym wyroku, „wydanych z upoważnienia ustawy przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach publicznych” i to także wówczas, gdy miało to miejsce w innym celu niż zaspakajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego. SN wskazał, że wobec braku podstawy prawnej umożliwiającej wypełnienie blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. nie ma mowy o naruszeniu tej normy.

II.511.74.2021 z 1 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 96/21).

Sąd Najwyższy wskazał, że celem regulacji zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. była ochrona życia i zdrowia, które mogłyby zostać zagrożone w wyniku rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2. Taki charakter przepisów wymienionego rozporządzenia wynika z zakresu delegacji ustawowej, zawartej w ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi. Celem tej ustawy nie było określenie sposobów zapewniania porządku publicznego w rozumieniu art. 54 k.w. W konsekwencji nie istnieją podstawy, by uznać, że przepisy rozporządzenia, doprecyzowujące jedynie treść ustawy w rozumieniu art. 92 Konstytucji, mają charakter porządkowy. To zaś warunek konieczny dla powiązania ich z treścią przepisu typizującego zarzucone wykroczenie. Doprecyzowanie znamion art. 54 k.w. przez uwzględnienie przepisów ww. rozporządzenia Rady Ministrów jest więc niemożliwe już na poziomie konstrukcyjnym.

II.511.119.2021 z 2 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 maja 2021 r., sygn. akt II KK 106/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż słusznie argumentuje Rzecznik Praw Obywatelskich w kasacji, że art. 54 k.w. ma charakter przepisu blankietowego. Wobec tego zakres karalności opisanego w nim czynu jest determinowany obowiązującymi w danym momencie przepisami porządkowymi o zachowaniu w miejscu publicznym, wydanymi z upoważnienia ustawowego. Wobec treści art. 178 ust. 1 Konstytucji, sądy podlegają jedynie Konstytucji i ustawom. Z tego przepisu wynika, że obowiązkiem sądu orzekającego o odpowiedzialności osoby za wykroczenie na podstawie przepisu blankietowego, „uzupełnianego” przepisem rozporządzenia wykonawczego, jest zbadanie, czy przepisy rozporządzenia zostały wydane na podstawie i w granicach upoważnienia

ustawowego. W tej sprawie Sąd Rejonowy w R. nie przeprowadził takiej kontroli. Nie ma bowiem wątpliwości, że jej rzetelne przeprowadzenie doprowadziłoby ten Sąd do wniosku, że § 5 rzeczonego rozporządzenia, które dopełniało treść normatywną blankietowego art. 54 k.w. i stanowiło podstawę ukarania obwinionego, nie znajduje należytej podstawy ustawowej a samodzielnie, ze względu na treść art. 31 ust. 3 Konstytucji, nie może stanowić podstawy ograniczenia konstytucyjnie gwarantowanych wolności i praw, w tym prawa do przemieszczania się.

II.510.940.2017 z 8 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonej, mimo że brak było w jej działaniu znamion zarzucanego występku.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt III KK 90/21).

Sąd Najwyższy zauważył, że wywiedziona na korzyść oskarżonej kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich nie powinna zostać przyjęta do rozpoznania, albowiem jest ona niedopuszczalna z mocy prawa (art. 530 § 2 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 in fine k.p.k.), skoro zaskarżono nią wyrok nieprawomocny, niekończący postępowania - wbrew dyspozycji art. 521 § 1 k.p.k. Ponieważ jednak tak się stało, kasacja podlegała pozostawieniu bez rozpoznania (art. 531 § 1 k.p.k.).

II.511.122.2021 z 10 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 122/21).

Zdaniem Sądu Najwyższego jest oczywiste, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, w zakresie, w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu.

II.511.140.2021 z 12 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 maja 2021 r., sygn. akt II KK 121/21).

Sąd Najwyższy wskazał, że kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna w stopniu oczywistym, co skutkowało skierowaniem jej, w celu rozpoznania, na posiedzenie wyznaczone w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Rację ma skarżący, że czyn przypisany obwinionemu D. K. nie wyczerpuje znamion wykroczenia z art. 54 k.w., a zatem nie było możliwym ukaranie go na podstawie tego przepisu i wymierzenie mu kary grzywny. Rację ma także skarżący, że żaden ze wskazanych przepisów ustawy nie upoważniał Rady Ministrów do wprowadzenia powszechnego, ogólnego, generalnego zakazu przemieszczania się, a taki generalny, powszechny zakaz wykraczał poza kompetencje udzielone Radzie Ministrów, w ramach przepisów ustawy. Po drugie, nie sposób uznać, by § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, obejmujący co do zasady całkowity powszechny zakaz przemieszczania się, był zgodny z przepisami Konstytucji.

BPW.511.60.2021 z 12 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 15 kwietnia 2021 r., sygn.. akt V KK 111/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż wolność przemieszczania się obywateli to jedno z podstawowych praw obywatelskich, na którego straży stoi art. 52 ust. 1 Konstytucji. Jak wielokrotnie podkreślał Trybunał Konstytucyjny, konstytucyjne prawa i wolności mogą być ograniczane wyłącznie w drodze ustawy - przy czym ustawa musi określać precyzyjnie kształt tych ograniczeń - nie pozostawiając organom władzy wykonawczej większej swobody w tym zakresie. Wymóg formy ustawowej dotyczy wszystkich elementów ograniczenia praw i wolności. Niedopuszczalne jest przyjmowanie w ustawie uregulowań blankietowych, pozostawiających organom władzy wykonawczej swobodę normowania ostatecznego kształtu owych ograniczeń, a w szczególności wyznaczania zakresu tych ograniczeń. A zatem można wnioskować, że w rozporządzeniu powinny być zamieszczane wyłącznie, gdy chodzi o tę materię, przepisy o charakterze technicznym, niemające zasadniczego znaczenia z punktu widzenia praw lub wolności jednostki. Z powyższych względów, zgodzić się należy ze stanowiskiem skarżącego, że zakazy przemieszczania się i korzystania z terenów zielonych wyrażone w treści rozporządzenia z dnia 31 marca 2020 r. były niekonstytucyjne. W konsekwencji, nie mogły one być źródłem obowiązków dla obywateli ani podstawą do ukarania za niestosowanie się do tych obowiązków.

II.511.837.2020 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego zastosowanie w wyniku błędnego poglądu, że dokonanie zamiany kar pozbawienia wolności za przypisane skazanemu przestępstwa na kary za wykroczenia wywołałoby skutki niekorzystne dla skazanego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 134/21).

Sąd Najwyższy orzekł, że doszło do rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. art. 2a § 5 Kodeksu wykroczeń poprzez jego zastosowanie w wyniku wyrażenia błędnego poglądu, iż dokonanie zamiany kar pozbawienia wolności za przypisane skazanemu przestępstwa, na kary aresztu za wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., wywołałoby skutki dla niego niekorzystne. W rezultacie Sąd Najwyższy uchylił punkt III zaskarżonego postanowienia i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.147.2021 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia**.**

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 kwietnia 2021 r., sygn. akt II KK 135/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił P.S. od przypisanego mu czynu.

W uzasadnieniu Sąd wskazał, iż ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie zawiera przepisu upoważniającego do wprowadzenia całkowitego zakazu przemieszczania się na terytorium RP. Ustanawiające tego rodzaju zakaz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., jako wykraczające poza zakres delegacji ustawowej, nie mogło więc stanowić podstawy prawnej do przypisania wykroczenia z art. 54 k.w., co wyłączało odpowiedzialność P.S.

BPW.511.63.2021 z 24 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionej nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 maja 2021 r., sygn. akt V KK 126/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż w analizowanej sprawie nie sposób uznać, by przepisy rozporządzenia, w tym § 16 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, stanowiący wypełnienie normy blankietowej z art. 54 k.w., zostały wydane na podstawie prawidłowego upoważnienia ustawowego oraz w jego granicach. Analizując zasadność zarzutu kasacji nie sposób nie odnieść się do zawartych w Konstytucji gwarancji dotyczących wolności osobistej oraz wolności przemieszczania się. Jest bowiem oczywiste, że prawo do przebywania w miejscach publicznych, jakimi są parki, bulwary, ogrody stanowi przejaw

wolności osobistej i wolności przemieszczania sią zagwarantowanych przepisami Konstytucji. Trafnie wskazał także Rzecznik Praw Obywatelskich, że treścią rozporządzenia mogą być unormowane jedynie kwestie techniczne, nie mające kluczowego, zasadniczego znaczenia z punktu widzenia praw i wolności jednostki, które nie stanowią podstawowych elementów składających się na ograniczenie tych wolności i praw.

BPW.511.55.2021 z 26 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku narusze.nia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 maja 2021 r., sygn. akt V KK 132/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił R.N. od popełnienia zarzuconego mu czynu. Sąd Najwyższy podzielił zdanie RPO, iż skoro przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają za zadanie ochronę porządku i spokoju publicznego, to tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Sąd wskazał, że celem ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi jest ochrona zdrowia publicznego, nie zaś porządku i spokoju publicznego. Sąd podkreślił także, że celem przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. nie była ochrona porządku publicznego, a ochrona zdrowia, zaś w jej ramach prowadzenie działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych dla zminimalizowania skutków epidemii wywołanych zakażeniami wirusem SARS-CoV2. Wyklucza to uznanie któregokolwiek z tych przepisów za dopełniający art. 54 k.w. przepis porządkowy o zachowaniu się w miejscach publicznych.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

III.7043.70.2020 z 1 kwietnia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w przedmiocie sporu z pracodawcą.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w J.G. z dnia 13 kwietnia 2018 r. wydany w sprawie z powództwa W.K. przeciwko P.T.S.B. z siedzibą w B., o ustalenie i wynagrodzenie.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie art. 21 zakładowego układu zbiorowego pracy w zw. z art. 9 § 2 k.p., poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że dokonana ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zmiana wieku

emerytalnego miała bezpośredni wpływ na treść łączącego strony zakładowego układu zbiorowego pracy.

Ponadto zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnie chronionych praw majątkowych (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji) poprzez pozbawienie pracownika przysługującego mu prawa do podwyższonego wynagrodzenia zasadniczego.

Rzecznik wniósł uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w J.G.

IV.7000.387.2018 z 29 czerwca 2021 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności w całości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 22 marca 2018 r. w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2) ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego – tj. art. 506 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: kpc) oraz art. 321 § 1 w zw. z art. 13 § 2 kpc poprzez ich niezastosowanie i rozstrzygnięcie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem wniosku, a mianowicie w przedmiocie podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej byłych małżonków H. i W. S.

Niezależnie od powyższego – stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1) ustawy o SN – zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i prawa, wywodzonej z art. 2 Konstytucji, a także zasady sprawiedliwości proceduralnej, wywodzonej zarówno z powołanego art. 2 Konstytucji, jak i będącej komponentem prawa do sądu, gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na niepewność uczestników co do przedmiotu postępowania i w konsekwencji stworzenie pułapki proceduralnej, która uniemożliwiła uczestnikom zgłoszenie wniosków procesowych na właściwym etapie postępowania, a zarazem naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony praw majątkowych, gwarantowanego przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, gdyż pułapka proceduralna, doświadczona przez uczestników, pozbawiła ich prawa do zgłoszenia wniosków określonych w art. 43 § 2 i 3 oraz art. 45 § 1 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, co spowodowało prekluzję wynikających z nich roszczeń.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 w zw. z art. 115 § 2 ustawy o SN Rzecznik wniósł o uwzględnienie przez Sąd Najwyższy niniejszej skargi nadzwyczajnej oraz o uchylenie zarówno postanowienia Sądu Okręgowego w P. z dnia 22 marca 2018 r., jak i postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 6 listopada 2017 r., w całości i przekazanie Sądowi Rejonowemu w P. sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7000.472.2019 z 10 lutego 2020 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 16 czerwca 2021 r., sygn. akt I NSNc 164/20).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich jest w sposób oczywisty zasadna. Należy podzielić zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym zastosowaniu art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c, w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c, poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym M. K., pomimo że ten sam Sąd wydał już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy.

VII.511.23.2017 z 5 sierpnia 2020 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 5 maja 2021 r., sygn. akt I NSNc 156/20).

Sąd Najwyższy za niezasadny uznał zarzut rażącego naruszenia art. 448 k.c. W ocenie Sądu trudno stwierdzić istotne naruszenie wskazanego przepisu, jeśli Sąd II instancji orzekł w zgodzie z utrwaloną linią orzeczniczą i stanowiskiem doktryny, uznając, że zasądzenie zadośćuczynienia ma charakter fakultatywny, a jedną z podstaw odmowy zasądzenia był znikomy wymiar krzywdy. W ocenie Sądu nie zasługiwał na uwzględnienie także zarzut naruszenia art. 47 Konstytucji, bowiem z samego naruszenia prawa do prywatności nie wynika automatycznie prawo do finansowej rekompensaty za wywołaną tym krzywdę. Ponadto Sąd uznał, że zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji także nie zasługiwał na uwzględnienie. W orzecznictwie zwracano uwagę, że art. 45 ust. 1 Konstytucji nie stanowi sam w sobie materialnej podstawy orzekania w konkretnej sprawie, bo sąd orzeka na podstawie przepisów ustaw i aktów wykonawczych do nich. Stawiając zarzut naruszenia prawa do sądu w skardze nadzwyczajnej, należy konkretnie wskazać nieprawidłowe czynności procesowe sądu lub błędy w zastosowaniu bądź wykładni przepisów prawa procesowego, a następnie przedstawić argumenty świadczące o naruszeniu prawa do sądu. RPO takiej argumentacji nie przedstawił, wskazując jedynie ogólnie na niesprawiedliwość zaskarżonego orzeczenia oraz niesłuszność argumentacji bagatelizującej znaczenie krzywdy z uwagi na jej nieznaczny rozmiar. Sąd nie zgodził się więc z Rzecznikiem, że roszczeniom powodów odmówiono ochrony. SN dodał również, że skarżący nie wykazał, że skarga nadzwyczajna wniesiona w niniejszej sprawie była konieczna do zapewnienia zgodności zaskarżonego

orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

IV.511.423.2020 z 20 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 26 maja 2021 r., sygn. akt I NSNc 76/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż w rozpatrywanej sprawie należy stwierdzić, że sąd spadku w chwili orzekania mając wiedzę o złożeniu oświadczenia o odrzuceniu spadku przez M. M. w sposób rażący naruszył prawo materialne - art. 1015 § 1 k.c, biorąc pod uwagę funkcję tego przepisu, a co za tym idzie art. 1020 k.c. i art. 926 § 1 k.c. W konsekwencji Sąd ustalił, że spadek nabyła osoba, która go odrzuciła (a uprzednio w terminie wskazanym w ustawie wyraziła wobec sądu swoją wolę odrzucenia spadku), a więc powinna być traktowana, jakby nie dożyła otwarcia spadku. Z tych wszystkich względów, w ocenie Sądu Najwyższego, zaktualizowały się przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN, tj. zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza prawo na skutek jego niewłaściwego zastosowania, a eliminacja wadliwego postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z 8 listopada 2011 r. jest konieczna dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

WZF.7060.8.2020 z 13 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji o ponownym ustaleniu renty rodzinnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż przepis art. 1 k.p.c. zawiera definicję sprawy cywilnej, która jest sprawą wynikającą ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z prawa pracy. W rozumieniu tego przepisu (formalnoprawnym znaczeniu) sprawami cywilnymi są również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, a więc sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych (art. 477 k.p.c.), do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu wedle reguł właściwych dla tej kategorii. Odwołanie pełni rolę pozwu. Jego zasadność ocenia się zatem na podstawie właściwych przepisów prawa materialnego. W tym miejscu należy zauważyć, że IPN nie jest ani stroną, ani uczestnikiem postępowania, stąd zasada szybkości nie znajduje do niego zastosowania.

Rzecznik zauważył zatem, że postępowanie dowodowe związane z ustaleniem prawa do świadczenia powinno zostać zakończone na etapie

postępowania przed Organem. W myśl zasady zaufania niedopuszczalne jest przerzucanie na obywatela negatywnych skutków działań organów administracji publicznej. W ocenie Rzecznika niedopuszczalne jest przerzucanie na obywatela skutków błędów lub uchybień popełnionych zarówno przez samego prawodawcę, jak również negatywnych skutków błędów popełnionych przez sam organ administracji publicznej np. przez ich niewłaściwą interpretację. ZER MSWiA zarzucając Sądowi I instancji zakwestionowanie treści informacji IPN i przerzucenie na Organ ciężaru dowodu w zakresie wykazania, że zmarły mąż Odwołującej się realizował służbę na rzecz państwa totalitarnego, pomimo braku udowodnienia przez Odwołującą się okoliczności przeciwnych, zmierza w istocie do przerzucenia na obywatela skutków zastosowanej przez siebie niewłaściwej interpretacji przepisów prawa oraz braku inicjatywy dowodowej, do której był zobowiązany w toku postępowania o ustalenie prawa do zaopatrzenia emerytalnego (zasada prawdy obiektywnej).

IV.511.56.2021 z 13 kwietnia 2021 r. – skarga o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w P., z dnia 12 grudnia 2019 r. w zakresie pkt 4, tj. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po N.K.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w zakresie pkt 4 i odrzucenie wniosku R.K. z dnia 6 września 2019 r. w zakresie pkt 5, tj. o stwierdzenie nabycia spadku po N.K. na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po N.K. została wcześniej merytorycznie rozpoznana przez Sąd Rejonowy w P. i zakończona prawomocnym postanowieniem wydanym 16 grudnia 2016 roku. To oznacza, że postanowienie z dnia 12 grudnia 2019 roku objęte niniejszą skargą zostało wydane z naruszeniem prawomocności materialnej prawomocnego postanowienia z dnia 16 grudnia 2016 r. Doszło więc do naruszenia powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). W konsekwencji, mając na uwadze fakt, że w obrocie funkcjonują dwa prawomocne postanowienia stwierdzające nabycie spadku po N.K., zasadne jest wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem z dnia 12 grudnia 2019 r.

V.510.212.2017 z 14 kwietnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie stwierdzenia, że zamieszczone w umowach kredytu postanowienia są niedozwolone w rozumieniu art. 385^1 § 1 k.c.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w W. i poparł stanowisko strony powodowej w całości.

W niniejszej sprawie Powód dochodzi ustalenia, że zamieszczone w umowach kredytu zawartych przez członków grupy, składające się na walutową klauzulę indeksacyjną postanowienia dotyczące przeliczenia na walutę obcą kwoty kredytu wypłaconej w walucie krajowej, oraz przeliczenia na walutę krajową wartości rat kredytowych wyrażonej w walucie obcej, są niedozwolonymi postanowieniami w rozumieniu art. 385^1 § 1 k.c. W związku z bezskutecznością niedozwolonych postanowień przeliczeniowych, pozwany bank zobowiązany jest zwrócić na rzecz każdego członka grupy kwotę stanowiącą różnicę pomiędzy kwotą faktycznie od niego pobraną, w wykonaniu umowy, a kwotą która zostałaby od niego pobrana w okresie objętym pozwem, gdyby raty kredytu obliczane były z pominięciem niedozwolonych postanowień, lecz z pozostawieniem w mocy, bez żadnych zmian, wszystkich pozostałych postanowień.

Rzecznik stanął na stanowisku, iż w niniejszej sprawie, z uwagi na specyfikę postępowania grupowego prowadzonego na podstawie art. 2 ust. 3 u.d.r.p.g., nie jest konieczne orzekanie przez sąd, czy wobec stwierdzenia abuzywnego charakteru i związanej z tym bezskuteczności zamieszczonych w umowach kredytu Członków Grupy postanowień dotyczących indeksacji walutowej, możliwe jest dalsze obowiązywanie tych umów. Dla rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu wystarczające jest ustalenie przez sąd, iż podnoszone postanowienia są niedozwolone i z tej przyczyny bezskuteczne, od chwili zawarcia umowy. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru wskazanych w pozwie postanowień dotyczących indeksacji walutowej, a w konsekwencji ich bezskuteczności, powoduje, że wszystkie pobrane od Członków Grupy w wyniku ich stosowania kwoty są nienależnym świadczeniem w rozumieniu art. 410 § 2 k.c., niezależnie od oceny czy obowiązywanie umowy kredytu z pominięciem mechanizmu jest prawnie możliwe. Z tego względu uzasadnione jest również żądanie ustalenia, że pozwany Bank zobowiązany jest do zwrotu na rzecz Członków Grupy kwot obliczonych jako różnica pomiędzy kwotami faktycznie pobranymi od nich w wykonaniu umowy kredytu, w okresie objętym pozwem, a kwotami za ten sam okres obliczonymi z pominięciem niedozwolonych postanowień.

W ocenie Rzecznika rozstrzygnięcie o możliwości obowiązywania w odniesieniu każdej umowy kredytu, może być dokonane w postępowaniu indywidualnym, w którym sąd decydować będzie o roszczeniach pieniężnych każdego Członka Grupy, w oparciu m.in. o ustalenia Sądu dokonane w niniejszym postępowaniu.

XI.505.27.2019 z 14 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym o ochronę dóbr osobistych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu z powództwa K. z dnia 30 kwietnia 2020 r. przeciwko T. i wniósł o uwzględnienie powództwa w całości.

Dnia 10 października 2019 r. Pozwana wyemitowała materiał telewizyjny, który został przedstawiony jako reportaż dotyczący Powódki i innych organizacji działających na rzecz osób nieheteronormatywnych i transpłciowych, oraz pokojowych zgromadzeń publicznych promujących równe traktowanie – marszów równości. Wyemitowany materiał powstał w oparciu o prowokację dziennikarską, a jako źródło informacji wykorzystano fragmenty nagrań rejestrowanych z ukrycia przez dziennikarkę. Materiał zawiera także fragmenty dostępnych w serwisie YouTube nagrań z zagranicznych parad równości oraz fragmenty wypowiedzi osób publicznych, dotyczące marszów równości, edukacji seksualnej, osób LGBT i rzekomych zagrożeń związanych z ich działalnością na rzecz równouprawnienia – od negatywnego stosunku do katolików, po ich powiązanie z pedofilią. Narracja programu jest prowadzona w sposób sensacyjny, budujący napięcie i wpływający na emocje widza, poprzez potęgowanie uczucia zagrożenia, lęku i niechęci.

Dnia 30 kwietnia 2020 r. K. wniosła do Sądu Okręgowego w W. pozew o ochronę dóbr osobistych wraz z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia roszczenia. W pozwie sformułowano wniosek o zobowiązanie Pozwanej do zaniechania naruszeń dóbr osobistych Powódki poprzez usunięcie materiału z kanału Pozwanej w serwisie YouTube, zaniechanie rozpowszechniania materiału w jakikolwiek inny sposób, a także do dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych Powódki, poprzez publikację stosownego oświadczenia, o wskazanych w pozwie treści, miejscu i czasie, oraz zasądzenie od Pozwanej na wskazany cel społeczny kwoty 10.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami.

W ocenie Rzecznika, mając na uwadze treść, formę oraz okoliczności emisji tego materiału przez media, działanie to naruszyło godność i dobre imię osób LGBT, dobra osobiste Powódki, a także miało charakter bezprawny – sprzeczny z ustawą o radiofonii i telewizji i ustawą – Prawo prasowe. Jednocześnie działanie to nie może być uzasadnione wolnością wypowiedzi dziennikarskiej, gdyż wolność ta nie ma charakteru absolutnego, a jej próg graniczny wyznaczają ww. przepisy prawa, w tym wymóg rzetelności dziennikarskiej, szczególne obowiązki mediów publicznych i zakaz emisji treści dyskryminujących i nawołujących do nienawiści.

V.510.123.2020 z 23 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich w związku z art. 7 oraz art. 60 § 1 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) zgłosił udział – na prawach przysługujących prokuratorowi – w postępowaniu toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w W. i poparł stanowisko strony powodowej w całości. Tym samym, na podstawie art. 367 § 1 i 2 k.p.c. Rzecznik zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 28 stycznia 2020 r., w części oddalającej powództwo, to jest pkt 2. sentencji wyroku oraz w części ustalającej ponoszenie przez

powodów kosztów postępowania, to jest pkt 3.sentencji wyroku, i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości.

Ewentualnie, na wypadek uznania, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy lub że zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Zaskarżonemu wyrokowi na podstawie art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c. RPO zarzucił: 1. naruszenie art. 58 § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: k.c.) i art. 58 § 2 k.c. w zw. z art. 3531 k.c., 2. ewentualnie, art. 3851 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/131 przez przyjęcie, że umowa przewidująca dowolne ustalanie wysokości świadczeń nie jest sprzeczna z naturą umowy zobowiązaniowej oraz zasadą równości faktycznej i zasadą sprawiedliwości kontraktowej.

IV.510.10.2020 z 26 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) i w zw. z art. 20 ust. 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym w Ś.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. RPO wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 27 listopada 2019 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego T. M. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 27 listopada 2019 r.

IV.550.3.2021 z 7 maja 2021 r. - wniosek o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego i orzeczenie o niezamieszczaniu danych nieletniej w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

P. K. zwróciła się do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w usunięciu wpisu jej danych z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

W pierwszej kolejności Rzecznik podkreślił, że uczestnicy przedmiotowego postępowania, o tym że orzeczenie sądu może skutkować wpisem do urzędowego rejestru jako osoby niebezpiecznej dla otoczenia, nie mieli świadomości. Informacja o takim skutku nie jest bowiem umieszczana w sentencji orzeczenia, a skutek ten następuje z mocy prawa – tj. z mocy art. 6 i art. 9 u.p.z.p.s. Powyższe oznacza więc, że osoby których wpis dotyczy, a w szczególności sam nieletni, dowiadują się o tym po fakcie tj. z zawiadomienia o dokonaniu wpisu – z założenia zatem już po uprawomocnieniu orzeczenia. W toku postępowania nie są więc na żadnym jego etapie informowane o tak dolegliwym środku. Nie mają więc możliwości podjęcia skutecznej ochrony przysługujących im praw.

W ocenie Rzecznika, sytuacja taka narusza konstytucyjne prawo obywatela do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) – tj. do sądowej ochrony jego praw zagwarantowanych Konstytucją, w szczególności praw wynikających z art. 47 i art. 51 Konstytucji. Jednocześnie brak rzetelnej informacji o procedurach, którym obywatel jest poddany, narusza wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa (zasadę lojalności).

RPO zwrócił również uwagę, że naczelną zasadą postępowania w sprawach nieletnich jest przeciwdziałanie demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz stwarzanie warunków powrotu do normalnego życia tym nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź z zasadami współżycia społecznego. Postępowanie to jest więc ukierunkowane na wychowanie nieletniego, nie zaś na jego ukaranie. Podstawową dyrektywą, którą winien kierować się sąd, rozpoznając sprawę nieletniego sprawcy, jest jego dobro, tj. ukształtowanie jego prawidłowej osobowości, zgodnie ze społecznymi normami postępowania, które leżą w pełni w interesie społecznym i jako takie stanowią dobro nieletniego.

Tymczasem wpis do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym może spowodować dla nieletniego wysoce niekorzystne skutki już na samym początku wchodzenia w dorosłość i przyczynić się do trwałej stygmatyzacji tj. postrzegania nieletniego, a potem już osoby dorosłej, jako osoby zaburzonej na tle seksualnym, figurującej w rejestrze dla osób szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa.

Powyższe okoliczności powinien był wziąć pod rozwagę sąd orzekający w niniejszej sprawie, co oznacza również dokonanie oceny, czy zamieszczenie danych nieletniej P. K.w Rejestrze jest zgodne z jej dobrem. Zdaniem Rzecznika w przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w R. zaniechał – wbrew wyżej wskazanym dyrektywom postępowania w sprawach nieletnich – dokonania takiej oceny z urzędu. W świetle przedstawionych wyżej argumentów w przedmiotowej sprawie dopuszczalne jest więc rozważenie przez Sąd dokonania z urzędu zmiany prawomocnego postanowienia z dnia 17 czerwca 2020r. poprzez zastosowanie możliwości przewidzianej w art. 9 ust. 3 u.p.z.p.s., ponieważ wydaje się to niezbędne dla ochrony dobra dziecka (nieletniej P. K.).

XI.518.66.2018 z 17 maja 2021 r. - żądanie wszczęcia postępowania w sprawie treści zawartych w spocie wyborczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł zażalenie na postanowienie Prokuratora Prokuratury Okręgowej w W. z dnia 5 maja 2021 r., którym na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. umorzono, wobec braku znamion czynu zabronionego, postępowanie w sprawie publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych lub wyznaniowych oraz produkowania, przechowywania i posiadania w celu rozpowszechniania materiałów zawierających treści nawołujące do nienawiści z ww. powodów, które polegać miały na wyprodukowaniu i umieszczeniu w sieci Internet spotu wyborczego, tj. o czyny z art. 256 § 1 k.k. w zb. z art. 257 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz z art. 256 § 2 k.k.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił obrazę przepisów postępowania oraz błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mające wpływ na jego treść, w postaci: art. 7 w zw. z art. 297 § 1 pkt 1 i art. 4 k.p.k., poprzez wydanie postanowienia o umorzeniu dochodzenia bez przeprowadzenia skrupulatnej oceny całości materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, a w szczególności poprzez dokonanie sprzecznej ze wskazaniami wiedzy i logicznego rozumowania analizy treści i przekazu spotu wyborczego, która doprowadziła do uznania, że treść spotu, jego forma i sama jego publikacja nie stanowi publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic rasowych, etnicznych, narodowościowych i wyznaniowych w rozumieniu art. 256 § 1 k.k.; art. 167, art. 7 i art. 92 w zw. z art. 297 § 1 pkt 1, 4 i 5 k.p.k., poprzez niedostateczną inicjatywę dowodową i oparcie zaskarżonego postanowienia wyłącznie na selektywnie wybranych zeznaniach świadków, co z kolei spowodowało, że postępowanie nie wyjaśniło wszystkich okoliczności sprawy, nie zabezpieczyło kluczowych dowodów; oraz art. 7 w zw. z art. 92 k.p.k. poprzez dowolną, a nie swobodną, oraz sprzeczną z zasadami prawidłowego rozumowania ocenę dowodów m.in. z przesłuchania świadków i opinii biegłego z zakresu językoznawstwa. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Prokuraturze Okręgowej do dalszego prowadzenia.

IV.510.60.2020 z 31 maja 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu apelacyjnym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu apelacyjnym. Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 UPN RPO wniósł także o uzupełnienie postanowienia Sądu Okręgowego w P. T. z 23 marca 2020 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego O. D. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom

przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: UPZPS) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine UPZPS, tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

Jednocześnie, w związku z upływem dwutygodniowego terminu z art. 351 KPC na uzupełnienie orzeczenia, na podstawie art. 169 KPC Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia niniejszego wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Okręgowego w P. T. z 23 marca 2020 r.

XI.501.7.2021 z 25 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym z powództwa o ustalenie płci.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

V.7200.17.2018 z 30 listopada 2018 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Środowiska oraz Skarbowi Państwa - Ministrowi Energii o ochronę dóbr osobistych.

Stanowisko nieuwzględnione (uchwała SN z 28 maja 2021 r., sygn. akt III CZP 27/20).

Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści: „Prawo do życia w czystym środowisku nie jest dobrem osobistym. Ochronie, jako dobra osobiste (art. 23 k.c. w związku z art. 24 k.c. i art. 448 k.c), podlegają zdrowie, wolność, prywatność, do naruszenia (zagrożenia) których może prowadzić naruszenie standardów jakości powietrza określonych w przepisach prawa”. W uzasadnieniu uchwały SN wskazał, że środowisko naturalne człowieka nie ma cech dobra osobistego - jest to bowiem dobro wspólne dla ludzkości, mające substrat materialny w postaci powietrza, wody, gleby, świata roślin i zwierząt. Środowisko naturalne i jego stan decyduje o fizycznym przetrwaniu człowieka i o stopniu, w jakim zaspakajane są jego podstawowe potrzeby bytowe. Ochronie na podstawie art. 23 k.c. w związku z art. 24 k.c. i art. 448 k.c, jako dobra osobiste, podlegają zdrowie, wolność, prywatność, do naruszenia których może prowadzić naruszenie standardów jakości powietrza określone w przepisach powszechnie obowiązującego prawa. Naruszenie tych standardów może zatem prowadzić do ingerencji w dobra osobiste, jakimi są przede wszystkim zdrowie, wolność, prywatność i powstania związanych z tym roszczeń cywilnoprawnych na rzecz jednostki. Nie można przy tym wykluczyć, że niezachowanie wskazanych standardów może stanowić ingerencji również w inne dobra osobiste, chronione indywidualnymi prawami podmiotowymi.

WZF.7060.1413.2017 z 18 lutego 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie odwołania od decyzji

Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA o ponownym ustaleniu wysokości emerytury oraz ponownym ustaleniu renty rodzinnej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 28 kwietnia 2021 r., sygn. akt VII U 1221/19).

Sąd Okręgowy w K. po rozpoznaniu sprawy Z.R. przeciwko Zakładowi Emerytalno-Rentowemu MSWiA o wysokość renty funkcjonariuszy Policji na skutek odwołania Z.R. od decyzji Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA z dnia 15 września 2017 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA do przeliczenia renty rodzinnej odwołującej się Z.R. - poczynając od dnia 01 października 2017 r. - z pominięciem art. 24a ustawy z dn. 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

IV.511.271.2020 z 1 września 2020 r. - skarga o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia praw do spadku.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 7 maja 2021 r., sygn. akt I Ns 522/20).

Sąd Rejonowy w Ł. po rozpoznaniu sprawy ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich o wznowienie postępowania w sprawie z wniosku J. Sz. przy udziale P.P., K.P., R.M. o spadek po S.P. postanowił wznowić postępowanie w sprawie w zakresie stwierdzenia nabycia spadku po S.P. i uchylić postanowienie wydane przez Sąd Rejonowy w Ł. w dniu 7 maja 2012 roku, w zakresie punktu 1 i 3. Na podstawie art. 199 par. 1 pkt.2 k.p.c. w zw. z art. 13 par.2 k.p.c. Sąd odrzucił wniosek J. Sz. o stwierdzenie nabycia spadku po S.P. i ustalił, że każdy z uczestników postępowania ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

IV.7021.39.2021 z 8 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 1 kwietnia 2021 r., sygn. akt. III Nkd 42/20).

Sąd Rejonowy orzekł o uzupełnieniu postanowieniu Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 9 grudnia 2020 r. poprzez dodanie kolejnego punktu nr 4, tj. postanowił wyłączyć zamieszczenie danych nieletniego M.K.G. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym z uwagi na to, że zamieszczenie tych danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego zgodnie z art.9 ust 3 in fine u.p.z.p.s.

IV.511.102.2021 z 11 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o rozwód.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 7 maja 2021 r., sygn. akt I ACz 145/21).

Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie pozwanej.

IV.7021.66.2021 z 15 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 14 kwietnia 2021 r., sygn. akt III Nkd 95/19).

Sąd postanowił uchylić z urzędu orzeczenie w przedmiocie zamieszczenia danych nieletniego M. K. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym wynikające z postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 11 września 2019 r.

IV.510.55.2020 z 26 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu nieletniego do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 1 kwietnia 2021 r., sygn. akt VI Nkd 256/18)

Sąd Rejonowy postanowił uzupełnić postanowienie tut. Sądu wydane w sprawie w dniu 18 grudnia 2019 r. poprzez dodanie punktu 6, i wyłączył zamieszczenie danych nieletniego R. J. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na tle Seksualnym, o jakich mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 UPZPS, tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

WZF.7060.215.2018 z 20 listopada 2020 r. - wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego wykładni przepisów ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Wniosek nieuwzględniony (uchwała z 26 maja 2021 r., sygn. akt I KZP 12/20).

Sąd Najwyższy podjął uchwałę i orzekł, że osoba, która pełniła w latach 1984-1990 służbę w Wydziale Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych i która na podstawie art. 149 ust. 1 ustawy o Policji z chwilą rozwiązania Milicji Obywatelskiej stała się policjantem, jest osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Błąd osoby lustrowanej, co do charakteru służby pełnionej w Wydziale Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych, w realiach konkretnej sprawy, może zostać uznany za usprawiedliwiony i wykluczyć odpowiedzialność za złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

III.7064.240.2020 z 16 kwietnia 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie umorzenia powstałego zadłużenia z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 61a § 1 k.p.a. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w sytuacji dochodzenia zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego wypłaconego w okresie pobierania dodatku pielęgnacyjnego, brak jest podstaw prawnych do wszczęcia postępowania o umorzenie kwoty nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego oraz uznaniu, że niewydanie przez organ właściwy decyzji o ustaleniu nienależnie pobranego świadczenia uniemożliwia uznanie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego w okresie pobierania dodatku pielęgnacyjnego za świadczenia nienależne w rozumieniu art. 30 ust. 2 pkt 1 u.o.ś.r., a w konsekwencji błędne przyjęcie, że niedopuszczalne jest ubieganie się o umorzenie kwoty nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego.

Ponadto Rzecznik zarzucił ww. postanowieniu naruszenie art. 7 i art. 77 § 1 w zw. z art. 80 k.p.a. poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy przyjmując wadliwie, iż zastosowanie w sprawie mechanizmu zwrotu nadpłaconego zasiłku pielęgnacyjnego (art. 16 ust. 7 i 8 u.o.ś.r.) oraz brak decyzji o ustaleniu pobranego zasiłku pielęgnacyjnego za świadczenie nienależne wyklucza merytoryczne rozpoznanie wniosku o zastosowanie ulgi w spłacie określonej w art. 30 ust. 9 u.o.ś.r. i zwalnia organ administracji z podejmowania działań zmierzających do wszechstronnego i niebudzącego wątpliwości wyjaśnienia sprawy. Rzecznik zarzucił postanowieniu także naruszenie art. 11 i art. 107 § 3 K.p.a. z uwagi na brak adekwatnego uzasadnienia postanowienia.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia go poprzedzającego.

V.511.38.2021 z 24 maja 2021 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Prezydenta Miasta o pozostawieniu bez rozpatrzenia wniosku w sprawie umorzenia zaległości podatkowej z tytułu II raty podatku od nieruchomości za 2020 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. a) art. 169 § 1 i § 4 ustawy - Ordynacja podatkowa (dalej: „O.p.") w zw. z art. 168 § 2 O.p. oraz art. 67a i art. 67b O.p. przez jego zastosowanie w trakcie rozpoznawania wniosku Podatnika o zastosowanie ulgi i błędne uznanie, że był on dotknięty brakami formalnymi, których Podatnik nie usunął w zakreślonym terminie, co skutkowało pozostawieniem podania bez rozpatrzenia, w sytuacji kiedy nieudzielenie żądanych przez organ informacji nie stanowiło braku formalnego w rozumieniu ww. regulacji a sprawa Podatnika powinna być rozpatrzona merytorycznie z tego względu, że Prezydent podjął czynności do tego zmierzające, b) art. 233 § 2 O.p. poprzez niezrealizowanie wytycznych organu odwoławczego co do zakresu ponownego rozpatrzenia sprawy, wyrażonych w ramach pierwotnej kontroli instancyjnej, c) art. 120 § 1 i art. 121 O.p. - tj. naruszenie zasady legalizmu oraz zasady zaufania do organów podatkowych poprzez rozszerzającą wykładnię art. 169 § 1 i § 4 w zw. z art. 168 § 2 O.p i uznanie za brak formalny nieudzielenie organowi informacji o uzyskanej pomocy publicznej przez co zamknięto Podatnikowi możliwość rozpatrzenia jego sprawy w sposób merytoryczny, a także przez niezrealizowanie wytycznych organu odwoławczego co do zakresu ponownego rozpatrzenia sprawy.

V.7018.1069.2020 z 24 maja 2021 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego o wymierzeniu kary pieniężnej za nieprzestrzeganie obowiązku zakrywania ust i nosa.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie: 1) art. 48a ust. 1 pkt 1-5 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi poprzez wymierzenie administracyjnej kary pieniężnej za czyn niepodlegający ukaraniu; 2) art. 7, art. 10 § 1 i 2, art. 75 § 1, art. 77 § 1, art. 81, art. 189d Kodeksu postępowania administracyjnego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy.

W ocenie Rzecznika, decyzja organu odwoławczego, jak również poprzedzająca ją decyzja Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w m. st. Warszawie zostały wydane bez podstawy prawnej i z naruszeniem przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy.

RPO zarzucił organom inspekcji sanitarnej, że niezgodnie z prawem pozbawiły stronę czynnego udziału w postępowaniu, przez co uniemożliwiły jej obronę swoich interesów, wyrażenie swoich żądań i realizację przysługujących jej praw o charakterze procesowym. W szczególności, organy nie zawiadomiły strony o wszczęciu postępowania administracyjnego ani też o jego zakończeniu i możliwości zapoznania się z aktami sprawy, przez co pozbawiły ją uprawnienia do wypowiedzenia się co do jedynego dowodu (policyjnej notatki

służbowej), na podstawie którego ustalono stan faktyczny sprawy, jak również prawa do zgłoszenia wniosków dowodowych.

Ponadto, Rzecznik zauważył, że nieuczynienie przez organ Inspekcji Sanitarnej zadość obowiązkowi zapewnienia Stronie czynnego udziału strony w postępowaniu, doprowadziło do pogwałcenia kolejnej kardynalnej zasady procedury administracyjnej, a mianowicie – zasady prawdy obiektywnej, wyrażonej w art. 7, a znajdującej następnie konkretyzację w art. 75, art. 77 i art. 81 K.p.a.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

III.7064.156.2020 z 27 maja 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu ze skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o odmowie przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi kasacyjnej Skarżącego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. W. z dnia 13 maja 2020 r. oddalającego skargę na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w G. W. z dnia 10 grudnia 2019 r. utrzymującą w mocy decyzję wydaną z upoważnienia Burmistrza Miasta i Gminy w W. przez Kierownika Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w W. z dnia 12 listopada 2019 r. o odmowie przyznania Skarżącemu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad babcią.

W ocenie Rzecznika wniesiona skarga kasacyjna posiada uzasadnione podstawy określone w art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a., a w zaskarżonym wyroku Rzecznik dostrzega naruszenie prawa materialnego mające wpływ na wynik sprawy poprzez: błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 17 ust. 1a ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.o.ś.r.), polegającą na: – pominięciu prawnie uzasadnionych celów wskazanej ustawy, – przyjęciu, że faktyczne sprawowanie przez Skarżącego opieki nad niepełnosprawną w stopniu znacznym babcią, nie jest wystarczające do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z uwagi na okoliczność, iż wymagająca opieki osoba ma dzieci, na których - jako spokrewnionych w pierwszym stopniu - spoczywa obowiązek alimentacyjny, – uznaniu, że potencjalny obowiązek alimentacyjny dzieci względem wymagającej opieki matki bez względu na szczególne okoliczności wyprzedza obowiązek alimentacyjny wnuka, co w konsekwencji doprowadziło do błędnej konstatacji, iż w sytuacji Skarżącego nie zaktualizował się wynikający z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej K.r.o.) obowiązek alimentacyjny względem babci, co z kolei przesądziło o braku prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, – uznaniu, że brak orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności dzieci osoby wymagającej opieki w powiązaniu z

okolicznością, iż obowiązek alimentacyjny dzieci wyprzedza obowiązek alimentacyjny wnuka, ma przesądzające znaczenie dla negatywnej oceny wniosku o przyznanie Skarżącemu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, poprzez niezastosowanie art. 27 ust. 5 w zw. z art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r., na skutek wadliwej wykładni art. 17 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 17 ust. 1a u.o.ś.r., co w konsekwencji skutkowało nieprzyjęciem, że w sytuacji Skarżącego nastąpił zbieg prawa do świadczenia pielęgnacyjnego i zasiłku dla opiekuna implikujący prawo dokonania wyboru jednego ze świadczeń i przesądziło o braku prawa Skarżącego do świadczenia pielęgnacyjnego na wniosek złożony w trakcie pobierania zasiłku dla opiekuna.

Przedmiotowemu wyrokowi RPO zarzucił nadto naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 151 p.p.s.a w zw. z art. 7, 77 § 1 i art. 80 Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej: K.p.a.) poprzez błędną ocenę stanu faktycznego i niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy w szczególności odnoszących się do zakresu faktycznej opieki sprawowanej przez Skarżącego i realnych możliwości sprawowania przez dzieci opieki nad niepełnosprawną matką w zakresie wymaganym stanem zdrowia osoby z niepełnosprawnością, a przez to nieuprawnione uznanie, że kryterium stopnia pokrewieństwa wyznaczające kolejność zobowiązania do alimentacji oraz brak stosownych orzeczeń o niepełnosprawności stanowią same w sobie przeszkodę w nabyciu przez Skarżącego prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, co w konsekwencji skutkowało załatwieniem sprawy w sposób kolidujący ze słusznym interesem Skarżącego.

Wskazując na powyższe, w oparciu o art. 176 i art. 188 p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uwzględnienie skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. W. z dnia 13 maja 2020 r., uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz uchylenie w całości decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w G. W. z dnia 10 grudnia 2019 r.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 17 czerwca 2021 r., sygn. akt I OSK 371/21).

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, iż skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. Skarżący kasacyjnie jest osobą, która spełnia przesłanki z art. 17 ust. 1 pkt 4 u.ś.r.: nie jest osobą o znacznym stopniu niepełnosprawności i może ciążyć na nim obowiązek alimentacyjny, albowiem jest zstępnym osoby legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Jako wnuk, nie jest jednak spokrewniony z osobą wymagającą opieki w pierwszym stopniu, ma zatem do niego zastosowanie przepis art. 17 ust. l a u.ś.r. W ocenie NSA, nieskuteczny jest także zarzut skargi kasacyjnej dotyczący naruszenia przepisów postępowania. Zakres postępowania dowodowego w danej sprawie wyznaczają przesłanki prawa materialnego. Mając na uwadze przedstawioną wykładnię przepisu prawa materialnego i poczynione ustalenia faktyczne, nie było potrzeby prowadzenia

dalszego postępowania wyjaśniającego, wobec czego nie naruszono art. 7, 77 § 1 k.p.a.

VII.6060.46.2021 z 11 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w przedmiocie odmowy udostępnienia informacji publicznej w postaci informacji o wynagrodzeniach.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w W. w sprawie ze skargi J. J. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. z dnia 16 października 2020 r. w przedmiocie odmowy udostępnienia informacji publicznej w postaci informacji o wynagrodzeniach.

Rzecznik wniósł, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 p.p.s.a., o uwzględnienie skargi i uchylenie decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w części odnoszącej się do odmowy udzielenia informacji publicznej w postaci informacji o wynagrodzeniu prezesa, wiceprezesa i głównego księgowego Samorządowego Kolegium Odwoławczego.

W ocenie Rzecznika, żądana w przedstawionej sprawie informacja o wynagrodzeniu wskazanych osób pełniących funkcję publiczną, mająca związek z pełnieniem tych funkcji, powinna zostać udostępniona w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej. Tym samym Rzecznik wniósł o uchylenie zakwestionowanej decyzji jako naruszającej prawo dostępu do informacji publicznej. Rzecznik podkreślił, że przyjęte na gruncie orzecznictwa TK i sądów administracyjnych szerokie rozumienie pojęcia informacji publicznej, które umożliwia udostępnienie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne stanowi przejaw zasady jawności życia publicznego i transparentności działań władzy publicznej, które to zasady legły u podstaw obywatelskiego prawa do informacji publicznej gwarantowanego przez art. 61 Konstytucji.

VII.5600.4159.2020 z 11 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie skargi na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji utrzymującą w mocy wcześniejszą decyzję tego organu o stwierdzeniu nieważności decyzji o wpisie Reformowanego Kościoła Katolickiego do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że niniejsza sprawa ma istotne znaczenie z punktu widzenia wolności sumienia i religii zagwarantowanej każdemu na gruncie art. 53 Konstytucji. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zdaje się nie dostrzegać w niniejszej sprawie fundamentalnego związku pomiędzy możliwością zakładania kościołów i związków wyznaniowych a realizacją przez jednostkę wskazanej wyżej wolności oraz tego, że przepisy u.g.w.s.w. stanowią jedynie ukonkretnienie postawień Konstytucji. Z treści art.

53 ust. 2 Konstytucji wynika, że jednym z przejawów wolności sumienia i religii jest uzewnętrznianie indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie.

Rzecznik w pełni podzielił szczegółowo przedstawiony i uzasadniony w treści skargi pogląd RKK, iż na gruncie niniejszej sprawy nie została spełniona przesłanka naruszenia moralności publicznej, co mogłoby uzasadniać wydanie decyzji o odmowie wpisu RKK do rejestru. Nie jest zrozumiałe, w jaki sposób błogosławienie przez członków kościoła faktycznie istniejących związków par jednopłciowych, których istnienie nie jest zakazane, miałoby godzić w moralność publiczną.

Decyzja MSWiA postrzegana z szerszej perspektywy prowadzi de facto do pozbawienia osób żyjących w Polsce w związkach jednopłciowych możliwości przynależności do wspólnot religijnych akceptujących ich prywatność i w związku z tym powinna być oceniona jako dyskryminująca w kontekście art. 32 ust. 2 Konstytucji. Szczególne obawy Rzecznika budzi zawężenie przez organ rozumienia pojęcia osób bliskich i pojęcia osób pozostających we wspólnym pożyciu wbrew dominującej aktualnie linii orzeczniczej w tym zakresie.

Ponadto, w ocenie Rzecznika ograniczenie wolności sumienia i wyznania dokonane decyzją MSWiA w niniejszej sprawie nie spełnia wymogów testu proporcjonalności ugruntowanego w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

V.604.16.2021 z 24 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w zakresie realizacji prawa do składania petycji.

W oparciu o art. 54 § 2 w zw. z art. 64 § 3 w zw. z art. 193 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej jako: „p.p.s.a.”), w odpowiedzi na wniosek Gminy o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego „pomiędzy Radą Miejską w T. a organem - Rzecznikiem Praw Obywatelskich w sprawie właściwości rzeczowej w zakresie rozpoznania petycji”. Rzecznik wniósł o odrzucenie wniosku w całości.

W ocenie Rzecznika, wniosek ten, stanowiący próbę ingerencji w niezależność Rzecznika Praw Obywatelskich jako konstytucyjnego organu kontroli państwowej i ochrony prawa, winien podlegać odrzuceniu. Podmiot występujący z wnioskiem nie posiada legitymacji do jego złożenia. Rzecznik nie może być organem uczestniczącym w sporze kompetencyjnym rozstrzyganym przez Naczelny Sąd Administracyjny. Sprawa, której ma dotyczyć rzekomy spór nie podlega kognicji sądów administracyjnych. Pomiędzy Radą Miejską w T. a Rzecznikiem Praw Obywatelskich taki negatywny spór kompetencyjny w ogóle nie zaistniał (Rzecznik podejmował w niniejszej sprawie czynności w oparciu o przepisy ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

Rzecznik przypomniał, iż RPO nie może w ogóle być organem pozostającym w „sporze kompetencyjnym” w rozumieniu art. 4 p.p.s.a. Jakkolwiek w pewnych przypadkach (w szczególności w sprawach rozpoznawania wniosków o udzielenie informacji publicznej) Rzecznik staje się organem administracji publicznej (art. 5 § 2 pkt 3 w zw. z art. 1 pkt 2 K.p.a.), to jednak nie jest (i w żadnym przypadku nie będzie) ani organem jednostki samorządu terytorialnego, ani organem administracji rządowej, które jako jedyne mogą wchodzić w spory kompetencyjne rozstrzygane przez Naczelny Sąd Administracyjny (art. 4 p.p.s.a. oraz art. 22 § 1 pkt 1 i § 2 K.p.a.).

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7018.736.2020 z 11 października 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za niezastosowanie się do obowiązku poddania się kwarantannie w związku z przekroczeniem granicy państwowej.

Skarga uwzględniona (wyrok z 20 kwietnia 2021 r., sygn. akt II SA/Bd 1060/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 3 kwietnia 2020 r., a także umorzył postępowanie administracyjne. Sąd podkreślił, że analiza § 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii nie pozostawia wątpliwości, że przepis ten nakładający obowiązek poddania się kwarantannie, narusza prawo do swobodnego poruszania się po terytorium RP, a tym samym ogranicza podstawowe prawa i wolności obywatelskie przewidziane w Konstytucji. Ponadto, w niniejszej sprawie nie można mówić, że na Skarżącego nałożono w sposób skuteczny obowiązek kwarantanny. Skoro tak, to nie mogło dojść do jego naruszenia - a w konsekwencji ukarania Skarżącego.

VII.613.111.2020 z 4 listopada 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się osób w odległości nie mniejszej niż 2 m od siebie.

Skarga uwzględniona (wyrok z 20 kwietnia 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 2304/20).

Mając na względzie wynikające z akt sprawy okoliczności faktyczne dotyczące zachowania ukaranego w dniu 8 maja 2020 r., jak i stwierdzone sposoby działania organów inspekcji sanitarnej właściwych w sprawie, Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. działając na podstawie art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a. stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji organu pierwszej instancji o sygn. akt VII SA/Wa 2304/20 o nałożeniu

kary pieniężnej za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się w odległości nie mniejszej niż 2 metry od innych osób. Sąd wziął pod uwagę fakt, że w sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów postępowania, zarówno w zakresie ustalenia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, jak i w zakresie postępowania dowodowego, co niewątpliwie miało istotny wpływ na wynik sprawy. Ponadto po dokonaniu oceny ustalonych okoliczności przypisywanego ukaranemu naruszenia § 17 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia RM z 2 maja 2020 r. oraz po analizie przepisów prawa mogących mieć zastosowanie w sprawie, Sąd stwierdził, że ze wskazanych wyżej przyczyn brak jest podstaw do kontynuowania postępowania administracyjnego w niniejszej sprawie. Oznacza to, że w sprawie wystąpiła przesłanka przewidziana w art. 145 § 3 p.p.s.a., nakazująca umorzenie postępowania administracyjnego.

VII.6060.32.2020 z 12 listopada 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na decyzję Ministra Aktywów Państwowych o odmowie udostępnienia informacji publicznej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 10 czerwca 2021 r., sygn. akt II SA/Wa 1549/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny stwierdził, że zaskarżona decyzja nie wyjaśnia z jakich konkretnie powodów wnioskowana informacja przedstawia dla Poczty Polskiej S.A. realną wartość gospodarczą, której zasadność ochrony przeważa nad prawem dostępu do informacji publicznej. Przekonującego stanowiska organu w tym względzie nie stanowi ogólna argumentacja, że udostępnienie tej informacji „w oczywisty sposób może wpłynąć na obecne, jak i przyszłe kontrakty Spółki z kontrahentami czy podwykonawcami" lub „na ocenę przez konkurencję zdolności negocjacyjnych Spółki", czy też, że „może być podstawą wysuwania roszczeń przez pracowników". Nie wykazując, że przesłanka materialna tajemnicy przedsiębiorcy (art. 5 ust. 2 u.d.i.p.) została w niniejszej sprawie spełniona, organ dopuścił się naruszenia art. 107 § 3 k.p.a. w związku z art. 16 ust. 2 u.d.i.p. w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Naruszenie ww. przepisów stanowiło podstawę uchylenia zaskarżonej decyzji.

III.7064.234.2020 z 16 listopada 2020 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie zwrotu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Skarga odrzucona (postanowienie z 14 maja 2021 r., sygn. akt I SA/Wa 2877/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny zauważył, że skarga podlega odrzuceniu, ponieważ zaskarżone pismo nie stanowi rozstrzygnięcia, na jakie można wnieść skargę do sądu administracyjnego. Poddane kontroli pismo nie jest bowiem aktem (decyzją, postanowieniem) ani czynnością, o której mowa w art. 3 § 2

ppsa - w szczególności nie stanowi aktu, bądź czynności w rozumieniu art. 3 § 2 pkt 4 ppsa. Kwestionowane przez skarżącego pismo, wystosowane z powołaniem na treść art. 16 ust. 6, 7 i 8 uśr, stanowiło jedynie wystąpienie do organu emerytalno-rentowego o dokonanie zwrotu wypłaconej kwoty i było konsekwencją otrzymania 12 lipca 2019 r. informacji od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o pobieraniu przez A. B. dodatku pielęgnacyjnego. WSA wskazał, że odrzucenie skargi konsumuje zawarty w niej wniosek o wstrzymanie wykonania zaskarżonej czynności i tym samym brak jest podstaw do rozpoznania go odrębnym orzeczeniem Sądu.

VII.501.253.2020 z 3 grudnia 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie dotyczącej przetwarzania danych osobowych przez Ministerstwo Cyfryzacji.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt II SA/Wa 1750/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny zauważył, iż Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych w istocie przeprowadził w niniejszej sprawie postępowanie administracyjne, a następnie zakończył je postanowieniem z dnia 7 lipca 2020 r. o odmowie wszczęcia postępowania z powodu niezasadności żądania, stanowiącego przedmiot wniosku. Zaskarżone postanowienie zostało zatem wydane z naruszeniem art. 61a § 1 k.p.a. Naruszenie to zdaniem Sądu, mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 145 § 1 pkt 1 lit. c P.p.s.a.). Organ rozpatrując ponownie sprawę, powinien wziąć pod uwagę treść art. 104 § 1 i 2 k.p.a., które to przepisy określają formę załatwienia sprawy administracyjnej.

V.7018.809.2020 z 7 stycznia 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za niezastosowanie się do obowiązku zakrywania ust i nosa w miejscach ogólnodostępnych.

Skarga uwzględniona (wyrok z 26 maja 2021 r., sygn. akt VII SA/Wa 2255/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 maja 2021 r. sprawy ze skarg E. K.-Z. oraz Rzecznika Praw Obywatelskich na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 23 października 2020 r. w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej za naruszenie obowiązku zasłaniania ust i nosa stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego z dnia 17 września 2020 r. oraz umorzył postępowanie administracyjne. WSA orzekł, że w analizowanym stanie prawnym nie istniał powszechny, ustawowy obowiązek zakrywania nosa i ust w przestrzeni ogólnodostępnej, na kształt obowiązku określonego w

rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Wymierzenie sankcji w postaci kary pieniężnej w oparciu o akt podustawowy, który zdaniem Sądu, wykracza poza zakres ustawowej wytycznej upoważniającej do określenia obowiązków z zakresu stosowania określonych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie, z tego względu zakwalifikowane być musiało jako wydanie decyzji bez podstawy prawnej w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.

WZF.7043.3.2019 z 15 stycznia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na rozkaz personalny w przedmiocie zwolnienia ze służby w Policji.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 19 kwietnia 2021 r., sygn. akt II SA/Wa 1782/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, iż podstawę materialnoprawną zaskarżonej decyzji stanowił art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o Policji, zgodnie z którym policjanta można zwolnić ze służby w przypadku, gdy wymaga tego ważny interes służby. Jest więc to uprawnienie przyznane organowi w sytuacji, gdy dojdzie do przekonania, że interes społeczny (interes służby) przeważa nad słusznym interesem strony. Ponadto, w ocenie Sądu, podnoszony przez skarżącą zarzutu naruszenia art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o Policji nie znajduje uzasadnienia. W kontrolowanej sprawie organy orzekające nie wykroczyły poza dopuszczalny prawem zakres kompetencji i nie naruszyły przyznanych im przez ustawodawcę granic swobody oceny co do wyboru skutku prawnego.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.510.2019 z 16 kwietnia 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie określenia w podatku od towarów i usług kwoty nadwyżki podatku.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 25 lutego 2021 r. oddalający skargę T.R. na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w W. z dnia 21 stycznia 2020 r., utrzymującą w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego z dnia 25 czerwca 2019 r., w zakresie punkt 2, tj. w przedmiocie określenia w podatku od towarów i usług kwoty nadwyżki podatku naliczonego nad należnym za lipiec 2018 r.

Rzecznik zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy VAT w zw. z art. 91 ust. 3 Konstytucji oraz w zw. z art. 90 ust. 1 i 2 oraz art. 273 Dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu

podatku od wartości dodanej poprzez jego zastosowanie i uznanie, że podatnik nie jest uprawniony do obniżenia podatku należnego z tytułu nieściągalnych wierzytelności po upływie dwuletniego terminu, o którym mowa w tym przepisie, liczonego od końca roku, w którym wystawione zostały faktury obejmujące te wierzytelności, co było konsekwencją nieuprawnionego przyjęcia, że ustawodawca dokonał prawidłowej implementacji art. 90 ust. 1 i 2 Dyrektywy z uwzględnieniem zasad neutralności i proporcjonalności podatku VAT, w sytuacji, w której zasady te oraz zasada skuteczności ograniczająca autonomię proceduralną państw członkowskich nakazywały odmówić zastosowania tego przepisu z uwagi na zasadę pierwszeństwa prawa unijnego przed prawem krajowym - co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego oddalenia skargi.

Rzecznik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu także naruszenie art. 90 ust. 1 i 2 w zw. z art. 273 Dyrektywy poprzez jego niezastosowanie będące konsekwencją uznania, że swoboda regulacyjna ustawodawcy krajowego pozwalała mu na wprowadzenie cezury czasowej na dokonanie korekty podstawy opodatkowania w ramach ulgi na złe długi, w sytuacji, w której przepis ten powinien znaleźć bezpośrednie zastosowanie w związku z niezgodnością z nim art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy VAT - co było efektem nieprawidłowej implementacji art. 90 ust. 1 i 2 Dyrektywy.

W oparciu o art. 174 pkt 2 p.p.s.a. Rzecznik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu również naruszenie przepisów postępowania, tj.: art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 89a ust. 2 pkt 5, art. 91 ust. 3 Konstytucji oraz w zw. z art. 90 ust. 1 i 2 i art. 273 Dyrektywy poprzez bezzasadne oddalenie skargi; art. 141 § 4 p.p.s.a. w zw. z art. 267 TFUE oraz w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku w sposób wadliwyi zaniechania wystąpienia do TSUE z pytaniem prejudycjalnym w zakresie zgodności art. 89a ust. 2 pkt 5 ustawy o VAT z art. 90 ust. 1 i 2 w związku z art. 273 Dyrektywy, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Mając na względzie przedstawione wyżej zarzuty, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i rozpoznanie skargi, ewentualnie wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez WSA, ewentualnie, gdyby sąd nie uwzględnił argumentacji Rzecznika o bezpośredniej skuteczności norm prawa unijnego w przedmiotowej sprawie, Rzecznik wniósł o skierowanie przez NSA do TSUE pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni przepisów prawa unijnego.

VII.501.53.2020 z 10 maja 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego dotycząca postępowania administracyjnego w sprawie naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w związku z realizacją obowiązku składania przez sędziów i prokuratorów oświadczeń o członkostwie w zrzeszeniu, w tym w stowarzyszeniu, i ich upubliczniania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z 15 lutego 2021 r., oddalający skargę RPO na

decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z dnia 6 kwietnia 2020 r. w przedmiocie umorzenia postępowania. Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. - pominięcie zastosowania art. 8 ust. 2 Konstytucji, który stanowi, że przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej; niezastosowanie art. 91 ust. 3 Konstytucji stanowiącego, że jeżeli to wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio i ma pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawą i tym samym niezastosowanie wskazanych w skardze Rzecznika przepisów EKPC oraz KPP UE; niezastosowanie art. 91 ust. 3 Konstytucji stanowiącego, że jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami; art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji naruszenia obowiązków organu nadzorczego przez Prezesa UODO polegające na naruszeniu jego obowiązków wynikających z art. 57 ust. 1 lit a RODO oraz art. 145 § 1 pkt 1 lit. a p.p.s.a. poprzez jego niezastosowanie.

Ponadto Rzecznik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie przepisów prawa materialnego, przez jego błędną wykładnię lub niewłaściwe ich zastosowanie, tj.: naruszenie art. 6 ust. 1 lit. c oraz lit. e „RODO” poprzez jego błędną wykładnię; naruszenie art. 47 Konstytucji, art. 7 KPP UE oraz art. 8 ust. 1 EKPC poprzez ich błędną wykładnię, a przez to niezapewnienie realizacji prawa do ochrony życia prywatnego podmiotów, których praw i obowiązków dotyczyło prowadzone postępowanie; naruszenie art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji, art. 8 KPP UE oraz art. 8 ust. 1 EKPC poprzez ich błędną wykładnię, a przez to niezapewnienie realizacji prawa do ochrony danych osobowych podmiotów, których praw i obowiązków dotyczyło prowadzone postępowanie; naruszenie art. 10 ust. 1 KPP UE oraz art. 9 ust. 1 i 2 EKPC, poprzez ich błędną wykładnię, a przez to nieuzasadnione i nieproporcjonalne ograniczenie swobody w korzystaniu przez sędziów i prokuratorów z wolności sumienia i religii; oraz naruszenie art. 53 ust. 7 Konstytucji, poprzez jego błędną wykładnię, a przez to ich zobowiązanie do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W. Ewentualnie RPO wniósł, przed rozstrzygnięciem sprawy przez NSA, o skierowanie na podstawie art. 267 akapit 3 TFUE pytania prejudycjalnego do TSUE.

VII.6060.7.2021 z 17 maja 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego

dotyczącego skargi na bezczynność organu w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 25 stycznia 2021 r., oddalający skargę J.J. na bezczynność Prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie rozpoznania wniosku z dnia 26 sierpnia 2020 r. o udostępnienie informacji publicznej w postaci skanu dwóch aktów notarialnych dot. nieruchomości położonych w W. oraz w R. oraz dwóch decyzji Prezesa WSA w W. w przedmiocie odmowy udostępnienia informacji publicznej.

Rzecznik niniejszemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 15 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, błędnie uznając, że udostępnienie żądanej informacji publicznej uzależnione jest od uiszczenia naliczonej przez organ opłaty kancelaryjnej, a także art. 14 ust. 2 u.d.i.p. poprzez jego niezastosowanie, błędnie uznając, że żądana informacja nie może zostać udostępniona w inny sposób i w formie niż wskazane we wniosku.

Rzecznik zarzucił przedmiotowemu wyrokowi również naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 235 p.p.s.a. oraz § 3 w zw. z § 1 ust. 6 pkt 2 i §1 ust.7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 2019 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych pobieranych w sprawach sądowoadministracyjnych w zw. z art. 1 ust. 2 u.d.i.p., które miało istotny wpływ na wynik sprawy poprzez ich niewłaściwe zastosowanie uznając, że odnoszą się one do żądania uiszczenia opłaty kancelaryjnej za udostępnienie informacji publicznej w postaci skanu dokumentów, podczas gdy regulacje te dotyczą udostępnienia nośnika informacji oraz art. 3 § 2 pkt 8 w zw. z art. 149 § 1 p.p.s.a. poprzez niestwierdzenie, że w sprawie doszło do bezczynności organu, mimo że organ nie podjął działań, do których był zobowiązany w oparciu o przepisy u.d.i.p.

Na podstawie art. 188 p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku w całości i rozpoznanie skargi na bezczynność Prezesa WSA w W.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

III.7065.199.2019 z 22 grudnia 2020 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie wystosowania pisma o zwrot nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 7 maja 2021 r., sygn. akt I OSK 660/21).

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego Sąd I instancji właściwie uznał, że wniesiona w niniejszej sprawie skarga na pismo (czynność) Prezydenta Miasta z 30 kwietnia 2019 r. podlega odrzuceniu, albowiem nie spełnia przesłanek dopuszczalności skargi. Według NSA Sąd I instancji

właściwie stwierdził, że zaskarżone pismo nie może być uznane za akt podlegający kognicji sądu administracyjnego – samo bowiem wystąpienie przez Prezydenta do ZUS o zwrot wskazanej kwoty nie stanowi rozstrzygnięcia w indywidualnej sprawie – a zatem dokonana przez Sąd I instancji ocena charakteru prawnego tego pisma jest zgodna z prawem. W związku z tym skarga jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu. W odniesieniu do uzasadnienia skargi kasacyjnej NSA wskazał ponadto, że ustawodawca w ustawie o świadczeniach rodzinnych nie pozostawił żadnej wątpliwości co do tego, że pomniejszenie świadczenia emerytalnego (rentowego) o kwotę nadpłaconego zasiłku pielęgnacyjnego następuje z mocy prawa i oddał tę kwestię do właściwości organów emerytalno-rentowych. Nie pozostawił tu żadnych uprawnień organowi właściwemu dla świadczeń rodzinnych, a w konsekwencji dla sądów administracyjnych. Od decyzji ZUS dokonujących pomniejszenia świadczeń emerytalno-rentowych na skutek nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego, przysługuje – stosownie do art. 83 ust. 2 u.s.u.s. – odwołanie do sądu powszechnego.

V.7018.460.2020 z 13 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie decyzji wymierzającej karę pieniężną za naruszenie zakazu organizowania zgromadzeń ludności w czasie stanu epidemii.

Skarga oddalona (wyrok z 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt II GSK 673/21).

Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. jako akt generalny ma podstawę ustawową w art. 46a, a zakres upoważnienia ustawowego dla tego aktu wynika z treści art. 46b u.z.c.z. Podkreślił też, że jest ono w dniu zdarzenia skutkującego nałożeniem kary aktem obowiązującym równolegle do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, w którym to akcie wydanym na podstawie art. 46 ust. 2 wprowadzono zakazy i ograniczenia wskazane w ust. 4 tego przepisu, a więc również zakaz zgromadzeń. Oznacza to, że do zakazu zgromadzeń w tym czasie odnosiły się dwa przepisy z dwóch rozporządzeń, przy czym zakres ich normowania nie był identyczny. Tymczasem RPO twierdzi, że w chwili orzekania o karze przez organy nie było podstawy prawnej do jej wymierzenia. Zdaniem Sądu II instancji stanowisko takie jest niezasadne. W opinii NSA nie można przyjąć, jak czyni to RPO, że ograniczenie na jakie wskazuje ustawa nie może odnosić się do zakazu. Ponadto uznać należy, że w przypadku stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego, gdy kontakty międzyludzkie są główną przyczyną szerzenia się zakażeń zakaz zgromadzania się nie jest ingerencją ponadstandardową, a więc że narusza konstytucyjną zasadę proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Z tych powodów nie można zgodzić się z argumentacją przedstawioną w uzasadnieniu skargi kasacyjnej odnoszącą się

do braku konstytucyjności rozwiązań prawnych będących podstawą wymierzenia kar.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

XI.542.5.2021 z 12 kwietnia 2021 r. – sprzeciw od decyzji Komendanta Straży Granicznej o zobowiązaniu do powrotu cudzoziemca bez określonego terminu dobrowolnego powrotu oraz orzekającej o zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł sprzeciw od ostatecznej decyzji Komendanta Placówki Straży Granicznej z dnia 14 grudnia 2018 r. o zobowiązaniu do powrotu obywatela Republiki M. – V.O. bez określonego terminu dobrowolnego powrotu oraz orzekającej o zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen na okres 3 lat od dnia wydania decyzji.

Decyzji tej Rzecznik zarzucił rażące naruszenie art. 356 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 348 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach w zw. z art. 8 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności przedmiotowej decyzji na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.

W opinii Rzecznika, oceniając zebrany materiał dowodowy należy zauważyć, że organ prowadzący postępowanie nie sprostał nałożonym na niego dyrektywom wynikającym z art. 7 i art. 77 k.p.a. Organ nie dokonał wyczerpującej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, zwłaszcza w zakresie ustalenia czasu pobytu w Polsce V.O. oraz trwałości relacji łączących cudzoziemca z tym krajem, stanowiących istotny element jego życia prywatnego i rodzinnego. W ocenie Rzecznika niezbędna zatem jest kontrola ww. decyzji przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców.

III.7064.103.2018 z 27 maja 2021 r. – odwołanie od decyzji wydanej przez Wojewodę w sprawie określenia dla Miasta kwoty zaległości do zwrotu z tytułu wykorzystania niezgodnie z przeznaczeniem części dotacji celowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł odwołanie od decyzji wydanej przez Wojewodę P. z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie określenia dla Miasta S. kwoty zaległości do zwrotu z tytułu wykorzystania niezgodnie z przeznaczeniem części dotacji celowej przekazanej z budżetu państwa w latach 2014-2018 na realizację zadań z zakresu administracji rządowej dotyczących świadczeń pielęgnacyjnych w wysokości 2 489 690,13 zł (słownie: dwa miliony czterysta osiemdziesiąt dziewięć tysięcy sześćset dziewięćdziesiąt złotych trzynaście groszy) wraz z odsetkami naliczonymi jak dla zaległości podatkowych od poszczególnych dni przekazania transzy miesięcznych w okresie od 1 listopada 2014 r. do 30 kwietnia 2018 r. do dnia zapłaty.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił naruszenie prawa materialnego mającego wpływ na wynik sprawy, tj. art. 169 ust. 6, ust. 1 pkt 1, ust. 4, ust. 5 pkt 1 ustawy o finansach publicznych (dalej: u.o.f.p.) w zw. z art. 17 ust. Ib ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej: u.o.ś.r.) poprzez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie z uwagi na bezpodstawne przyjęcie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r., sygn. akt K 38/13, nie wywołał skutków prawnych, a przez to wadliwe uznanie, że doszło do wykorzystania niezgodnie z przeznaczeniem części dotacji celowej na realizację zadań dotyczących świadczeń pielęgnacyjnych w kwocie 2 489 690,13 zł, wypłaconej w postaci świadczeń pielęgnacyjnych opiekunom osób z niepełnosprawnością, których niepełnosprawność powstała po przekroczeniu wieku określonego w art. 17 ust. Ib u.o.ś.r.

Na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 K.p.a. Rzecznik wniósł o uchylenie w całości decyzji wydanej przez Wojewodę P. z dnia 30 kwietnia 2021 r. i umorzenie w całości postępowania I instancji.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

VII.565.11.2021 z 15 lutego 2021 r. - sprzeciw od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 23 czerwca 2021 r., nr 15/2021).

Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny postanowił odmówić stwierdzenia nieważności decyzji ostatecznej Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 20 kwietnia 2020 r. Zdaniem PWIS nie można stwierdzić, że przepisy rozporządzeń Rady Ministrów zostały wydane z rażącym naruszeniem prawa. PWIS nie podzielił też stanowiska Rzecznika w zakresie rażącego naruszenia art. 52 ust. 1 i 2 Konstytucji.

III.7064.278.2020 z 16 lutego 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Stanowisko uwzględnione (decyzja z 22 czerwca 2021 r., sygn. akt KOC/702/Sr/21).

Samorządowe Kolegium Odwoławcze, działające na podstawie art. 127 § 2 w związku z art. 17 pkt 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego oraz art. 1 i 2 ustawy o samorządowych kolegiach odwoławczych, po rozpoznaniu odwołania Pani M. S. od decyzji Prezydenta Miasta z dnia 19 stycznia 2021 r. dotyczącej odmowy przyznania Pani M. S. świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wnioskowanego na S. B., orzeka na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 Kpa uchylić zaskarżoną decyzję w całości i na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o

świadczeniach rodzinnych orzec o przyznaniu Pani M. S. świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu opieki nad mężem – S. B., od dnia 1 czerwca 2020 r. w wysokości ustawowej. Świadczenie pielęgnacyjne jest waloryzowane zgodnie z przepisami art. 17 ust. 3-3d ustawy o świadczeniach rodzinnych.

III.7064.264.2019 z 29 marca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie odmowy przyznania Stronie świadczenia pielęgnacyjnego.

Stanowisko uwzględnione (decyzja z 15 kwietnia 2021 r., sygn. akt KOC/1429/Sr/21).

Samorządowe Kolegium Odwoławcze na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 Kpa uchyliło zaskarżoną decyzję i orzekło o: przyznaniu Pani K. K. świadczenia pielęgnacyjnego w wysokości wynikającej z przepisów prawa w związku z opieką nad niepełnosprawnym synem Panem P. K. Świadczenie przyznane zostaje od dnia 1 kwietnia 2021 r. na stałe.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.84.2015 z 4 grudnia 2015 r. - wniosek do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie stosowania kontroli operacyjnej przez Policję i służby specjalne.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 30 czerwca 2021 r., sygn. akt K 32/15).

W toku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym derogacji poddano: art. 36c ust. l a oraz art. 36c ust. 14 ustawy o kontroli skarbowej. Wskazana ustawa została uchylona w całości przez art. 159 pkt 1 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej. Zgodnie z art. 260 ustawy powołanej w zdaniu poprzednim weszła ona w życie 1 marca 2017 r. Wobec tego 1 marca 2017 r. derogacji poddano również zaskarżone przepisy: art. 36c ust. l a oraz art. 36c ust. 14 ustawy o kontroli skarbowej. Nowelizacja zmieniła tę część art. 17 ust. 9 ustawy o CBA , która stanowiła przyczynę jego zaskarżenia do Trybunału Konstytucyjnego. Art. 17 ust. 9 ustawy o CBA w zakresie, w jakim został zaskarżony, został wyłączony z porządku prawnego przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał. Postępowanie w tym zakresie zostało zatem umorzone na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK.

Ustawa zmieniająca z 15 stycznia 2016 r. wprowadziła też zmiany w ustawie o ABW. Analogicznie ustawodawca postąpił w wypadku zakwestionowanego przez RPO art. 31 ust. 7 ustawy o SKW. Biorąc pod uwagę, że przedmiotem kontroli RPO uczynił art. 27 ust. 9 ustawy o ABW oraz art. 31 ust. 7 ustawy o SKW, które zostały zmienione 7 lutego 2016 r. przez ustawę zmieniającą z 15 stycznia 2016 r. (odpowiednio art. 7 oraz art. 10), Trybunał uznał, iż spełniona została przesłanka umorzenia postępowania przewidziana w art. 59 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK, gdyż zaskarżone przepisy utraciły moc obowiązującą w zakwestionowanym zakresie. W myśl bowiem art. 67 u.o.t.p.TK Trybunał związany jest granicami wniosku. To znaczy, że Trybunał może orzekać jedynie o zaskarżonych przepisach i w zakresie wskazanych wzorców konstytucyjnych. Trybunał nie może zatem samodzielnie zmieniać złożonych wniosków i orzekać o przepisach innych niż zaskarżone.

Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje stanowisko zajęte w postanowieniu z 23 października 2001 r., sygn. K 4/01 (w którym podkreślił, że „każdy wnioskodawca jest domino causae i ma prawo modyfikowania wniosku w toku postępowania, zgodnie ze swym interesem prawnym. Winien on też śledzić stan prawny i niezwłocznie reagować na jego zmiany". Tymczasem w

przedmiotowej sprawie brak takiej modyfikacji. W zaskarżonym zakresie przepisy zostały zmienione z dniem 7 luty 2016 r., a zatem RPO miał dostatecznie wiele czasu, by zmodyfikować swój wniosek poprzez wskazanie nowego zakresu zaskarżenia - adekwatnego do zmiany stanu prawnego. Brak takiej modyfikacji powoduje konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.510.23.2021 z 17 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prezesa Rady Ministrów dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją niektórych przepisów Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

II.511.326.2021 z 25 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 102 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o kierujących pojazdami (dalej: u.k.p.) w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw - rozumiany w ten sposób, iż przedmiot postępowania dowodowego leżącego u podstaw decyzji starosty o zatrzymaniu prawa jazdy nie obejmuje weryfikacji prawidłowości dokonania pomiaru prędkości, w tym zgodności z przepisami oraz sprawności samego sprzętu użytego do dokonania pomiaru prędkości, z jaką poruszał się pojazd, a także nie obejmuje możliwości weryfikacji informacji o liczbie przewożonych osób w chwili stwierdzenia naruszeń, o którym mowa w art. 135 ust. 1 pkt 2 lit. a i lit. b oraz art. 135a ust. 1 pkt 2 lit. a i lit. b ustawy - Prawo o ruchu drogowym (dalej: p.r.d.) - jest niezgodny z art. 2 Konstytucji w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 78 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Rzecznik podkreślił, to, co już zostało wyartykułowane w uzasadnieniu wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, a mianowicie, że zarówno w postępowaniu administracyjnym, jak i sądowoadministracyjnym nie dopuszcza się dowodów w celu zweryfikowania danych zawartych we wniosku organu kontroli ruchu drogowego. Kierujący pojazdem *de facto* nie ma żadnych możliwości ochrony swoich praw zarówno w postępowaniu administracyjnym, jak i sądowoadministracyjnym. W rzeczywistości o treści decyzji o zatrzymaniu prawa jazdy oraz orzeczeń wojewódzkiego sądu administracyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego (o ile osoba, której zostało zatrzymane prawo jazdy uruchomiła procedurę odwoławczą) decyduje organ kontroli ruchu drogowego, skoro stwierdzenie dokonane przez ten organ o kierowaniu

pojazdem z przekroczeniem dopuszczalnej prędkości o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym lub przekroczenie dopuszczalnej liczby przewożonych osób nie podlega żadnej weryfikacji. Trudno więc w takiej sytuacji w ogóle mówić o samodzielności organu administracyjnego oraz o kontroli sądowej jego decyzji. Takie uformowanie postępowania, nie jest tylko kwestią nieprawidłowej praktyki stosowania prawa, a wynika z samego brzmienia art. 102 ust. 1 pkt 4 i 5 u.k.p. w zw. z art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw rozumianych w ten sposób, iż przedmiot postępowania dowodowego leżącego u podstaw decyzji starosty o zatrzymaniu prawa jazdy nie obejmuje weryfikacji prawidłowości dokonania pomiaru prędkości, w tym zgodności z przepisami oraz sprawności samego sprzętu użytego do dokonania pomiaru prędkości, z jaką poruszał się pojazd, a także nie obejmuje możliwości weryfikacji informacji o liczbie przewożonych osób w chwili stwierdzenia naruszeń, o którym mowa w art. 135 ust. 1 pkt 2 lit. a i lit. b oraz art. 135a ust. 1 pkt 2 lit. a i lit. b p.r.d.

VII.511.16.2021 z 16 czerwca 2021 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku Prokuratora Generalnego o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o komornikach sądowych, do którego Rzecznik zgłosił udział 16 marca 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o umorzenie postępowania w niniejszej sprawie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

W pierwszej kolejności Rzecznik zauważył, że w przedmiotowej sprawie trudno mówić o ukształtowanej linii orzeczniczej sądów administracyjnych. Wnioskodawca wskazuje zaledwie na pięć orzeczeń (cztery wydane przez Wojewódzkie Sądy Administracyjne i jedno wydane przez Naczelny Sąd Administracyjny). Można zatem wyprowadzić wniosek, iż linia orzecznicza sądów administracyjnych w zakresie wykładni art. 19 ust. 1 pkt 2 u.k.s. dopiero kształtuje się, jednakże z pewnością nie jest to linia definitywnie ukształtowana. Z tego powodu wniosek skierowany przez Prokuratora Generalnego jest co najmniej przedwczesny.

Po drugie, w niniejszej sprawie nie sposób nie dostrzec, że Prokurator Generalny traktuje Trybunał Konstytucyjny jako dodatkową instancję w celu podważenia orzeczenia wydanego przez Naczelny Sąd Administracyjny. W ocenie Rzecznika jest to działanie wbrew ustalonemu porządkowi prawnemu i nie powinno mieć miejsca w demokratycznym państwie prawnym.

Po trzecie, zdaniem RPO, wniosek Prokuratora Generalnego zmierza do obejścia obowiązków Polski wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej, w tym przepisów unijnej dyrektywy 2000/78/WE oraz postanowień Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

Wreszcie po czwarte, w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o nowelizację przepisów dotyczących

przechodzenia komorników w stan spoczynku, w związku z wydanym przez NSA wyrokiem w sprawie o sygn. akt II GSK 560/202 Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało, że trwają prace nad nowelizacją ustawy o komornikach sądowych. Wskazano także, że jeżeli chodzi o wątpliwości dotyczące przepisów, zgodnie z którymi Minister Sprawiedliwości z urzędu odwołuje, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska, w razie ukończeniu przez komornika 65. roku życia to zostaną one poddane analizie w toku dalszych prac legislacyjnych. Tym samym działania podejmowane przez Ministra Sprawiedliwości są niespójne z działaniami podejmowanymi przez Prokuratora Generalnego. Fakt ten nie dziwiłby, gdyby piastunem tych dwóch organów nie była ta sama osoba. Rzecznik nie widzi usprawiedliwienia dla niekonsekwencji w działaniach piastuna ww. organów, które w tym kontekście mogą być postrzegane jedynie jako próba wywołania chaosu prawnego w polskim porządku prawnym.

VII.6060.15.2021 z 17 czerwca 2021 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dotyczącego niezgodności z Konstytucją przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej, do którego Rzecznik zgłosił udział 9 marca 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że prawo do informacji publicznej (art. 61 Konstytucji) to jeden z podstawowych mechanizmów sprawowania przez obywateli kontroli nad władzą i podmiotami realizującymi zadania publiczne ze środków pochodzących od państwa. Jawność i transparentność działań organów publicznych jest jednym z fundamentów demokratycznego państwa prawnego i warunkiem realizowania innych konstytucyjnych praw i wolności.

W odniesieniu do kolejnych punktów zaskarżenia Rzecznik przedstawił następujące stanowisko:

Przepisy art. 4 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej - w zakresie, w jakim nie konkretyzują znaczenia pojęć: „władze publiczne”, „inne podmioty wykonujące zadania publiczne”, „osoby pełniące funkcje publiczne” oraz „związek z pełnieniem funkcji publicznych” - są zgodne z art. 61 ust. 1 Konstytucji oraz z zasadą określoności przepisów prawa wywodzoną z art. 2 Konstytucji;

Przepisy art. 5 ust. 2 i 3 u.d.i.p., w zakresie, w jakim nakładają na władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne obowiązek udostępniania informacji publicznej „o osobach pełniących funkcje publiczne, mających związek z pełnieniem tych funkcji”, również w odniesieniu do informacji należących do sfery prywatności tych osób oraz do danych osobowych, są zgodne z art. 52 ust. 2 Konstytucji, nie są niezgodne z art. 61 ust. 1 i 2 Konstytucji; w zakresie pozostałych wskazanych wzorców kontroli na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK postępowanie podlega umorzeniu z

powodu zbędności wydania orzeczenia z uwagi na wydanie przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 20 marca 2006 r. o sygn. akt K 17/05;

Na podstawie o art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK postępowanie podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia odnośnie wskazanych przez wnioskodawczynię zaniechań ustawodawczych;

Z kolei art. 1 ust. 1 i 2 u.d.i.p. w związku z art. 5 ust. 1 nie są niezgodne z art. 51 ust. 2, art. 51 ust. 5, art. 61 ust. 1, art. 61 ust. 2 i art. 61 ust. 4 Konstytucji w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz z zasadą określoności przepisów prawa wywodzoną z art. 2 Konstytucji;

Na podstawie o art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK postępowanie podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia odnośnie do wskazanych przez wnioskodawczynię zaniechań ustawodawczych;

Art. 23 u.d.i.p. jest zgodny z art. 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji, art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 oraz z zasadą określoności przepisów prawa wywodzoną z art. 2 Konstytucji.

W opinii Rzecznika w pozostałym zakresie postępowanie podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

III.7060.392.2016 z 31 maja 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przez Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prezydenta Konfederacji Lewiatan dotyczącego określenia płatnika składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu umowy zlecenia

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 13 maja 2021 r., sygn. akt K 15/16).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w części obejmującej zwrot „lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy", jest zgodny z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji. W pozostałym zakresie Trybunał postanowił umorzyć postępowanie. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że analiza treści art. 8 ust. 2a u.s.u.s. nie pozostawia wątpliwości, że celem zarówno pierwszej części tego przepisu dotyczącej uznania za pracownika w rozumieniu u.s.u.s. osoby, która wykonując pracę na podstawie jednej z wymienionych umów prawa cywilnego, umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, jak i jego końcowego fragmentu wskazującego, że pracownikiem w rozumieniu u.s.u.s. jest także osoba, która w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy, było objęcie obowiązkiem ubezpieczeń społecznych przychodów dotychczas nieoskładkowanych, a w konsekwencji ochrona praw pracowniczych i przeciwdziałanie praktykom obchodzenia przepisów prawa. Trybunał zwrócił

również uwagę, że pracodawca nie jest pozbawiony wpływu na to, komu faktycznie powierzy wykonanie zawartej umowy cywilnoprawnej, a co za tym idzie, czy będzie podlegał obowiązkom z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. W kontekście naruszenia zasady poprawnej legislacji, wywodzonej z art. 2 Konstytucji, skarżący podnieśli zarzut naruszenia przez art. 8 ust. 2a u.s.u.s., zasady spójności systemu prawa nakazującej takie formułowanie przepisów, by nakładane na adresatów prawa obowiązki były możliwe do zrealizowania w świetle innych obowiązujących regulacji. Skarżący wskazywali przy tym na brak możliwości uzyskania stosownych informacji, które są niezbędne do wykonania przez pracodawców obowiązku z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zawarciem przez pracowników umów cywilnoprawnych z innymi podmiotami. Trybunał, w ślad za orzecznictwem Sądu Najwyższego, wskazał, że pracodawca ma prawo domagania się informacji w zakresie wysokości przychodu pracownika z tytułu umowy cywilnoprawnej zawartej przez tego pracownika z innym podmiotem dla celów ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przede wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń społecznych łączącego ubezpieczonego, płatnika składek oraz organ rentowy. Trybunał przypomniał ponadto, że jego kognicja nie obejmuje poziomej kontroli norm prawnych. Tym samym, podniesione przez skarżących zastrzeżenia w kontekście niespójności art. 8 ust. 2a u.s.u.s., z przepisami podatkowymi pozostają poza kognicją Trybunału.

VII.511.44.2020 z 30 września 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku grupy posłów o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy Rzeczniku Praw Obywatelskich.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 15 kwietnia 2021 r., sygn. akt K 20/20).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 3 ust 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich jest niezgodny z art. 209 ust. 1 w związku z art. 2 i w związku z art. 7 Konstytucji. Przepis ten traci moc obowiązującą po upływie 3 (trzech) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał uznał, że zaskarżony art. 3 ust. 6 uRPO jest sprzeczny z art. 209 ust. 1 Konstytucji, określającym długość kadencji RPO na 5 lat, w związku z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego, gdyż odbiera obywatelom pewność odnośnie do statusu osoby pełniącej obowiązki RPO po upływie, określonej w Konstytucji, pięcioletniej kadencji. Zaskarżony przepis jest też związkowo sprzeczny z art. 7 Konstytucji, gdyż pozwala działać organowi bez zgodnej z Konstytucją podstawy prawnej.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

II.510.529.2021 z 25 maja 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności art. 42 § 3 Kodeks karnego z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 42 § 3 ustawy — Kodeks karny (dalej: k.k.) jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 10 ust. 1 Konstytucji.

Zdaniem Skarżącego istotą niekonstytucyjności zaskarżonego przepisu jest nie tyle wadliwość wyboru przez ustawodawcę sankcji dożywotniej jako takiej, lecz wyłączność tej sankcji, powodującą niezasadne związanie przez ustawodawcę rąk sądom poprzez wskazanie, że sankcja taka jest jedyną, bądź — poprzez zastosowanie zwrotu „chyba, że...” — preferowaną odpowiedzią Państwa na czyn zabroniony.

Rzecznik wskazał, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi orzeczenie zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k., chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, uniemożliwia sądowi *de facto* dokonania wyboru w zakresie przesłanek wyznaczających zakres zastosowania normy prawnej, gdyż zakres ten ma charakter względnie obligatoryjny i ograniczony został m. in. do przypisania odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa z art. 178a § 4 k.k., zaś jednocześnie fragment „chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” jest niejasny i w sposób niewystarczająco precyzyjny, oraz uniemożliwia dokonanie wyboru w zakresie konsekwencji zastosowania reakcji karnej, gdyż zarówno co do zakresu materialnego czyli treści środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, jak i zakresu formalnego, czyli czasookresu zastosowania środka karnego (dożywotnio), sąd jest związany treścią art. 42 § 3 k.k. Taki stan rzeczy stanowi zaprzeczenie istoty konstytucyjności normy, gdyż uniemożliwia realizację standardu orzekania opartego na zasadzie swobodnego uznania sędziowskiego w ramach ustawy, zasadzie indywidualizacji prawnokarnej reakcji wobec sprawcy, zasadzie oznaczoności kary oraz wyjątków jej zastosowania, zasadzie humanitaryzmu oraz zasadzie równości wobec prawa.

Obligatoryjność orzekania nadmiernie ogranicza dyskrecjonalną władzę sędziego, skutkując automatyzmem wymiaru tego środka karnego. Skutkiem takiego orzeczenia jest wyłączenie możliwości zatarcia skazania, co prowadzi do niespójności kodeksu karnego, który przewiduje zatarcie skazania nawet w przypadku najcięższych umyślnych zbrodni.

RPO zauważył, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi orzeczenie zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, jest przepisem niejasnym i z tego względu pozostaje w sprzeczności z zasadą państwa prawnego wyrażoną w art. 2 Konstytucji, gdyż

wskazana niejasność jest tak daleko posunięta, iż prowadzić może do twierdzenia, że w zakresie fragmentu „chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” art. 42 § 3 k.k. jest normą pustą albo też do twierdzenia względem powyższego zupełnie odwrotnego, tj. że sąd władny jest dowolnie kształtować treść orzeczenia na podstawie art. 42 § 3 k.k., w tym przede wszystkim swobodnie korzystać ze wskazanego wyjątku. Wynikającej rozbieżności nie da się usunąć za pomocą zwyczajnych środków mających na celu wyeliminowanie niejednolitości w stosowaniu prawa. Niejasność art. 42 § 3 k.k. w zakresie fragmentu „chyba, że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” jest tego rodzaju, że dotyka prawnie chronionych interesów adresatów rzeczonego unormowania.

IX.517.744.2021 z 26 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności art. 2 ust. 1b ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie ze skargi konstytucyjnej W.B. i wniósł o stwierdzenie, że przepis art. 2 ust. 1b ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, w zakresie w jakim wyłącza możliwość złożenia „skargi na przewlekłość postępowania" w postępowaniu karnym wykonawczym dotyczącym udzielenia osobie skazanej warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania reszty orzeczonej kary pozbawienia wolności oraz uzyskania rekompensaty z tytułu niezgodnego z prawem działania władzy publicznej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Postępowanie dotyczące uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia jest zdaniem Rzecznika tym rodzajem postępowania wykonawczego, któremu należy nadać przymiot sprawy, w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Postępowanie to jest zaskarżalne. Posiłkując się orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, dotyczącym postępowania klauzulowego, należy też uznać, iż ww. orzeczenie jest aktem sądowym. Nie budzi więc wątpliwości, że postanowienie sądu w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia ma charakter orzeczenia sądowego - jest realizacją funkcji jurysdykcyjnej, a nie administracyjnej. Wskazane postępowanie ma też charakter autonomiczny, tak w stosunku do postępowania sądu rozpoznającego sprawę meriti, jak też innych postępowań, które swoje umocowanie mają co prawda w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego, ale ich przedmiot jest rozbieżny. Przedmiotem postępowania w sprawie warunkowego przedterminowego zwolnienia jest w istocie odzyskanie wolności osobistej (art. 41 ust. 1

Konstytucji). Mając na uwadze potrzebę ochrony tego prawa, skazany ma prawo zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie sprawy w zakresie odzyskania wolności osobistej. Skoro tak, to ma też prawo oczekiwać, iż jego sprawa zostanie rozpatrzona bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

VII.613.3.2021 z 9 czerwca 2021 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności z Konstytucją przepisów wprowadzających całkowity zakaz zgromadzeń, do którego Rzecznik zgłosił udział 9 marca 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że w okresie trwania stanu epidemii mieliśmy do czynienia z okresami całkowitego zakazu organizowania zgromadzeń publicznych, okresami znaczącego ograniczenia liczebności tych zgromadzeń, wyłączeniem możliwości organizowania zgromadzeń spontanicznych i wreszcie doprecyzowaniem zakazu uczestnictwa w zgromadzeniach publicznych. Wskazał również na utrzymujący się niemal przez cały czas trwania stanu epidemii zakaz organizowania zgromadzeń spontanicznych. Wszystkie te rozwiązania prawne należy rozpatrywać jako ingerencje w wolność zgromadzeń publicznych, o której mowa w art. 57 Konstytucji.

Podstawą zakazu zgromadzeń publicznych - jak wiele razy wskazywano - nie może być ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi W efekcie, wydając zaskarżone rozporządzenie o zakazie zgromadzeń, Rada Ministrów działała bez wymaganego upoważnienia ustawowego

Tymczasem, na mocy najnowszego rozporządzenia Rady Ministrów z 11 czerwca 2021 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, od 26 czerwca 2021 r. dozwolone będzie organizowanie lub udział w zgromadzeniach (w tym również spontanicznych) z zastrzeżeniem, że maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 150.

Rzecznik niezmiennie stoi na stanowisku, że art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych - rozumiany w ten sposób, że zawiera upoważnienie do wprowadzenia całkowitego zakazu zgromadzeń publicznych - jest niezgodny z art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

RPO wniósł ponadto, by TK nie uwzględnił wniosku Prokuratora Generalnego o umorzenie postępowania.

VII.510.46.2021 z 29 czerwca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w sprawie niezgodności z Konstytucją przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.7006.114.2015 z 29 czerwca 2015 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej M. T.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 12 maja 2021 r., sygn. akt SK 19/15)

Po rozpoznaniu skargi konstytucyjnej M.T. o zbadanie zgodności art. 41 ust. 2 ustawy - Prawo geologiczne i górnicze z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1, a także w związku z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 41 ust. 2 ustawy - Prawo geologiczne i górnicze jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał umorzył postępowanie w pozostałym zakresie. W uzasadnieniu Trybunał Konstytucyjny wskazał, że okoliczności faktyczne i prawne, w jakich znajduje się skarżąca (oraz inne podmioty w sytuacjach tożsamych bądź podobnych), bez wątpienia mogą być obejmowane pojęciem „sprawa" w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Oznacza to konieczność zapewnienia im prawa do sądu, gwarantowanego przez powołany przepis Konstytucji - tymczasem zaskarżony przepis, pozbawiając ich statusu strony postępowania koncesyjnego, drogę do sądu zamyka. Wobec dokonanego przez Trybunał ustalenia, że zaskarżony przepis art. 41 ust. 2 p.g.g. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji, Trybunał uznał, że zbędne stało się badanie kolejnych zarzutów, sformułowanych w kontekście innych konstytucyjnych praw i wolności.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.510.125.2019 z 3 sierpnia 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Najwyższego w przedmiocie skuteczności powołań sędziów Sądu Najwyższego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt P 17/19).

Po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 27 kwietnia 2021 r. pytania prawnego Sądu Najwyższego, Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie. W ocenie Trybunału, udzielenie przez Trybunał odpowiedzi na pytanie prawne sformułowane w taki sposób, w jaki zrobił to Sąd Najwyższy, w żaden sposób nie przełoży się na to, jak Sąd Najwyższy może w zgodzie z obowiązującymi przepisami rozstrzygnąć w fazie przesądu zawisłe przed nim sprawy. W ocenie Trybunału wywód przeprowadzony w uzasadnieniu w sposób jednoznaczny przemawia za uznaniem, że pytanie prawne nie spełnia przesłanki przedmiotowej i funkcjonalnej pytania prawnego. Zatem, na

podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK, konieczne stało się umorzenie postępowania.

VII. Wystąpienia legislacyjne

II.510.61.2021 z 11 maja 2021 r. - wystąpienie do Przewodniczących Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji oraz Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

W stanowisku odnoszącym się szczegółowo do zaproponowanych zmian Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił między innymi zmiany w Kodeksie karnym, które wprowadzają modyfikację zakresu karalności za niektóre czyny związane z działalnością terrorystyczną tj. do proponowanego brzmienia art. 255a § 2 k.k., art. 259a k.k., art. 259b pkt 1 k.k. Rzecznik odniósł się także do zmian w Kodeksie wykroczeń, wskazując, iż konsekwencją wprowadzanego art. 57 § 1 k.w. stanie się znaczące rozszerzenie zakresu wykroczenia opisanego w tym przepisie.

Dodatkowo Rzecznik zajął się oceną zmian w Kodeksie postępowania karnego: wskazał między innymi, że konsekwencją zmiany art. 156 § 5 k.p.k. będzie zastosowanie tego przepisu nie tylko w stosunku do stron postępowania, ale także do innych osób, które chcą uzyskać informacje o treści akt zakończonego postępowania przygotowawczego.

Ponadto Rzecznik ocenił wprowadzany art. 266 § 1a k.p.k., który wyklucza możliwość uiszczenia przez oskarżonego poręczenia majątkowego ze środków uzyskanych ze sprzedaży składników swojego majątku. W tym zakresie wprowadzane rozwiązanie w brzmieniu zawartym w autopoprawce pozbawione jest racjonalności, zaś jego konsekwencją będzie najpewniej zwiększenie stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

Rzecznik zwrócił także uwagę także na zmianę treści art. 284 § 2 k.p.k., który obecnie stanowi, że na postanowienie o odmowie wydania listu żelaznego oraz na postanowienia wydane w trybie art. 282 § 2 k.p.k. (o odwołaniu listu żelaznego) i art. 283 § 2 k.p.k. (o przepadku lub ściągnięciu wartości majątkowych udzielonych z tytułu poręczenia) przysługuje zażalenie. Na gruncie proponowanej treści art. 284 § 2 k.p.k. przez „postanowienie w przedmiocie listu żelaznego” należy rozumieć zarówno postanowienie o wydaniu listu żelaznego, jak i postanowienie o odmowie wydania listu żelaznego, a także postanowienie o odwołaniu listu żelaznego. Prokurator będzie mógł zatem złożyć zażalenie także na postanowienie w przedmiocie listu żelaznego korzystne dla oskarżonego.

RPO zajął się również oceną zmiany art. 349 k.p.k., gdzie przyjęte rozwiązanie zmienia niemal całkowicie charakter instytucji posiedzenia wstępnego.

Dodatkowo Rzecznik odniósł się do zmian w innych ustawach tj. dodania art. 14fa oraz art. 15zzr[1] w ustawie z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem

COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich, uwzględniając standardy konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe, szczegółowo ocenił powyższe zmiany, wskazując na ich skutki w obecnym stanie prawnym.

II.566.2.2015 z 9 czerwca 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przedstawiony projekt art. 374 § 1b k.p.k.1 w brzmieniu „§ 1b. W wypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających obecność podejrzanego na rozprawie podczas czynności, o których mowa w art. 385 i art. 386, jest obowiązkowa; podejrzany nie bierze udziału w rozprawie, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny.”, odpowiada treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 sierpnia 2020 r. (sygn. akt K 46/15), w którym Trybunał orzekł, że art. 374 § 1 zd. 1 w związku z art. 380 w związku z art. 354 pkt 2 k.p.k. – w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązkowej obecności podejrzanego, o którym mowa w art. 380 tej ustawy, na rozprawie w sprawie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 41 ust. 1 Konstytucji.

Projekt ten jest równocześnie językowo zbieżny z art. 354 pkt 2 k.p.k., który normuję tę samą materię, ale w stosunku do udziału podejrzanego w posiedzeniu. Jako taki, projekt ten zasługuje na aprobatę.

Jednocześnie, dostrzegając pewne dodatkowe problemy związane z udziałem w rozprawie osoby, wobec której mogą zostać orzeczone środki zabezpieczające, RPO poddał pod rozwagę senackiej komisji rozszerzenie omawianego projektu o kolejne zmiany legislacyjne.

Z uwagi na potrzebę realizacji prawa osoby niepoczytalnej do obecności na rozprawie, Rzecznik proponuje rozszerzyć inicjatywę ustawodawczą także o zmianę w art. 350 § 3 k.p.k., która nada rzeczonemu unormowaniu następujące brzmienie: „§ 3. Co do oskarżonego pozbawionego wolności należy wydać zarządzenie o doprowadzeniu go na rozprawę w celu udziału w czynnościach, o których mowa w art. 374 § 1a i 1b, a także jeśli złożył on wniosek, o którym mowa w art. 353 § 3, albo gdy jego obecność na rozprawie została uznana za obowiązkową”.

Zdaniem RPO należy również rozważyć rozszerzenie inicjatywy ustawodawczej poprzez ujęcie dotychczasowej treści art. 354 k.p.k. w § 1 oraz dodanie do rzeczonego unormowania § 2 o treści: „§ 2. Co do podejrzanego pozbawionego wolności, którego udział w posiedzeniu, o którym mowa w § 1 pkt 2, jest obowiązkowy, należy wydać zarządzenie o doprowadzeniu go na to

posiedzenie”. Propozycja ta stanowi konsekwencję propozycji zmiany art. 350 § 3 k.p.k.

Powyższe sugestie mają na celu zrównanie sytuacji procesowej niepoczytalnych sprawców czynów zabronionych, wobec których sąd proceduje na posiedzeniu, z sytuacją procesową tych, wobec których sąd proceduje na rozprawie oraz sytuacji procesowej tych, wobec których prokurator złożył wniosek z art. 324 § 1 i 2 k.p.k. z sytuacją procesową tych, wobec których prokurator złożył akt oskarżenia.

VIII. Opinie i stanowiska

II.564.1.2021 z 15 kwietnia 2021 r. – wystąpienie do Marszałek Sejmu RP w sprawie depenalizacji przestępstw obrazy uczuć religijnych oraz zniesławienia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się z projektem ustawy o zmianie Kodeksu karnego zmierzającej do uchylenia art. 196 oraz art. 212-215 Kodeksu karnego, a zatem depenalizację przestępstw obrazy uczuć religijnych oraz zniesławienia.

Rzecznik zaznaczył, że projektodawcy przedstawiają trafną diagnozę dotyczącą nadużywania kwalifikacji prawnych z art. 196 i 212 k.k. w konkretnych sprawach w ostatnich latach. Wydaje się jednak, że zaproponowane rozwiązanie polegające na całkowitym usunięciu art. 196 k.k. jest zbyt daleko idące i może pociągnąć za sobą niepożądane skutki. Całkowita depenalizacja obrazy uczuć religijnych mogłaby, przynajmniej początkowo, doprowadzić do eskalacji napięć na tle religijnym i wzmożenia ataków na wyznawców różnych religii, w tym mniejszościowych.

W opinii Rzecznika bardziej zasadne jest wprowadzenie wnioskowego trybu ścigania oraz zmiana sankcji, tak aby obejmowała ona tylko grzywnę i karę ograniczenia wolności. Zmiana taka wyeliminowałaby główne zagrożenie tego przepisu, polegające na możliwości zastopowania tymczasowego aresztowania, pozostając jednak przy karnoprawnym trybie ścigania. Ponadto obligowałaby organy ścigania do działania tylko w przypadkach, gdy określona osoba lub grupa osób faktycznie została obrażona, co uzewnętrzniłoby się poprzez złożenie wniosku o ściganie.

Z kolei proponowane uchylenie art. 212 – 215 k.k. zasługuje na poparcie. Rzecznik wskazał, że w przypadku uchylenia ww. przepisów wskazane będzie także uchylenie art. 216 k.k. i pozostawienie dochodzenia roszczeń także za znieważenie na drodze cywilnej.

IV.7210.9.2021 z 30 kwietnia 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o stowarzyszeniach lokatorów i miejskim rzeczniku praw lokatorów.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem przyjął podjętą przez Senat inicjatywę legislacyjną mającą na celu wzmocnienie pozycji lokatorów i stworzenie możliwości zrzeszenia się lokatorów dla obrony własnych interesów związanych z najmowanym lokalem mieszkalnym. Rzecznik uznał za cenną także inicjatywę stworzenia ustawowej możliwości powołania przez radę gminy Rzecznika Praw Lokatorów i Spółdzielców. W odniesieniu do przedstawionego projektu Rzecznik wskazał jednak, że wymaga on dopracowania zarówno redakcyjnego, jak i merytorycznego. W ocenie Rzecznika projekt ustawy jest na tym etapie niespójny i nieskorelowany z innymi ustawami.

Zdaniem Rzecznika niezrozumiałe jest m.in. stworzenie w art. 2 projektu nowej definicji „lokatora” odmiennej od definicji lokatora zawartej w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i jednoczesny brak zdefiniowania określenia „spółdzielca”.

Wnikliwszego rozważenia wymaga także kwestia przyznania w art. 6 ust. 1 stowarzyszeniu lokatorów prawa reprezentowania swoich członków i innych lokatorów „we wszystkich postępowaniach administracyjnych oraz postępowaniach przed sądami administracyjnymi”, w sytuacji, gdy wymienione w tym przepisie zagadnienia należą do materii prawa cywilnego i są rozpoznawane przez sądy powszechne w oparciu o procedurę cywilną. Niezrozumiała jest przyznana stowarzyszeniu w art. 7 projektu możliwość przedstawiania stanowiska (…) „właściwym organom administracji państwowej” we wskazanych w tym przepisie kwestiach. Zagadnienia te związane z najmem czy też gospodarowaniem zasobem mieszkaniowym nie należą do kompetencji organów administracji państwowej, lecz przede wszystkim do organów samorządu terytorialnego.

W ocenie Rzecznika poważne wątpliwości budzą także uregulowania zawarte w art. 8, art. 9 i art. 10 projektu ustawy, przyznające stowarzyszeniu prawo pierwokupu nieruchomości (udziału) przy sprzedaży przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego oraz prawo nabycia nieruchomości (udziału) w przypadku zwrotu nieruchomości prywatnej, zarządzanej przez jednostkę samorządową.

Ponadto przewidziane w art. 11 projektu regulacje dotyczące możliwości ustanawiania przez lokalne samorządy Rzecznika Praw Lokatorów i Spółdzielców wymagają dopracowania, ujednolicenia nazewnictwa oraz dookreślenia jego uprawnień, w tym związanych z udziałem w postępowaniu sądowym (art. 11 ust. 3). Przemyślenia wymaga także sama potrzeba tworzenia odrębnej ustawy dla powołania podmiotu, który przecież i obecnie władze samorządowe mogą powoływać, jeśli uznają to za zasadne i potrzebne.

XI.518.1.2019 z 11 maja 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie planów wycofania się Polski z Konwencji stambulskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako organ stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych, a także jako niezależny organ ds. równego traktowania w rozumieniu ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania ogromną wagę w trakcie całej swej kadencji przykładał do przeciwdziałania przemocy w rodzinie, stanowiącej jeden z najpoważniejszych przejawów naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka. RPO niezmiennie podkreśla także znaczenie działań prewencyjnych oraz ochrony praw wszystkich osób pokrzywdzonych przemocą domową, do

czego organy władzy publicznej zobowiązane są na podstawie wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego.

Konwencja stambulska jest na ich tle szczególnym źródłem prawa, wprowadzającym kompleksowy mechanizm zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, koncentrującym się nie tylko na obowiązku państw-stron penalizacji tego typu czynów przestępczych i przyznania ich ofiarom określonych uprawnień, ale także na eliminacji źródeł tego rodzaju przemocy we wszystkich jej formach. Za kluczowe w tym kontekście uznać należy kierowane do władz publicznych na gruncie tego aktu prawnego zalecenia w czterech obszarach: prewencji, ochrony, ścigania i tworzenia zintegrowanych polityk. Opierają się one na szerokich badaniach empirycznych, co pozwala uznać je za racjonalne i dostosowane do specyfiki tego ważnego problemu społecznego.

Rzecznik jednoznacznie negatywnie ocenia jakiekolwiek plany wycofania się Polski z tej umowy międzynarodowej. Świadczą one nie tylko o braku znajomości treści tego aktu prawnego, ale przede wszystkim stanowią przejaw braku szacunku dla osób pokrzywdzonych przemocą i same w sobie godzą w podstawowe zasady krajowego porządku konstytucyjnego, w szczególności zasady państwa demokratycznego.

RPO przypomniał, że jak dotąd Rzeczpospolita Polska nie przyjęła ogólnokrajowej, kompleksowej i skoordynowanej polityki na rzecz zapobiegania wszystkim formom przemocy objętym zakresem Konwencji stambulskiej (do czego zobowiązuje art. 7), nie wyznaczyła także instytucji odpowiedzialnej za koordynację, wdrażanie, monitorowanie oraz ewaluację strategii politycznych oraz działań mających na celu zapobieganie wszelkim formom przemocy objętym zakresem Konwencji stambulskiej (art. 10). Należy także w tym miejscu podkreślić zawężenie w prawie polskim zakresu ochrony przewidzianego Konwencją stambulską. Ten ostatni, obejmujący wszelkie formy przemocy motywowanej płcią, doświadczane przez kobiety tak w sferze prywatnej, jak i publicznej, w polskim porządku prawnym sprowadzony został do ochrony przed przemocą w związkach bliskich i postrzegany jest przede wszystkim jako zagrożenie dla rodziny, a nie jako przejaw nierówności płci.

Jako organ stojący na straży praw i wolności człowieka Rzecznik domaga się, aby instytucje państwowe wypełniły swe zobowiązania w przedmiocie przeciwdziałania przemocy i stworzyły kompleksowy – zgodny z Konwencją stambulską – system wsparcia dla osób pokrzywdzonych przemocą ze względu na płeć i przemocą domową, a także rozwinęły działania prewencyjne oraz korekcyjno-edukacyjne adresowane do sprawców przemocy.

RPO podkreślił także, że decyzja o ratyfikacji Konwencji stambulskiej poprzedzona była licznymi analizami, w tym w zakresie jej zgodności z Konstytucją. Z tych też względów działania negujące dorobek wspólnoty międzynarodowej, przyczyniający się także do realizacji polskiego standardu konstytucyjnego, nie znajdują w ocenie Rzecznika uzasadnienia.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 15 czerwca 2021 r. zapewniła, że nie są w nim prowadzone prace mające na celu wypowiedzenie Konwencji. Jednocześnie, w związku z upływającą ważnością zastrzeżeń złożonych przy ratyfikacji przez Polskę Konwencji, przygotowany został wniosek o zmianę zakresu obowiązywania Konwencji. Pełnomocnik nie zgodziła się z zarzutami i wnioskami Rzecznika dot. funkcjonowania Konwencji w Polsce. W kontekście zarzutu Rzecznika, że nie wyznaczono instytucji odpowiedzialnej za koordynację, wdrażanie, monitorowanie oraz ewaluację wykonywania przez Polskę postanowień Konwencji, wyjaśniła, że zadania te powierzono 30 kwietnia 2019 r. Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Pełnomocnik wskazała również, że ochronę i pomoc osobom, które doznały przemocy, zapewniają rozbudowane przepisy karne, prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i ustawa o pomocy społecznej. Ponadto, w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej podjęto prace nad przygotowaniem projektu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Celem nowelizacji jest poprawa funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy na szczeblu centralnym i lokalnym, zwiększenie bezpieczeństwa i ochrony osób zagrożonych i doznających przemocy domowej oraz rozwój oddziaływań skierowanych do osób stosujących przemoc.

VII.7033.26.2021 z 30 maja 2021 r. – wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że z uzasadnienia projektu wynika, że proponowane zmiany stanowią odpowiedź na przypadki naruszania wolności wyrażania poglądów w uczelniach wyższych skutkujące cenzurą. Jako przykład takich naruszeń projektodawca wskazuje m.in. agresję słowną, uniemożliwienie brania udziału w wydarzeniach naukowych czy wszczynanie postępowań dyscyplinarnych. Projektodawca nie odwołuje się jednak do żadnych konkretnych spraw, ani nie przedstawia informacji na temat działań podjętych przez niego w celu zidentyfikowania problemu i jego realnych rozmiarów. Mając to na uwadze, a także uwzględniając krytyczną ocenę środowiska naukowego proponowanych zmian w wersji zaprezentowanej w dniu 9 grudnia 2020 r., która jest niemal w całości zbieżna z opiniowanym projektem, wątpliwym wydaje się istnienie rzeczywistych podstaw do formułowania przez projektodawcę tez dotyczących potrzeby zmian prawnych.

W kontekście proponowanych zmian Rzecznik podkreślił, że debata naukowa zakłada posługiwanie się argumentacją o charakterze naukowym, a nie odwołującą się do przekonań światopoglądowych czy też religijnych badacza. Posługiwanie się takimi, pozanaukowymi, argumentami stawia pod znakiem zapytania warsztat naukowy badacza. W tym kontekście to właśnie

wolności, o których stanowi art. 73 Konstytucji, a nie wolność słowa, mają podstawowe znaczenie dla rozwoju nauki.

W ocenie RPO analiza przesłanego projektu wskazuje, że nie realizuje on zakładanego celu, a jednocześnie stanowi ingerencję w inne wartości, takie jak wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także autonomia uczelni wyższych.

Podstawowe rozwiązanie zamieszone w analizowanym projekcie dotyczy zmiany zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich. W projekcie proponuje się dodanie po art. 275 ust. 1 PSWN, stanowiącym, że nauczyciel akademicki podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego, przepisu, zgodnie z którym „[n]ie stanowi przewinienia dyscyplinarnego wyrażanie przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych". Przedmiotowy przepis nawiązuje do chronionej na gruncie art. 54 Konstytucji wolności wyrażania poglądów.

Powyższe rozwiązanie, w ocenie Rzecznika, budzi poważne wątpliwości. W pierwszej kolejności RPO zauważył, że Konstytucja wyraźnie rozdziela wolność wyrażania – dowolnych, w tym również nienaukowych – poglądów (art. 54 ust. 1 Konstytucji) oraz wolność działalności twórczej, naukowej i artystycznej (art. 73 Konstytucji). Art. 73 Konstytucji odnosi się do sfery wolności słowa jedynie w zakresie wolności wykonywania badań naukowych i ogłaszania ich wyników oraz w nauczaniu. Wypowiedzi chronione na gruncie art. 73 Konstytucji powinny więc spełniać standard, odpowiednio, twórczości lub naukowości. Całkowite wyłączenie możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego z uwagi na głoszone poglądy może w praktyce oznaczać konieczność ochrony przez władze uczelni osób głoszących skrajne, niepoparte naukowymi dowodami przekonania.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę na znaczenie wprowadzonych zmian dla możliwości pociągnięcia nauczyciela akademickiego do odpowiedzialności karnej i cywilnej. Proponowane wyłączenie ma bardzo szeroki zakres. W praktyce może to oznaczać, że prezentowanie w debacie naukowej przekonań światopoglądowych, religijnych czy filozoficznych o charakterze obraźliwym (np. negowanie człowieczeństwa osób LGBT czy zdolności intelektualnych osób wierzących) nie będzie mogło spotkać się z należytą reakcją środowiska akademickiego. Jednocześnie jednak z uzasadnienia projektowanych zmian wynika, że wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej nie wyłącza możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej bądź cywilnej nauczyciela akademickiego, tj. w szczególności nauczyciel akademicki będzie mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności za przestępstwa zniesławienia (art. 212 Kodeksu karnego), zniewagi (art. 216 Kodeksu karnego) czy przestępstwa z nienawiści (art. 256 i 257 Kodeksu karnego) oraz odpowiedzialności za naruszenia dóbr osobistych innych osób na gruncie art. 23 i 24 Kodeksu

cywilnego, np. w kontekście wypowiedzi formułowanych przez nauczycieli akademickich w odniesieniu do studentów czy doktorantów.

Z uzasadnienia projektu wynika także, że celem wprowadzonych zmian jest zobligowanie rektora do podejmowania w większym zakresie działań ukierunkowanych na zapewnienie wolności wyrażania poglądów na uczelni.

Zdaniem Rzecznika budzi to zastrzeżenia z kilku powodów. Po pierwsze, obowiązek przestrzegania wolności nauczania, badań naukowych, ogłaszania ich wyników, a także debaty akademickiej czy wolności słowa, ciąży na wszystkich członkach wspólnoty akademickiej, a nie tylko na rektorze. Po drugie, mimo wskazówek zawartych w uzasadnieniu projektu, nie jest jasne, do stosowania jakich środków będzie zobowiązany rektor.

VII.520.54.2018 z 21 czerwca 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych oraz ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Zgodnie z przedstawionym uzasadnieniem celem projektowanej ustawy jest – niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej – usunięcie uchybień w prawie, zasygnalizowanych przez Trybunał Konstytucyjny w postanowienia sygnalizacyjnym z dnia 25 sierpnia 2020 r. (sygn. akt S 2/20), a także usunięcie błędów lub niespójności językowych w ustawach: z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (dalej jako: ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych) oraz z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej jako: ustawa o TK). U podstaw rozstrzygnięcia sygnalizacyjnego leży wyrok Trybunału Konstytucyjnego, dotyczący orzekania o niepełnosprawności, ogłoszony w Dzienniku Ustaw z podaniem imienia i nazwiska Skarżącego (bez anonimizacji).

Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem, któremu Konstytucja powierzyła stanie na straży praw i wolności człowieka i obywatela. W swojej działalności Rzecznik zajmuje się m.in. kwestiami ochrony prywatności jednostki. Sprawa, która stanowiła impuls do podjęcia inicjatywy ustawodawczej była wcześniej przedmiotem działań RPO. W 2018 r. do Rzecznika wpłynął wniosek Skarżącego w omawianej sprawie, dotyczący publikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw w postaci niezanonimizowanej. Wnioskodawca zwrócił uwagę, że wyroki TK publikowane w Dzienniku Ustaw nie powinny zawierać informacji identyfikujących skarżących. W jego bowiem przypadku zostały w ten sposób ujawnione na szeroką skalę dane o charakterze szczególnym, dotyczące stanu zdrowia (chorobie psychicznej), przez co doszło do naruszenia jego prawa do prywatności i prawa do ochrony danych osobowych.

Należy zwrócić uwagę, że obowiązek publikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wynika zarówno z Konstytucji (art. 190 ust. 2), z ustawy o TK (art. 108 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 114 ust. 1), jak i z ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych (art. 9 ust. 1 pkt 6, art. 10 ust. 1 pkt 4, art. 10 ust. 2 pkt 5 i 6). Obowiązek publikacji orzeczeń TK w Dzienniku Ustaw ma zatem podstawę w obowiązującym prawie.

Jednocześnie RPO przypomniał, że prywatność jednostki jest wartością chronioną konstytucyjnie. Art. 47 Konstytucji zawiera ogólne gwarancje ochrony prywatności, a art. 51 Konstytucji odnosi się bezpośrednio do aspektów ochrony prywatności związanych z przetwarzaniem informacji o jednostce. W ocenie Rzecznika istnieje zagrożenie związane z tym, że osoby, których konstytucyjne prawo do prywatności informacyjnej zostało naruszone, będą się obawiały szukać ochrony prawnej z powodu lęku przed ponownym ujawnieniem swoich danych. Omawiana inicjatywa ustawodawcza znacząco niweluje takie ryzyko. Jednocześnie ujawnianie w dzienniku urzędowym danych osobowych skarżącego nie stanowi istotnej wartości z perspektywy ochrony prawa dostępu do informacji publicznej.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik projekt nowelizacji Senatu RP ocenia pozytywnie.

V.510.66.2021 z 25 czerwca 2021 r. – stanowisko w sprawie sześciu pytań przedstawionych do rozstrzygnięcia przez pełny skład Izby Cywilnej Sądu Najwyższego.

Rzecznik Praw Obywatelskich został wezwany do przedstawienia stanowiska w sprawie sześciu pytań przedstawionych do rozstrzygnięcia przez skład całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego (sygn. akt III CZP 11/21). Formę realizacji tego postanowienia determinuje okoliczność, że nie sprecyzowano prawnej podstawy udziału Rzecznika w sprawie.

Zagadnienia prawne przedstawione do rozstrzygnięcia Izbie Cywilnej SN dotyczą rozbieżności występujących w sporach sądowych dotyczących konsumenckich kredytów na cele mieszkaniowe, denominowanych bądź indeksowanych do franka szwajcarskiego.

Szersza wypowiedź SN w tych sprawach jest, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, niezwykle potrzebna. W ostatnich latach RPO podejmował intensywne działania dotyczące licznych toczących się sporów sądowych na tle umów frankowych, które ujawniły, że jednym z podstawowych problemów jest nieprawidłowe stosowanie przez sądy prawa Unii Europejskiej (przepisów dyrektywy 93/13). Rozstrzygnięcie SN będzie natomiast dokonywane w obszarze, który w dużym stopniu został już zagospodarowany przez orzecznictwo TSUE na tle dyrektywy 93/13. Z tego powodu uwagi Rzecznika skupiają się na unijnym aspekcie rozstrzygnięcia.

RPO przedstawił sformułowane przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wytyczne wskazujące granice swobody orzeczniczej, jaka

pozostała sądom polskim oraz skutki, jakie - zgodnie z orzecznictwem TSUE - mają wywołać krajowe rozstrzygnięcia sądowe. Biorąc pod uwagę związanie sądów krajowych orzecznictwem TSUE, nie można jednak pominąć potencjalnych skutków, jakie mogą pojawić się na tle rozstrzygnięcia składu całej Izby Cywilnej, w związku z jej częściowym nieprawidłowym obsadzeniem. Stanowisko przedstawione przez Rzecznika obejmuje więc dwie części.

Pierwsza odnosi się do kwestii związanych ze statusem sędziów biorących udział w rozstrzygnięciu i skutków, jakie będzie rodziło to dla przyszłej uchwały. Sąd Najwyższy - a w jego ramach Izba Cywilna - należy do systemu krajowych środków odwoławczych w dziedzinach objętych prawem Unii. Zgodnie z unijną zasadą skutecznej ochrony sądowej, wyrażoną w art. 19 ust. 1 akapit 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), Izba Cywilna SN musi odpowiadać wymogom tej zasady. SN orzekający w pełnym składzie Izby Cywilnej, ze względu na wadliwe powołanie części jej składu, nie odpowiada dwu konstytutywnym kryteriom „sądu" w rozumieniu zasady skutecznej ochrony sądowej: ustanowienia na mocy ustawy oraz niezależności, niezawisłości i bezstronności. Niespełnienie tych wymogów, łącznie lub nawet samodzielnie, wystarczy do uznania, że Izba Cywilna SN w pełnym składzie nie jest uprawniona do orzekania w sprawach z elementem unijnym.

Druga część stanowiska koncentruje się na aspekcie europejskim analizowanych zagadnień materialnoprawnych. Rzecznik przedstawił w niej wnioski wypływające z orzecznictwa TSUE, które determinują zakres swobody orzeczniczej SN i powinny zostać uwzględnione w podejmowanej uchwale.

RPO podkreślił, że w świetle orzecznictwa TSUE nie istnieje obecnie na tle prawa polskiego możliwość zastąpienia abuzywnej klauzuli przeliczeniowej przepisem prawa. Stanowisko omawia standard ochrony konsumenta, jaki powinien zostać uwzględniony podczas rozstrzygania na tle prawa krajowego o skutkach eliminacji klauzul przeliczeniowych z kredytów indeksowanych i denominowanych.

Rzecznik przedstawił stanowisko Trybunału, które należy uwzględnić przy rozliczaniu świadczeń stron w przypadku upadku umowy. Zwrócił uwagę na minimalne wymogi, spełnienia jakich wymaga – w kwestii przedawnienia roszczeń – od polskiego systemu prawo unijne, podkreślając, że pozostawiają one obecnie niewielki zakres swobody sądom krajowym.

Rzecznik stanął ponadto na stanowisku, że w razie upadku umowy kredytowej jakiekolwiek roszczenia przewyższające wysokość świadczonej kwoty kredytu (np. roszczenia banku o wynagrodzenie za korzystanie z kapitału) powinny zostać uznane za niedopuszczalne w świetle prewencyjnego celu dyrektywy 93/13, jak również standardu ochrony konsumenta, którego dyrektywa wymaga.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

VII.510.31.2021 z 24 maja 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w sprawie z powództwa gminy przeciwko syndykowi masy upadłości.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie z powództwa Gminy W. przeciwko Syndykowi masy upadłości Banku w upadłości likwidacyjnej o wyłączenie z masy upadłości na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 7 lutego 2018 r., w związku z którym wydane zostało w dniu 22 września 2020 r. postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym.

Rzecznik wniósł jednocześnie do Sądu Najwyższego o niezwłoczne poinformowanie TSUE o przystąpieniu Rzecznika do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu przed Sądem Najwyższym – Izbą Cywilną.

VII.510.34.2021 z 28 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie z powództwa BC i DC przeciwko bankowi o zapłatę, w związku z którym to postępowaniem wydane zostało w dniu 31 marca 2021 r. postanowienie o zwróceniu się z odesłaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zarejestrowanym pod sygn. C-269/21.

Rzecznik, w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE wniósł jednocześnie do Sądu Okręgowego w K. o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu krajowym.

VII.510.33.2021 z 28 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie z powództwa o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie z powództwa G. (...) w W. przeciwko M.S. o zapłatę, zainicjowanym na skutek zażalenia pozwanego od postanowienia Sądu Rejonowego w D.G. z dnia 6 lipca 2020 r., w związku z którym to postępowaniem wydane zostało w dniu 18 marca 2021 r. postanowienie o zwróceniu się z odesłaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zarejestrowanym pod sygn. C-181/21.

Rzecznik, w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE z dnia 25 września 2012 r. wniósł

jednocześnie do Sądu Okręgowego w K. o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu krajowym.

VII.510.47.2021 z 15 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie z powództwa spółki przeciwko Skarbowi Państwa o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie z powództwa z powództwa sp. z o.o. w W. przeciwko Skarbowi Państwa o zapłatę, zainicjowanym na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 18 grudnia 2017 r., w związku z którym to postępowaniem wydane zostało w dniu 28 listopada 2019 r. postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym (sprawa C-120/20).

RPO wniósł jednocześnie do Sądu Najwyższego o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu przed Sądem Najwyższym – Izba Cywilną - w sprawie C-120/20.

V.510.109.2021 z 18 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym i wniosek o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział - na prawach przysługujących prokuratorowi - w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w B.-B. i wniósł o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 TFUE pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego, o następującej treści: ,, Czy art. 6 i 7 Dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się temu, aby w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy, że umowa kredytu nie może dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków umownych, przedsiębiorcy przysługiwało przeciwko konsumentowi, obok roszczenia o zwrot oddanej mu kwoty pieniężnej wraz z ewentualnymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od otrzymania przez konsumenta wezwania do jej zwrotu (o ile takie roszczenia są uzasadnione na gruncie prawa krajowego), również roszczenie o zapłatę, dodatkowe w stosunku do kwoty oddanej przez bank konsumentowi, ewentualnie powiększonej o odsetki za opóźnienie, podstawą którego ma być sam fakt korzystania przez konsumenta z udostępnionej mu przez bank kwoty przez okres, kiedy umowa była wykonywana”.

Zdaniem Rzecznika uznanie, że bankom przysługuje możliwość podniesienia dalszych roszczeń odniosłoby skutek sprzeczny z art. 6 i art. 7 Dyrektywy 93/13. Oznaczałoby to bowiem, że interes banków byłyby zabezpieczony - nie na etapie ściśle rozumianej kontroli abuzywności, ale na dalszym etapie, kiedy rozstrzygnięcia dokonuje się na płaszczyźnie prawa krajowego. Uwzględnienie takich roszczeń banków unicestwiałoby de facto całą linię orzeczniczą wypracowaną dotąd na tle Dyrektywy 93/13 przez Trybunał.

V.510.110.2021 z 18 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym z powództwa banku i wniosek o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział - na prawach przysługujących prokuratorowi - w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Ś. z powództwa banku przeciwko M. B. i wniósł o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 TFUE pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego, o następującej treści: ,,Czy art. 6 i 7 Dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się temu, aby w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy, że umowa kredytu nie może dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków umownych, przedsiębiorcy przysługiwało przeciwko konsumentowi, obok roszczenia o zwrot oddanej mu kwoty pieniężnej wraz z ewentualnymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od otrzymania przez konsumenta wezwania do jej zwrotu (o ile takie roszczenia są uzasadnione na gruncie prawa krajowego), również roszczenie o zapłatę, dodatkowe w stosunku do kwoty oddanej przez bank konsumentowi, ewentualnie powiększonej o odsetki za opóźnienie, podstawą którego ma być sam fakt korzystania przez konsumenta z udostępnionej mu przez bank kwoty przez okres, kiedy umowa była wykonywana”.

Zdaniem Rzecznika uznanie, że bankom przysługuje możliwość podniesienia dalszych roszczeń odniosłoby skutek sprzeczny z art. 6 i art. 7 Dyrektywy 93/13. Oznaczałoby to bowiem, że interes banków byłyby zabezpieczony - nie na etapie ściśle rozumianej kontroli abuzywności, ale na dalszym etapie, kiedy rozstrzygnięcia dokonuje się na płaszczyźnie prawa krajowego. Uwzględnienie takich roszczeń banków unicestwiałoby de facto całą linię orzeczniczą wypracowaną dotąd na tle Dyrektywy 93/13 przez Trybunał.

V.510.111.2021 z 18 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym z powództwa banku o zapłatę oraz wniosek o

skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział - na prawach przysługujących prokuratorowi - w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w W. z powództwa banku przeciwko K. D.i J. D. o zapłatę oraz wniósł o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego o treści: ,,Czy art. 6 i 7 Dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się temu, aby w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy, że umowa kredytu nie może dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków umownych, przedsiębiorcy przysługiwało przeciwko konsumentowi, obok roszczenia o zwrot oddanej mu kwoty pieniężnej wraz z ewentualnymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od otrzymania przez konsumenta wezwania do jej zwrotu (o ile takie roszczenia są uzasadnione na gruncie prawa krajowego), również roszczenie o zapłatę, dodatkowe w stosunku do kwoty oddanej przez bank konsumentowi, ewentualnie powiększonej o odsetki za opóźnienie, podstawą którego ma być sam fakt korzystania przez konsumenta z udostępnionej mu przez bank kwoty przez okres, kiedy umowa była wykonywana".

Zdaniem Rzecznika uznanie, że bankom przysługuje możliwość podniesienia dalszych roszczeń odniosłoby skutek sprzeczny z art. 6 i art. 7 Dyrektywy 93/13. Oznaczałoby to bowiem, że interes banków byłyby zabezpieczony - nie na etapie ściśle rozumianej kontroli abuzywności, ale na dalszym etapie, kiedy rozstrzygnięcia dokonuje się na płaszczyźnie prawa krajowego. Uwzględnienie takich roszczeń banków unicestwiałoby de facto całą linię orzeczniczą wypracowaną dotąd na tle Dyrektywy 93/13 przez Trybunał.

V.510.112.2021 z 18 czerwca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym i wsparcie wniosków strony powodowej o podjęcie zawieszonego postępowania i skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział - na prawach przysługujących prokuratorowi - w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w W. oraz poparł wnioski strony powodowej o podjęcie zawieszonego postępowania i skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 TFUE pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego, o następującej treści: ,,Czy art. 6 i 7 Dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się temu, aby w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy, że umowa kredytu nie może dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków umownych, przedsiębiorcy przysługiwało przeciwko konsumentowi, obok roszczenia o zwrot oddanej mu kwoty pieniężnej wraz z ewentualnymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od otrzymania przez

konsumenta wezwania do jej zwrotu (o ile takie roszczenia są uzasadnione na gruncie prawa krajowego), również roszczenie o zapłatę, dodatkowe w stosunku do kwoty oddanej przez bank konsumentowi, ewentualnie powiększonej o odsetki za opóźnienie, podstawą którego ma być sam fakt korzystania przez konsumenta z udostępnionej mu przez bank kwoty przez okres, kiedy umowa była wykonywana".

Zdaniem Rzecznika uznanie, że bankom przysługuje możliwość podniesienia dalszych roszczeń odniosłoby skutek sprzeczny z art. 6 i art. 7 Dyrektywy 93/13. Oznaczałoby to bowiem, że interes banków byłyby zabezpieczony - nie na etapie ściśle rozumianej kontroli abuzywności, ale na dalszym etapie, kiedy rozstrzygnięcia dokonuje się na płaszczyźnie prawa krajowego. Uwzględnienie takich roszczeń banków unicestwiałoby de facto całą linię orzeczniczą wypracowaną dotąd na tle Dyrektywy 93/13 przez Trybunał.

VII.510.50.2021 z 18 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w sprawie z powództwa P. SA w G. przeciwko P. Sp. z o.o. sp. k. o ochronę unijnego znaku towarowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie o sygn. akt I CSK 67/19 z powództwa P. SA w G. przeciwko P. Sp. z o.o. sp. k. w W. o ochronę unijnego znaku towarowego, zainicjowanym na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 20 września 2018 r., w związku z którym to postępowaniem wydane zostało w dniu 29 grudnia 2020 r. postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym dyrektywy 2004/48/WE w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej.

Rzecznik, w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE z dnia 25 września 2012 r., wniósł jednocześnie do Sądu Najwyższego o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu przed Sądem Najwyższym – Izba Cywilną (sygn. akt I CSK 67/19).

VII.510.35.2021 z 23 czerwca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie Brodowiak i Dżus przeciwko Polsce, dotyczącej sędziów sądów powszechnych nominowanych przez nową KRS.

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

BPW.520.6.2015 z 16 lipca 2018 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie braku stosownych regulacji prawnych w zakresie likwidacji niepodjętych depozytów pacjentów jednostek udzielających świadczeń zdrowotnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 1 kwietnia 2021 r. wskazał, iż w oparciu o informacje przekazane przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz z uwagi, iż placówki medyczne stosują przepisy ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów jedynie odpowiednio z braku szczegółowych regulacji, Ministerstwo Zdrowia rozważa przygotowanie przepisów szczególnych, które odrębnie regulowałyby postępowanie z zakresu likwidacji depozytów złożonych w tych podmiotach, w sposób, który wykluczyłby możliwość naruszenia wspomnianych dóbr. Osobne uregulowanie tej kwestii sprawiłoby, że art. 6 ust. 5 ww. ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów nie miałby odpowiedniego zastosowania w tego rodzaju sprawach. Pod rozwagę poddane zostanie również rozwiązanie związane ze zmianą § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej poprzez wprowadzenie obowiązku podania przez pacjenta – do wiadomości placówki medycznej – danych (imię i nazwisko, adres dla doręczeń) osoby lub osób, do których należy skierować wezwanie do odbioru depozytu w razie braku możliwości wysłania wezwania lub odbioru depozytu przez pacjenta. Dane tej osoby (lub osób) mogłyby zostać umieszczone w karcie depozytowej, która opatrywana jest własnoręcznym podpisem pacjenta.

V.7200.1.2020 z 2 marca 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia i Ministra Klimatu w sprawie działań organów administracji publicznej w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym pochodzącym od urządzeń telefonii komórkowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 18 maja 2021 r. poinformował, że podjęte zostały czynności, w wyniku których 17 grudnia 2019 r. wydano rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Kontrola dopuszczalnych poziomów PEM weryfikowana jest na bieżąco nie tylko przez organy samorządowe właściwe do spraw środowiska, ale nade wszystko przez utworzone niedawno i wyposażone w nowoczesną bazę dedykowanej aparatury pomiarowej Centralne Laboratorium Badawcze wchodzące w skład Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Wyniki kontroli, nie stwierdziły w ostatnim okresie przekroczeń dopuszczalnych norm promieniowania dla częstotliwości mikrofalowych, w tym sieci 5G. Uwzględniając społeczne zapotrzebowanie na informacje w zakresie PEM, w tym stacji bazowych 5G, MKiŚ podjęło działania w kierunku optymalizacji przekazu danych do systemu informacyjnego o

instalacjach wytwarzających promieniowanie elektromagnetyczne. Projekt realizowany jest przez Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy we współpracy z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

V.7010.24.2020 z 9 marca 2020 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie dostępu do świadczeń pacjentów cierpiących na rozszczepienie kręgosłupa i pęcherz neurogenny.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 19 maja 2021 r. poinformował, że poruszone w wystąpieniu Rzecznika kwestie zostaną rozpatrzone w ramach uwag do projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie, który do 29 kwietnia 2021 r. pozostawał na etapie konsultacji publicznych, a obecnie ze względu na zgłoszone liczne sugestie zmian jest przedmiotem wewnętrznych analiz w resorcie zdrowia.

XI.518.50.2017 z 30 czerwca 2020 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie mowy nienawiści.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 13 maja 2021 r. negatywnie odniosła się do postulatów Rzecznika, czyli m.in. ściganie z urzędu przestępstw motywowanych uprzedzeniami ze względu na czyjąś niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną i tożsamość płciową; karalność samego członkostwa w organizacjach odwołujących się do totalitaryzmów, a zakazanych na mocy Konstytucji; wprowadzenie ustawowej definicji mowy nienawiści i skuteczniejsze oczyszczanie internetu z takich treści; szerokie kampanie społeczne, edukacyjne i szkoleniowe dla różnych środowisk o szkodliwości mowy nienawiści. Pełnomocnik Rządu, powołując się na stanowisko Ministra Sprawiedliwości, stwierdziła, że polskie prawo karne posiada już odpowiednie instrumenty reakcji karnoprawnej na przestępcze zachowania motywowane przesłankami dyskryminacyjnymi. Nie dostrzega też potrzeby poszerzania przesłanki dyskryminacyjnych o niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną i tożsamość płciową. Zdaniem Pełnomocnik nie istnieje również konieczność wprowadzania ustawowej definicji mowy nienawiści.

II.510.791.2019 z 20 sierpnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie wątpliwości co do zgodności z Konstytucją art. 62 § 2 Kodeksu karnego skarbowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 30 kwietnia 2021 r. poinformował, iż w ocenie resortu zmiana przepisów, o których analizę wnioskuje Rzecznik niestety nie jest zasadna, a jej ewentualne wdrożenie mogłoby mieć dalekosiężne, negatywne implikacje. Odnosząc powyższe rozważania do wniosku RPO o niezgodności z art. 42 ust. 1 Konstytucji unormowań zawartych w art. 62 § 2 i 2a KKS, należy podkreślić, że o zgodności

z Konstytucją przepisów prawa orzeka Trybunał Konstytucyjny, do którego ze stosownym wnioskiem może zwrócić się m.in. RPO (art. 191 Konstytucji). Zatem dopóki TK nie orzeknie o niezgodności z Konstytucją danego przepisu prawa, przepis ten korzysta z domniemania konstytucyjności. Dodatkowo wskazać należy, że w myśl art. 24 ust. 2 ustawy o działach administracji rządowej, przygotowywanie projektów kodyfikacji prawa karnego zapewnia Minister właściwy do spraw sprawiedliwości. Zasada ta dotyczy również przepisów ustawy Kodeks karny skarbowy.

V.511.509.2020 z 30 września 2021 r. - wystąpienie do Podsekretarz Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w sprawie braku regulacji dotyczących skargi kasacyjnej od uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w piśmie z 10 czerwca 2021 r. poinformowała, iż szczegółowa analiza obowiązujących regulacji ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi nie wskazuje aby uzasadnione było podjęcia w chwili obecnej prac legislacyjnych w powyższej sprawie w zakresie urzędu Prezydenta RP. Skoro w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w zakresie zwrotu kosztów postępowania obowiązuje zasada odpowiedzialności za wynik postępowania i leży albo po stronie skarżącego albo organu, to nie można przyjąć, że w sytuacji oddalenia przez NSA skargi kasacyjnej od orzeczenia, które mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu, to podmiot, który nie wnosił skargi kasacyjnej (a więc w takim stanie faktycznym strona wygrywająca) będzie zobowiązany do zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz strony wnoszącej skargę kasacyjną, czyli de facto strony przegrywającej. Zasugerowana zatem przez Rzecznika nowelizacja przepisów ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w tym zakresie wydaje się być niecelowa, gdyż całkowicie odbiega od przyjętych w postępowaniu kasacyjnym zasad dotyczących zwrotu kosztów postępowania między stronami postępowania.

IV.7006.176.2020 z 17 listopada 2020 r. - wystąpienie do Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie wyłączenia organizacji społecznych z udziału na prawach strony w postępowaniach administracyjnych dotyczących zgód wodnoprawnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 14 kwietnia 2021 r. poinformował, że obecnie trwają prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw. Projekt ten stanowi realizację zobowiązania, jakiego Rząd Rzeczypospolitej podjął się w odpowiedzi na uzasadnioną opinię Komisji Europejskiej z dnia 7 marca 2019 r., skierowaną do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 258 Traktatu o

funkcjonowaniu Unii Europejskiej w sprawie uchybienia zobowiązaniom określonym w art. 11 ust. 1 i 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 20011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (dalej jako „dyrektywa EIA"). Rząd Rzeczypospolitej Polskiej wskazał w odpowiedzi na uzasadnioną opinię, że w celu wyeliminowania podniesionych w niej naruszeń, podstawowym i właściwym środkiem będzie zapewnienie stronom postępowania, w tym organizacjom ekologicznym możliwości zwrócenia się zarówno do właściwego organu oraz na etapie skargi do sądu, o zastosowanie środka tymczasowego w postaci wstrzymania wykonania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Ponadto Rząd Rzeczypospolitej Polskiej wskazał, że dokona przeglądu wszystkich obowiązujących regulacji prawnych, w celu wyeliminowania ewentualnych niezgodności przepisów z art. 11 ust. 1 i 3 dyrektywy EIA. Po dokonanym przeglądzie regulacji prawnych w projekcie ustawy przewidziane są zmiany w ustawie ooś, oraz w szeregu innych ustaw, w tym w ustawie - Prawo wodne, zmierzające do wzmocnienia uprawnień organizacji społecznych w postępowaniach, w których przed wydaniem pozwolenia wodnoprawnego wymagane jest wcześniejsze uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

XI.518.88.2020 z 13 lutego 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie potrzeby poprawy standardów ochrony przed przemocą seksualną.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 24 maja 2021 r. wskazał, że funkcjonująca w polskim porządku prawnym definicja przestępstwa zgwałcenia z art. 197 k.k. nie wymaga w chwili obecnej podjęcia działań legislacyjnych, we wskazanym przez Rzecznika kierunku. Utrwalona wykładnia art. 197 k.k., która nie wymaga dowodzenia stawiania fizycznego oporu przez pokrzywdzonego, zapewnia należytą ochronę w zakresie ścigania przestępstw naruszających wolność seksualną jednostki i jest zgodna ze standardami przyjętymi w międzynarodowych aktach prawnych. Niezależnie od tego Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje szereg działań mających na celu zapewnienie prawidłowego poziomu ochrony pokrzywdzonych przestępstwami rozdziału XXV Kodeksu karnego i w tym celu m.in. zlecono Instytutowi Wymiaru Sprawiedliwości przeprowadzenie szeroko zakrojonych badań aktowych dotyczących ww. przestępstw, które mają zobrazować stosowanie tych przepisów w praktyce organów postępowania przygotowawczego oraz sądów. Intencją Ministra Sprawiedliwości jest również istotne podwyższenie ustawowego zagrożenia karą także w przypadku przestępstw skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, co będzie stanowić przedmiot osobnej inicjatywy legislacyjnej.

XI.518.1.2019 z 25 lutego 2021 r. - wystąpienie do Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w sprawie działań na rzecz ochrony przed przemocą domową.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 1 kwietnia 2021 r. podkreśliła, że w oparciu o obowiązujące akty prawne realizowane są działania mające na celu ochronę i wsparcie wszystkich osób doznających różnych form przemocy w rodzinie, bez względu na płeć, wiek, stan zdrowia czy miejsce pochodzenia. Obowiązujący w Polsce system przeciwdziałania przemocy w rodzinie daje równe prawa wszystkim osobom doznającym przemocy w rodzinie, bez identyfikowania konkretnych grup społecznych. Regulacje te zapewniają osobom doznającym przemocy w rodzinie równe traktowanie oraz poszanowanie ich praw i wolności. Pełnomocnik nadmieniła, że w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej podjęto prace nad przygotowaniem projektu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Projektowana nowelizacja ustawy implikować będzie zmiany wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych. Zatem konieczne stanie się również dostosowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie do przyjętych regulacji. Tym samym możliwe będzie przyjęcie komplementarnych rozwiązań prawnych w zakresie identyfikacji, zapobiegania i minimalizowania negatywnych następstw przemocy domowej i przemocy wobec kobiet.

III.7060.177.2021 z 8 marca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie braku możliwości pobierania renty rodzinnej w zbiegu z tzw. „rentą inwalidzką uczniowską".

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 1 kwietnia 2021 r. wyjaśnił, że z obowiązujących przepisów wynika, że osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy, w tym renty uczniowskiej oraz do renty rodzinnej istotnie przysługuje prawo do wypłaty jednego świadczenia - wyższego lub wybranego przez osobę zainteresowaną. Są to bowiem świadczenia z systemu ubezpieczeń społecznych, w przypadku których obowiązuje zasada wypłaty jednego świadczenia, jak już wskazano, wyższego lub wybranego przez zainteresowanego. Inaczej przedstawia się sprawa zbiegu świadczenia wypłacanego z zabezpieczenia społecznego (o charakterze pomocy społecznej), jakim jest renta socjalna oraz renty rodzinnej jako świadczenia z ubezpieczeń społecznych. Osobom uprawnionym do renty socjalnej i jednocześnie do renty rodzinnej, której wysokość nie przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, przysługuje prawo do wypłaty obydwu tych świadczeń. Łączna kwota renty rodzinnej i socjalnej nie może jednak przekraczać 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. W przypadku przekroczenia tej kwoty obniżana jest wysokość renty socjalnej. Kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności

do pracy. Renta socjalna nie przysługuje, jeżeli kwota renty rodzinnej przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. W takim przypadku wypłacana jest tylko renta rodzinna.

III.7060.790.2020 z 9 marca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie możliwości ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty w oparciu o dowolnie wybrane 20 lat z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 13 kwietnia 2021 r. wskazał, że zagadnienie zasadności nowelizacji § 28 ust. 1 rozporządzenia MRiPS z dnia 11 października 2011 r. było już rozważane przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w związku z kontrolą przeprowadzoną w 2017 r. przez NIK. W odpowiedzi na sformułowane przez NIK postulaty o charakterze legislacyjnym ówczesny Minister wskazał, że zrealizowanie zaproponowanych zmian legislacyjnych w systemie emerytalno-rentowym nie byłoby celowe. W ocenie Ministerstwa w związku z uchwaleniem przez Sejm w dniu 10 stycznia 2018 r. ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze skróceniem okresu przechowywania akt pracowniczych oraz ich elektronizacją system przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej został ukształtowany w możliwie optymalny sposób (zarówno z punktu widzenia ubezpieczonych, jak i organów rentowych), a wskazane w raporcie NIK postulaty dokonania zmian stały się niecelowe. W przekonaniu Ministra za brakiem zasadności dokonywania postulowanych zmian przemawia również założenie, aby dowód w postaci kopii określonej § 28 ust. 1 rozporządzenia dokumentacji pochodził od podmiotu, w którym zatrudniono pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, tj. osoby posiadające specjalistyczne wykształcenie i praktykę zawodową, bo tylko tak przygotowane osoby są w stanie rzetelnie wykonywać czynności polegające na gromadzeniu, ewidencjonowaniu, opracowaniu i zabezpieczeniu dokumentacji. ZUS zaś takim „instrumentarium osobowym” nie dysponuje.

VII.520.20.2018 z 9 marca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie udostępniania dokumentacji medycznej przez lekarzy psychiatrów na żądanie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w ramach prowadzonych postępowań sprawdzających.

Koordynator Służb Specjalnych w piśmie z 9 kwietnia 2021 r. poinformował, że postępowania sprawdzające prowadzone są zgodnie z przepisami ustawy o ochronie informacji. Podkreślił, że osoba sprawdzana wyraża pisemną zgodę na prowadzenie wobec niej czynności w postępowaniu sprawdzającym, co oznacza świadome i dobrowolne poddanie się przez tę osobę całemu procesowi oceny spełniania ustawowych wymogów dla zapewnienia ochrony informacji niejawnych przed ich nieuprawnionym ujawnieniem. W ramach postępowań sprawdzających określonych w ustawie,

sprawdzane są informacje, które mają znaczenie dla ochrony informacji niejawnych (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy). Ocena, czy istnieją uzasadnione wątpliwości dotyczące informacji o chorobie psychicznej lub innych zakłóceniach czynności psychicznych ograniczających sprawność umysłową i mogących negatywnie wpłynąć na zdolność osoby sprawdzanej do wykonywania prac, związanych z dostępem do informacji niejawnych (art. 24 ust. 3 pkt 2 ustawy), jest rzeczą kluczową dla zbadania, czy dana osoba daje rękojmię zachowania tajemnicy, co jest warunkiem niezbędnym dla uzyskania dostępu do informacji niejawnych (art. 4 ust. 1 ustawy).

IX.517.1494.2015 z 10 marca 2021 r. - wystąpienie do Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie braku właściwej zabudowy kącików sanitarnych w niektórych jednostkach penitencjarnych.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 8 kwietnia 2021 r. poinformował, że Służba Więzienna, podobnie jak w latach poprzednich, realizuje przedsięwzięcia zmierzające do pełnej zabudowy kącików sanitarnych w celach mieszkalnych wieloosobowych. Według informacji pozyskanych z okręgowych inspektoratów Służby Więziennej pozostało 214 kącików sanitarnych, które nie posiadają pełnej zabudowy. W zakresie modernizacji więziennych łaźni w 2020 r. wykonano wydzielenie stanowisk w 6 łaźniach, natomiast w 2021 r. zaplanowano wykonanie takich prac w 13 łaźniach więziennych. Jednostki penitencjarne sukcesywnie likwidują także cele o pojemności powyżej dziesięciu miejsc zakwaterowania. W 2021 r. zaplanowano zmniejszenie pojemności w 5 takich celach. Zastępca Dyrektora Generalnego SW wyjaśnił także, że trudności organizacyjne w sytuacji trwającej pandemii Covid-19 utrudniają szerszy zakres działań w tym zakresie.

WZF.7040.1.2021 z 11 marca 2021 r. - wystąpienie do Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w sprawie braku możliwości wliczania okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby przez funkcjonariuszy różnych służb mundurowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 kwietnia 2021 r. wskazał, iż dostrzegając podniesiony przez Rzecznika problem, przygotowano w tym zakresie nowelizację ustawy o Służbie Więziennej, która jest obecnie procedowana w Ministerstwie Sprawiedliwości. W procedowanym projekcie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, proponuje się dodanie w ustawie o Służbie Więziennej art. 109a w brzmieniu: „Art. 109a. 1. Funkcjonariuszowi, który po zwolnieniu ze służby w Służbie Więziennej podjął pracę okres tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z prawa pracy. 2. Przepisów ust. 1 nie stosuje się do funkcjonariusza, którego stosunek służbowy wygasł na podstawie art. 97 ust. 1 pkt 2, 3 i 5”. Proponowana regulacja wyłącza możliwość uwzględnienia okresu służby do okresów zatrudnienia

nawiązywanego po zwolnieniu ze służby w sytuacji wygaśnięcia stosunku służbowego z powodu: prawomocnego orzeczenia o wymierzeniu kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby; skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności, jeżeli wykonanie tej kary nie zostało warunkowo zawieszone; orzeczenia prawomocnym wyrokiem sądu środka karnego pozbawienia praw publicznych lub środka karnego zakazu wykonywania zawodu funkcjonariusza Służby Więziennej; Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, iż przyjęcie proponowanej regulacji wyjdzie naprzeciw oczekiwaniom funkcjonariuszy zwolnionych ze służby w Służbie Więziennej.

III.7041.6.2019 z 17 marca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii w sprawie pracy za pośrednictwem elektronicznych platform zatrudnienia.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 14 kwietnia 2021 r. wyjaśniła, że w obowiązującym stanie prawnym nie ma generalnie zakazu wykonywania pracy na podstawie umów cywilnoprawnych (np. umów zlecenia, także zawieranych przez tzw. osoby samozatrudnione w ramach prowadzonej przez nie jednoosobowej działalności gospodarczej). Istotne jest jednak, aby konkretna praca nie była wykonywana w warunkach charakterystycznych dla umowy o pracę określonych w art. 22 k.p. Oceny, czy warunki wykonywania przez określone osoby pracy na rzecz platform cyfrowych nie są charakterystyczne dla umów o pracę może dokonać Państwowa Inspekcja Pracy, która jest podległym Sejmowi RP organem ustawowo upoważnionym do sprawowania nadzoru i kontroli przestrzegania (stosowania) przepisów prawa pracy, w tym wspomnianego wyżej przepisu art. 22 k.p. Sekretarz Stanu podkreśliła, że Minister Rozwoju, Pracy i Technologii nie posiada uprawnień nadzorczych nad Państwową Inspekcją Pracy.

VII.501.35.2021 z 23 marca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie projektu nowelizacji ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 13 kwietnia 2021 r. poinformował, że projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw został zmodyfikowany. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 4 pkt 10 projektu, proponuje się dodanie art. 61a ust. 2 umożliwiającego Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, w celu ustalenia prawa do zasiłku i jego wypłaty, pozyskiwanie danych i informacji w zakresie niezbędnym do ustalenia prawa do zasiłków, ich wysokości, podstawy wymiaru oraz do ich wypłat od ubezpieczonych oraz płatników składek. Płatnicy składek i ubezpieczeni w celu ustalenia prawa do zasiłku i jego wypłaty będą zobowiązani bezpłatnie udostępnić niezbędne dane i informacje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych. Resort zaznaczył, że

wprowadzane zmiany mają na celu usprawnienie procesu ustalenia prawa i wypłaty zasiłków.

WZF.7043.34.2021 z 30 marca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie opiniowania służbowego wojskowych radców prawnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 26 kwietnia 2021 r. nie podzielił wątpliwości i uwag zaprezentowanych przez Rzecznika. Wskazał, że ze względu na kryteria prowadzenia corocznego opiniowania służbowego żołnierzy zawodowych, nie zasięga się opinii radcy prawnego wskazanego przez radę okręgowej izby radców prawnych. Jednocześnie w ocenie resortu obrony narodowej tryb, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy o radcach prawnych jest właściwy, jeżeli opinia służbowa dotyczy stricte merytorycznej oceny jakości i poziomu świadczenia pomocy prawnej lub skuteczności ochrony interesów Skarbu Państwa przez żołnierza zawodowego pełniącego służbę jako radca prawny.

IV.7021.157.2020 z 31 marca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie w sprawie zasad transgranicznych kontaktów z dziećmi podczas pandemii.

Minister Zdrowia w piśmie z 14 kwietnia 2021 r. poinformował, że w dniu 26 marca 2021 r., zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości w celu rozważenia ewentualnych zmian legislacyjnych w zakresie wykonywania orzeczeń sądu dotyczących kontaktów z dziećmi.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.2845.2020

Do Rzecznika zwrócił się Pan Grzegorz W., który żalił się, że administracja jednostki, w której aktualnie przebywa, nie umożliwia mu nawiązania kontaktu za pośrednictwem komunikatora skype z siostrą mieszkającą zagranicą. Rzecznik zwrócił się z prośbą o zbadanie skargi do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. Z informacji przedstawionych Rzecznikowi przez ten organ wynikało, że podczas pobytu w poprzedniej jednostce penitencjarnej, skazany bez przeszkód korzystał z kontaktu z bliskimi za pośrednictwem komunikatora skype. Po przetransportowaniu do oddziału zewnętrznego, w listopadzie 2020 r., złożył on prośbę o umożliwienie kontaktu z siostrą za pośrednictwem skype'a. Administracja jednostki rozpatrzyła prośbę odmownie, uzasadniając to brakiem oświadczenia siostry o zgodzie na taki kontakt. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w B. po zbadaniu skargi uznał, że administracja jednostki postąpiła w tej sprawie niewłaściwie. Ponieważ siostra jest osobą najbliższą i ma prawo do widzeń ze skazanym, Dyrektor Okręgowy stwierdził, że wymóg przedstawienia oświadczenia należało w tym przypadku uznać za zbędny. Jednocześnie Dyrektor Okręgowy powiadomił Rzecznika, iż z uwagi na ujawnione uchybienie zwrócił się do Dyrektora jednostki o wyeliminowanie podobnych praktyk w przyszłości. Mając na uwadze poczynione ustalenia Rzecznik uznał skargę Pana Grzegorza W. za zasadną. Jednocześnie, z uwagi na podjęcie przez właściwe organy stosownych działań, odstąpił od dalszych czynności w sprawie.

IX.517.2304.2020

Do Rzecznika zwrócił się Pan Wojciech S., odbywający karę pozbawienia wolności, który żalił się na niewłaściwe warunki korzystania z urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej. Rzecznik podjął tę sprawę do zbadania. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że Pan Wojciech S. nie miał zapewnionych właściwych warunków korzystania z kącika sanitarnego. Rzecznik stoi na stanowisku, że w celi wieloosobowej tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej i oświetlenia, oddzielnych dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary. W celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kąciku sanitarnym ani przez wizjer w drzwiach, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, powinno być też

zapewnione niezbędne oświetlenie, także w porze nocnej. Ponieważ w celi, w której przebywał Osadzony, kącik sanitarny nie był w żaden sposób osłonięty i osoby wchodzące do celi mogły zobaczyć osobę wykonującą czynności intymne w kąciku, zaś w porze nocnej brak było oświetlenia w kąciku, Rzecznik uznał, że Pan Wojciech S. był osadzony w warunkach, które nie zrealizowały jego prawa do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu wykonania w jednostce penitencjarnej, której dotyczyła skarga, osłon kącików sanitarnych w tych celach jednoosobowych, które takich osłon nie posiadają, jak również zapewnienia oświetlenia kącika sanitarnego w porze nocnej, aby zagwarantować osadzonym właściwe warunki korzystania z urządzeń sanitarnych w kąciku.

IX.517.2186.2020

Ze skargą do Rzecznika zwrócił się Pan Szymon K., przebywający w Areszcie Śledczym w S. Podniósł on zarzut niezapewnienia możliwości nieskrępowanego użytkowania urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej z uwagi na umieszczenie umywalki poza obrębem kącika sanitarnego. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Dyrektora jednostki penitencjarnej z prośbą o udzielenie wyjaśnień. W nadesłanej odpowiedzi Dyrektor wskazał, że istotnie w celi mieszkalnej, w której umieszczony był wnioskodawca, jedyna umywalka usytuowana jest poza obrębem kącika sanitarnego. Wskazał on również, że w całej jednostce penitencjarnej jest 39 cel mieszkalnych wieloosobowych, w których umywalki usytuowane są w sposób wskazany powyżej. W świetle powyższych wyjaśnień Rzecznik uznał zarzut podniesiony przez Pana Szymona K. za zasadny. Rzecznik od kilku lat stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kącikiem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu co brak zabudowy kącika sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz odpowiednio przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Przywołane przepisy stanowią, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie.

IX.517.1835.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Erwin B. żaląc się na ograniczanie jego uprawnień do otrzymywania paczek żywnościowych w trakcie pobytu w Zakładzie Karnym w W. Wnioskodawca wskazywał, że realizacja paczki następowała po upływie 2-3 tygodni od daty zamówienia. Z uzyskanych

wyjaśnień wynikało, że opóźnienia w realizacji paczek dla osadzonych w kantynie jednostki spowodowane były okresem urlopowym oraz nagłym wzrostem ilości paczek. W myśl art. 113a § 3 k.k.w. skazany ma prawo otrzymać raz w miesiącu paczkę żywnościową, w skład której wchodzą artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe zakupione za pośrednictwem zakładu karnego. Skazany otrzymuje paczkę żywnościową po złożeniu zamówienia na piśmie oraz po pokryciu kosztów przygotowania paczki. Zamówienie może być również złożone przez osobę najbliższą. Natomiast zgodnie z wytycznymi Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 12 czerwca 2015 r., czas dostarczenia osadzonemu paczki żywnościowej od dnia złożenia zamówienia wraz z dowodem wpłaty nie powinien przekroczyć 5 dni roboczych. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik uznał za zasadny zarzut wnioskodawcy dotyczący niezrealizowania paczki w przewidzianym terminie 5 dni. Z uzyskanych wówczas wyjaśnień wynikało, że w Zakładzie Karnym w W. planowane było uruchomienie dodatkowego punktu paczkowego oraz drugiej kantyny. W toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego w innej sprawie ustalono ponadto, że dokonano zmiany podmiotu prowadzącego kantynę. Administracja więzienna podjęła zatem działania zmierzające do poprawy sytuacji i zapewnienia osadzonym realizacji uprawnień do otrzymania paczki.

IX.517.1811.2020

Do Rzecznika zwrócił się Pan Witold S., który żalił się na przyjęty w Zakładzie Karnym w R. sposób wydawania osadzonym posiłków przez otwór podawczy w drzwiach celi. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P., który na prośbę Rzecznika zbadał tę sprawę, poinformował, że taki sposób wydawania posiłków jest stosowany wobec wszystkich skazanych. Jak wyjaśniono, decyzja ta jest podyktowana sytuacją epidemiczną i ma na celu zminimalizowanie ryzyka przenoszenia się wirusa SARS-CoV-2. Rzecznik stoi na stanowisku, że każdy osadzony powinien odbierać posiłki osobiście, a ich wydawanie powinno odbywać się przy otwartych drzwiach celi, chyba że stoją temu na przeszkodzie szczególne względy. Przyjęcie innej praktyki nosi, w ocenie Rzecznika, cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosowanie takiej zasady na stałe, wobec wszystkich osadzonych, jest uciążliwością nadmierną i nieuzasadnioną, naruszającą godność osób, które zostają jej poddane. Ponieważ w przypadku Pana Witolda S. nie wykazano, aby istniały szczególne indywidualne okoliczności uzasadniające wydawanie mu posiłków przez otwór podawczy w drzwiach, skargę Osadzonego w tym zakresie uznano za zasadną. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. o podjęcie działań w celu zaprzestania stosowania w Zakładzie Karnym w R. tej restrykcyjnej, niehumanitarnej praktyki lub ograniczenia jej wyłącznie do sytuacji wyjątkowych, uzasadnionych indywidualnymi względami.

IX.517.206.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Daniel G., skazany skierowany do odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego. Podniósł zarzuty dotyczące nieprawidłowości w zakwaterowaniu na terenie jednostki penitencjarnej. Skarżący wskazał okresy, w których zakwaterowany był wspólnie z osobami skierowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego bądź otwartego. Zebrane w postępowaniu wyjaśniającym, przeprowadzonym przez właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, informacje doprowadziły do potwierdzenia formułowanych zarzutów dotyczących niewłaściwego zakwaterowania osadzonych. Wspólne osadzenie osób skierowanych do odbywania kary w warunkach odmiennych typów zakładów karnych spowodowało w ocenie Rzecznika naruszenie art. 110 § 4 pkt 1 k.k.w., który stanowi, że przy umieszczaniu skazanego w celi mieszkalnej bierze się pod uwagę decyzję komisji penitencjarnej. Istotnym pozostaje również, iż zarzut wspólnego osadzenia Pana Daniela G. w jednej celi z osobami skierowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego, mimo że Osadzony w świetle obowiązujących przepisów winien być zakwaterowany z osobami skierowanymi do zakładu karnego typu zamkniętego – był również potwierdzony i uznany za zasadny w 2015 r., podczas pobytu Skarżącego w tej samej jednostce penitencjarnej. Powyższe może sugerować, iż jest to stała praktyka w działaniach administracji jednostki. Mając na uwadze powyższe zwrócono się do właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań, które zapobiegną powstaniu podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W GDAŃSKU

BPG.565.1.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Tomasz J. w sprawie nieprawidłowego oznakowania strefy płatnego parkowania i nałożenia na niego z tego tytułu opłaty dodatkowej. Wnioskodawca poinformował, że w dniu 27 października 2017 r. w Sz. zaparkował samochód w strefie płatnego parkowania. Za brak opłaty parkingowej został obciążony kwotą 50 zł. Wnioskodawca podnosi m.in., że miejsca parkingowe są niewłaściwie oznakowane, tj. brakuje oznakowania podstrefy poziomym znakiem drogowym. Ponadto Wnioskodawca poinformował, że jego reklamacje zostawały uznawane za nieuzasadnione. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Sz. z prośbą o zbadanie zasygnalizowanego problemu, ustosunkowanie się do przedstawionych twierdzeń i zarzutów oraz poinformowanie Rzecznika o zajętym stanowisku, w szczególności o stanowisko organu w przedmiocie możliwości uznania reklamacji Wnioskodawcy za zasadną i anulowania nałożonej na niego dodatkowej opłaty. W odpowiedzi Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej poinformował Rzecznika, że obecnie Nieruchomości i

Opłaty Lokalne sp. z o. o. z siedzibą w Sz. – zarządca Strefy Płatnego Parkowania w Sz. stoi na stanowisku, iż miejsca postojowe w strefie płatnego postoju muszą być wyznaczone jednocześnie znakami pionowymi i poziomymi. W związku z powyższym z uwagi na brak oznakowania poziomego opłata dodatkowa, którą został Pan Tomasz J. obciążony została unieważniona.

BPG.7032.1.2021

Do Rzecznika zwrócili się uczestnicy szkoleń na stopień nurka III klasy, nurka II klasy i kierowników prac podwodnych III klasy. Wyjaśnili, że ukończyli stosowne szkolenia i spełniają wymagania określone przepisami art. 20 ustawy o wykonywaniu prac podwodnych i oczekują na wyznaczenie przez działającą przy Urzędzie Morskim w G. Komisję Kwalifikacyjną dla Nurków terminu egzaminów zawodowych. Pomimo prawidłowo złożonych dokumentów, nie mogli jednak uzyskać od Urzędu Morskiego informacji o terminie egzaminu zawodowego, który stanowi warunek podjęcia przez nich pracy zarobkowej. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Urzędu Morskiego o wyjaśnienie przyczyn wydłużonego okresu oczekiwania na wyznaczenie terminu egzaminów. W odpowiedzi Dyrektor Urzędu Morskiego wyjaśnił, iż opóźnienie spowodowane było nieprawidłowościami występującymi po stronie Komisji Kwalifikacyjnej dla Nurków. Po interwencji Ministra Infrastruktury i dokonanych przez niego zmianach kadrowych w Komisji, Dyrektor Urzędu Morskiego w G. zapewnił, że egzamin odbędzie się w przeciągu najbliższego miesiąca, o czym zawiadomi zainteresowanych poprzez wywieszenie informacji w siedzibie Urzędu oraz zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

BPW.565.3.2020

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pani Doroty B., dotycząca objęcia jej kwarantanną w związku z epidemią koronawirusa SARS-CoV-2. Skarżąca wróciła do Polski w dniu 12 marca 2020 r. (zatem jeszcze przed wejściem w życie przepisów nakładających obowiązek poddania się kwarantannie przez obywateli polskich powracających z zagranicy). W dniu 19 marca 2020 r. otrzymała telefon od funkcjonariusza Policji, sprawdzający czy przebywa w miejscu kwarantanny. Od niego to dowiedziała się, że jest objęta kwarantanną w terminie od 17 do 31 marca 2020 r. Następnie kwarantannę przedłużono do 3 kwietnia 2020 r. Liczne próby wyjaśnienia zaistniałej sytuacji podejmowane przez skarżącą na Policji, w Straży Granicznej, w służbach sanitarnych i w urzędzie wojewódzkim nie przyniosły żadnych efektów. Jedyne, co udało się jej ustalić, to fakt umieszczenia jej na prowadzonej przez Urząd Wojewódzki liście osób objętych obowiązkiem kwarantanny. W konsekwencji przez 17 dni nie wychodziła z domu, była więc de facto pozbawiona wolności bez podstawy faktycznej i prawnej. Rzecznik prowadził w tej sprawie długotrwałą korespondencję z Komendantem Miejskim Policji, placówką Straży Granicznej,

Wojewódzkim i Powiatowym Państwowym Inspektorem Sanitarnym, Urzędem Wojewódzkim oraz Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia przy Ministerstwie Zdrowia. Przez długi czas organy te nie potrafiły ustalić, dlaczego Pani Dorota B. objęta była obowiązkiem kwarantanny, choć bezsprzecznie nie powinna była mu podlegać zważywszy na datę przekroczenia granicy. Ostatecznie ustalono, że zarówno umieszczenie Pani Doroty B. na liście osób objętych kwarantanną dla powracających z zagranicy, jak i przedłużeniem kwarantanny na kolejne kilka dni, było wynikiem błędów w systemie informatycznym. Ponieważ Pani Dorota B., nie będąc początkowo świadoma obciążającego jej obowiązku kwarantanny, wychodziła z domu (do czasu pierwszego telefonu sprawdzającego od funkcjonariusza Policji), wszczęto wobec niej postępowanie wykroczeniowe za złamanie kwarantanny. Następnie jednak, po podjęciu interwencji przez Rzecznika i ustaleniu braku podstaw do nałożenia na Panią Dorotę B. obowiązku kwarantanny, postępowanie umorzono. Funkcjonariusze Policji, zarówno sprawdzając przestrzeganie przez panią Dorotę B. zakazu opuszczania miejsca pobytu, jak i wszczynając postępowanie wykroczeniowe, wykonywali swe obowiązki, operując błędnymi danymi, przekazanymi im z systemu EWP, których nie byli uprawnieni weryfikować. Nie naruszyli zatem praw i wolności Pani Doroty B. W związku z tym, że Pani Dorota B. figurowała w systemie EWP jako osoba objęta obowiązkiem kwarantanny, powiatowy inspektor sanitarny wydał w dniu 23 kwietnia 2020 r. decyzję sankcjonującą ten obowiązek. Na skutek interwencji Rzecznika, Wojewódzki Inspektor Sanitarny wszczął postępowanie w przedmiocie jej unieważnienia. Stwierdzone w niniejszej sprawie negatywne dla Pani Doroty B. stany prawne zostały częściowo naprawione – postępowanie wykroczeniowe umorzono, wpis na listę osób objętych kwarantanną został usunięty, a wobec decyzji o objęciu jej kwarantanną podjęto kroki w kierunku jej unieważnienia.

BPW.514.2.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Oleksii U. w sprawie przedłużającego się postępowania w przedmiocie zezwolenia na pobyt czasowy. Podkreślił, że jest studentem i swój wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy w celu kształcenia się na studiach złożył w 2020 r. Po kilku miesiącach przewlekłości wysłał ponaglenie do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na przewlekłe prowadzenie postępowania przez Wojewodę a następnie – skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wydał postanowienie, w którym uznał ponaglenie za uzasadnione i wyznaczył termin rozpatrzenia wniosku do stycznia 2021 r. Pomimo upływu tego terminu, jak podał Skarżący, do dnia skierowania pisma do Rzecznika, Wojewoda nie wydał decyzji administracyjnej. Interesant podkreślił również, że przedłużające się ponad ustawowe terminy postępowanie powoduje ogromne niedogodności – przykładowo w okresie oczekiwania na wydanie zezwolenia na pobyt czasowy nie może on swobodnie odwiedzić

rodziny w okresie świątecznym, czy też wyjechać na urlop. Utrudnione jest także uzyskanie kredytu, rejestracja pojazdu, czy uzyskanie świadczeń socjalnych. Dodatkowo, z uwagi na znaczny upływ czasu od dnia uzupełnienia braków formalnych, wysoce prawdopodobnym jest, że dotychczas złożone dokumenty ulegną dezaktualizacji i konieczne będzie przedłożenie nowych dokumentów potwierdzających okoliczności uzasadniające jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Po kilku dniach od interwencji Rzecznika Wojewoda wydał korzystną dla Interesanta decyzję.

BPW.514.11.2021

Do Rzecznika zwróciła się Pani Anzhelika V. w sprawie dotyczącej udzielenia zezwolenia na pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podkreśliła, że w październiku 2020 r. złożyła wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy do Urzędu Wojewódzkiego w W., który zawierał wszystkie niezbędne dokumenty, był kompletny na dzień wysłania, nie miał braków formalnych i był złożony we właściwym terminie zgodnie z art. 105 ust 1 ustawy o cudzoziemcach. Interesantka zarzuciła bezczynność Urzędowi Wojewódzkiemu, ponieważ pomimo upływu niemal 5 miesięcy organ nie podjął żadnych czynności w sprawie. W wyniku interwencji Rzecznika Urząd Wojewódzki przerwał bezczynność, poinformował o podjętych czynnościach w sprawie i zapewnił, że po uzyskaniu wszystkich niezbędnych informacji m.in. informacji od służb porządkowych (Komendanta Wojewódzkiego Policji w W., Szefa Delegatury Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w W. oraz Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej w K. O.) niezwłocznie wyda decyzję.

BPW.514.27.2020

Do Rzecznika zwrócił się w imieniu żony Pan Adam W. w związku z postępowaniem toczącym się przed Wojewodą od marca 2020 r. w sprawie wydania zezwolenia na pobyt czasowy jako członka rodziny obywatela Polski. W piśmie do Rzecznika Wnioskodawca podkreślił, że mimo, iż wniosek został złożony w marcu 2020 r., to dopiero w październiku jego żona miała się stawić w Urzędzie w celu pobrania odcisków palców. Ostatecznie dopiero w listopadzie 2020 r. wbito pieczęć do paszportu. Rzecznik zwrócił się do Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o wyjaśnienia, niestety musiał kilkakrotnie monitować Urząd, by ten po ponad 6 miesiącach przesłał stosowne wyjaśnienia. Z przekazanych informacji wynika, że organ podjął postępowanie administracyjne w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt Pani Eunyoung L. dzień przed wysłaniem informacji Rzecznikowi. Zarzut bezczynności został zatem potwierdzony.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W KATOWICACH

BPK.815.9.2020

Interesantka skarżyła się na dyskryminację dotycząca odmowy obsługi w banku z uwagi na stan zdrowia (nie może nosić maseczki). Z wniosku interesantki przesłanego do Rzecznika, wynikało, że w oddziale banku w B., odmówiono jej obsługi z powodu braku maseczki/przyłbicy zasłaniającej usta i nos. Skarżąca podkreśliła, że jest osobą pozostającą w leczeniu. Posiadała stosowne zaświadczenie od lekarza specjalisty informujące, że przez stany lękowe nie może w jakikolwiek sposób zakrywać ust i nosa. W odpowiedzi Bank przywołał obowiązujące w dacie zdarzenia § 24 ust. 1 i ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Jednocześnie przyznał, że klientka oświadczyła, że nie ma obowiązku zakrywania twarzy, a pracownicy Banku odmówili jej obsługi mając na uwadze powszechnie obowiązujące przepisy. Z pisemnych wyjaśnień Komendanta Miejskiego Policji w B. wynikało m.in., że podczas interwencji podjętej po zgłoszeniu klientki okazała ona przybyłym na miejsce zdarzenia funkcjonariuszom Policji stosowne zaświadczenie lekarskie, z którego wynikało, że jest zwolniona z obowiązku zasłaniania ust i nosa, ze względów zdrowotnych. Przepisy ww. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r stanowiły, że do odwołania nakłada się obowiązek zakrywania, przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy - Prawo o ruchu drogowym, ust i nosa w miejscach ogólnodostępnych, w tym w zakładach pracy oraz w budynkach użyteczności publicznej przeznaczonych na potrzeby obsługi bankowej (§ 24 ust.1 pkt 2 lit. c). Jednocześnie przewidziano, iż ww. obowiązku nie stosuje się w przypadku osoby, która nie może zakrywać ust lub nosa z powodu m.in. zaburzeń psychicznych (§ 24 ust. 3 pkt 3 lit. a). Przywołane przepisy nie nakładały na chorą osobę obowiązku posiadania zaświadczenia lekarskiego, ani też nie przyznawały prawa żądania okazania takiego dokumentu przez podmioty świadczące danego rodzaju usługi, np. pod rygorem odmowy ich udzielenia. Zatem w tej konkretnej sytuacji odmowa obsługi klientki Banku była bezzasadna i niezgodna z przepisami obowiązującymi w dniu zdarzenia. Bowiem ze względu na istniejące schorzenia psychiczne, klientka w dacie zdarzenia była zwolniona z obowiązku zakrywania twarzy, a nadto nie musiała okazywać na tę okoliczność obsłudze Banku żadnego dokumentu (choć okazała go patrolowi Policji).

BPK.510.60.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Wojciech P. ze skargą na zamieszony przez Sąd Okręgowy w K. II Wydział Cywilny Odwoławczy w klauzuli wykonalności umieszonej na wyroku ww. Sądu z dnia 25 sierpnia 2020 r. numer PESEL pozwanego. Zdaniem Pana Wojciecha P. numer PESEL pozwanego był błędny. Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego II Wydziału Cywilnego

Odwoławczego w Sądzie Okręgowym w K. z prośbą o zbadanie przedmiotowej sprawy oraz o informację o sposobie jej zakończenia. W udzielonej odpowiedzi Sąd Okręgowy w K. II Wydział Cywilny Odwoławczy poinformował, że dnia 3 lutego 2021 r. zostało wydane postanowienie prostujące oczywistą niedokładność w postanowieniu Sądu Okręgowego w K. z dnia 13 listopada 2020 r., zmieniające błędnie wpisany numer PESEL pozwanego na prawidłowy.

BPK.7000.27.2020

Rzecznik wszczął na podstawie wniosku Pana Jerzego S. postępowanie wyjaśniające dotyczące przedłużających się prac nad zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla należących do niego nieruchomości. Taka sytuacja w ocenie skarżącego ograniczała dysponowanie przedmiotową nieruchomością. W sprawie skierowano zapytanie do Prezydenta Miasta S., na jakim etapie są prace dotyczące zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta S. dla określonego obszaru oraz jaki jest przewidywany termin zakończenia tych prac. Na podstawie udzielonej przez Prezydenta Miasta S. odpowiedzi ustalono, że Pan Jerzy S. od wielu lat starał się o wprowadzenie zmiany obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w S. z dnia 25 sierpnia 2005 r. W 2011 r. podjęto decyzję w sprawie sporządzenia nowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta S. co ostatecznie zostało przesądzone podpisaniem umowy w lutym 2013 r. na przeprowadzenie stosowanych prac z wyłonionym, w ponawianej procedurze przetargowej Wykonawcą. Prace te ostatecznie zakończyły się w maju 2016 r. i nieruchomość należąca do Interesanta zmieniła kierunek zagospodarowania na mieszkaniowy. W następstwie ww. działań Uchwałą Rady Miejskiej w S. z dnia 31 sierpnia 2017 r. przystąpiono do sporządzenia nowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta S. dla określonego obszaru. Prace nad planem trwały dłużej niż było to planowane. Ostatecznie doprowadzono do przyjęcia na marcowej sesji Rady Miejskiej w S. w dniu 25 marca 2021 r. planu miejscowego. Miejscowy plan został opublikowany w dzienniku urzędowym województwa w dniu 2 kwietnia 2021 r.

Prezydent Miasta S. wyraził nadto nadzieję, że przyjęty miejscowy plan ostatecznie zacznie swoje funkcjonowanie w obrocie prawnym i pozwoli Panu Jerzemu S., po przedstawieniu stosownych dokumentów, na podział i sprzedaż przedmiotowej nieruchomości.

BPK.512.3.2021

Rzecznik wszczął, na podstawie wniosku Pani Bożeny H., postępowanie wyjaśniające dotyczące prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w D. G. Piotra N. postępowania egzekucyjnego. We wniosku do Rzecznika Interesantka podniosła, że egzekucja została skierowana

do należnego ww. świadczenia rentowego (zajęcie dokonane przez ZUS) oraz należnych interesantce alimentów. Pozostała do wypłaty kwota z tytułu świadczenia rentowego egzekwowana jest z rachunku bankowego należącego do Interesantki. W odpowiedzi na pismo Rzecznika przedmiotowa sprawa została zbadana w trybie nadzoru przez Prezesa Sądu Rejonowego w D. G. W ramach nadzoru odpowiedzialnego zostało wydane przez Prezesa Sądu Rejonowego w D. G. zarządzenie nadzorcze polecające Komornikowi Sądowemu przy Sądzie Rejonowym w D. G. Piotrowi N. podjęcie stosownych czynności we wszystkich czynnych postępowaniach egzekucyjnych z udziałem interesantki. Dodatkowo Prezes Sądu Rejonowego w D. G. poinformował, że w wykonaniu zarządzenia nadzorczego Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w D. G. Piotr N. dokonał stosownych ograniczeń zajętych wierzytelności z rachunków bankowych ww. w zakresie świadczeń rentowo-emerytalnych oraz alimentów.